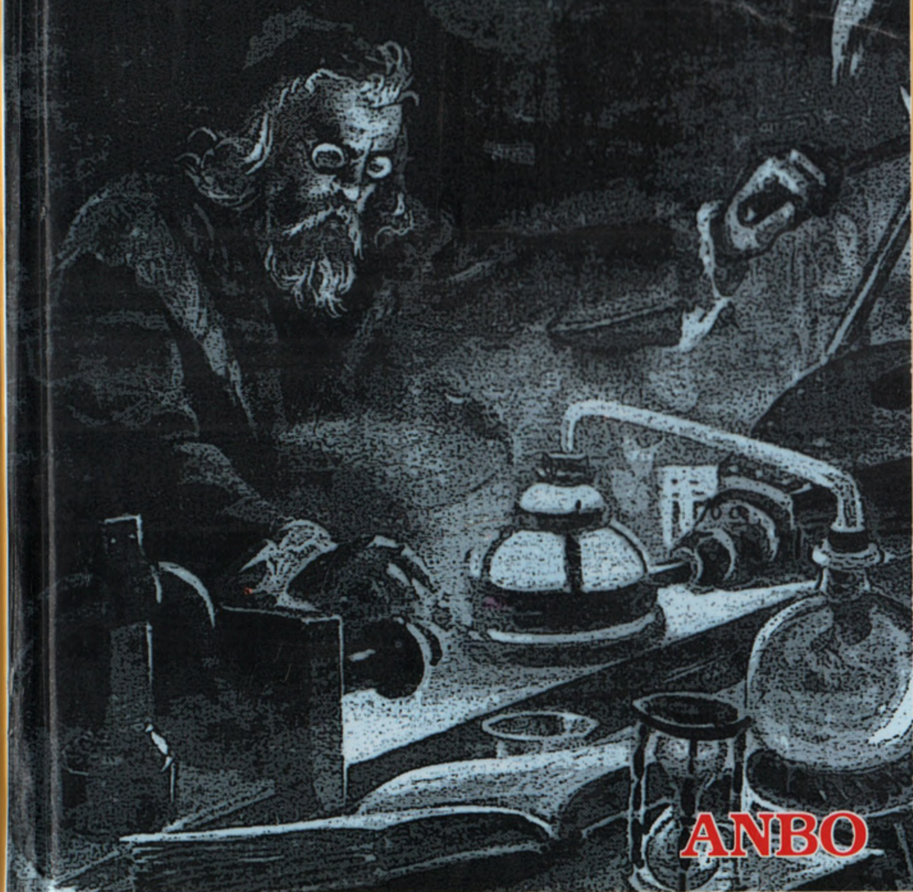
Žiulis Vernas

VILHELMO ŠTORICO PASLAPTIS

ANBO

Žiulis Vernas

VILHELMO ŠTORICO PASLAPTIS

R O M A N A S

AMŽINASIS ADOMAS

A P S A K Y M A S

ANBO
KAUNAS 2003

UDK 840-3
Ve-177

LE SECRECT DE WILHELM STORITZ
par Jules Verne
J. HETZEL, Paris, 1910
L'ETERNEL ADAM
par Jules Verne
J. HETZEL, Paris, 1910

Verne, Jules
Ve-177 Vilhelmo Štorico paslaptis; Amžinasis Adomas: [romanas ir apsakymas] / Žiulis Vernas; [vertė Vytautas Venclovas; panaudotos Žoržo Ru ir Leono Beneto iliustracijos]. - Kaunas: ANBO, 2003.- 222, [2] p.: iliustr., portr.
Kn. taip pat: Sunki kova su nematomuoju, p. 5-6. Žmonijos ateities apmąstymai / parengė Vytautas Venclovas, p. 221-222.
Virš.antr.: Vilhelmo Štorico paslaptis
ISBN 9986-507-15-4

Skaitytojui pateikiama Ž.Verno kūrinių serijos dvyliktoji knyga. Tai romanas „Vilhelmo Štorico paslaptis" ir apsakymas „Amžinasis Adomas". Abu šie kūriniai pirmą kartą buvo išspausdinti jau po autoriaus mirties - 1910 metais.

Romane skaitytojas susidurs su gan paslaptingu siužetu ir seks nelengvos kovos su nematomu priešininku peripetijas.

Apsakyme „Amžinasis Adomas" rašytojas, mąstydamas apie žmonijos ateitį, išeities tašku pasirinko katastrofos hipotezę, amžių sandūroje buvusią labai madingą tarp mokslų apie Žemę atstovų.

Abu šie kūriniai lietuvių kalba leidžiami pirmą kartą.

UDK 840-3

Vertė Vytautas Venclovas

Leidinyje panaudotos Žoržo Ru (George Roux) ir Leono Beneto (Leon Benett) iliustracijos

ISBN 9986-507-15-4

Sunki kova su nematomuoju

Daugelio Žiulio Verno kūrinių herojai dažniausiai leidžiasi į tolimas ir nežinomas šalis, keliauja patirdami nuotykius, kurie ir atskleidžia autoriaus sumanymą, – pasaulis pažinus ir puikus, žmogus gali jį valdyti ir aiškinti, naudotis jo turtais. Tačiau kitąsyk jo herojai vaikosi ne visiškai aiškias svajones, kelia sau ne iki galo suvoktus tikslus, t.y. jie keliauja ne fiziškai, o dvasiškai.

Paėmęs į rankas romaną „Vilhelmo Štorico paslaptis", skaitytojas susidurs su gan paslaptingu siužetu ir seks nelengvos kovos su nematomu priešininku peripetijas. Šis romanas gerokai nukrypsta nuo autoriaus kūrinių esminės nuostatos – visada realistiškai mąstyti, remtis tikrais mokslo laimėjimais ir tik truputį „pagerinti padėtį", t.y. vaizduoti tai, kas dar neišrasta ar neatrasta, tačiau gali netrukus pradėti egzistuoti (lėktuvai, povandeniniai laivai, automobiliai ir pan.). Ir štai mūsų pamėgtasis „realistinis fantastas" imasi atvirai pasakiško siužeto, beje, jau žinomo Europoje, – prieš ketverius metus (1897 m.) H.Velsas paskelbė „Nematomąjį žmogų". Literatūrologai teigia, kad H.Velso įtaka „Vilhelmo Štorico paslapčiai" gana apčiuopiama ir neginčytina. Trumpai apžvelkime panašumus.

Galima paminėti, jog Ž.Vernas įdėmiai skaitė „Nematomąjį žmogų" ir savo kūrinyje daug ką iš jo panaudojo – nuo siužeto vingių iki atskirų detalių (sakykime, veikimo vieta – neegzistuojantis miestas; mėginimas sugauti nematomąjį apsupus jį iš visų pusių; nematomojo žūtis; nematomojo kūno „išryškėjimas" po mirties ir t.t.). Nedaug ką išmanydamas ir biologijos, ir optikos moksluose, Žiulis Vernas net nemėgina nutolti nuo pirmtako idėjų.

Romane pasakojama pirmuoju asmeniu, – su skaitytoju bendrauja XVIII amžiaus viduryje Paryžiuje gyvenęs inžinierius Anri Vidalis. Turėjo jis nenuoramą dailininką brolį Marką, kuris leidosi į pasaulį ir, galima sakyti, įstrigo anų laikų Austrijos–Vengrijos imperijoje. Čia jis pagarsėjo kaip gabus dailininkas, o kadangi buvo jaunas, tai negalėjo neįsimylėti. Jo mylimoji gyveno ne Vienoje ar Budapešte, o provincijos mieste Ragze – pusiau vengriškame, pusiau serbiškame. Žinia, švelnūs jausmai virto troškimu vesti savąją išsvajotąją Mirą Roderich. Anri nori nenori reikėjo dalyvauti šioje ceremonijoje, taigi keisti įprastą gyvenimo būdą ir keliauti į nelabai žinomą šalį, kur ir stebuklai ne naujiena.

Romane Žiulis Vernas imasi jau sau įprasto metodo – kartu su Anri keliauja

per Europą ir prancūzų skaitytojui pateikia šiokių tokių žinių apie žemyno pietryčių kraštą: Vieną, Dunojų, vengrų stepes, vadinamas pušta, Budapeštą ir pan. Kelionėje, žinia, pasitaiko gan keistokas atsitikimas – savo neapykantą jam pademonstruoja vokietis, irgi plaukiantis laivu, nešamu Dunojaus vandenų. Toks romano prologas.

Kas buvo toliau, skaitytojas sužinos skaitydamas knygą.

Gal verta paminėti, jog Žiulis Vernas ir šiame romane kaip ir daugelyje kitų savo kūrinių itin neigiamai vaizduoja vokiečius, mėgsta iš jų pasišaipyti, priskirti jiems daugybę nuodėmių ir blogų polinkių. Garsusis rašytojas vis nepamiršta 1870 – 1871 metų Prancūzijos – Prūsijos karo, kai vokiečiai nugalėjo ir net buvo užėmę Paryžių. Užtat labai pagarbiai ir su simpatija kalba apie vengrus, jų tautinį išdidumą, malonius papročius ir pan. Matyt todėl 1901 metais parašytas kūrinys šviesą išvydo jau po autoriaus mirties (1910 metais). Keista, tačiau leidėjas Etcelis, išleidęs bene visus Ž.Verno kūrinius, nepanoro „Vilhelmo Štorico paslapties" spausdinti tokio, kokį gavo iš autoriaus rankų. Jis pareikalavo esminių taisymų.

Leidėjui reikalaujant, Ž.Verno sūnus Mišelis romano veiksmą perkėlė iš XIX a. į XVIII–ąjį. Tą liudija Mišelio laiškas leidėjui (1913 m.), kuriame randame žodžius: „Štorico atžvilgiu jūs pageidavote tokio reikšmingo dalyko kaip pakeisti romano veiksmo laiką. Tokiam pakeitimui aš niekada nejaučiau didesnio polinkio, o ir dabar neįžiūriu kokios nors prasmės". Taigi galime daryti išvadą, kad veiksmo laiką pakeitė ne pats autorius, o jo sūnus. Mišelis padarė ir kitokių pakeitimų. Anūkas Ž.Žiulis–Vernas rašo, esą Mišeliui atrodę, kad pranašumai, kuriuos Štoricui teikęs nematomumas, gana banalūs, – jam labiau patikusi Velso koncepcija, jog ši savybė teikusi tik nepatogumus. Sūnus, neprastai išmanydamas tėvo rašymo metodą, gebėjo puikiausiai imituoti Žiulį Verną. Ne sykį jis tuo gyrėsi Etceliui: „Ne tiktai nė vienas kritikas nesuabejojo pomirtinių kūrinių tikrumu... beje, vienas mano tėvo kūrybos specialistas ypač gyrė tą romano dalį, kurios net pėdsako nebuvo tikrajame rankraštyje".

Svarbiausias šio romano pertvarkymas – sūnus pakeitė finalą. Mišelis parašė laimingą pabaigą: Mira Roderich, pagimdžiusi kūdikį, pasidarė vėl matoma. Žiulis Vernas to nebuvo parašęs, – jo Mira visam laikui liko nematoma.

Tikrasis Ž.Verno mašinėle parašytas tekstas buvo surastas tik XX amžiaus aštuntajame dešimtmetyje, kai literatūros istorikas italas Pjeras Gondolas dela Riva gavo iš Etcelio šeimos didžiojo fantasto „pomirtinių romanų" kopijas. Tada garsūs literatūros tyrinėtojai pripažino, jog Mišelis rimtai pakeitė tėvo romano prasmę.

Lietuvių skaitytojui vis dėlto pateikiame tradicinį romano variantą, kurį „pagerino" Mišelis Vernas. Nepaisant to, romane plaka didžiojo literatūros meistro širdis, kupina humaniškos meilės žmonėms ir mokslui, aidi grakštūs dialogai, liete liejasi netikėti nuotykiai...

Parengė Vytautas Venclovas

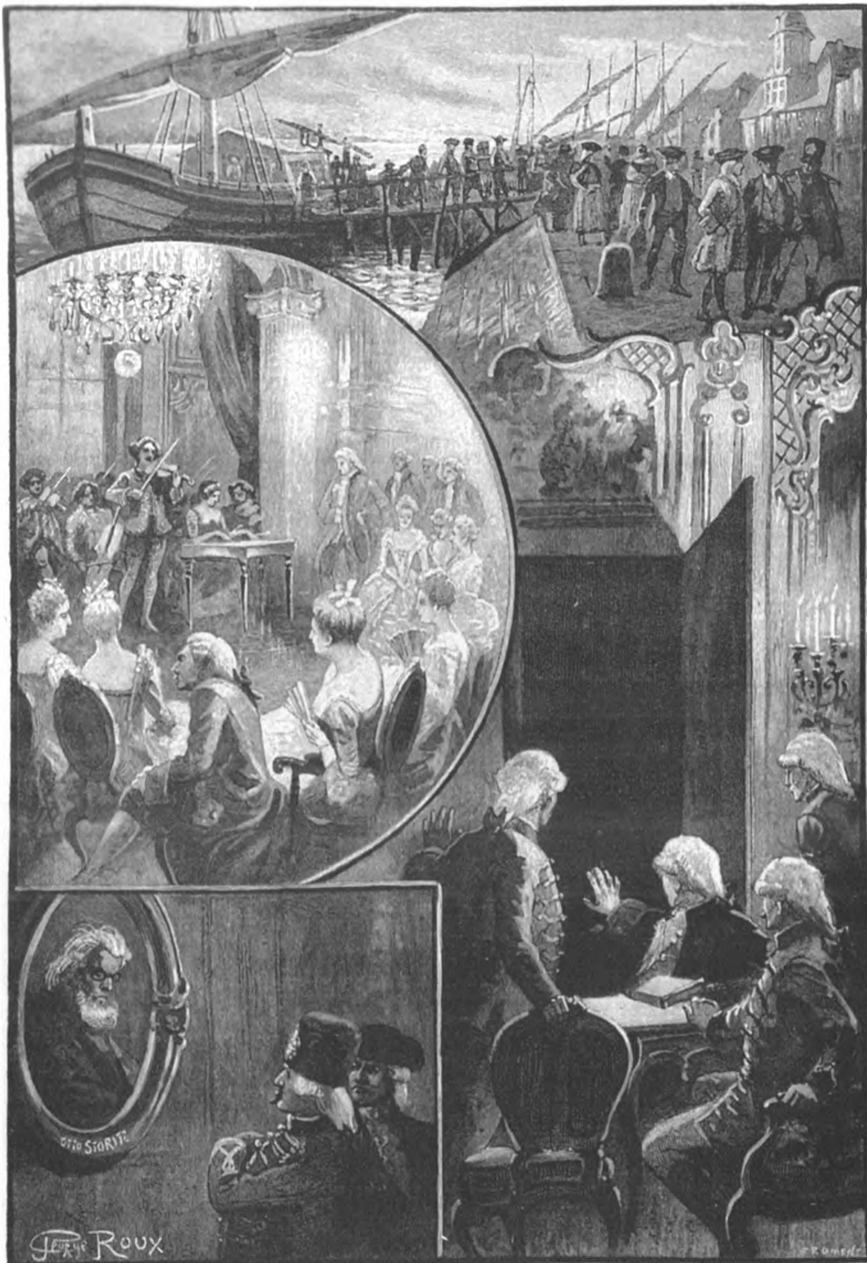
ŽIULIS VERNAS

VILHELMO ŠTORICO PASLAPTIS

ROMANAS

JULES VERNE

LE SECRET DE WILHELM STORITZ

OTTO STORITZ
George Roux

Pirmasis skyrius

...Ir atvyk kiek galėdamas greičiau, brangusis Anri. Labai nekantriai laukiu. Šalis tiesiog nuostabi, o Pietų Vengrijos rajonas tau, kaip inžinieriui, be abejo, sukels didelį susidomėjimą. Atvyk, nesigailėsi.

Tavo Markas Vidalis

Šitaip baigėsi laiškas, kurį iš jaunesniojo brolio gavau 1757 metų balandžio ketvirtąją. (*Vengrija – Centrinės Europos valstybė. Čia gyvena daugiausia vengrai, save vadinantys madjarais. Bemaž visi katalikai. Ilgą laiką ją valdė Habsburgų dinastija, tuomet Vengrija su kaimynine Austrija sudarė Austrijos–Vengrijos imperiją, kuri subyrėjo po Pirmojo pasaulinio karo. O Žiulio Verno romano veiksmo metu – 1757 metais – ji gyveno ramų Europos provincijos gyvenimą. – Čia ir toliau vert. past.*)

Laiškas kaip laiškas. Jis gana įprastai pasiekė adresatą: iš paštininko pateko portjė, iš portjė – tarnui, o tarnas kuo abejingiausiai atnešė jį man ant padėklo. (*Portjė – viešbučio durininkas, kita vertus, savotiškas administratorius: jis vadovauja šveicoriams, pasiuntinukams, liftininkams, valytojoms.*)

Beje, ir aš kuo ramiausiai atplėšiau ir perskaičiau laišką iki galo, taip sakant, iki paskutinės eilutės, kurioje jau glūdėjo neįtikėtinų įvykių, atsitikusių truputį vėliau, užuomazga.

Vis dėlto kokie akli žmonės! Be jų valios ir supratimo klostosi nuostabi lemties pasaka.

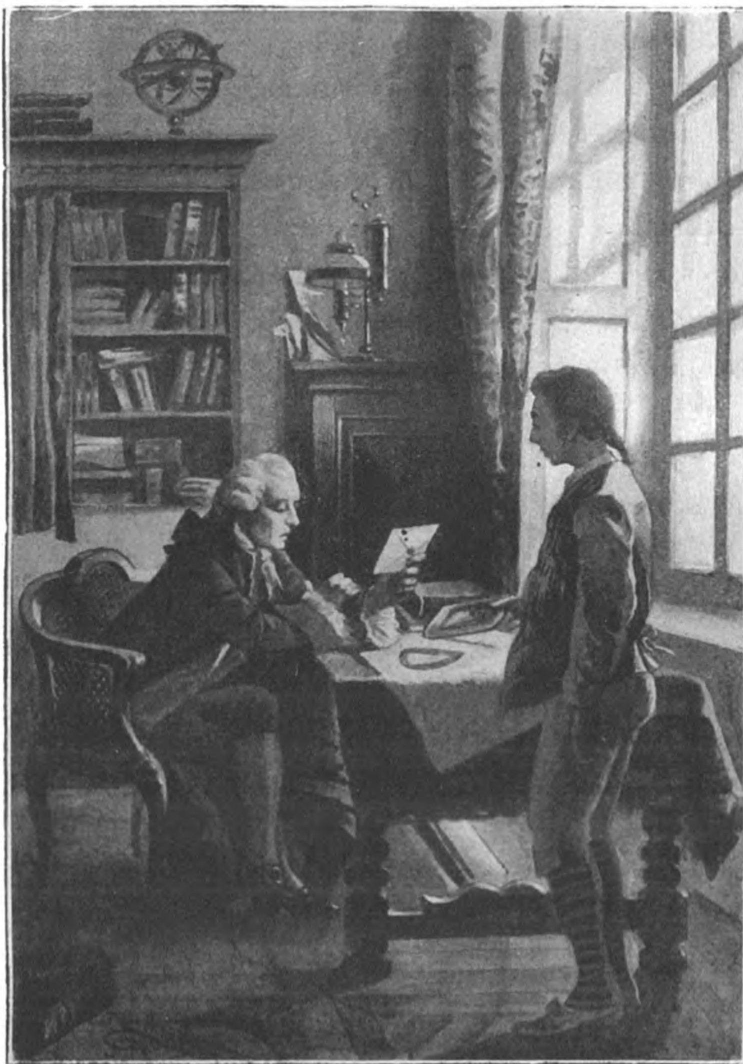
Markas pasirodė esąs teisus: aš nė per nago juodymą nesigai-

liu dėl tos kelionės. Tiesa, nežinau, ar nepalaikysite manęs bepročiu ir fantazuotoju, kai perskaitysite šią gan keistą istoriją.

Tuo metu Markas turėjo dvidešimt aštuonerius metus, o aš – trisdešimt šešerius. Vienais ar kitais reikalais broliui pakeičiau tėvą – ankstyva našlaitystė paskatino mane rūpintis jaunesniuoju, globoti ir mylėti jį lyg nuosavą vaiką. Kadangi Markas rodė didelius gabumus tapybai, aš negailėjau lėšų mokytojams, vildamasis, kad jis, kaip dailininkas, daug pasieks. Ir neapsirikau. Dabar Markas gyveno Ragze, gana dideliame Pietų Vengrijos mieste. (*Ragzas – aiškiai autoriaus prasimanytas miestas. Atidžiau pagvildenus romano herojaus kelią, galima teigti miestą buvus Vengrijos pietuose, sakykime, kad autorius jo pavadinimą davė arba Mohačiui ar Somborui – dabar Jugoslavijoje arba Vukovarui – dabar Kroatijoje.*) Prieš čia atvykdamas jis buvo apsistojęs Budapešte. (*Budapeštas – Vengrijos sostinė prie Dunojaus upės. Dunojus – antroji pagal ilgumą /po Volgos/ Europos upė, ištekanti iš Bavarijos Vokietijoje ir įtekanti į Juodąją jūrą Rumunijoje.*) Jo portretai ten be galo sužavėjo netgi pačią išrankiausią publiką. Markas buvo pilte apipiltas užsakymais. Baigęs darbus, mano brolis Dunojumi pasiekė Ragzą, nusigabendamas ten apvalią sumą ir malonius prisiminimus apie sostinę, kuri jį šitaip maloningai priėmė.

Iš tenykštės Ragzo aukštuomenės ypač išsiskyrė Roderichai. Valdydamas didelį giminės dvarą, šios giminės galva, žinomas gydytojas, savo turtus pagausino sėkminga medicinos praktika. Neatsisakydamas pagloboti bei padėti ir turtingiems, ir vargšams, jis pelnė visuotinę pagarbą.

Roderichas turėjo du vaikus: sūnų kapitoną Haralaną ir gražuolę dukrą Mirą. Markas susižavėjo puikiąja mergina ir ilgam įstrigo Ragze, tikėdamasis susilaukti jaunosios būtybės palankumo. Augalotas, mėlynakis, su vešlių tamsiai rusvų plaukų kupeta virš spinduliuojančio laimę ir jaunystę veido, mano brolis buvo iš tiesų dailus vyriškis. Aukšta tyra kakta rodė kilnias jaunuolio mintis. Švelni jo siela derinosi su aistringu dailininko, nuošir-

daus grožio vertintojo, temperamentu.

Apie Mirą aš šį tą žinojau iš aistringojo įsimylėjėlio žodžių, todėl nekantravau išvysti savo akimis jo dievinimo objektą. Nuotaka irgi troško susipažinti su būsimuoju dieveriu (*vyro broliu*), kad galėtų susidaryti nuomonę apie šeimą, su kuria rengėsi susigiminiuoti. Žodžiu, norėdamas tapti mylimu giminaičiu ir laukiamu svečiu, inžinierius Vidalis turėjo atidėti visus savo reikalus ir keliauti į Ragzą.

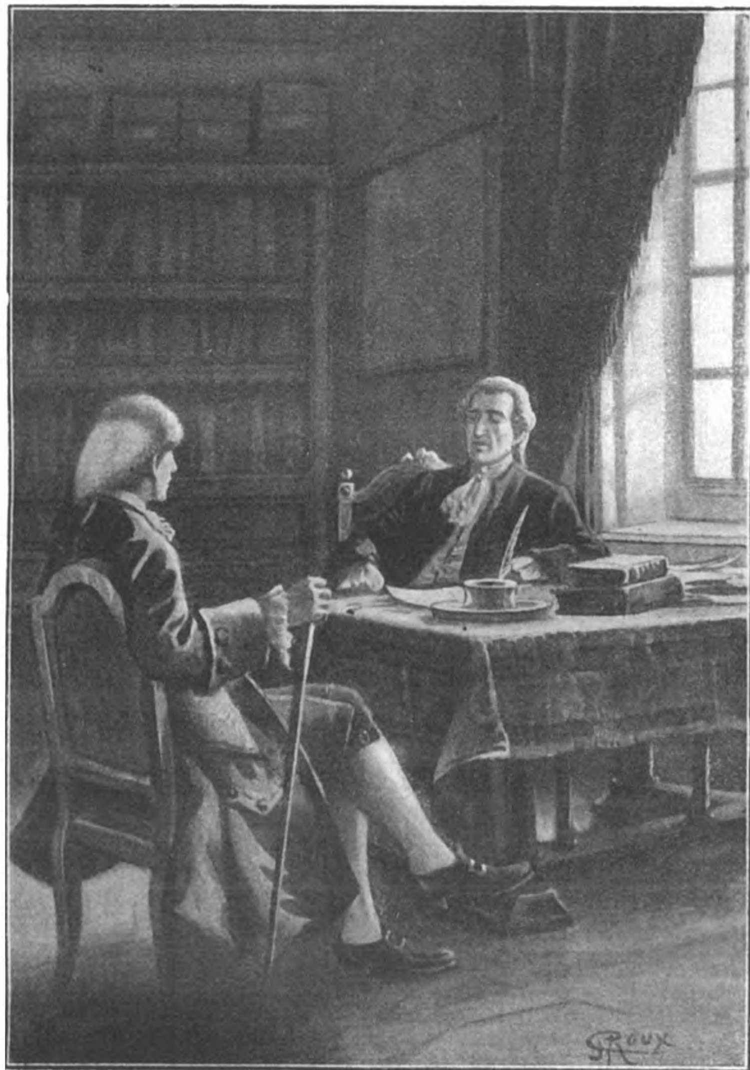
Be to, pastarasis laiškas siūlė galybę malonumų ir nemenką lankymosi Pietų Vengrijoje naudą. Šalis garsėjo istoriniais įvykiais, narsiu priešinimusi vokiečių užkariautojams. Centrinės Europos istorijoje Vengrija užima svarbią vietą.

Na ką gi, turėsiu palikti bent trims mėnesiams Prancūziją dėl tokios viliojančios kelionės.

Pirmąją kelio pusę tikriausiai įveiksiu pašto karietomis, o Vienoje persėsiu į upių transportą. Septynių šimtų ljė kelionė – nemažas atstumas, užtat galiu pamatyti pačią įdomiausią Dunojaus dalį – ir Austriją, ir Vengriją iki pat Serbijos sienos. (*Ljė – ilgio vienetas Prancūzijoje. Sausumos ljė lygi 4,452 km. Austrija – Centrinės Europos šalis. Gyventojai kalba vokiškai, daugiausia katalikai. Nuo 1282 m. ją valdė Habsburgai. Vėliau sudarė Austrijos–Vengrijos imperiją. Serbija – Pietų Europos valstybė, susikūrusi VI–VII a. 1389 m. ją užgrobė turkai. Atgavo nepriklausomybę 1878 metais. Nuo 1929 m. kartu su Kroatija, Slovėnija ir Bosnija Hercegovina sudarė Jugoslaviją.*)

Tikiuosi, jog Mira Roderich bus kantri ir atleis keliautojui už nedidelį pavėlavimą. Visus likusius mėnesius praleisiu su jaunavedžiais.

Deja, neturėsiu laiko aplankyti senovinių Vidino, Nikopolio, Rusė, Silistro, Brailo, Halaco pilių, stūksančių galingosios upės pakrantėse, upės, atskiriančios Valachiją ir Moldaviją nuo Turkijos; jos didingi vandenys plūsta į Juodąją jūrą. (*Išvardintos pilys dabar virto miestais, įsikūrusiais Dunojaus pakrantėse. Valachija – Dunojaus kunigaikštystė, įėjusi į Rumunijos karalystės sudėtį.*)

G Roux

Gavęs dokumentus, kurių prašė Markas, pradėjau rengtis kelionei. Gana greitai apsisukau. Nedidelis lagaminas su išeiginiu kostiumu vestuvių ceremonijai – štai iš esmės bemaž visas mano bagažas.

Dar keliaudamas po šiaurines Prancūzijos provincijas, aš gana padoriai išmokau vokiškai kalbėti, todėl kalbos problema manęs nebaimino. (*Prancūzijos šiaurėje, o ypač šiaurės rytuose gyventojų gimtoji kalba dažnai yra vokiečių.*) Be to, prancūzų kalba populiari tarp draugiškai mums nusiteikusių vengrų, blogiausiu atveju – bent aukštuomenėje.

Pranešiau broliui apie ketinimus ir paprašiau jį perduoti madmuazelei Mirai Roderich, jog būsimasis jos dieveris be galo nekantrauja, trokšdamas pabučiuoti ranką būsimajai jaunamartei.

Prašau labai manęs nebarti, jeigu ne iš kiekvieno kelionės punkto galėsiu pranešti apie save. Bet vis dėlto pasistengsiu rašyti reguliariai, kad brangioji sesutė (viliuosi, jog madmuazelė Mira leis šitaip ją vadinti) galėtų apskaičiuoti, kiek lję skiria tūlą prancūzą keliautoją nuo jos gimtojo Ragzo. Pasižadu įspėti apie savo atvykimą – pranešti ne tik dieną, bet net valandą, o galbūt ir net minutes. – Šitaip baigiau savo laišką.

Kelionės išvakarėse, balandžio tryliktąją, nuvykau pas policijos viršininką, savo bičiulį, norėdamas atsisveikinti ir atsiimti pasą.

– Turiu pasakyti, Roderichai – garbingiausi žmonės, – netikėtai tarė jis, sužinojęs mano kelionės tikslą.

– Ar esate apie juos girdėjęs? – nustebau.

– Tiktai vakar vakare viešėdamas Austrijos pasiuntinybėje.

– Ir iš ko?

– Iš Budapešto įgulos karininko, kuris susipažino su jūsų broliu Vengrijos sostinėje. Jis labai išgyrė Marką.

– O apie Roderichų šeimą tas karininkas irgi šitaip gerai atsiliepė?

– O taip! Apskritai Markas padarė puikiausią pasirinkimą, juo-

lab kad ten kalbama, jog madmuazelė Mira tiesiog kerinti. Nepamirškite pasveikinti jaunųjų ir nuo manęs ir palinkėti laimingos santuokos. Tiesa, – mano pašnekovas pasimuistė, – nežinau, ar atleisite man už netaktą?..

– Netaktą?.. – nustebau. – Ką turite galvoje?

– Taip... Madmuazelė Mira Roderich... Beje, brangusis Vidali, visai galimas daiktas, kad jūsų brolis nieko nežinojo...

– Pagaliau aiškiai pasakykite, kur lenkiate?

– Gerai! Tai štai: madmuazelės Miros rankos jau gana atkakliai buvo siekta. Kad ir kaip ten būtų, šitaip man papasakojo tas pasiuntinybės karininkas. Taigi to subjekto pretenzijos sukėlė gana didelį triukšmą Ragze.

– Ką, Markas turi varžovą?

– Nemanau. Daktaras Roderichas ryžtingai atsakė įkyriajam ponui. Be to, tai buvo seniai, prieš pusmetį iki jūsų brolio atvykimo.

– Ar verta dėl to sukti galvą, bičiuli, – nuraminau greičiau save negu viršininką, – jeigu Markas nieko nerašo, vargu ar ten kas nors buvo rimta. Vis dėlto gerai, kad įspėjote mane.

Jau atsisveikindamas paklausiau:

– Ar nežinote, kas tas nelaimėlis?

– Vilhelmas Štoricas.

– Vilhelmas Štoricas?! – Iš nuostabos vos neužspringau. – Oto Štorico, vokiečio chemiko, tiksliau alchemiko, sūnus?

– Taip.

– Čia tai bent siurprizas! Pavardė tikrai garsi... Regis, tėvas jau miręs?

– Prieš kelis metus, tačiau sūnus gyvas ir, kaip šnekama, labai slidus vyrukas...

– Slidus? Ką tuo norite pasakyti?

– Nežinau, net kaip paaiškinti, – susimąstė policijos viršininkas. – Sklando gandai, jog Vilhelmas Štoricas – gan savotiškas žmogus...

Nusikvatojau:

– Smagūs dalykėliai! Galbūt mūsų narsusis meilužis turi tris kojas? Arba keturias rankas?

– Manau, kad jis neturi papildomų kojų ir rankų! – nusijuokė ir mano pašnekovas. – Spėju, kad kalbama greičiau apie moralines Vilhelmo Štorico savybes. Bet, šiaip ar taip, man pasirodė, kad verta jo pasisaugoti...

– Pasisaugosime, bičiuli! Iki pat tos akimirkos, kai madmuazelė Roderich taps madam Vidal!

Lengva ir ramia širdimi palikau policijos nuovadą ir grįžau namo.

Antrasis skyrius

Balandžio keturioliktąją septintą valandą ryto aš įlipau į kelioninę karietą.

Pirmomis kelionės dienomis nieko tokio ypatingo neatsitiko. Neaprašinėsiu šalių, per kurias man teko važiuoti, – apie jas visi puikiai žino.

Pirmąsyk ilgėliau sustojome Strasburge. Išvažiuojant iš miesto, ilgai negalėjau atsitraukti nuo karietos langelio, nes grožėjausi garsiuoju Miunsteriu. (*Strasburgas – istorinės Elzaso–Lotaringijos srities miestas prie Reino. Nuo 925 metų priklausė vokiečiams, 1681–1871 metais – Prancūzijai, 1871–1918 m. vėl Vokietijai, pagaliau vėl prancūzams, kurie jį pervadino Strasbūru. Miunsteris – garsiausia Strasburgo katedra, kurią suprojektavo viduramžių architektas. Statyta 1277–1439 m.*) Didinga katedros smailė saulės spinduliuose žėrėjo auksu.

Daug naktų praleidau karietoje, sūpuojamas ir liūliuojamas girgždančių per vieškelių žvyrą ratų. Monotoniškas triukšmas migdo geriau negu tyla. Pakeliui liko Ofenburgas, Badenas, Karlsruhė, Ulmas ir Viurtembergas, Bavarijos Augsburgas ir Miunchenas. (*Ofenburgas – miestas netoli nuo Strasburgo; Badenas /arba Baden Badenas/ – vienas iš populiariausių Europos kurortų Vokietijoje; Karlsruhė, Ulmas, Augsburgas, Miunchenas – Vokietijos miestai. Viurtembergas – istorinė vokiečių sritis.*)

Austrijos pasienyje, Zalcburge, teko ilgiau sugaišti. (*Zalcburgas – garsus Austrijos miestas.*) Bet štai pagaliau balandžio dvidešimt penktąją šeštą valandą trisdešimt penkios minutės po pie-

tų nusiplukę arkliai įtempė mūsų karietą į geriausio Vienos viešbučio kiemą.

Po trisdešimt šešerių valandų turėjome vėl patraukti į kelią, – jeigu turėsime galvoje, kad į šį laiką reikia įskaičiuoti dvi naktis, pasidarys aišku, kad laiko susipažinti su puikiąja sostine man bemaž neliko. Guodė vien tai, kad grįždamas čia galėsiu ilgiau pasisvečiuoti.

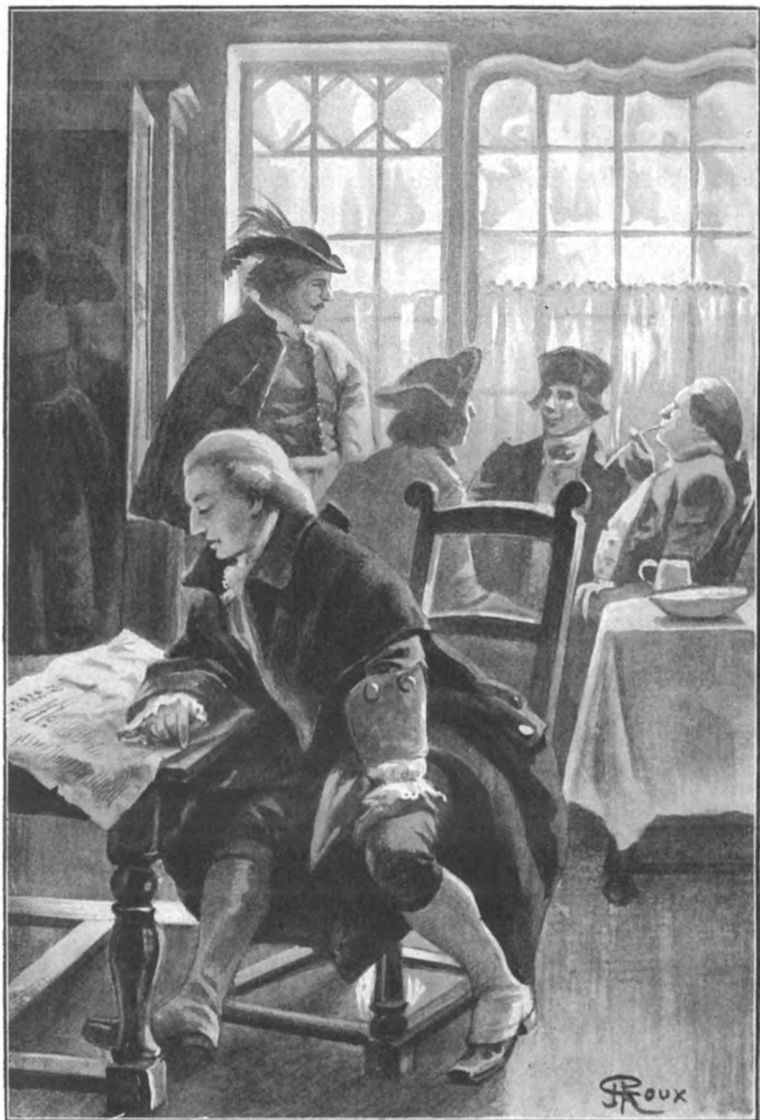
Išvakarėse užsisakiau bilietą į „Dorotėjos" laivą. Prieplauka buvo įsikūrusi už vieno ljė nuo viešbučio. Turėjau dar sykį sėsti į karietą.

Laivagalyje grūdosi daugybė žmonių: vokiečių, austrų, vengrų, rusų, anglų... Laivo priekyje jie prikrovė tiek dėžių ir ryšulių, jog ten nusigauti nebeliko jokios vilties. Be to, bendrojoje kajutėje sunkiai sekėsi rasti kokią nors vietelę nakvynei – bent jau siaurutę kušetę. Lagaminą turėjau palikti po atviru dangumi šalia suolo, ant kurio vyliausi ilgai sėdėti dienos metu.

Palankus vėjas ir tėkmė linksmai nešė mūsų laivą Dunojumi žemyn. Gražuolės upės vandenys – ne žydri, kaip žmonės šneka, o greičiau gelsvai raudoni – putojo palei laivo šonus. Ramiu upės paviršiumi siuvo daugybę laivų su išpūstomis burėmis, prikrauti įvairiaspalvių daržovių ir vaisių. Dažnai akį traukė didžiulių plaustų virtinės – tarsi ištisi plaukiojantys kaimai, panašūs į Amazonės plaustus Brazilijoje. (*Amazonė – didžiausia upė Pietų Amerikoje.*)

Dunojus turi daug salų. Išbarstyti po visą upės farvaterį visiškai maži sausumos ploteliai kartais vos kyšo iš vandens per kelis colius, bet glamonėja akį šviežia žaluma, gluosnių, drebulių, tuopų giraitėmis, margais žolynais.

Namai pakrančių gyvenvietėse statomi ant polių, ir atrodo, jog kilvaterio srovės tuoj tuoj nuneš tas lūšnas pasroviui žemyn. (*Kilvaterio srovė – pėdsakas, kurį palieka plaukiantis laivas.*) Ne sykį praplaukėme po lynais, ištemptais skersai upės, vos nekliudydami jų laivo stiebu. Šiuos lynus vietos žmonės naudoja pertempti keltams; jie įtempti tarp aukštų stulpų, papuoštų tautinė-

mis vėliavomis.

Liko už pečių Fišamendas ir Rigelsburnas. Vakarop „Dorotėja" pasiekė pasienio upės Moravos, kairiojo Dunojaus intako, žiotis, kur ir pernakvojome, o auštant balandžio dvidešimt aštuntajai toliau keliavome per žemes, kuriose šešioliktajame amžiuje atkakliai grūmėsi vengrai ir turkai. (*Moravos upe ėjo Austrijos ir Vengrijos siena. Autorius kalba apie turkų sultono Suleimano kariuomenės 1526 metų kautynes, kurias vengrai pralaimėjo ir prarado valstybingumą.*) Po neilgų sustojimų Petronele, Altenburge ir Hainburge, po Portos siaurukalnės išvydome pontoninį tiltą; mūsų laivas prisišvartavo prie Presburgo krantinės. (*Presburgas – nuo 907 m. vadintas Požoniu – priklausė Vengrijos karalystei. XVIII a. atiteko vokiečiams ir buvo vadinamas Presburgu. Nuo 1541 metų buvo Vengrijos sostinė. XIX a. miestas gavo Bratislavos pavadinimą.*)

Visą dieną įgula iškrovinėjo prekes, o aš klajojau po miestą. Presburgas stūkso ant aukšto iškyšulio. Tikrai niekas nenustebtų, jeigu vietoj ramių Dunojaus vandenų miesto papėdėje banguotų jūra. Už vaizdingų krantinių ryškėjo didingų pastatų siluetai.

Aš grožėjausi paauksuotu katedros kupolu, viešbučiais ir vengrų aukštuomenės rūmais. Ant kalvos dunksojo viduramžių feodalinė pilis su kampiniais bokštais. Ji atrodė gerokai apleista ir apgriauta, todėl galėčiau tik apgailestauti, jog šiek tiek pailsau čia kopdamas, tačiau nuo aukštumos atsivėrė nuostabus vaizdas į vynuogynus ir puikiai įdirbtą slėnį su žaižaruojančia Dunojaus juosta.

Balandžio trisdešimtosios rytą „Dorotėja"pasiekė puštą – kažką panašaus į rusų stepes ir Amerikos prerijas. Pušta užima visą centrinę Vengriją. Po bekraštes ganyklas pašėlusiu greičiu šuoliuoja arklių kaimenės, po aukštą žolę braidžioja buivolų ir jaučių bandos.

Čia pradeda vingiuoti Vengrijos Dunojus. Išplatėjęs, suėmęs vandeningus intakus, srūvančius iš Mažųjų Karpatų ir Štirijos Alpių, iš nedidelės upės jis virsta galinga vandens arterija.

Savo vaizduotėje aš pakilau Dunojumi aukštyn iki pat mažiausių intakų prie Prancūzijos sienos rytiniame Švarcvaldo šlaite, ir mano širdį pradžiugino mintis, jog tai mano tėvynės lietūs davė jam gyvybę. (*Mažieji Karpatai – Karpatų kalnų dalis Europoje, besidriekianti nuo Bratislavos į šiaurės rytus. Štirijos Alpės – rytinė Alpių dalis. Švarcvaldas – kalnai pietvakarių Vokietijoje.*)

Pavakary atvykę į Rabą, madjariškai – Dėrą, prisišvartavome prieplaukoje, kad čia praleistume dvi naktis ir dieną. Dvylikos valandų man visiškai pakako apžiūrėti miestui, panašesniam į tvirtovę.

Žemiau pagal tėkmę išvydau garsiąją Komarno citadelę, kurią penkioliktajame amžiuje pastatė Matiašas Korvinas; čia ir vyko paskutinis sukilimo aktas.

Kaip puiku atsiduoti Dunojaus bangų valiai! Netikėti vingiai, staigūs posūkiai labai įvairina peizažą; virš žemų pusiau apsemtų salelių sklando gandrai ir gervės. Pušta – vietomis tarsi puošnios prerijos, o vietomis lyg švelnios kalvos – driekiasi iki pat horizonto. Čia auga nuostabūs vynuogynai, Vengrijos didybė ir šlovė. Šalies metinė produkcija sudaro daugiau kaip milijoną statinių, daugiausia pripildytų garsiojo tokajaus. (*Tokajus – ypatingai padarytas desertinis vynas.*) Neslėpsiu, susigundžiau ir išgėriau kelis butelaičius pakrantės smuklėse. Beje, dozė pernelyg menka madjarų gerklėms!

Žemės ūkis puštoje vis tobulėja, tačiau dar daug ką reikia padaryti; vengrai turėtų išplėsti irigacinių kanalų tinklą, jei nori nuolat gauti didelius derlius, pasodinti miškų juostas – užtvaras nuo šaltų vėjų. Tada derlius padvigubėtų ir net patrigubėtų.

Gaila, Vengrijoje nepakankamai sutvarkyti žemės nuosavybės įstatymai. Daug apleistų žemės plotų. Savininkas nepajėgia vienas apdirbti savo valdų, sudarančių dvidešimt penkis tūkstančius kvadratinių mylių; deja, smulkūs nuomotojai prižiūri tik ketvirtį šios labai derlingos žemės. (*Mylia – ilgio vienetas; sausumos mylia lygi 1,6093 km.*) Šitokia padėtis be galo nuostolinga valsty-

bei. Vengrų valstietis toli gražu nesipriešina pažangai. Galimas daiktas, jis pernelyg savimi patenkintas, bet ne tiek, kiek vokietis, kuris jeigu ne galvoja, jog geba visko išmokti, tai tiki, jog viską žino.

Grano rajone, dešiniajame krante, pastebėjau pasikeitusį vietovės reljefą. (*Granas – Estergomo miesto vokiškasis pavadinimas; miestas įsikūręs už 34 km į šiaurę nuo Budapešto.*) Puštos lygumą pakeitė ilgos miškingos kalvos, Karpatų priekalnės. Jos suspaudžia upę ir priverčia ją veržtis per siauras tarpukalnes.

Grane yra Vengrijos primo, katalikų bažnyčios vadovo, rezidencija. Tai vos ne geidžiamiausia vyskupystė, kurios itin trokšta hierarchai, jeigu pasaulio gėrybės turi jiems kokią nors reikšmę. Rezidencijos valdytojas gauna daugiau kaip milijoną livrų pajamų. (*Hierarchai – bažnyčios vadovai, aukšti dvasininkai. Livras – senovinė prancūzų moneta, turinti 4,505 g sidabro.*)

Žemiau Grano vėl pasirodo pušta. Gamta išradinga ir artistiška! Tačiau kokie kontrastai! Po didelės įvairovės tarp Presburgo ir Grano ji sumanė mums parodyti liūdną, niūrų, monotonišką peizažą...

Šioje vietoje „Dorotėja" turėjo pasirinkti vieną iš upės atšakų, aplenkiančių Sentendrės salą. Mūsų laivas įplaukė į kairiąją atšaką, todėl galėjau apžiūrėti Vaitzeno miestą su pustuziniu varpinių. Viena bažnyčia dunksojo ant paties kranto apsupta sodrios žalumos ir atsispindėjo vandenyje. (*Sentendrė – tiksliau, Sent Andrašas – Dunojaus sala tarp Vaitzeno /Vaiceno/ ir Budos. Vaitzenas – Vengrijos uostas prie Dunojaus.*)

Apylinkių peizažas vėl pakito. Slėnyje ėmė rodytis daržininkystės plantacijos, upės paviršių raižė daugybė valčių. Judri gyvybė pakeitė ramybę ir tylą. Aišku, mes artėjame prie sostinės. Ir kas tai per sostinė! Dviguba žvaigždė! Tegu ir ne pirmojo ryškio, bet vis dėlto ji skaisčiai šviečia Vengrijos žvaigždyne.

„Dorotėja" aplenkė paskutinę miškingą salą. Pirmiausia pasirodė Buda, paskui Peštas – neatskiriami lyg Siamo dvyniai. (*Siamo dvyniai – iki gimimo suaugę vienas su kitu kūdikiai.*) Čia aš

galėsiu pailsėti nuo gegužės trečiosios iki šeštosios, – šio laiko visiškai pakaks apžiūrėti įžymybėms ir paminklams.

Tarp Budos ir Pešto – tarp turkų ir madjarų miestų – ištisos siūvančių aukštyn ir žemyn pagal tėkmę flotilės valčių, kažkuo panašių į galiotus su stiebais ir vimpelais, galingais vairais, toli atsikišusiomis sijomis. (*Galiotas – nedidelis burlaivis, skirtas plaukioti pakrantėse.*) Abu krantai pavirtę krantinėmis, už jų matyti puošnūs pastatai, aukštos smailės ir bažnyčių kupolai.

Buda, turkiškasis miestas, stūkso dešiniajame krante; Peštas – kairiajame; Dunojus, sėte prisėtas žalių salelių, apjuosia Peštą – lygią vietovę, kurioje miestas turi kur plėstis. Dešinysis krantas – status, jame aiškiai matyti tvirtovė.

Išsaugojusi turkiškas šaknis, Buda stengiasi įgauti vengrišką išvaizdą ir net, jeigu atidžiai įsižiūrėtume, – austrišką. Mieste daugiau kariškių negu komersantų, jam aiškiai stinga prekybinio judrumo. Žolė prasikala net šaligatviuose. Daugelyje vietų vėjyje plakasi šilkinės tautinės vėliavos. Galima pamanyti, kad žmonės gyvena apgultame mieste. Tuo didesnis kontrastas su judriuoju Peštu. Regis, Dunojus skiria praeitį ir ateitį.

Budoje gausu kareivinių ir karinės amunicijos; bet viską užgožia didingi rūmai. Didelį įspūdį daro senovinės bažnyčios. Priešais katedrą, Otomanų valdymo laikais paverstą mečete, aš ilgam sustoju. (*Mečetė – musulmonų šventykla.*)

Namus, kaip Rytuose pastatytus terasomis, supa grotos. Nužingsniavau miesto rotušės, atitvertos dėmėtu geltonai juodu šlagbaumu, salėmis iki Giul-Babos kapavietės, kurią nuolatos lanko turkų maldininkai. (*Šlagbaumas – pakeliama kartis, kuria užtveriamas kelias.*)

Bet daugiausia laiko sugaišau Pešte. Ir, drįstu manyti, ne veltui. Pasirodė, kad man neužteko dviejų dienų susipažinti su kilniuoju universitetiniu miestu.

Pakanka tik užkopti ant kalvos, stūksančios pietinėje Budos dalyje, Kiobanjės priemiesčio gale, kad išvystum abiejų miestų vaizdą. Iš čia aiškiai matomos Pešto krantinės ir aikštės, apsuptos

rūmų ir griežtų architektūrinių formų viešbučių. Bažnyčios išdidžiai kelia į dangų savo paauksuotų bokštų smailes. Pešto panorama tikrai didinga, todėl ne veltui kai kada šis miestas pripažįstamas gražesnis net už Vieną.

Apačioje – puikus Rakošo slėnis, kuriame senovės vengrų riteriai rinkdavosi į triukšmingus seimus. (*Seimas – luomų interesams atstovaujantis organas, savotiškas parlamentas.*)

Pešte radau puikų muziejų, kuriame gausu dailės drobių ir skulptūrų, nemažai salių, skirtų gamtos istorijai ir antikiniam pasauliui, daug vertingiausių senovės rankraščių, monetų, etnografinių kolekcijų. (*Etnografija – mokslo šaka, tyrinėjanti pasaulio tautų sudėtį, kilmę, paplitimą, kultūrą, buitį.*) Neįmanoma nepastebėti Margito salos su pievomis, giraitėmis, natūralių mineralinių šaltinių maudyklėmis, taip pat miesto parko Štadvaldcheno, kurį supa siaura upė, tinkanti mažoms valtelėms... Džiugina akį nuostabūs ūksmingi kampeliai, žaidimų atrakcionai, be galo dailių vyrų ir moterų galantiška minia.

Išplaukimo išvakarėse užėjau į vieną iš centrinių miesto restoranų. Mėgstamiausias madjarų gėrimas – baltasis vynas su geležingo vandens priedu – smagiai atgaivino mane. Staiga mano akys užkliuvo už išskleisto laikraščio. Stambios gotiškos antraštės raidės patraukė mano dėmesį.

Štai ką perskaičiau:

Gegužės dvidešimt penktąją Špremberge bus pažymėta Oto Štorico, puikaus mokslininko, gimimo diena.

Šis nepaprastas žmogus išgarsino Vokietiją nuostabiais atradimais ir išradimais. Tarp žmonių, linkusių į mistiką, Otas Štoricas tam tikra prasme išgarsėjo kaip burtininkas. Prieš šimtą ar du šimtus metų jis būtų viešai sudegintas aikštėje kaip eretikas. Dabar labai pagausėjo žmonių, tikinčių antgamtiškais Oto Štorico gebėjimais ir jo paslaptinga velniška galia. Laimei, savo paslaptis jis nusinešė į kapą.

Publikacija baigėsi prognoze:

Galima pagrįstai manyti, kad kapinėse kaip ir praėjusiais metais susirinks didelė minia. Atrodo, prietaringieji Šprembergo gyventojai laukia kažkokio stebuklo ir trokšta jį išvysti savo akimis. Mieste sklinda gandai apie pačius neįtikinamiausius atsitikimus, vykstančius šiose kapinėse. Lengvatikiai viliasi – kapo akmuo nuriedės ir fantastiškasis mokslininkas prisikels, spindėdamas visa savo šlove.

Kvailas prasimanymas tikina: Otas Štoricas apskritai nemirė – jo laidotuvės buvo netikros. Ar verta neigti tokį absurdą? Tačiau prietarai labai atkaklūs. Reikės daug laiko, kol sveikas protas ims triumfuoti.

Pajutau stiprų nerimą. Žinia, prietarais ir kvailystėmis netikėjau. Oto Štorico mirtis nekelia abejonių. Tačiau jo sūnus gyvas ir gana aktyvus. Tai Vilhelmas Štoricas, kurį atstūmė Roderichų giminė. Ar tik jis nepakenks Markui?

„Gerai, – mąsčiau vėl numetęs laikraštį. – Vilhelmas Štoricas prašė Miros rankos, bet jam buvo atsakyta... Na ir kas? Ar verta perdėti pavojų, juolab kad Markas nė sykio nepaminėjo jo vardo. Regis, nerimauti nėra ko."

Paprašiau man atnešti popieriaus, plunksną, rašalo ir parašiau broliui, kad rytą palieku Peštą ir pas jį atvyksiu gegužės vienuoliktąją po vidurdienio, nes iki Ragzo liko ne daugiau kaip septyniasdešimt penki lįė.

Pešte kaip ir ankstesnėse prieplaukose „Dorotėja" paėmė naujų keleivių.

Mano dėmesį patraukė gal trisdešimt penkerių stambus, šviesiaplaukis, rūstaus veido ir valdingo žvilgsnio, ganėtinai nesimpatiškas vyriškis. Sausu nemaloniu balsu išdidžiai ir paniekinamai jis kreipėsi į įgulos narius. Aiškiai matėsi, kad šis keleivis nepageidauja su niekuo bendrauti. Beje, tai kol kas nieko nesakė. Aš ir pats stengiausi laikytis nuošaliau nuo pakeleivių. Tiktai šio

bei to paklausdavau „Dorotėjos" kapitono.

Vienas sau pagalvojau, jog keistasis subjektas tikriausiai yra vokietis, o galbūt netgi prūsas. Jį sunku supainioti su šauniaisiais vengrais.

Mūsų laivas plaukė lėtai, šiek tiek pralenkdamas tėkmės greitį. Pūtė visiškai silpnas vėjelis. Smagu buvo grožėtis apylinkėmis. „Dorotėja" priartėjo prie Čepelio salos, kuri dalija Dunojų į dvi atšakas, ir pasuko į kairiąją.

Galimas dalykas, skaitytojas net nustebs – jeigu aš kada nors turėsiu skaitytoją! – kokia paprasta ir banali ši mano kelionė. Pasisemk kantrybės, brangus bičiuli, netrukus rasis tiek keistenybių, nors pasiusk!

Kaip tik tą akimirką, kai „Dorotėja" lenkė Čepelio salą, įvyko pirmasis incidentas. Tiesa, nežinau, ar galima incidentu vadinti tokią smulkmeną. (*Incidentas – nemalonus įvykis, ginčas, kivirčas.*)

Aš stovėjau prie laivo borto šalia savo lagaminėlio. Ant jo antvožo bolavo lapelis su mano pavarde, adresu ir titulu. Išsiblaškęs žvelgiau į upės vandenį, pasipuošusį putotomis bangų garbanėlėmis, ir apie nieką negalvojau. Ūmai pajutau atkaklų žvilgsnį. Kuo aiškiausiai jutau jį, įsmeigtą man į pakaušį.

Tikriausiai kiekvienam šitaip pasitaiko. Šio reiškinio prigimtis, gaila, dar prastai ištirta.

Atsigręžiau. Nieko!

Tačiau mano pojūtis buvo toks aiškus ir toks nemalonus, jog aš net sustingau pražiota burna, kai nieko šalia nepastebėjau. Ne mažiau kaip dešimt tuazų skyrė mane nuo artimiausių keleivių. (*Tuazas – prancūzų ilgio vienetas, lygus 1,949 m.*)

Papriekaištavęs sau už nervingumą, vėl įsispoksojau į vandenį ir tikriausiai būčiau net pamiršęs šį menkutį epizodą, jeigu vėlesni įvykiai nebūtų privertę jį atgaivinti atmintyje.

Šiaip ar taip, aš vėl grožėjausi vaizdinga pušta, jos į miražą panašiais efektais, jos erdviomis žemumomis, ryškiai žaliomis ganyklomis, vešliais sodais ir daržais... Upėje tęsėsi gausybė že-

mų salelių, kuriose augo gluosniai, savo liaunas šakas sumerkę į šviesius Dunojaus vandenis.

Per šią dieną, gegužės septintąją, „Dorotėja" įveikė apie dvidešimt ljė, paklusniai sukiodamasi po pašėlusiai vingiuotą upę ir lydima lietingo dangaus. Artėjant nakčiai, sustojome prie tuščio kranto tarp Dunapentėlio ir Dunafėldvaro. Kita diena išaušo panaši į ankstesniąją kaip du vandens lašai, o „Dorotėjai" iki Batos liko net dešimt ljė.

Gegužės aštuntąją išsigiedrijo. Atsirado viltis vakarop pasiekti Mohačo miestą.

Apie devintą valandą, įžengdamas į kapitono kabiną, susidūriau su nesimpatiškuoju keleiviu ir nustebau dėl neapykantos kupino žvilgsnio, kurį jis sviedė į mane. Tos plieninės akys taip ir tebestovi priešais mane.

Ko norėjo šis tipas? Ar neapkentė manęs todėl, kad aš prancūzas? Arba jam nepatiko pavardė, puošusi mano lagaminą? Keista!

„Dorotėja" prisišvartavo Mohače, bet gana vėlai. Miestas jau skendėjo tamsoje. Matėsi tik dvi aštrios bažnyčių smailės. Vis dėlto prisiverčiau išlipti į krantą, apie valandą paklaidžioti tamsiomis gatvėmis ir grįžti į laivą. Švintant gegužės devintajai, „Dorotėja" pakėlė inkarą.

Per visą dieną bjaurusis vokietis nuolatos painiojosi man po kojomis, o jo niekingos akys gręžte gręžė mane kiaurai. Negaliu pakęsti, kai į mane dėbso tokiu įžūliu ir familiariu žvilgsniu.

Paklausiau laivo šeimininko, ar jis pažįsta šį keleivį.

– Pirmą sykį matau, – atsakė vyriškis.

– Kaip manote, ar jis vokietis? – dar pasmalsavau.

– Be jokios abejonės, mesjė Vidali! Bijau, kad jis – dvigubas vokietis, nes tikriausiai yra prūsas.

– O! Tik to ir betrūko! – šūktelėjau nuoširdžiai.

Mano žodžiai tikrai nepriderėjo kultūringam žmogui, tačiau jie itin patiko kapitonui vengrui.

Po vidurdienio laivas praplaukė pro Somborą, stūksantį gerokai toliau nuo kairiojo kranto, todėl sunkiai apžiūrimą. Tai dide-

lis miestas, nusidriekęs kaip ir Šegedinas plačiame pusiasalyje, kur susilieja Dunojus ir Tisa.

Kitą dieną, sukiodamasi po labai šiose vietose vingiuotą Dunojų, „Dorotėja" patraukė į Vukovarą, dunksantį dešiniajame krante. Mes plaukėme palei tą sienos su Slavonija dalį, kur upė, iki šiolei srūvusi iš šiaurės į pietus, pasisuka į rytus, į Karinio Pasienio teritorijas. (*Karinis Pasienis – sritis, nusidriekusi palei pietų Vengrijos sieną, joje gyveno kmetai, kurie 1630 metais buvo apginkluoti, kad saugotų savo žemes ir valstybės sieną nuo turkų antpuolių.*)

Tam tikru atstumu išsidėstę toliau nuo upės kranto stovėjo gausūs pasienio būriai su patruliais, įsitaisiusiais medinėse sargybos būdelėse arba nupintose iš karklų palapinėse.

Šią teritoriją valdo karinė administracija. Visi vietos gyventojai, vadinamieji grenzeriai, yra kareiviai. Provincijos, apygardos, parapijos užleidžia vietą ypatingosios armijos pulkams ir kuopoms. Karinis Pasienis užima teritoriją nuo Adrijos jūros krantų iki Transilvanijos kalnų – šešių šimtų dešimties tūkstančių kvadratinių mylių plotą. Gyventojai, kurių čia yra daugiau nei milijonas šimtas tūkstančių, laikosi griežčiausios drausmės. Tokia tvarka čia įvesta dar iki Marijos Teresės valdymo pradžios. (*Marija Teresė /1717–1780/ –Austrijos imperatorė, valdžiusi nuo 1740 metų.*) Čia armijos reikia ne tik apsisaugoti nuo turkų, bet ir kaip sanitarinio kordono dėl dažnų maro epidemijos protrūkių. Vienas antpuolis ne mažiau skaudus už kitą.

Praplaukus Vukovarą daugiau nebemačiau paslaptingojo pakeleivio. Tikriausiai jis išlipo šiame mieste. Ačiū Dievui! Kitos mintys užplūdo mane. Po kelių valandų mes pasieksime Ragzą. Koks džiaugsmas – susitikti su broliu po metų išsiskyrimo, apkabinti jį, pasikalbėti iki soties!

Penktą valandą po vidurdienio kairiajame krante pro gluosnių ir tuopų tarpus pasirodė bažnyčios – vienos su kupolais, kitos – su smailėmis. Jos aiškiai matėsi žydro dangaus ir lengvų debesėlių fone.

Ten buvo didelio miesto siluetai, ten buvo Ragzas! Po paskutiniojo upės vingio jis išniro prieš akis visut visutėlis – vaizdingai išsidėstęs aukštų kalvų papėdėje. Ant vienos kalvos dunksojo senovinė feodalų pilis, tradicinis senų Vengrijos miestų akropolis. (*Akropolis – sen. graikų miesto įtvirtintas centras, vėliau – svarbiausioji kulto vieta.*)

„Dorotėja" prisišvartavo prie plūduriuojančios prieplaukos. Šią akimirką įvyko antrasis incidentas.

Aš stovėjau prie borto tinklinio aptvaro ir žvelgiau į krantinę. Dauguma keleivių jau grūdosi prie išėjimo. Prieplaukoje susirinko sutinkantieji. Žinia, Markas buvo tarp jų. Stengiausi jį įžiūrėti šioje margoje minioje. Staiga visiškai šalia išgirdau pažįstamą nemalonų balsą:

– Jeigu Markas Vidalis ves Mirą Roderich, nelaimė užgrius juos abu!

Apsidairiau. Niekur nieko! Bet juk kažkas ištarė šiuos žodžius? Kas? Tačiau, kartoju, nieko arti nebuvo. Nutariau, kad tai haliucinacija, kas gi daugiau? (*Haliucinacija – klaidingas suvokimas, kai juntami nesami dalykai.*) Kaip apgailėtinai turi būti sutrikusi mano nervų sistema, kad krėstų man šitokius pokštus! Sumišęs vėl apsidairiau. Nė gyvos dvasios! Nesusigaudydamas išlipau į krantą, sunkiai braudamasis pro šventišką ir judrią minią, užplūdusią visą prieplauką.

Trečiasis skyrius

Markas sutiko mane prieplaukoje.

– Anri!.. Brangusis Anri!.. – kartojo jis trūkinėjančiu balsu, braukdamas laimės ašaras.

Sujaudintas stipriai jį apkabinau.

– Einu kuo greičiau pas tave, mielas broleli!

– Taip! Čia netoli, dešimt minučių pėsčiomis. Kunigaikščio Milošo gatvėje, „Temešvaro" viešbutyje. Bet pirmiau leisk tau pristatyti būsimąjį svainį. (*Anuo metu miestas buvo vadinamas Temešvaru, mūsų laikais priklauso Rumunijai ir vadinamas Timišoaru.*)

Už Marko nugaros išvydau liekną jaunuolį, vilkintį Karinio Pasienio pėstininkų karininko uniformą. Atrodė ne vyresnis už mano brolį. Tamsiai rusva barzdelė ir ūsiukai, puiki laikysena pabrėžė išdidžią ir aristokratišką madjaro išvaizdą. Tačiau jo akys buvo geros, o šypsena maloni, – apskritai šaunus vyrukas.

– Kapitonas Haralanas Roderichas.

Paspaudžiau man ištiestą bičiulišką ranką.

– Mesjė Vidali, malonu jus matyti! – nusišypsojo Haralanas. – Mes jūsų labai laukėme.

– Ir madmuazelė Mira? – pajuokavau, meiliai žvelgdamas į savo dievinamąjį brolį.

– Žinoma! – karštai užtikrino mane Markas.

Pabrėšiu, jog kapitonas Haralanas, kaip ir maniau, prancūziškai kalbėjo be priekaišto.

Dideliam mano apgailestavimui, susitikti su Roderichų šeima

buvo numatyta rytoj (nekantravau greičiau susipažinti su garbiąja šeima, o svarbiausia – pamatyti brolio nuotaką), todėl ir aš įsikūriau „Temešvaro" viešbučio jaukiuose apartamentuose šalia Marko numerio. Mudu tiesiog negalėjome atsikalbėti po tokio ilgo išsiskyrimo, kuris mums atrodė tikra amžinybė.

– Anri, kaip aš tavęs pasiilgau! Tiktai žavioji Mira man trumpino išsiskyrimo laiką. Ačiū Dievui, tu jau čia, mano mielas vyresnysis broli...

– Tavo geriausias draugas, Markai... – nutraukiau jį.

– Žinoma, brangusis! Mano vestuvės negali įvykti be tavęs. Nejaugi neprivalau paprašyti tavo palaiminimo, kaip prašyčiau mūsų tėvo, jeigu būtų gyvas? Esu įsitikinęs, kad neatsisakysi, kai susipažinsi su mano puikiąja Mira. – Jo akys švytėjo.

– Matau, kad esi laimingas, brangus mano berniuk!

– Labai! Ir tu ją pamilsi! Ji pati puikiausia sesuo, kurią galiu tau padovanoti!

– Ir kurią priimu su dideliu džiaugsmu, mielasis Markai, iš anksto žinodamas, kad tavo pasirinkimas geras – kitokio ir negalėtum padaryti. Bet kodėl negaliu dar šiandien pasimatyti su Roderichais?

– Rytoj, Anri, pakentėk iki rytdienos! Matai, tavęs laukėme tik vakare. Mudu su Haralanu visiškai atsitiktinai atėjome į prieplauką ir išvydome atplaukusį laivą. Ak! Jeigu būtų žinojusi Mira! Kaip ji apgailestaus, kad nepasitiko tavęs! Bet šiam vakarui madam Roderich ir jo duktė turi kitų planų.

Paskui Markas papasakojo apie savo sėkmę:

– Aš tiesiog nespėjau vykdyti užsakymų, brangusis Anri, – nepakako rankų! Iš visų pusių pylėsi patys palankiausi pasiūlymai. Vienas Presburgo buržua išplatino tokį posakį: „Marko Vidalio portretai tikresni už pačią tikrovę!" Taigi, – pridūrė juokdamasis brolis, – nesistebėk, jeigu mane vieną gražią dieną pagrobs, kad drobėje įkūnyčiau visą Vienos dvarą! (*Autorius turi galvoje monarchą, jo šeimą ir artimus asmenis.*)

– Pasisaugok, Markai! Jeigu nenori nemalonumų, tau nepa-

ROUX

tarčiau palikti Ragzo dėl Vienos dvaro!

– Nesijaudink! Aš mandagiai atsisakiau to kvietimo. Daugiau jokių portretų! Juolab jog neseniai baigiau paskutinįjį.

– Žinoma, jos?..

– Jos... prisiekiu Dievu, jis ne prastesnis už kitus, kuriuos nutapiau.

– Nežinia, – suabejojau, – kai dailininkas įsimylėjęs modelį...

– Pamatysi! – nutraukė mane Markas. – Kai dailioji mergina man pozavo, aš akių nuo jos atplėšti negalėjau. Tačiau Mira elgėsi pernelyg griežtai. Ji mane laikė dailininku, o ne jaunikiu, todėl ir elgėsi kaip pridera. Kiek jausmo įdėjau į šį portretą! Kartais atrodė, kad portretas atgyja. Mano Mira tarsi Galatėja...

– Nusiramink, Pigmalionai! Geriau papasakok, kaip susipažinai su Roderichų šeima. (*Pigmalionas buvo sen. graikų mitologinis skulptorius, Kipro valdovas, įsimylėjęs savo sukurtą Galatėjos statulą. Dievai jai davė gyvybę, ir ji tapo Pigmaliono žmona. Perkeltine prasme šitaip vadinamas žmogus, įsimylėjęs savo kūrinį.*)

– Ragze prieš mane atsivėrė daugelio svetainių durys, – tarė Markas, – aristokratai mielai priėmė mane. Stačia galva pasinėriau į aukštuomenės gyvenimą. Ten aš vėl susitikau su kapitonu Haralanu.

– Tu jį pažinojai anksčiau?..

– Taip, mudu buvome susidūrę Pešte. Jis yra šaunus karininkas, kurio laukia puiki ateitis. Ir kaip žmogus – žavus bei energingas... Praėjusiais laikais jis tikriausiai būtų tapęs Matiašo Korvino būrių didvyriu. Mes susitikdavome vos ne kasdien, todėl mudviejų santykiai nepastebimai virto nuoširdžia draugyste. Jis panoro mane pristatyti savo šeimai, o aš mielai sutikau, nes jau buvau matęs Mirą keliuose priėmimuose ir...

– Ir, – tęsiau, – kadangi sesutė pasirodė ne mažiau žavi kaip ir brolis, tai tavo vizitai į daktaro Rodericho svetainę padažnėjo...

– Teisybę sakai, mielasis Anri! Štai jau trys mėnesiai, kai visus vakarus praleidžiu pas juos. Kaip aš ją myliu!

– Aiškiai matyti. Esu patenkintas, kad susigiminiuosi su ta garbinga šeima...

– Pačia garbingiausia Ragze, – pridėjo Markas. – Daktaras Roderichas yra labai geras gydytojas. Čia jį visi gerbia. Jis tikras šaunuolis! Visiškai vertas būti tėvu...

– Savo dukters, – nusišaipiau, – kaip ir madam Roderich, kuri, be abejonės, ne mažiau verta būti jos motina.

– O! Tai tiesiog nuostabi moteris! – sušuko Markas. – Ją dievina visi namiškiai, ji tikra krikščionė, gera, nuoširdi, delikati...

– Pati tobulybė, ką ir sakysi! Ir ji taps geriausia uošve visoje Prancūzijoje, ar ne tiesa, Markai?

– Šaipykis, šaipykis... Beje, tarp kitko, Anri, Vengrijoje tebeegzistuoja gana griežti papročiai, o Roderichų šeima dar patriarchalesnė... (*Patriarchali – ištikima senoms tradicijoms ir papročiams.*)

– Na, būsimasis patriarche, – tęsiau pašaipiu tonu, – narsusis Matūzalio, Nojaus, Abraomo, Izaoko, Jokūbo varžove! Tavo istorija, broleli, tipiška ir paprasta. Kapitono Haralano dėka tu tapai savas šioje šeimoje, tau buvo parodytas didžiausias dėmesys, kas, beje, manęs nė kiek nestebina... Bendraudamas su madmuazele Mira, tu negalėjai nesusižavėti jos grožiu ir dorovinėmis savybėmis...

– Kaip pirštu į akį, brolyti!..

– Ir jie niekada neišnyks nei iš tavo širdies, nei iš tavo drobių, – tęsiau.

– Truputį pompastiškai, bet teisingai kalbi, brangusis Anri!

– Sutinku. Baigdamas pridursiu, jog kaip Marko Vidalio negalėjo nesujaudinti madmuazelės Miros Roderich gracija, taip ir madmuazelės Miros Roderich negalėjo nesujaudinti...

– Aš to nesakiau, Anri! – užprotestavo įsimylėjęs jaunuolis.

– Šitaip aš sakau, nes mėgstu tikslumą. Kai mesjė ir madam Roderichai pastebėjo, kas atsitiko, pernelyg nenusiminė. Kapitonui Haralanui labai patiko Marko paslaptis. Jis pasikalbėjo su tėvais, o pastarieji su dukra. Ir tada Markas Vidalis oficialiai pa-

sipiršo; jo troškimui buvo pritarta. Ir šis romanas baigsis lygiai taip pat, kaip ir dauguma panašių...

– Klysti, – įsižeidė Markas, – čia tik pradžia...

– Nepyk, mielasis! Aš juokauju, – nuraminau jį. – Kada vestuvės?

– Laukėme tavęs. Manau, kad pasakysi daktarui, jog inžinierius turi mažai laiko, be to, jį labai brangina. Tavo gaišatis Ragze gali labai pakenkti Saulės sistemos veikimui, kadangi ji nebesilaiko tavo mokslinių apskaičiavimų.

– Tu nori pasakyti, kad aš atsakau už visus žemės drebėjimus, tvanus, jūros atoslūgius bei potvynius ir kitus kataklizmus? Todėl esą dėl to ir negalima atidėlioti vestuvių? Gerai, Markai, kaip tik taip ir pasakysiu! O kadangi mano moksliniai apskaičiavimai toli gražu nėra itin būtini palaikyti pasaulio tvarkai, tai aš galėsiu praleisti su jumis visą mėnesį.

– Tikrai puiku! – lyg berniūkštis suklykė jaunikis.

– O kokie tavo planai? Ar nesirengiate povestuvinei kelionei?

– Kol kas nežinau, – atsakė Markas, – šiandien, išskyrus vestuves, mano galvoje siaučia vėjai.

– Praeities jau nebėra! – sušukau. – Ateities dar nėra, yra tiktai dabartis! Ar prisimeni itališką dainelę šia tema? Ją po žvaigždėmis dainuoja visi įsimylėjėliai.

Šitaip mudu ir plepėjome iki pietų. Paskui užsirūkėme po storą cigarą ir išėjome pasivaikščioti po Dunojaus krantinę. Neilgo pasivaikščiojimo metu ištisai iš Marko lūpų tik ir girdėjau: „Mira! Mira! Mira!"

Jau nebeprisimenu, koks žodis pažadino mano sąmonėje neaiškų nerimą. Nejutau nė menkiausios kliūties brolio meilės romane. Arba Markas nesibaimino varžovo, arba nieko apie jį nežinojo. Bet varžovas vis dėlto egzistavo! Oto Štorico sūnus piršosi Mirai Roderich. Ir nenuostabu: mergina – tikra gražuolė, be to, turinti didelį kraitį.

Prisiminiau grasinimą, nuskambėjusį mano ausyse, kai dar stovėjau „Dorotėjoje". Supratau, kad mane kažkaip paveikė haliuci-

G. ROUX

nacijos. Bet jeigu tartume, jog šią frazę pasakė žmogus, tai kokią išvadą turėčiau padaryti iš šio fakto? Balsas tikrai priklausė bjauriajam vokiečiui. Bet tai absurdas – juk tas akiplėša iš laivo išlipo Vukovare!

Laikiau savo pareiga perduoti broliui Paryžiaus policijos nuovados viršininko žodžius apie Vilhelmą Štoricą. Markas abejingai numojo ranka.

– Taip, Haralanas kažką minėjo apie tą tipą. Regis, tai sūnus Oto Štorico, kuris Vokietijoje laikomas burtininku, beje, nepelnytai, nes iš tikrųjų jis buvo tikras mokslininkas, rimtų chemijos ir fizikos atradimų autorius. Tačiau jo piršimasis buvo atmestas.

– Dar iki tol, kai jie priėmė tavo pasiūlymą?..

– Jeigu neklystu, dar prieš keturis ar penkis mėnesius, – atsakė brolis.

– Ar abu šie faktai nėra susiję?

– Absoliučiai neturi jokio ryšio.

– O ar madmuazelė Mira žinojo, kad Vilhelmas Štoricas pretendavo į garbę tapti jos jaunikiu, kaip dainuojama vienoje dainelėje?

– Tiesą sakant, nežinau!

– O vėliau jis nesiėmė kokio nors demaršo? (*Demaršas – atsakomasis pareiškimas arba veiksmas.*)

– Niekada! Nes jo šansai lygūs nuliui.

– Kodėl gi? Dėl prastos reputacijos? (*Reputacija – vieša nuomonė apie kieno nors ypatybes.*)

– Ne. Vilhelmas Štoricas yra didelis keistuolis, jo gyvenimą gaubia paslaptis, jis gyvena nuo visų atsiskyręs...

– Ką, jis gyvena Ragze?

– Taip, ištaigingame name, Tekeli bulvare. Jis laikomas keistuoliu, štai ir viskas. Be to, jis vokietis, o to čia visiškai pakanka, nes vengrai itin nemėgsta šios padermės.

– Ar tu jį matei? – nesilioviau klausinėti.

– Sykį muziejuje Haralanas jį man parodė iš toli. O jis, regis, mūsų nepastebėjo.

– O kur jis dabar?

– Negaliu tiksliai pasakyti, Anri, tik žinau, jog jau dvi ar tris savaites jo niekas nematė.

– Geriau jis visai dingtų iš Ragzo! – piktokai tariau.

– Palik jį ramybėje! – su apmaudu metė Markas. – Jeigu kada nors ir atsiras madam Štoric, tai ji tikriausiai nebus Mira Roderich, nes...

– Nes ji taps madam Vidal!

Nužingsniavome krantine iki laivų tilto, jungusio vengrų krantą su serbų. Aš tyčia pratęsiau mudviejų pasivaikščiojimą. Mane apėmė jausmas, kad mudu kažkas seka. Aš nutariau patikrinti savo įtarimą.

Mudu sustojome ant tilto grožėdamiesi didžiąja upe, atspindinčia giedrą naktį su miriadais žvaigždžių, panašių į žuveles su auksiniais plaukmenimis ir žvilgančiais žvynais. (*Miriadai – nesuskaitoma daugybė.*) Slapta ir atidžiai apžvelgiau krantinę, iš kurios ką tik pasukome ant tilto. Netoliese tamsavo pagyvenusio vidutinio ūgio vyriškio siluetas. (*Siluetas – kontūrinis daikto vaizdas.*)

Beje, netrukus lioviausi juo domėtis. Markas vis dar nepaliko manęs ramybėje. Turėjau jam pateikti ataskaitą apie savo reikalus, apie bendrus bičiulius, apie Prancūzijos dailės naujienas. Mudu gana karštai šnekėjomės apie Paryžių, kuriame Markas rengėsi po vedybų nuleisti inkarą. Pasak jo, Mira ten svajojo nuvykti su mylimu žmogumi.

Šiaip ar taip, mudviejų pokalbis nuolatos grįždavo prie pirmojo ryškio žvaigždės – žaviosios Miros, tarsi įmagnetinta kompaso rodyklė – į Šiaurės ašigalį. O aš su malonumu klausiausi, nes Markas be galo troško kam nors visa tai išsipasakoti. Tačiau vis dėlto turėjau imtis blaivaus proto, kitaip būtume vaikščioję iki aušros.

Patraukėme atgal. Prie viešbučio dar sykį apsidairiau. Krantinė dunksojo tuščia, nepažįstamasis buvo dingęs be pėdsakų.

Pusę vienuoliktos smagiai kritau į lovą ir bemat užmigau tarsi

užmuštas.

Staiga pašokau tarytum nuo smūgio. Miego kaip nebuvę. Per snaudulį aš kuo aiškiausiai išgirdau kraupų grasinimą Markui ir Mirai Roderich, ištartą pažįstamu gergždžiančiu balsu. Kas tai? Klejonė? Košmaras? Velnio monai?..

Ketvirtasis skyrius

Pagaliau išaušo ilgai laukta rytdiena – aš padariau oficialų vizitą Roderichų šeimai.

Daktaro namai stūksojo Batianio krantinės gale, Tekeli bulvaro kampe, – tai buvo šiuolaikinis pastatas, prabangiai ir skoningai įrengtas ir apstatytas.

Per vartus su šoniniu tarnybiniu įėjimu patenki į vidų. Grįstas kiemas pereina į erdvų sodą, apsuptą guobų, akacijų, bukų ir kaštonų. Jų viršūnės kyla virš mūrinio aptvaro. Tiesiai prieš fasadines duris stūkso pagalbiniai ūkiniai pastatai, apraizgyti dekoratyvinių vijoklių ir laukinių vynuogienojų; šiuos pastatus su pagrindiniu gyvenamuoju namu jungia spalvotais vitražais išpuoštas įėjimas, kuris veda prie apvalaus bokšto, siekiančio ne mažiau kaip šešiasdešimt pėdų aukščio. (*Vitražas – dailės kūrinys iš spalvoto stiklo, įstatomas į langą, duris ir pan.*) Bokšto viduje – įviji laiptai.

Priekinėje namo dalyje – įstiklinta galerija, į kurią išeina senoviniais kilimais drapiruotos kambarių durys, – tai daktaro Rodericho kabinetas, valgomasis ir svetainės. (*Galerija – ilga, siaura, dengta patalpa, jungianti tam tikras pastato dalis.*) Šeši šių patalpų fasadiniai langai žvelgia į Batianio krantinę ir Tekeli bulvarą.

Antrajame aukšte kambariai irgi taip pat išdėstyti kaip ir pirmajame. Virš didžiosios svetainės ir valgomojo – mesjė ir madam Roderichų miegamasis; virš antrosios svetainės – kapitono Haralano kambarys; virš daktaro kabineto – madmuazelės Miros miegamasis ir vonia.

Aš jau žinojau, kaip įrengti šie namai, – Markas, kalbėda-

masis su manimi, nepraleido nė vienos smulkmenos. Jis apibūdino vieną patalpą po kitos, šnekėjo apie originalius laiptus, kuriuos supo belvederis ir apskrita terasa, iš kurios atsiveria nuostabus vaizdas į miestą ir Dunojų. (*Belvederis – bokštas ar atskiras aukštas pastatas, iš kurio matyti aplinkiniai vaizdai. Terasa – paaukštinta aikštelė prie namo.*) Aš net žinojau mėgstamas madmuazelės Miros vietas prie stalo ir didžiojoje svetainėje, suolelį po kaštonais, kur ji itin dažnai sėdėdavo.

Pirmą valandą po vidurdienio mudu su broliu buvome priimti erdvioje įstiklintoje galerijoje, įrengtoje prieš pagrindinį pastato korpusą. Jos centre – varinė, nemaža, dailiai padaryta dėžė su stropiai prižiūrimų pavasarinių gėlių puokštėmis. Kampuose – tropiniai medeliai: palmės, dracenos, araukarijos. Ant sienų – vengrų ir olandų tapybos mokyklų paveikslai. Aš nejučiomis ėmiau grožėtis madmuazelės Miros portretu, kurį puikiai nutapė mano brangaus berniuko teptukas.

Daktaras Roderichas turėjo apie penkiasdešimt metų. Aukštas, lieknas, tvirto sudėjimo, tankia žilstančia ševeliūra jis atrodė dar labai stiprus ir kur kas jaunesnis, negu buvo iš tikrųjų. Šis ponas įkūnijo tikrą madjaro tipą – ugningas žvilgsnis, kilni išvaizda, išdidi laikysena, kurią šiek tiek švelnino gera ir nuoširdi šypsena... Jo šilta ranka suspaudė manąją, ir aš bemat pajutau, kad prieš mane stovi puikus žmogus.

Keturiasdešimt penkerių metų madam Roderich buvo nuostabiai patraukli moteris, liekna, išraiškingomis tamsiai mėlynomis akimis. Jos vešlius plaukus truputį palietė žilė. Šypsena atidengė cukraus baltumo jaunatviškus dantis.

Markas buvo nutapęs tikslų jos portretą. Madam Roderich iš tikrųjų darė nuostabios moters, kupinos gerų savybių, laimingos žmonos ir mylinčios motinos įspūdį. Jos nuoširdumas ir meilus tyrumas sujaudino mane.

O kaip atrodė madmuazelė Mira? Šypsodamasi ir visa švytėdama prie manęs pribėgo grakšti mergina... ir išskėtė rankas. Mudu apsikabinome be jokių ceremonijų tarsi artimi žmonės. Regis,

G. ROUX

tą valandėlę Markas man stipriai pavydėjo.

– O man šitaip apkabinti dar neleista!

– Todėl, kad jūs ne mano brolis, – šypsodamasi paaiškino mano būsimoji giminaitė.

Mira buvo lygiai tokia, kokią ją apibūdino brolis, kokia ji žvelgė iš portreto, kuris glostė mano žvilgsnį. Labai jaunutė mergina puikia galvute, apgaubta šviesiai rusvų švelnių plaukų aureolės, džiugi ir gyvybinga, tamsiai rudomis, bemaž juodomis akimis, – jose spinduliavo jos siela. Švelniai juodbruvas veidas švytėjo lyg kiniškas porcelianas. Jo burna buvo panaši į rausvą žiedo pumpurą, o baltadantė šypsena akino.

Iš tiesų, jeigu apie Marko portretus kalbėta, kad jie turi daugiau tiesos ir gyvybingumo negu patys modeliai, lygiai taip pat galėjau sakyti, jog madmuazelė Mira natūralesnė už pačią gamtą.

Kaip ir jos motina Mira vilkėjo tautinius drabužius: užsagstytą iki kaklo puošniai išsiuvinėtą palaidinukę ilgomis rankovėmis, apsiūtą šviesiu apvadu korsažą su metalinėmis sagomis, sujuostą siaura juosta, supinta iš auksinės virvelės, plačiai klostuotą sijoną iki kulkšnių, avėjo aukštus suvarstytus batelius iš paauksuotos odos – taip sakant, drabužius, kuriais galėtų pasididžiuoti net prancūzė puošeiva. (*Korsažas – čia: viršutinė moteriškos suknelės dalis, apimanti liemenį.*)

Kapitonas Haralanas, itin panašus į seserį, svetingai ištiesė man ranką. Jis kaip ir Mira elgėsi su manimi lyg su giminaičiu. Ir nors mes susipažinome tik vakar, aš jaučiau jaunuoliui bičiulišką palankumą.

Taigi dabar pažinau visus šios puikios šeimos narius.

Mūsų bičiuliškas pokalbis tekėjo lyg veržlus srautas. Peršokdami nuo vienos temos prie kitos, mes šnekučiavomės apie mano kelionę, apie plaukimą Dunojumi „Dorotėjos" laivu, apie mano reikalus Prancūzijoje, apie žavų Ragzo miestą, kurį būtinai privalau pažinti iki smulkiausių dalykų; kalbėjome apie didžiąją upę (ją aš tiesiog privalau nuplaukti bent jau iki Geležinių Vartų), apie puikųjį Dunojų, kurio vandenys tarsi sugėrė saulės spindulius ir

patys švyti lyg saulė; apie visą žavingąją Vengriją, turinčią be galo šlovingą istorinę praeitį; apie garsiąją puštą, kuri viliote vilioja visus pasaulio smalsuolius, ir taip toliau...

– Mums labai malonu jus matyti, mesjė Vidali, – kartojo Mira Roderich, – tiesa, jūsų kelionė užsitęsė. Mes jau buvome pradėję nerimauti...

– Esu kaltas, madmuazele Mira, – sutikau, – seniai būčiau atvykęs į Ragzą, jeigu iš Vienos būčiau važiavęs pašto karietomis, bet juk jūs pirmoji būtumėte man neatleidusi už atsainumą Dunojui...

– Gerai, mes jums atleidžiame tik dėl gražuolio Dunojaus, mesjė Vidali, – nusišypsojo madam Roderich. – Galų gale mes visi kartu, todėl nėra priežasčių atidėti šių dviejų mielų vaikų laimės.

Madam Roderich motiniškai švelniai pažvelgė į įsimylėjėlius, nenuleidžiančius vienas nuo kito švytinčių akių. Mesjė Roderichas slėpė patenkintą šypseną vešliuose ūsuose. Aš pats, apsuptas šios bičiuliškos šeimos, jaučiausi laimingas ir susigraudinęs.

Daktaras išėjo. Ligoniai ir kenčiantieji nepripažino išeiginių dienų ir kaip visada laukė priėmimo. Lydimas damų, apžiūrėjau Roderichų namus, grožėdamasis puikiais baldais, paveikslais, subtiliais niekučiais, žemomis spintomis su sidabro indais, senoviškomis kaustytomis skryniomis, galerijos vitražais...

– O bokštas? – sušuko Mira. – Nejaugi mesjė Vidalis mano, kad jo vizitas gali baigtis neapsilankius bokšte?

– Žinoma, jokiu būdu, madmuazele! – nusijuokiau. – Markas apie šį bokštą man pasakojo pačiais pakiliausiais žodžiais! Tiesą sakant, aš ir atplaukiau į Ragzą tik dėl to, kad į jį įkopčiau!

– Na, į bokštą tai jau be manęs! – užprotestavo madam Roderich. – Pernelyg aukštai...

– Mamyte! Na ką tu! Viso labo tik šimtas šešiasdešimt laiptelių! – spyriojosi Mira.

Kapitonas Haralanas pabučiavo motinai ranką.

– Pasilikite, brangioji mama, mes jus susirasime sode.

– Pirmyn, į dangų! – sukomandavo Mira.

Mes vos vos spėjome lipti paskui ją. Per keliolika minučių mergina pasiekė belvederį, o paskui ir terasą, nuo kurios atsivėrė didinga panorama.

Pagautas įspūdžio, sustingau.

Vakaruose liko Volkango kalva su senovine pilimi, kurios bokšte plevėsavo Vengrijos vėliava. Kalvos papėdėje driekėsi puikusis miestas ir jo apylinkės. Pietuose – veidrodinis Dunojaus paviršius; jo plotis šioje vietoje siekia šimtą septyniasdešimt tuazų. Žvilgančiu vandeniu į visas puses plaukioja barkasai, baržos ir valtys. Užupio toliuose dunkso kalnuotos serbų provincijų atšakos. Šiaurėje – pušta su tankių miškelių plotais, slėniais, ganyklomis, sodais ir daržais, supančiais kaimų namukus ir tvartus, kuriuos nesunku atpažinti iš smailiakampių balandinių.

Įstabus vaizdas! Po žėrinčiais saulės spinduliais jis perregimas iki paties horizonto.

Mano žavioji gidė švelniu mergaitišku balsu aiškino:

– Štai ten aristokratų kvartalas, rūmai ir puošnūs namai, aikštės ir paminklai... Truputį žemiau – prekybos kvartalas, ten prekyvietės, parduotuvės... Pažiūrėkite į Dunojų! Kaip jis žaidžia, koks jis judrus! Antai Švendoro sala su pievomis ir giraitėmis, ji visa žydi! Haralanas tikrai jums parodys šią salą, mesjė Vidali!

– Nesijaudink, sesute, – užtikrino kapitonas Haralanas. – Mesjė Vidalis netrukus pažins mūsų Ragzą kaip savo penkis pirštus!

– O bažnyčios! – vėl prabilo žavingoji madmuazelė Mira. – Ar matote mūsų bažnyčias su aukštomis varpinėmis? Sekmadienį išgirsite skambant varpus. Štai iškilmių aikštė, o ten rotušė stačiu stogu ir didžiuliais langais. O antai ugniagesių bokšto laikrodis. Jis skamba kas valandą!

– Rytoj tuoj pat ten nueisiu! – tariau.

– Ei, mesjė, – šūktelėjo Markui madmuazelė Mira, – kur jūs žiūrite?

– Į katedrą, brangioji. Pažvelk, Anri, kokia ji masyvi, kokie dailūs jos fasadiniai bokštai, o centrinė smailė skrieja į dangų tarsi norėdama Dievui nunešti maldas. Bet labiausiai mėgstu mo-

numentalius laiptus.

– O kodėl?

– Todėl, kad jie veda į vieną nuošalią vietelę ant choro, kur... – Markas išraiškingai pažvelgė į nuotaką, o toji ūmai paraudo. (*Choras – rytinė katalikų šventyklos dalis, kurioje apeigų metu būna šventikai ir giedoriai.*)

– Kur... – sušnibždėjo mergina.

– Kur aš iš jūsų dailių lūpų išgirdau žodį, tiesa, kad ir labai trumputį, nors ir dviejų skiemenų...

Tą dieną pietavau pas Roderichus. Vakarą irgi praleidome kartu. Kelis sykius madmuazelė Mira buvo prisėdusi prie klavesino ir, pati sau akomponuodama, širdingu balsu dainavo liaudies dainas, odes, elegijas, balades... Mano žavėjimasis mergina vis stiprėjo. (*Klavesinas – senovinis muzikos klavišinis instrumentas, panašus į pianiną. Odė – iškilmingas eilėraštis, šlovinantis kokį nors didvyrį arba svarbų įvykį. Elegija – mąslaus ir liūdno pobūdžio muzikinė pjesė. Baladė – istorinės tematikos eilėraštis ar muzikos kūrinys.*)

Kai mudu grįžome į „Temešvaro" viešbutį, Markas užėjo į mano kambarį.

– Sakyk, ar aš labai jau perdėjau?.. Ar yra pasaulyje kita mergina...

– Kita? – piktai nutraukiau jį. – Ne! Tavo nuotaka tiesiog nerealiai puiki!

– Ak, Anri! Kad tu žinotum, kaip aš myliu ją!

– Velniai rautų! Tai manęs visiškai nestebina, brangusis broleli! Aš atsižadėčiau tavęs, jeigu tu kitaip galvotum!

Nė menkiausias debesėlis neaptemdė šios laimingos gegužės dienos.

Penktasis skyrius

Kitą rytmetį kartu su kapitonu Haralanu pradėjau pažintį su Ragzu. Vestuvės buvo paskirtos birželio pirmąją, tai yra po dvidešimties dienų, taigi Markas turėjo daug savo reikalų. Mano palydovas pasirodė esąs puikus gidas, tikras eruditas ir nuoširdus gimtojo miesto patriotas.

Aš nekalbėjau su Haralanu apie Vilhelmą Štoricą, nors ir nepamiršau nė akimirkai Marko keistojo varžovo. Pats kapitonas irgi nepratarė šiuo reikalu nė žodžio.

Kaip ir dauguma Vengrijos miestų Ragzas galėjo pateikti savo metriką keturiomis arba penkiomis kalbomis – lotynų, vokiečių, slavų, madjarų... Ir jo pavadinimai buvo tokie pat sudėtingi, kaip ir kunigaikščių, didžiųjų hercogų bei erchercogų vardai. (*Metrika – miesto įkūrimo ir jo istorijos dokumentas arba žinios. Hercogas – vienas iš aukščiausių dvariškių titulų Vakarų Europoje. Erchercogas – Austrijos princų titulas.*)

– Žinia, mūsų miestas ne sostinė, – aiškino kapitonas Haralanas, – tačiau jame gyvena daugiau kaip keturiasdešimt tūkstančių žmonių. Dėl savo pramonės ir prekybos Ragzas užima garbingą vietą Vengrijos karalystėje.

– Šis miestas grynai madjariškas, – tariau.

– Visiškai teisingai. Ir papročiai, ir elgsena, ir drabužiai – grynai tautiški. Žinia, tarp prekeivių galite sutikti vokiečių, bet čia jų be galo mažai.

– Be abejo, žinau. Girdėjau, jog Ragze didžiuojamasi, kad čia gyvena daugiausia vienos tautos žmonės.

– Turiu pasakyti, kad madjarai – nereikia jų painioti su hunais, kaip kai kas daro, – pridūrė kapitonas, – sudaro stiprų politinį bloką, taigi šiuo požiūriu Vengrija lenkia Austriją. (*Hunai – senovės tiurkų gentys, įsiveržusios į Europą IV – V amžiais.*)

– O slavai? – susidomėjau.

– Slavų gerokai mažiau negu madjarų, bet vis dėlto daugiau negu vokiečių...

– O kaip čia žiūrima į vokiečius?

– Labai nepalankiai! Ypač jų nemėgsta vengrai. Tautiniai vengrų ir vokiečių skirtumai egzistuoja iš senų laikų. Antipatija įgavo tūkstančius įvairių formų ir atspalvių net iki patarlių, kai kada gana šiurkščių: „Eb a német Kutya nélkül" – sakoma vienoje iš jų; taisyklinga prancūzų kalba tai reiškia: „Kur vokietis, ten ir šuo".

Patarlės esmę atskleidžia metaforiškas padidinimas, taigi jos svarbiausia mintis: šios dvi tautos niekada nesutaria.

Aukštutiniai Ragzo kvartalai pastatyti laikantis griežto geometrinio išplanavimo.

Krantine ir Ištvano Pirmojo gatve kapitonas Haralanas nuvedė mane iki Kolomano turgaus, kai čia vyko pati gyviausia prekyba. (*Ištvanas I, Šventasis /apie 970 (975) – 1038/ nuo 1001 metų buvo pirmasis Vengrijos karalius.*) Verste užverstame įvairiomis prekėmis turguje pamačiau poilsiaujantį valstietį tautiniais drabužiais. Šis vyriškis labai ryškiai atspindėjo būdingus vengrų tautos bruožus: stambi galva, šiek tiek riesta nosis, apvalios akys, nukarę ūsai. Iš po plačiakraštės skrybėlės kyšojo dvi kaselės. Kailinaičiai ir švarkas su kaulinėmis sagomis pasiūti iš avikailių, kelnės – iš šiurkštaus namuose austo audinio kaip ir mūsų šiauriniuose kaimuose; plati siuvinėta juosta stipriai veržė jo liemenį. Apsiavęs sunkiais batais (kai kurie vengrai nešioja ir pentinus).

Moterys man pasirodė gyvesnės už vyrus – gražios, ryškios, judrios, vilkinčios trumpus įvairiaspalvius sijonus, išsiuvinėtus korsažus, ant puošnių šukuosenų nešiojančios skrybėles su plunksnomis ir užlenktais kraštais.

Prie turgaus grūdosi čigonų minios. Nors ir gana saviti, šie vargdieniai atrodė prastai ir kėlė užuojautą. Jų apgailėtinuose skuduruose, regėjosi, kur kas daugiau skylių negu lopų.

Paskui mano savanoris gidas vedė mane siaurų gatvelių su gausybe smulkių krautuvėlių ir kromelių, pasipuošusių įmantriomis iškabomis, labirintu. Artėjant prie Kurtzo aikštės, vienos iš didžiausių mieste, atsirado daugiau erdvės, gatvės praplatėjo.

Aikštės centre tryško fontanas. Puošnus – iš bronzos ir marmuro. Čia pat stovėjo paminklas Matiašui Korvinui, penkioliktojo šimtmečio didvyriui, tapusiam karaliumi paauglystėje. Matiašas Korvinas sugebėjo atremti austrų, bohemiečių ir lenkų antpuolius, išgelbėjo krikščionišką Europą nuo Otomanų imperijos barbarų.

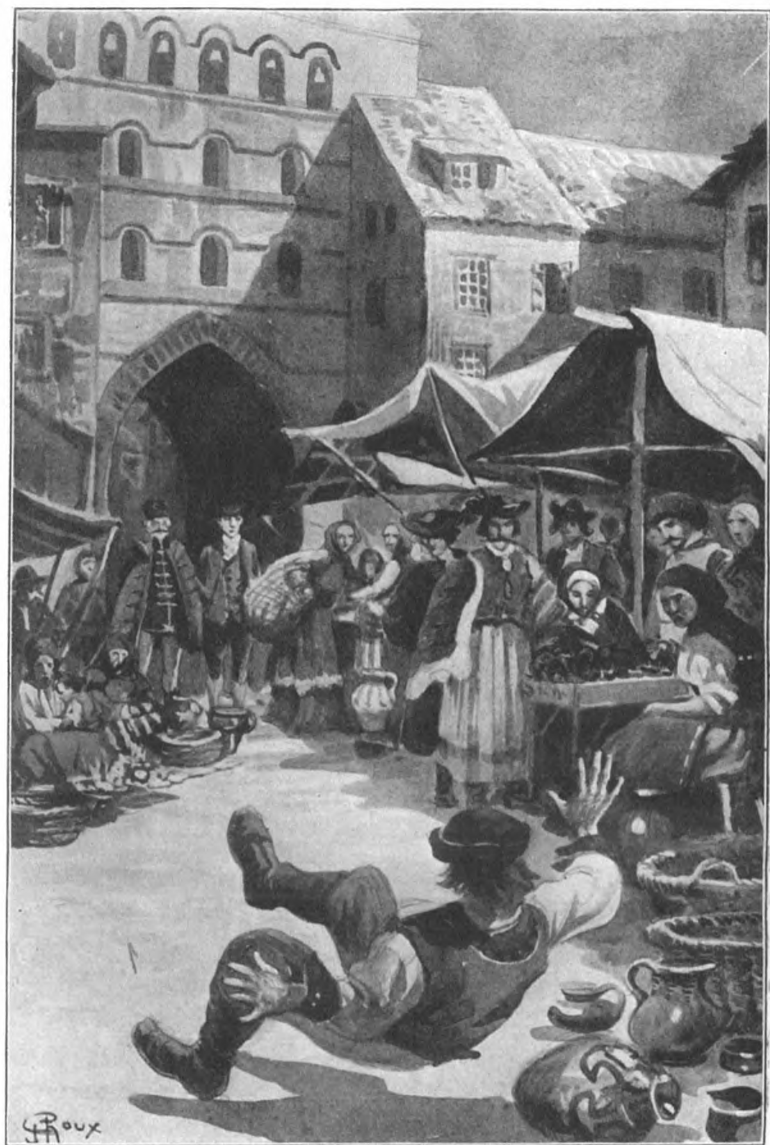
Aikštė iš tiesų nuostabi. Vienoje jos pusėje kyla gubernatoriaus rūmai su vėjarodžiais ant smailų stogų, išsaugojusių senųjų Renesanso statinių bruožus. Prie pagrindinio korpuso veda laiptai su metaliniais turėklais, o galerija, apstatyta marmuro statulomis, įvairina pirmojo aukšto konstrukciją. Visame fasade – langai su mūriniais skersiniais ir senoviniais vitražais. Rūmų centre – aukštas bokštas, jį vainikuoja kupolas su stoglangiais, virš jo vėjyje plevėsuoja vengrų tautinė vėliava. Priešingoje pusėje du pastato sparnai sudaro fasadinį išsikišimą; jie sujungti grotomis su vartais, pro kuriuos matyti erdvus kiemas, kampuose papuoštas žaliomis vejomis.

Čia mes šiek tiek užtrukome.

– Šiuose rūmuose, – pasakė kapitonas Haralanas, – po dvidešimties dienų Markas ir Mira, anksčiau negu nuvyks į katedrą jungtuvių ceremonijai, stos prieš gubernatorių ir prašys jo sutikimo vesti.

– Prašyti gubernatoriaus sutikimo? – paklausiau tiesiog pritrenktas šios žinios.

– Taip, tai senas vietos paprotys. Negavus aukštosios miesto valdžios pritarimo, negalima vesti. Beje, tai labai sustiprina sutuoktinių sąjungą. Neįvykusių vedybų atveju jie neturi teisės ieš-

G Roux

koti kitų vedybinių ryšių.

Kapitonas nuvedė mane Ladislaso gatve iki Sent Michajaus katedros, tryliktojo amžiaus paminklo. Jos architektūroje sumišę romaninio ir gotikinio stiliaus bruožai, dėl to statinys netenka meninio vientisumo. Ir vis dėlto katedra atrodo daili! Fasadas su dviem bokštais šonuose, pagrindinė skersinės navos smailė, iškilusi į dangų tris šimtus penkiolika pėdų, centrinis skliautuotas portalas, iš žydinčių rožių nulipdytas ornamentas... (*Nava – išilginė pastato vidaus erdvės dalis, atskirta nuo kitų erdvių kolonomis. Portalas – puošnus įėjimas į pastatą. Ornamentas – puošybinis dailės ir architektūros elementas.*) Saulės spinduliai užlieja minkšta šviesa navą ir apvalią apsidę tarp daugybės kontraforsų ir atraminių arkų. (*Apsidė – išsikišusi pusapvalė arba daugiakampė pastato dalis, dengta puskupoliu ar pusskliausčiu. Kontraforsas – vertikali išsikišusi mūrinės sienos atrama, skirta perdangų skėtimo jėgoms atremti.*)

– Mes turėsime laiko, todėl galėsime geriau apžiūrėti katedros interjerą, – tarė man kapitonas Haralanas, – o kol kas palypėsime iki pilies, pasivaikščiosime po bulvarų žiedą ir grįšime namo pietauti. (*Interjeras – meniškai sukurtas ir apipavidalintas pastato ar patalpos vidus.*)

Ragze stūkso kelios liuteronų ir graikų tikybos šventyklos, neturinčios architektūrinės vertės. Didžioji dauguma čionykščių gyventojų – katalikai.

Vengrija labiausiai linksta prie apaštalų ir Romos katalikų religijų, nors jos sostinėje gyvena turbūt ne ką mažiau žydų negu Krokuvoje. (*Apaštalų religija – tikinčiųjų įsitikinimu, įkurta ir globojama Dievo atsiųstų apaštalų.*) Didžiausias kapitalas kaip ir visur čia priklauso jiems.

Perkirtę gana judrią aikštę, mudu tapome liudininkais gana keisto atsitikimo, sukėlusio nesuprantamą žmonių paniką.

Kelios moterys, palikusios savo prekystalius, apsupo valstietį, netikėtai griuvusį ant žemės ir nesėkmingai mėginusį atsikelti. Vyriškis buvo baisiausiai įniršęs.

– Juk sakau jums, kad man smogė... Mane pastūmė taip, kad aš bemat pargriuvau!

– Kas gi tau smogė? – įsirėmusi rankomis į šonus, klausinėjo prekeivė. – Juk tu ėjai visiškai vienas, nieko be tavęs čia daugiau nebuvo!

– Man smogė, – spyriojosi vyriškis, – stipriai trenkė, tiesiai į krūtinę, velniai rautų!

Apklausinėjęs valstietį, kapitonas Haralanas susidarė tokį vaizdą: vyriškis ramiai sau žingsniavo, kai staiga nei iš šio, nei iš to pajuto galingą smūgį į krūtinę. Jis nematė užpuoliko, tačiau sprendžiant iš smūgio jėgos tai turėjo būti tikras galiūnas. Bet kas jis toks, neįmanoma suprasti! Atsigavęs po smūgio, valstietis nieko šalia savęs neišvydo.

Keista! Ar teisybę sako vyriškis? Bet kokia prasmė jam meluoti? Keista! Galbūt jį pargriovė vėjo gūsis? Tačiau visur viešpatavo visiška ramybė. Taigi žmogus pargriuvo nuo smūgio, gana stipraus smūgio... nepaaiškinama situacija.

Susirinkusi minia ėmė spėlioti, gal valstietis gerai nusitašęs, todėl ir ant kojų nesilaiko. Tačiau žmogelis atkakliai gynėsi, net verksmingu balsu tikino, kad negėrė nė lašo. Vis dėlto raitasis žandaras areštavo nukentėjėlį.

Šitaip ir baigėsi tas incidentas. Mes patraukėme toliau viena į kalną vedančia gatve, kuri suko į rytinę miesto dalį, ir patekome į klaidžią gatvelių ir skersgatvių raizgalynę, į tikrą labirintą, iš kurio svetimšaliui ne taip paprasta ištrūkti.

Pagaliau mudu pasiekėme pilį ant vienos Volkango kalno viršūnės.

Tai buvo tikra tvirtovė, labai įprasta Vengrijos miestams, – akropolis arba madjariškai *var.* Neprieinama feodalinė citadelė, rūsti išorės priešams – hunams ir turkams, beje, taip pat ir senjoro pavaldiniams. (*Citadelė – senų miestų tvirtovė arba pilis, apie kurią įsikūręs pats miestas. Senjoras – stambus feodalinis žemvaldys arba pavaldinių /vasalų/ ponas /siuzerenas/.*) Palei dantytas sienas tęsėsi galerija su dengtomis šaudymo angomis. Kam-

puose stūksojo galingi bokštai; pats aukščiausias iš jų aiškiai dominavo visoje vietovėje. (*Dominuoti – viešpatauti, vyrauti, valdyti.*)

Pakeliamasis tiltas, permestas per griovį, priaugusį dygliuotų krūmų, atvedė mudu prie slaptų durų tarp dviejų muziejinių surūdijusių mortyrų. (*Mortyra – didelio kalibro trumpavamzdis pabūklas; jo sviedinys į taikinį krenta iš viršaus.*) Virš mūsų kyšojo senovinių patrankų žiotys.

Keli čia stovėję sargyboje kareiviai sutiko kapitoną Haralaną su atitinkama jo laipsnį pagarba. Haralanas man pasiūlė pakilti į aukščiausią bokštą. Aš mielai sutikau.

Ne mažiau kaip du šimtai keturiasdešimt įvijų laiptų vedė į viršutinę bokšto aikštelę. Iš ten atsivėrė kur kas platesnė erdvė negu nuo Roderichų šeimos bokšto. Dunojų mačiau ne mažiau kaip septynių ljė ribose – iki posūkio į rytus, Noizaco kryptimi. (*Noizacas – vokiškas Novi Sado pavadinimas.*)

– Štai dabar, brangusis Vidali, visas miestas po mūsų kojomis! – baigė ekskursiją mano simpatiškasis gidas.

Nuoširdžiai padėkojau būsimajam giminaičiui už naudingą ir malonų pasivaikščiojimą.

– Tai, ką aš šiandien pamačiau, man pasirodė be galo įdomu. Netgi po Budapešto ir Presburgo.

– Smagu girdėti jūsų žodžius! – atsakė Haralanas. – Kai artimiau susipažinsite su Ragzu ir jo gyventojais, išsaugosite pačius geriausius prisiminimus. Vengrai – tikri patriotai. Mes mylime tėvynę sūniška meile: ir turtuoliai, ir vargšai! Mūsų šalyje visiškai sutaria įvairūs luomai. Vargšų kasmet vis mažėja dėl visuotinio gailestingumo. Nepameluosiu, jeigu pasakysiu, kad čia mažai elgetų. Patekusiems į bėdą žmonėms pas mus bemat suteikiama pagalba.

– Žinau, brangusis kapitone. Ir daktaras Roderichas negaili savęs, kad padėtų vargšams... Ir madam Roderich su jūsų seserimi vadovauja daugeliui labdaringų sumanymų...

– Mano motina ir sesuo daro tik tai, ką privalo daryti jų visuo-

GROUX

meninės padėties ir pažiūrų žmonės. Manau, jog gailestingumas – pats tikriausias iš visų žmogaus poreikių...

– Ir tikriausiai pats kilniausias, – pritariau jam.

– Apskritai tai Ragzas ramus miestas, – tęsė Haralanas, – politinės aistros jo nepurto. Bet mes pernelyg pavydžiai saugome savo teises ir privilegijas ir esame visada pasirengę jas ginti. Mano tėvynainiai turi tik vieną nuodėmę...

– Kokią?

– Polinkį į mistiką. Jiems labiausiai patinka legendos apie vaiduoklius ir pamėkles, o užkeikimai ir visokia velniava juos traukte traukia. Jie prietarams suteikia pernelyg didelę ir rimtą reikšmę.

– Iš jų visų išskirkime daktarą Roderichą. Jis yra gydytojas, todėl privalo turėti blaivų protą. Bet nejaugi jūsų motina ir sesuo irgi turi šią silpnybę?

– Deja! Kaip ir visi kiti! Prieš jų tamsumą, – o tai iš tiesų yra tamsumas, – aš nepajėgiu kovoti. Galbūt Markas mane palaikys...

– Jeigu tik nepasiduos madmuazelės Miros kerams ir neatsivers į jos tikėjimą!

– Galimas dalykas... O dabar, mesjė Vidali, pažvelkite į pietryčius, ten, į miesto pakraštį... Matote terasą su belvederiu?

– Taip, be abejonės... Man regis, kad tai Roderichų namų bokštas.

– Neapsirikote. Taigi šiuose namuose yra valgomasis, o tame valgomajame šiuo metu ruošiamasi pietums. Kadangi jūs esate vienas iš pakviestųjų...

– Esu jūsų žinioje, brangusis kapitone!

– Taigi jau leiskimės! Palikime *varo* feodalinę tylą, kurią mudu čia sudrumstėme, ir grįžkime namo bulvarais per šiaurinę miesto dalį.

Anoje puikaus rajono, besitęsiančio iki pat miesto ribos, pusėje nutiesta daug bulvarų. Jų pavadinimai keičiasi priklausomai nuo kirtimosi su didelėmis gatvėmis. Daugiau kaip vieno kvadratinio lyė plote bulvarai nubrėžia trijų ketvirčių apskritimo ilgio kreivę. Keturiomis eilėmis jie apsodinti didžiuliais kaštonais, lie-

pomis, bukais. Iš vienos pusės tęsiasi negilus griovys su pylimu, už griovio – laukas. Kitoje pusėje – turtingi namai su gėlynais, dailiomis klombomis, vaismedžių sodais, trykštančiais iš žemės šaltiniais...

Šiuo dienos metu važiuojamojoje bulvarų dalyje jau pasirodė puošnūs ekipažai, takais tarp medžių jodinėjo elegantiški raiteliai ir amazonės. (*Ekipažas – lengvas keleivinis vežimas, karieta. Amazonė – moteris jojikė su tam tikro kirpimo ilga jojimo suknia.*)

Paskutinėje sankryžoje mudu pasukome į kairę, nusileidome į Tekeli bulvarą ir patraukėme Batianio krantine. Mano dėmesį patraukė apleistas namas, stovėjęs sodo gilumoje. Iš visos namų eilės jis išsiskyrė niūrumu ir vienišumu. Namo langai uždaryti langinėmis, kurios, sprendžiant iš visko, retai atidaromos. Pamatai samanoti, o nedidelis kiemas tirštai apžėlęs dagiais. Vargais negalais vis dar laikosi dvi persenusios guobos su giliais išilginiais plyšiais kamienuose. Fasadinės durys nublukusios nuo darganų, žiemos vėjų ir sniego. Trys sukiužę prieangio laipteliai, manding, neišlaikytų žmogaus svorio.

Be apatinio cokolinio aukšto, namas turėjo dar vieną, dengtą nedailiais horizontaliais rąstigaliais, taip pat kvadratinį bokštelį siaurais langais, kuriuos glaudžiai dengė užuolaidos.

Namas atrodė negyvenamas.

– Kieno tas namas? – susidomėjau. – Jis gadina visą vaizdą. Miesto valdžia galėtų jį nupirkti ir nugriauti.

– Tikra teisybė, mielasis Vidali, tokiu atveju jo savininkas paliktų Ragzą ir išsinešdintų po velnių, artimiausių savo giminaičių.

– Tai tau! Kas gi jo šeimininkas?

– Vienas vokietis.

– Vokietis?

– Na taip, prūsas.

Netikėtai atsidarė namo durys. Išėjo dviese. Vyresnysis, iš išvaizdos šešiasdešimtmetis, sustojo prieangyje, o jaunesnysis perėjo kiemą ir iškėblino į gatvę.

– Čia tai bent naujiena! – sumurmėjo Haralandas. – Tai jis čia? O aš maniau, kad išvykęs...

Vyriškis atsigręžė ir išvydo mus. Ar pažinojo jis kapitoną? Neabejoju!

Juodu pasikeitė neapykantos kupinais žvilgsniais.

Ir aš pažinau šį žmogų. Vos tik jis nutolo keliolika žingsnių, aš nebepajėgiau sulaikyti savo nuostabos:

– Žinai, tai jis!

– Tai jūs jau buvote susidūręs su šiuo tipu? – kapitonas Haralanas pažvelgė į mane suglumęs.

– Aš plaukiau kartu su juo „Dorotėja" nuo Budapešto iki Vukovaro. Tikrai nesitikėjau jį sutikti Ragze! Nemalonus siurprizas, turiu prisipažinti!

– Kad jam velnias koją pakištų! – piktai nusispjovė Haralanas.

– Sprendžiant iš visko, – tariau, – jums nelabai patinka šis vokietis!

– Turiu rimtą priežastį jo nemėgti. Šis ponas turėjo įžūlumo prašyti mano sesers rankos!

– Kaip? – nutraukiau pašnekovą. – Tai Vilhelmas Štoricas?!

– Taip, brangusis Vidali, tai Vilhelmas Štoricas, Oto Štorico, garsiojo chemiko iš Šprembergo, sūnus. Vadinasi, jūs jau esate girdėjęs apie šią istoriją?

Šeštasis skyrius

Praėjo dvi dienos. Visą laisvą laiką aš klaidžiojau po miestą, ilgai stoviniavau ant tilto, jungiančio Dunojaus krantus su Švendoro sala, ir nesilioviau grožėtis vandeningąja upe.

Vilhelmo Štorico vardas prieš mano valią vis šmėkščiojo atmintyje. Kaip netrukus išsiaiškinau, jis nuolatos gyveno Ragze kartu su vieninteliu tarnu Hermanu, ne ką simpatiškesniu žmogumi negu pats šeimininkas. Šio Hermano figūra ir eisena man priminė šnipą, kuris sekė mane ir Marką Batianio krantinėje tą dieną, kai čia atplaukiau.

Nutariau nieko nesakyti Markui, jog Vilhelmas Štoricas grįžo į Ragzą, nes nenorėjau be reikalo jį nervinti. Žinia, gaila, kad atstumtasis brolio varžovas trainiojasi čia, mieste, kol dar neįvyko Marko ir Miros jungtuvės.

Gegužės šešioliktosios rytą buvau jau pasirengęs pasidairyti po miesto apylinkes, kai pas mane užsuko brolis.

– Brangusis Anri, atleisk man, esu labai užsiėmęs! – atsiprašė jis. – Tikriausiai neįsižeisi, jeigu aš tau šiandien nepalaikysiu kompanijos?

– Dėl Dievo, mielasis Markai! Tvarkyk savo reikalus ir nesirūpink manimi!

– Na, žiūrėk! Grįžk pietauti. Nepamiršk – septintą valandą!

– Daktaro namuose pernelyg skaniai maitinama, kad galėčiau pamiršti pietus!

– Ėdrūnas! Ar nepamiršai kviestinio vakaro, kuris įvyks poryt? Bus visa aukštuomenė!

– Tai sužadėtuvės, Markai?

– Greičiau vedybų sutarties sudarymas! (*Vedybų sutartis – daugumoje civilizuotų šalių sudaroma sutartis, kurią pasirašo jaunikis ir jaunoji; sutartis nustato jų turtines teises ir priedermes šeimoje, skyrybų atveju ir pan.*) Mudu su Mira jau seniai sužadėti... Kartais atrodo, kad mes visada buvome sužieduoti...

– Na taip, nuo pat gimimo! – nusijuokiau.

– Visiškai galimas daiktas!

– Taigi iki pasimatymo, laimingiausiasai iš laimingiausiųjų!

– Neskubėk, kol kas dar Mira netapo mano žmona!

Markas atsisveikino. Jau išeidamas susidūriau su kapitonu Haralanu.

– Jūs? – nustebau. Juk mudu nebuvome susitarę šiandien susitikti. – Malonus siurprizas!

Man pasirodė, jog kapitonas kažko rimtai susirūpinęs.

– Brangusis Vidali, mano tėvas pageidauja pasikalbėti su jumis.

– Esu jūsų paslaugoms! – pagautas nemalonios nuojautos, bemat pakeičiau savo planus.

Pakeliui į daktaro namus Haralanas neištarė nė žodžio. Kas gi atsitiko? Apie ką rengėsi su manimi kalbėtis daktaras? Ar pokalbis nesisuks apie Marko vedybas?

Daktaras Roderichas priėmė mane savo kabinete. Jis atrodė taip pat susirūpinęs kaip ir sūnus.

„Kas pagaliau čia atsitiko?" – ėmiau nerimauti.

Šeimos galva pasiūlė man krėslą priešais save, o kapitonas liko stovėti atsirėmęs į židinio atbrailą. Su vis didėjančiu nerimu laukiau pirmųjų žodžių.

– Mesjė Vidali, – pradėjo daktaras, – dėkoju jums, kad čia atėjote.

– Esu jūsų paslaugoms, mesjė Roderichai, – atsakiau.

– Norėjau pasikalbėti su jumis Haralano akivaizdoje.

– Kalbėsimės apie vestuves?

– Taip.

– Jūs norite man pasakyti kažką itin rimta?

– Ir taip, ir ne, – lėtai nutęsė daktaras. – Nei žmona, nei duktė, nei jūsų brolis apie tai nieko nenutuokia. Ir tegu nieko nežino. Beje, spręskite patys, teisus aš ar ne.

– Vakar po vidurdienio, – vėl prabilo daktaras, – kai aš priiminėjau lankytojus, tarnas pranešė apie vyriškį, kurio tikrai nepageidavau matyti. Šis lankytojas buvo Vilhelmas Štoricas... Ar ką nors jums sako ši pavardė?

– Taip, aš kai ką žinau.

– Vadinasi, žinote, kad beveik prieš pusmetį Vilhelmas Štoricas prašė mano dukters rankos. Mes jam atsakėme. Bet jis vis spyriojosi. Man teko gana griežtai ir kategoriškai pasišnekėti su šiuo akiplėša, kad daugiau nebeturėtų nė menkiausios vilties...

Haralanas nervingai žingsniavo pirmyn ir atgal po kambarį, retsykiais stabtelėdamas prie lango, kad žvilgtelėtų į Tekeli bulvarą.

– Mesjė Roderichai, – sulaikiau daktarą, – aš žinau apie šį piršimąsi, taip pat ir apie tai, kad jis įvyko kur kas anksčiau negu mano brolis pasipiršo jūsų dukrai. Taigi Vilhelmui Štoricui atsakėte ne todėl, kad madmuazelė Mira jau buvo davusi žodį Markui. Kiek suprantu, jūsų tiesiog netenkino pretendento asmenybė.

– Jūs teisus. Niekada nebūtume pritarę šiai sąjungai, kuriai, beje, ryžtingai priešinosi ir duktė.

– Norėčiau žinoti, ar jums trukdė visuomeninė Štorico padėtis arba nepatiko jo charakteris?

– Manau, jo padėtis nėra prasta, – atsakė daktaras Roderichas. –Tikriausiai tėvas jam paliko nemenką palikimą... Kai dėl jo asmenybės..

– Nutuokiu, mesjė Roderichai, galite nebetęsti...

– Jūs pažįstate jį? – daktaras nepaprastai nustebęs pažvelgė į mane.

Aš jam papasakojau, kokiomis aplinkybėmis likimas suvedė mane su Štoricu. Keturias dienas šis vokietis plaukė kartu su manimi „Dorotėja" nuo Budapešto iki Vukovaro. Matyt, jis ten išlipo, kadangi iki pat Ragzo jo nebemačiau.

– Ir štai visai neseniai, – pridūriau, – mudu su kapitonu Haralanu vaikštinėdami atsitiktinai atsiradome prie Štorico namų, ir aš atpažinau iš jų išėjusį vyriškį.

– Sklido gandai, kad jis išvyko iš miesto prieš kelias savaites, – linktelėjo daktaras Roderichas.

– Jis tikrai buvo išvykęs, jeigu mesjė Anri matė jį Budapešte, – įsiterpė kapitonas Haralanas. Jo balse nuskambėjo vos tramdomas susierzinimas.

Daktaras tęsė:

– Kai dėl Vilhelmo Štorico gyvenimo būdo, tai kas gali pasigirti, jog apie jį daug žino? Štoricas – labai paslaptingas žmogus...

– Ar neperdedate?

– Ne, vargu, – atsiduso daktaras, – jo tėvas Otas Štoricas davė pretekstų pačioms keisčiausioms legendoms...

– Kurios pergyveno patį Otą Štoricą, kiek galima spręsti iš vieno Budapešto laikraščio informacijos. Jeigu ja tikėtume, laikas jų neišsklaidė. Sklinda gandai, kad jis buvęs tikras burtininkas, valdęs velniškas paslaptis ir turėjęs antgamtišką jėgą. Kasmet žmonės prie jo kapo lūkuriuoja kažko neįprasto...

– Štai matote, mesjė Vidali, – pareiškė daktaras Roderichas, – vadinasi, jūsų nestebina faktas, kad Ragze Otas Štoricas turi prastą reputaciją. Toks pat ir jo atžala, kuris vakar ryžosi vėl griebtis savo reikalavimų.

– Kaip? Vakar? – surikau.

– Taip, vakar, netikėto vizito metu.

Į pokalbį įsiterpė ir Haralanas:

– Be visa kita, jis dar ir prūsas. Vien to pakanka, kad atmestume jo pretenzijas!

– Kai man tarnas pranešė apie Vilhelmą Štoricą, prisipažįstu, sudvejojau – priimti jį ar nepriimti...

– Nereikėjo jo čia įsileisti, tėte! – karščiavosi Haralanas. – Šis žmogus turi gerai įsidėti sau į galvą, kad pasirodyti mūsų namuose jam uždrausta visiems laikams!

Roux

– Teisybę sakai, sūneli. – Daktaro balsas keistai prigeso. – Bet aš baiminausi jį kaitinti iki baltumo, kad ko nors neiškrėstų.

– Aš būčiau parodęs tam niekšui! – Haralano ranka sugniaužė kardo rankeną.

– Kaip tik todėl, – daktaras švelniai palietė sūnaus ranką, – aš ir nutariau atsargiai elgtis. Miros padėtis pasidarytų tikrai nepavydėtina, jeigu Vilhelmas Štoricas sukeltų skandalą ir jos vardas pasirodytų laikraščių puslapiuose.

Nors Haralaną pažinojau tik kelias dienas, bet jau perpratau jo gyvą ir impulsyvią prigimtį, ypač karštai reaguojančią į viską, kas liečia šeimos reikalus. Tiesą sakant, ir man nepatiko, kad mieste pasirodė Marko varžovas, o jo naujos pretenzijos į brolio nuotaką galutinai įpykdė mane.

Daktaras smulkiai papasakojo apie šį vizitą. Vilhelmas Štoricas elgėsi šiurkščiai ir nenuolaidžiai. Jis niekaip nenorėjo prisipažinti pralaimėjęs ir niekingai laikėsi savo pretenzijų, šaukė, kad myli jaunąją merginą, tad jeigu ji už jo netekės, tai ir niekas kitas jos neves.

– Niekšas! – karščiavosi kapitonas. – Kaip jis drįso kalbėti tokiu tonu! Aš jį būčiau lauk išmetęs už ausų! Šunsnukis!

Žiūrėdamas į įniršusį Haralaną, aš įvertinau daktaro blaivų protą ir jo pastangas išvengti skandalo.

– Aš atsistojau ir leidau nekviestajam svečiui suprasti, kad daugiau nebepageidauju jo klausytis, – tęsė savo pasakojimą mesjė Roderichas. – Miros vestuvės paskirtos ir įvyks po keliolikos dienų...

„Nei po keliolikos dienų, nei vėliau!" – įsiuto Štoricas. „Mesjė, malonėkite palikti mano namus!" – parodžiau įžūlėliui duris. Bet kuris kitas būtų supratęs, kad vizitas jau baigtas. Bet kur tau! Vokietis tik sušvelnino toną, tikėdamasis romumu laimėti tai, ką pralošė šiurkštaudamas. Jis ėmė žemintis ir maldauti bent šiek tiek atidėti Miros vestuves. Aš pačiupau varpelį, kad pakviesčiau tarną. Įtūžis vėl užvaldė Štoricą. Nebesitvardydamas iš pykčio, jis rėkė taip, kad girdėjosi net gatvėje. Laimei, nei žmonos, nei

G. Roux

dukters nebuvo namuose. Pagaliau grasindamas lyg beprotis Vilhelmas Štoricas teikėsi išsinešdinti. Jo keistų grasinimų prasmė štai kokia: Mira neištekės už Marko. Niekada! Jis griebsis tokių priemonių, prieš kurias neatsilaikys joks žmogaus protas. Galerijoje Štorico laukė kažkokie žmonės... Aš pasilikau kabinete sunerimęs dėl šių mįslingų jo žodžių.

Daktaras nesiryžo apie tai pasakyti nei žmonai, nei dukrai, nei Markui. Mano brolis buvo irgi toks pat karštas ir nesitvardantis kaip ir Haralanas. Dievas žino, ką galėjo iškrėsti du jauni ir išdidūs vyrai.

Kapitonas netikėtai sutiko su tėvo argumentais.

– Gerai, — pasidavė jis, – aš nesiimsiu bausti šio akiplėšos. O jeigu jis pasirodys pas mane? Arba prikibs prie Marko?.. Jeigu pradės mus šantažuoti?..

Daktaras nieko neatsakė.

Liko tik laukti. Incidentą galima nuslėpti, jeigu Vilhelmas Štoricas nepradės veikti. Ar mažai ką gali prišnekėti pagautas nevilties ir pykčio žmogus!

Laužiau galvą, kaip jis gali sutrukdyti vedyboms. Iškvies Marką į dvikovą arba griebsis ko nors nepadoraus, skandalingo, ką gali sumanyti jo iškrypęs protas? Tikriausiai mesjė Roderichas, esant būtinam reikalui, įspės miesto valdžią, o toji gebės susitvarkyti su įniršusiu vokiečiu.

O kol kas daktaras paprašė sūnaus neliesti Štorico; suspausta širdimi Haralanas nusileido tėvui.

Pagyvėję, nieko neįtardami grįžo iš pasivaikščiojimo madam Roderich, Mira ir Markas. Aš pasilikau pusryčiauti.

Turėjau sugalvoti pagrįstą pretekstą, kad paaiškinčiau, kodėl šitaip anksti atsidūriau daktaro kabinete. Bet Markas nieko neįtarė. Pusryčiavome linksmai ir nesivaržydami.

Kai pakilome nuo stalo, madmuazelė Mira kreipėsi į mane:

– Mesjė Anri, kadangi suteikėte mums didelį malonumą pasirodęs čia ankstyvą rytmetį, galbūt pasisvečiuosite pas mus ir visą dieną?

– O mano pasivaikščiojimas, madmuazele?

– Pasivaikščiokime kartu.

– Aš planavau šiandien patraukti kur nors toliau...

– Kartu patrauksime kur nors toliau...

– Pėsčiomis?!

– Pėsčiomis... Bet ar verta pernelyg toli nukakti? Esu tikra, kad jūs dar kaip reikiant nematėte Švendoro salos.

– Rengiausi ten keliauti rytoj.

– Tai keliaukime šiandien! – džiaugsmingai pasiūlė Mira, nenorėdama klausytis jokių prieštaravimų.

Žinoma, aš pasidaviau žaviosios nugalėtojos malonei.

Lydimas meiliųjų damų ir Marko, išvykau į salą, paverstą miesto parku, – čia išvydau mažų giraičių, šveicariškų namukų, įvairiausių atrakcionų ir žaidimų.

Tačiau smagi išvyka manęs beveik nedomino. Aš vis dar negalėjau atsikratyti nemalonaus rytinio pokalbio su daktaru įspūdžio. Markas atkreipė dėmesį į mano išsiblaškymą. Turėjau visaip išsisukinėti, pagaliau pasiskųsti, kad skauda galvą.

Ar bijojau kur nors gatvėje sutikti Vilhelmą Štoricą? Tikriausiai ne. Bet vis galvojau apie jo grasinimus. Ką jis turėjo galvoje, sakydamas: „Štoricas turi priemonių, prieš kurias neatsilaikys joks žmogaus protas!"? Ką reiškia šie keisti žodžiai? Ar verta į juos rimtai žiūrėti?.. Ar tik jis nenori paprasčiausiai įgąsdinti Roderichų, kad pasiektų savo?..

Prabėgo ši diena, paskui dar viena. Nieko nauja. Pradėjau palengva nusiraminti. Praeidamas pro namą Tekeli bulvare, kelis sykius mačiau Štorico tarną Hermaną. O kartą ir pats šeimininkas pasirodė viename lange. Jokių veiksmų Štoricas nesiėmė.

Tačiau naktį iš gegužės septynioliktosios į aštuonioliktąją atsitiko nenumatytas įvykis.

Katedros vartai būdavo uždaromi galingu skląsčiu. Niekas nepastebėtas negalėjo patekti į vidų. Ir vis dėlto Marko Vidalio ir Miros Roderich jungtuvių skelbimas naktį buvo nuplėštas nuo lentos, sudraskytas į skutus ir giliai įmintas į žemę. Skelbimas

buvo vėl parašytas ir pakabintas ankstesnėje vietoje, o vartai rūpestingai uždaryti ir užkišti. Bet ne ilgiau kaip po valandos ir šį skelbimą ištiko pirmojo likimas. Ir įsidėmėkite, – vidury baltos dienos! Šitaip tą pačią gegužės aštuonioliktąją pasikartojo tris kartus! Nepasisekė nei sugauti, nei juolab susekti piktadarį. Katedros žmonės nutarė skelbimo lentą apsaugoti tvirtomis grotomis. Šis atsitikimas davė peno piktiems liežuviams, bet neilgam. Vėliau apie jį visi tarsi ir pamiršo.

Bet tiktai ne mes. Mesjė Roderichas, Haralandas ir aš į šį piktadarišką išpuolį žiūrėjome visiškai rimtai. Mes nė kiek neabejojome – tai tik karo veiksmų, kuriuos mums paskelbė nevykėlis jaunikis, pradžia.

Septintasis skyrius

Beje, kas gi kitas galėtų įvykdyti šį beprasmį vandalizmo aktą, jeigu ne prakeiktasis prūsas! (*Vandalizmas – beprasmiai ir žiaurūs veiksmai, griovimas.*)

Įsivaizduokite, kaip pasipiktino kapitonas Haralanas.

– Visa tai niekšingojo šunsnukio išdaigos! – griaudėjo jis, purtydamas sugniaužtus kumščius. – Kaip jis įsigudrino sausas atsikelti iš balos? Neabejoju, kad čia tik pradžia! Neleisiu jam daugiau krėsti tokių dalykų!

– Daugiau santūrumo ir šalto kraujo, brangusis kapitone! – įkalbinėjau jį. – Dėl Dievo, neženkite pragaištingo žingsnio! Tai tik supainios situaciją.

– Mesjė Vidali, jeigu tėvas leistų man laisvai veikti, mes jau būtume atsikratę šio niekšo!

– Brangusis Haralanai, manau, kad su tokiu priešininku reikia elgtis atsargiau!

– Atsargiau?.. Ir jūs taip pat, mesjė Vidali! Ką gi, tegu ir toliau savivaliauja? Ar to norite?

– Patariu kreiptis į policiją. Nepamirškite savo motinos ir sesers. Imkitės proto!

– Nejaugi jos nesužinos, kas atsitiko?

– Niekas joms nieko nepasakys, Markui irgi. O po vestuvių nutarsime, ką turėsime daryti.

– Po vestuvių?.. – susimąstęs tarė kapitonas. – O jeigu tada bus jau per vėlu?

Roderichai rūpestingai rengėsi kviestiniam vakarui, kurį jie

paskyrė šiandien. Jie stengėsi neapsijuokti ir surengti kuo iškilmingiausią puotą. Daktaras turėjo daug bičiulių aukštuomenėje, todėl kvietimų išsiuntė tikrai daug. Roderichų namuose – savotiškai neutralioje teritorijoje – Vengrijos aristokratija turėjo progą susitikti su kariškiais, teismų darbuotojais, miesto valdininkais... Pats Ragzo gubernatorius priėmė daktaro kvietimą, nes juodu buvo seni draugai.

Erdviose salėse laisvai sutilps laukiami pusantro šimto svečių. Prašmatni vakarienė vakaro pabaigoje bus serviruota galerijoje.

Mira kaip tikra madjarė labai rūpinosi savo drabužiais. Todėl nenuostabu, kad tokią reikšmingą sau dieną ją labiausiai ir domino suknia bei papuošalai. Tai, ką pasakiau apie Mirą Roderich, visiškai tinka visoms kitoms damoms ir vyrams, susiruošusiems į kviestinį vakarą. Taigi būsimasis subuvimas žadėjo būti tiesiog nepakartojamas.

Visą dieną praleidau pas daktarą laukdamas vakaro. Kažkurią akimirką atsirėmiau į palangę ir išsiblaškęs žvalgiausi į Batianio krantinę, kai ūmai, dideliam savo apmaudui, pastebėjau Vilhelmą Štoricą, lėtai žingsniuojantį krantine žemai nuleista galva. Susilyginęs su Roderichų namais, jis netikėtai atsitiesė ir – sviedė tokį žvilgsnį langų pusėn, jog man pagaugais nuėjo! Šitaip jis praėjo kelis sykius, vis svaidydamas žvilgsnių žaibus. Net madam Roderich į tai atkreipė vyro dėmesį, tačiau pastarasis pasistengė ją kitkuo sudominti.

Kai mudu su Marku išėjome iš namų ir pasukome link „Temešvaro" viešbučio, šis Štoricas vėl mums pasipainiojo po kojomis. Pastebėjęs mano brolį, jis sustojo lyg įbestas, stipriai išblyškęs ir išsikėtęs rankas tarsi katalepsijos priepuolio metu. (*Katalepsija – kūno ar jo dalių sustingimas, atsirandantis dėl psichikos sutrikimo.*) Dieve, ar tik jis nenuvirs ant žemės? Jo akyse liepsnojo begalinė neapykanta. Tik kai nuėjome kelis žingsnius, brolis paklausė manęs:

– Ar atkreipei dėmesį į tą žmogų?

– Be abejonės.
– Tai Vilhelmas Štoricas, prisimeni, apie jį tau pasakojau?
– Prisimenu. Bet ir šiaip pažįstu.
– Iš kur?
– Kapitonas Haralanas kažkurią dieną jį man parodė.
– O aš maniau, kad jis dingo iš Ragzo, – susimąstęs tarė Markas, – nors apskritai kokią tai turi reikšmę!
– Nė menkiausios, – pritariau broliui.

Devintą valandą vakaro Roderichų namuose pradėjo rinktis svečiai. Daktaras, jo žmona ir duktė maloniai sutikinėjo juos prie galerijos durų, užlietų ryškia sietynų šviesa. Pagaliau pasirodė ir Ragzo gubernatorius. Jo prakilnybė šiltai ir nuoširdžiai pasveikino visą šeimą. Jaunikį ir nuotaką, kurią pažinojo dar vaikystėje, jis apibėrė komplimentais ir smagiais palinkėjimais. Sveikinimai pylėsi iš visų pusių.

Tarp devintos ir dešimtos valandos atvyko miesto valdžios atstovai, Haralano bičiuliai, karininkai. Daktaro sūnus, nors ir atrodė man šiek tiek rūškanas, laikėsi kuo puikiausiai ir džiugiai sutikinėjo svečius. Pakviestųjų damų drabužiai buvo nuostabiai puošnūs ir skoningi, labai tiko prie karinių mundurų ir paradinių vyrų kostiumų. Svečiai, gyvai šnekučiuodamiesi, vaikštinėjo po sales ir galeriją, grožėjosi turtingomis dovanomis, išdėliotomis daktaro kabinete. Ypač dailiai atrodė jaunikio dovanos.

Ant staliuko didžiojoje svetainėje gulėjo vedybų kontraktas, kurį buvo numatyta pasirašyti vakaro metu. Ant kito staliuko lenktomis kojomis ir inkrustuotu viršumi stovėjo puiki baltų rožių ir fliordoranžo puokštė – būtinoji sužadėtuvių palydovė. (*Fliordoranžas – balti pomerantinių citrinmedžių žiedai; arba tokie pat dirbtiniai.*)

Pagal madjarų papročius, šalia puokštės ant atlasinės pagalvėlės gulėjo vestuvinis vainikėlis, kurį nuotaka užsidės jungtuvių dieną vykdama į katedrą.

Vakaras turėjo būti iš trijų dalių: koncerto, iškilmingo vedybų sutarties pasirašymo ir pokylio. Šokiai prasidės ne anksčiau kaip

vidurnaktį. Dėl tokios vėlyvos šokių pradžios, žinia, apgailestavo visi kviestieji, nes, kartoju, nėra kito tokio pasilinksminimo, kuriam vengrai ir vengrės atsiduotų su didesniu pasitenkinimu ir aistra.

Grojo puikus čigonų orkestras. Labai populiarus Vengrijoje, jis pirmą kartą pasirodė Ragze, kur apie jį daug kas girdėjo.

Žinoma, kad vengrai – dideli muzikos mėgėjai. Tačiau, kaip pastebėta, jie ir vokiečiai iš esmės skirtingai gėrisi muzika. Madjaras – ne atlikėjas. Jis nedainuoja, o jeigu dainuoja, tai labai nedaug. Jis godžiai klausosi garsų. O jeigu kalbame apie liaudies muziką, tai jam klausymasis tuo pat metu yra ir rimtas užsiėmimas, ir didžiulis malonumas.

Orkestrą sudarė dvylika muzikantų ir dirigentas. Koncerto programoje – puikios muzikinės pjesės, vengriškos melodijos – karo dainos ir maršai. Kaip tik jiems – dainoms ir maršams – vengrai, išdidūs ir temperamentingi žmonės, atiduoda pirmenybę prieš romantišką ir svajingą vokiečių muziką.

Nuostabu, kad šiam vakarui, vedybų sutarties pasirašymo vakarui, nebuvo pasirinkta tinkamesnė, „vestuvinė" muzika. Tačiau tokia tradicija nesusiklostė, o Vengrija – tradicijų šalis. Ji saugo ištikimybę liaudies melodijoms, kaip Serbija – baladėms, Valachija – doinoms... (*Doina – rumunų ir moldavų lyrinė liaudies daina.*) Vengrai dievina pašėlusias melodijas, ritmingus maršus, pažadinančius prisiminimus apie žygius ir mūšius, aukštinančius nepamirštamus istorinius žygdarbius.

Čigonai sėdėjo pasipuošę įvairiaspalviais tautiniais drabužiais. Aš nejučiomis ėmiau grožėtis jų spalvinga išvaizda – juodbruvais veidais, karštais žvilgsniais, akinamai baltomis šypsenomis, juodomis kailinėmis kepurėmis.

Svečiai palankiai klausėsi jų muzikos, paskui prapliupo ilgai ploti. Čigonai grojo pačius populiariausius Vengrijoje kūrinius taip šauniai, garsiai ir iškilmingai, jog koncerto aidas tikriausiai ritosi per visą puštą.

Aš jaučiau labai didelį džiaugsmą, kad dalyvauju ir esu priim-

ROUX

tas subtilios madjarų visuomenės, ypač tomis muzikinių pertraukėlių akimirkomis, kai mano ausis pasiekdavo tolimas didžiojo Dunojaus šniokštimas.

Neimsiu tvirtinti, jog Markas iki širdies gelmių atsidavė šiai keistai muzikai. Kita, kur kas švelnesnė ir širdingesnė, svaigino jį: sėdėdamas šalia Miros Roderich, jis nenuleido nuo jos akių. Įsimylėjėlių žvilgsniai, žinia, iškalbingesni jų širdims už visą šią muziką.

Kai nutilo plojimų audra, daktaras Roderichas ir kapitonas Haralanas padėkojo muzikantams pačiais lipšniausiais žodžiais; orkestras išėjo.

Atėjo iškilmingas vedybų sutarties pasirašymo momentas. Tai buvo padaryta labai didingai ir pagarbiai. Paskui svečiai išsiskirstė po sales ir ryškiai apšviestą sodą. Liokajai visus pageidaujančius apdalijo vėsiais gėrimais.

Niekas nedrumstė šventės. Nebuvo jokio pagrindo abejoti, kad šitaip sėkmingai prasidėjusi ji taip pat sklandžiai ir baigsis bendram visų džiaugsmui. Jeigu anksčiau mažytė ir vos juntama baimė krebždėjo mano galvoje, tad dabar jau galėjau visiškai pasikliauti, jog vakaras baigsis be kokių nors sutrikimų.

Lengva širdimi ir prancūziškai galantiškai šnekučiavausi su namų šeimininke.

– Mesjė Vidali, – atsakė man madam Roderich, – man labai malonu, kad ne tik jūs, bet ir mano svečiai, regis, patenkinti šiuo vakaru. Bet labiausiai džiaugiuosi dėl mūsų mielų vaikų laimės...

– Už kurią juodu dėkingi jums. – Aš pagarbiai pabučiavau nuotakos motinos ranką. – Nejaugi pats didžiausias gėris, apie kurį tik ir gali svajoti tėvai, nėra jų vaikų laimė?!

Dėl keistos asociacijos ši gana banali frazė man priminė Vilhelmą Štoricą. (*Asociacija – čia: ryšys tarp dviejų ar daugiau sąvokų, vaizdinių, kai vienas jų primena kitą. Banalus – nuvalkiotas, įprastas, šabloniškas.*)

Užtat kapitonas Haralanas, dingojosi, visiškai pamiršo nenaudėlį. Jis ėjo nuo vienos grupelės prie kitos, juokavo, linksmino ir

pokštavo, pagyvindamas šventę žiežirbuojančiu jaunu džiaugsmu... Ne viena jauna mergina neslėpdama susižavėjimo žvilgčiojo į jaunuolį. Kapitonas buvo pakiliai nusiteikęs ir mėgavosi ta padėtimi, kurią, galima sakyti, visas miestas stengėsi pripažinti jo šeimai.

– Brangus Haralanai. – Paėmiau jį už parankės. – Jeigu vakaro pabaiga bus tokia pat šauni kaip ir pradžia...

– Neabejokite! – karštai man pritarė. – Muzika – puiku, bet šokiai – dar puikiau!

– Velniai rautų! – pakartojau ir aš tokiu pat linksmu tonu. – Prisiekiu, šiuo reikalu prancūzas nenusileis madjarui! Žinote ką, – jūsų sesuo pakvietė mane antrajam valsui!

– Kodėl ne pirmajam?

– Ha–ra–la–nai! – priekaištingai nutęsiau. – Pirmasis valsas priklauso Markui. Nejaugi pamiršote tradicijas? Ar tik nenorite, kad mudu su broliu susikivirčytume?

– Ak, teisybė, mesjė Anri! Juk jaunikiui ir nuotakai priklauso garbė pradėti pokylį!

Vėl pasirodė čigonų orkestras, muzikantai susėdo galerijos gilumoje. Daktaro kabinete tarnai pastatė stalus, kad solidūs ponai, nesižavintys valsais ir mazurkomis, galėtų atsidėti malonumui palošti kortomis.

Taigi orkestrantai jau buvo pasirengę imti strykus bei trimitus ir tik laukė Haralano ženklo. Staiga nuo galerijos, kurios durys išėjo į sodą, pusės pasigirdo stiprus ir šiurkštus balsas. Kažkas dainavo keistą dainą – šokinėjančio ritmo, be kokio nors tonalumo, be melodinio ryšio.

Sustojusios ir pasirengusios šokti valsą poros sustingo. Galbūt tai koks nors siurprizas, kurį sumanė šeimininkai?..

Kapitonas Haralanas priėjo prie manęs ir pašnibždomis paklausė:

– Kas ten, kaip jūs galvojate?

– Nežinau, – atsakiau gana sutrikęs.

– Iš kur sklinda ta daina? Iš gatvės?

– Man atrodo, kad ne...

Ir iš tikrųjų tas, kurio balsas mus pritrenkė, turėjo būti sode, pakeliui į galeriją. Galbūt jis jau peržengė jos slenkstį.

Kapitonas griebė mane už rankos ir nusitempė paskui save prie durų, atvertų į sodą.

Galerijoje mudu suskaičiavome gal dešimt žmonių be orkestrantų, sėdinčių prie savo piupitrų. (*Piupitrai – pulteliai natoms pasidėti.*) Kiti svečiai būriavosi salonuose ir salėje. Tie, kurie buvo išėję pasivaikščioti po gryną orą, jau grįžo atgal. Be abejonės, nė vienas iš jų negalėjo skleisti tokių keistų garsų.

Kapitonas Haralanas sustojo priebutyje. Aš prisigretinau prie jo; mudviejų akys atidžiai tyrinėjo sodą, ryškiai apšviestą iki pačių nuošaliausių kampelių.

Šią akimirką mesjė ir madam Roderichai priėjo prie mudviejų. Daktaras tarė kelis žodžius sūnui, į kuriuos jaunuolis atsiliepė purtydamas galvą.

Tuo metu artėdamas balsas vis dar griaudėjo.

Paėmęs Mirą už rankos, Markas išėjo su ja į priebutį. Madam Roderich apsupo damos ir ir apibėrė ją klausimais, į kuriuos ji, deja, negalėjo atsakyti.

– Tuoj pat viską išsiaiškinsiu! – šūktelėjo kapitonas, žengdamas iš priebučio.

Daktaras Roderichas, keli tarnai ir aš nusekėme įkandin jaunuolio.

Nematomasis dainininkas, regėjosi, buvo už kelių žingsnių nuo galerijos.

Ir staiga jo balsas nutilo.

Apėjome sodą, apžiūrėjome visus medžius ir krūmelius. Iliuminacija nepaliko tamsių vietų. (*Iliuminacija – ryškus apšvietimas.*) Ištyrinėjome tiesiog kiekvieną colį, bet nieko neaptikome.

Galbūt tai plyšavo koks nors pavėlavęs praeivis, klajodamas po Tekeli bulvarą?

Spėjimas buvo menkai tikėtinas, be to, netrukus nustatėme, kad bulvaras visiškai tuščias, nė gyvos dvasios šią vėlyvą valandą.

Vienintelis žiburėlis mirgėjo už penkių šimtų žingsnių kairėje pusėje, jis buvo vos pastebimas ir sklido iš Vilhelmo Štorico namo.

Sugrįžome į galeriją. Klausinėjami svečių, deja, negalėjome nieko atsakyti. Haralanas darė ženklą muzikantams. Poros vėl sustojo šokiui.

– Na kaip, ar jau išsirinkote sau partnerę? – linksmai šūktelėjo man madmuazelė Mira.

– Mano partnerė – tai jūs, madmuazele, bet tik antrajam valso turui...

– Na, brangusis Anri, – nusišypsojo Markas, – mudu neversime tavęs ilgai laukti.

Markas apsiriko. Pažadėto Miros valso turėjau laukti kur kas ilgiau. Tiesą sakant, aš jo laukiu iki dabar.

Orkestras baigė preliudiją, kai netikėtai vėl nuaidėjo dainininko balsas, šį kartą – pačiame salės centre... (*Preliudija – pradžia, įžanga.*)

Svečiai bemat sutriko, o mane apėmė pasipiktinimas. Nematomasis balsas visa gerkle traukė Frederiko Margrado „Neapykantos dainą" – vokiečių himną, kuriame įžūliai skambėjo nuožmumo ir prievartos dvasia. Tai jau buvo atvira provokacija, iššūkis vengrų patriotizmui, tiesioginis ir įžūlus įžeidimas.

Dainininko niekas niekur nematė. Tačiau jis buvo čia, salės centre, čia, kur daugybė žmonių. Panika pagavo svečius, ypač moteris.

Kapitonas Haralanas perėjo salę liepsnojančiomis akimis, sugniaužtais kumščiais, pasirengęs nedelsiant sučiupti nematomąją būtybę.

Griausmingai sudainavęs paskutinį „Neapykantos dainos" posmą, dainininkas nutilo.

Ir štai tada pamačiau... Taip! Ir šimtas žmonių kaip ir aš išvydo tai, kuo neįmanoma patikėti...

Puokštė, stovėjusi ant lenktakojo staliuko, ūmai pakilo iš vietos ir po akimirkos, sudraskyta ir sumaigyta, nusėjo grindis švelniais žiedlapiais. Apstulbusios publikos akyse nematomos ran-

kos į smulkius skutelius suplėšė vedybų sutartį, ir popieriaus skiautelės susimaišė su rožių žiedlapiais.

Visur svečius sustingdė siaubas. Kiekvienas troško kuo skubiau palikti namus, kuriuose dedasi šitokia velniava. Prasidėjo grūstis. Aš klausiau savęs: „Ar tik neišsikrausčiau iš proto?"

Kapitonas Haralanas, purtomas bejėgiško pykčio, sugriebė mane už pečių.

– Vis tai Vilhelmas Štoricas!

Vilhelmas Štoricas? Ar tik nepamišo kapitonas? Įgnybau sau, kad įsitikinčiau, ar tai ne baisus sapnas! Tą akimirką kuo puikiausiai savo akimis išvydau, kaip vestuvių vainikėlis, gulėjęs ant atlasinės pagalvėlės, pakilo į orą, nuplaukė per saloną, o paskui per galeriją ir dingo sodo krūmeliuose. Prisiekiu, niekieno ranka nepalietė jo! Vainikėlis judėjo pats savaime!

– Man jau pakanka! – tiesiog suriaumojo Haralanas ir lyg kulka išlėkė iš svetainės. Tarsi koks viesulas nuskriejo per galeriją ir puolė bėgti Tekeli bulvaru.

Aš nuskuodžiau įkandin jo.

Mudu nubėgome iki Vilhelmo Štorico namų. Bokštelyje silpnai švietė langas. Kapitonas griebė abiem rankom vartelius ir pašėlusiai juos papurtė. Aš jam padėjau. Bet tvirti varteliai tik lengvai virpėjo nuo mudviejų smūgių ir spyrių. Keletą minučių mudu, pagauti įsiūčio, juos vis daužėme. Pyktis užgožė blaivų protą.

Netikėtai namo durys tyliai atsidarė. Vilhelmas Štoricas lyg niekur nieko visa savo didybe stovėjo ant jo slenksčio.

Aštuntasis skyrius

Ar reikia dar sakyti, kad vakaras buvo beviltiškai sugadintas ir baigėsi kartu su mūsų aprašyta scena? Jaunieji jautėsi beveik praradę bet kokią viltį. Sumaitota vestuvių puokštė, sudraskyta į skutus vedybų sutartis, visų akyse pavogtas nuotakos vainikėlis! Ir visa tai jungtuvių išvakarėse! Kokia nelemtas pranašingas ženklas!

Gandai apie stebuklus Roderichų namuose greitai pasklido po visą miestą. Kaip ir maniau, publika net negalvojo, kad šie neįtikėtini įvykiai turi realią ir natūralią prigimtį. Privalėjome kaip nors įminti šią mįslę.

Ištisą dieną žiopliai grūdosi po daktaro Rodericho namų langais. Paprasti žmonės, daugiausia moterys, plūdo į Batianio krantinę iš pačių atokiausių subruzdusio miesto kampelių. Vieni pasakojo patikliems klausytojams neįtikėtinus ir neregėtus dalykus, papildydami juos sava fantazija, kiti, pagauti prietaringos baimės, bet smalsūs lyg katės, tiesiog spoksojo į paslaptinguosius namus.

Nei madam Roderich, nei jos duktė nebėjo kaip paprastai rytais pasivaikščioti. Mira nepaliko vienos motinos, kurią sukrėtė nakties košmaras ir privertė gulėti lovoje.

Aštuntą valandą ryto Markas atėjo pas mane. Su juo buvo daktaras ir kapitonas Haralanas.

– Anri, – prabilo Markas, – aš įsakiau nieko čia neįleisti. Čia mūsų niekas nesiklauso... Mes čia vieni...

Dieve, kaip per vieną naktį pasikeitė mano mielasis brolis!

Dar vakar vakare iš laimės švytėjęs jo veidas dabar paniuro ir išblyško. Brolis man pasirodė kur kas prislėgtesnis negu šiaip vyriškis, pakliuvęs į jo padėtį.

Daktaras Roderichas tvardėsi ir atrodė ganėtinai ramus, skirtingai negu Haralanas, kuris labai nervinosi ir nepajėgė tramdyti susijaudinimo. Sukąsti dantys ir neramus žvilgsnis bylojo apie jaunuolio išgyvenamą įtampą ir kančias.

Aš nutariau laikytis šaltakraujiškai ir iš pradžių pasidomėti, kaip jaučiasi madam Roderich ir Mira.

– Abi be galo sunkiai pakėlė vakarykštį incidentą, – atsakė daktaras, – reikės dar kelių dienų, kol jos atsigaus po šoko. Tačiau Mira jau sukaupė visą savo valią ir stengiasi nuraminti motiną, sunegalavusią po tokio sukrėtimo. Tikiuosi, vakarykštis įvykis netrukus pasimirš, kad tik tokios apgailėtinos scenos nebepasikartotų...

– Nebepasikartotų? – perklausiau daktarą. – Šito jau nebeverta baimintis, daktare! Daugiau tikrai nebesusiklostys aplinkybės, kurios paskatino tokius triukus, – ar galiu kaip nors kitaip pavadinti tai, kas įvyko?

– Sunku pasakyti, – lėtai atsakė daktaras. – Nežinau. Aš norėčiau kuo skubiau užbaigti vedybų reikalą, nes bijau, jog Štorico grasinimai...

Daktaras laiku susičiaupė žvilgtelėjęs į Marką. Juk jaunuolis nieko nežinojo apie neseną varžovo demaršą. Laimei, brolis neatkreipė dėmesio į pastaruosius mesjė Rodericho žodžius.

Haralanas dar nepratarė nė žodžio, aiškiai laukdamas, kol aš pasakysiu savo nuomonę apie vakar vakaro atsitikimą.

– Mesjė Vidali, – tęsė daktaras, – o ką jūs apie visa tai manote?

– Esu skeptikas ir negaliu rimtai vertinti stebuklų, kuriuos, beje, regėjome savo akimis. (*Skeptikas – žmogus, kuris viską vertina kritiškai, nepatikliai.*) Kaip mokslininkas neįžiūriu šiame įvykyje nieko antgamtiško, nors ir nepajėgiu ką nors paaiškinti.

– Mesjė Roderichai, – po valandėlės nuraminau daktarą, – „visa

tai", vartojant jūsų išsireiškimą, nėra taip reikšminga, kad būtų verta ilgai sukti sau galvą. Manau, kad mes tapome kvailo pokšto aukomis. Mistifikuotojas įsismelkė tarp jūsų svečių ir nutarė papildyti kviestinio vakaro pasilinksminimų programą pilvakalbystės seansu, turėjusiu tikrai baisų efektą. (*Mistifikuotojas – žmogus, kuris sąmoningai apgaudinėja, klaidina, turėdamas tam tikrų tikslų. Pilvakalbystė – kai kalbama nejudinant lūpų ir sudarant įspūdį, jog garsai sklinda iš pilvo.*) Užtikrinu jus, mūsų laikais tokie bandymai tikrai velniškai sumaniai padaromi.

Kapitonas Haralanas tiesiog gręžė mane akimis. Jose aiškiai mačiau ironiją ir nepatiklumą. Jaunasis karininkas tarsi sakė: „Mes čia atėjome ne todėl, kad klausytumės tokių postringavimų!"

Daktaras labai mandagiai nutraukė mane:

– Mesjė Vidali, leiskite man nepatikėti tuo, kad mes tapome kokio nors miklaus triukininko aukomis...

– Mesjė, – paprieštaravau, – šiuo reikalu tikrai negaliu pasakyti ką nors kita. Aš griežtai atmetu antgamtiškų jėgų įsikišimą...

– Natūralių, – įsiterpė į pokalbį kapitonas, – natūralių, tiktai gebančių panaudoti būdus ir metodus, kurių paslapties mes nenutuokiame.

– Tačiau, – ir toliau spyriausi, – jei kalbėsime apie vakar išgirstąjį balsą – o tai, be abejonės, buvo žmogaus balsas, ar ne? – kodėl negalime manyti, kad mes susidūrėme su pilvakalbystės efektu?

Daktaras neigiamai papurtė galvą, visa savo išvaizda reikšdamas nepritarimą mano požiūriui.

– Jeigu aš patikėsiu jūsų aiškinimais, mesjė Vidali, esą kažkoks ten mistifikuotojas arba tiksliau – įžeidėjas sugebėjo prasibrauti į mano namus ir visi mes, mulkiai, patekome ant to pilvakalbio kabliuko – aš, žinia, netikiu, – tai ką jūs pasakysite apie mūsų akivaizdoje sudraskytą puokštę ir suplėšytą vedybų sutartį? Apie nematomos rankos pagrobtą vainikėlį?..

Iš tikrųjų priskirti abu incidentus vienam triukininkui, kad ir koks vikrus ir išradingas jis būtų, neleidžia blaivus protas. Ir vis

dėlto esama nuostabiai sumanių burtininkų!

Kapitonas Haralanas pritarė tėvui:

– Nagi sakykite, mielasis Vidali, nejaugi toks galingas jūsų pilvakalbys? Nejaugi tai jis žiedą po žiedo nudraskė ir sutrypė visą puokštę, suplėšė į skutus pasirašytą sutartį, nusviedė į krūmus vestuvių vainikėlį?..

Nutylėjau.

– Ar nemėginsite teigti, – tęsė vis labiau įkaisdamas Haralanas, – jog mes tapome haliucinacijų aukomis?

– Be abejonės, ne. Nėra ko net kalbėti apie haliucinacijas! Juk visas šimtas žmonių regėjo tai, kas vyko.

Po ilgokos pauzės, kurios ir nesistengiau nutraukti, daktaras apibendrino:

– Vadinkime daiktus tikraisiais jų vardais ir nemėginkime tuščiai savęs apgaudinėti. Mes susidūrėme su faktais, kurių tarsi ir neįmanoma natūraliai paaiškinti, o kita vertus, šie faktai neginčijami. Neperžengdami realybės ribų, pagalvokime, ar čia neprikišo nagų koks nors ne kvailas pokštininkas, o tikras priešas, kuris iš keršto troško sugadinti mums vakarą?

Daktaro žodžiai sugrąžino problemą į realybę.

– Priešas?! – apstulbo Markas. – Jūsų ar mano šeimos priešas? Ar pažįstate tokį?

– Taip! – atsiduso kapitonas Haralanas. – Tai tas, kuris dar iki jūsų, Markai, prašė mano sesers rankos.

– Vilhelmas Štoricas?

– Vilhelmas Štoricas.

Ir tada mes papasakojome Markui apie įvykius, apie kuriuos iki šiol jis nieko nenumanė. Daktaras dar paminėjo paskutinį mėginimą, kurio Vilhelmas Štoricas griebėsi prieš kelias dienas. Mano brolis sužinojo apie kategorišką daktaro atsakymą ir apie Štorico grasinimus. Tie jo grasinimai nuskambėjo taip, jog davė pagrindą manyti, kad vakarykščiame spektaklyje jis tikrai dalyvavo.

– Ir jūs tylėjote! – Markas ne juokais įsižeidė. – Tiktai šiandien, kai Mirai gresia pavojus, jūs teikėtės įspėti mane! Na, Što-

ricai, aš prisikasiu iki tavęs!

– Nesikarščiuokite, Markai, – prabilo Haralanas. – Patikėkite man šiuos rūpesčius!..

– Jis įžeidė mano nuotaką! – Markas tiesiog pašėlo.

Pyktis apakino abu.

Žinia, Vilhelmas Štoricas grasino atkeršyti Roderichų šeimai, – tai teisybė. Tačiau neįmanoma įrodyti, kad jis įsipainiojo į vakarykštį atsitikimą. Vien spėlionėmis sunku pagrįsti kaltinimą. Juk negalima sakyti: „Tai jūs dainuodamas „Neapykantos dainą" įžeidėte svečius. Tai jūs sudraskėte puokštę ir vedybų sutartį. Tai jūs pavogėte vainikėlį". Liudininkų tai nėra! Niekas nematė Vilhelmo Štorico nusikaltimo vietoje!

O kita vertus, argi mes neradome jo nuosavame name? Argi ne jis atidarė duris? Žinia, buvo jau prabėgę nemažai laiko, kurio visiškai pakako, kad spėtų grįžti iš Roderichų namų, jeigu ten buvo. Ir dar – kaip jis galėjo parbėgti atgal į savo namus nepastebėtas, jeigu mudu su Haralanu nė akimirkai neatsitraukėme nuo durų?..

Šiuos savo samprotavimus pateikiau dviem įkaitusiom galvom – Markui ir Haralanui. Mano minčių logiką pirmasis pripažino daktaras Roderichas. Tačiau jaunuoliai buvo pernelyg įsiaudrinę, todėl nenorėjo manęs klausytis ir veržėsi tuoj pat lėkti į namus Tekeli bulvare.

Pagaliau po ilgų ginčų padarėme vienintelę teisingą išvadą: reikia eiti į miesto rotušę, viską pranešti policijos viršininkui, papasakoti apie grasinimus, kuriais gąsdinami Markas ir jo nuotaka. Taip pat privalome nepamiršti paminėti, kad šantažuotojas, pasak jo paties, turi slaptų priemonių, viršijančių žmogaus galimybes – žinia, tuščias pasigyrimas! – bet vis dėlto... Ir policijos viršininkas nuspręs, ar reikia imtis priemonių prieš šį niekšą ir kokių. Policija geba veikti veiksmingiau negu privatus asmuo.

Beje, kas galėtų garantuoti, kad Štorico namuose kas nors atidarytų duris dviem įsiutusiems jaunuoliams, jeigu Markas su kapitonu vis dėlto ten nusirautų? Ką, juodu turėtų jėga laužtis į svetimą patalpą? Kokia teise? O štai policija tokią teisę turi.

Sutikęs su bendrai priimtu nutarimu, Markas grįžo į Roderichų namus, o aš su daktaru ir Haralanu patraukėme į miesto rotušę.

Laikrodis rodė pusę vienuolikos.

Policijos viršininkas mus priėmė nedelsdamas.

Tai buvo neaukštas vyriškis energinga fizionomija ir karštu žvilgsniu, taktiškas ir mandagus. Mesjė Šteparkas turėjo praktišką protą ir puikią profesinę uoslę. Kai kalbėjomės, jis pademonstravo, jog puikiai orientuojasi net kebliausiais klausimais. Su mumis, galima sakyti, bendravo pats paslaugumas. Policijos viršininkas užtikrino mus, kad padarys viską, kas įmanoma ir neįmanoma, kad pagaliau paaiškėtų ši tamsi istorija, tačiau abejoja, ar pavyks sėkmingai išpainioti tokias neįprastas aplinkybes.

Neskubėdamas ėmė klausinėti:

– Mesjė Roderichai, gal turite nedraugą, kuris vedinas neapykantos arba keršto jausmo galėtų veikti prieš jūsų šeimą, ypač ryšium su būsimomis madmuazelės Miros Roderich ir Marko Vidalio vedybomis?

– Manau, kad taip, – atsakė daktaras.

– Tai kas jis?

– Vilhelmas Štoricas, – aplenkė tėvą nekantrusis kapitonas.

Mesjė Šteparkas neparodė jokios nuostabos.

Daktaras jam išdėstė viską: ir kad Vilhelmas Štoricas prašė Miros rankos, bet jam buvo atsakyta, ir kad vėl mėgino siekti savo, o po pakartotinio atsakymo grasino išardyti vestuves vien jam pačiam žinomomis aplinkybėmis, prieš kurias negali atsilaikyti joks žmogus.

– Taip, – patvirtino mesjė Šteparkas, – jis pradėjo nuplėšdamas skelbimus apie vestuves, bet taip mikliai, jog nepasisekė jo pačiupti už rankos.

Mes vieningai jam pritarėme.

Tačiau visiška mūsų nuomonių vienybė nė kiek nepaaiškino paties fenomeno esmės. (*Fenomenas – išskirtinis, retas reiškinys, objektas.*) O policija veikia tiktai realybėje ir su realiais da-

lykais. Ji gali sučiupti tik turintį kūną ir kraują nusikaltėlį. O kai dėl fantomų ir vaiduoklių – ji čia bejėgė ir nekompetentinga. (*Fantomas – stebuklingas reiškinys, vaiduoklis. Kompetencija – geras nusimanymas, žinojimas.*) Be abejonės, skelbimų plėšytojas, puokštės draskytojas, vainikėlio grobikas turi būti konkretus žmogus. Taigi jį galima sugauti ir areštuoti.

Mesjė Šteparkas pripažino, kad mūsų įtarimai Vilhelmo Štorico adresu gana pagrįsti.

– Šis tipas, – pareiškė jis, – visada man atrodė įtartinas, nors dėl jo niekas ir niekada nesiskundė. Jis labai uždaras. Niekas nežino, iš kokių lėšų jis gyvena, kodėl paliko Šprembergą, savo gimtąjį miestą. Kodėl jis, būdamas prūsas, atvyko gyventi į šalį, priešišką jo tėvynainiams?.. Kodėl jis tūno atsiskyręs nuo visų su senu tarnu name Tekeli bulvare? Kodėl niekas pas jį nesilanko? Visa tai ganėtinai įtartina... Tikrai!

– Ko rengiatės imtis, mesjė Šteparkai? – paklausė kapitonas Haralanas.

– Pirmiausia jo name reikia padaryti kratą, – atsakė policijos viršininkas, – galbūt rasime kokių nors dokumentų... Kokį nors įkaltį...

– Bet kratai turėsite gauti gubernatoriaus leidimą, – pastebėjo daktaras.

– Nesijaudinkite, mesjė Roderichai! Kalbama apie svetimšalį, be to, šis svetimšalis grasino jūsų šeimai. Jo prakilnybė leis daryti kratą, galite neabejoti!

– Tarp kitko, gubernatorius vakar dalyvavo mūsų šventėje, – įterpiau ir aš žodelį.

– Žinau, mesjė Vidali. Jis jau buvo mane išsikvietęs šiuo reikalu ir pranešė faktus, kuriuos jam teko pačiam matyti.

– Ar jis kaip nors juos aiškino? – susidomėjo daktaras.

– Ne! Jis negalėjo rasti jokio realaus viso to, kas įvyko, paaiškinimo.

– Tačiau, – ir vėl įsiterpiau į pokalbį, – kai jis sužinos, kad čia įsivėlęs Vilhelmas Štoricas...

– Jis dar labiau panorės viską iki galo išsiaiškinti, – tęsė mesjė Šteparkas. – Malonėkite turėti kantrybės ir palaukti, ponai! Dabar tuoj pat einu į gubernatoriaus rūmus ir po pusvalandžio gausiu leidimą kratyti namą Tekeli bulvare!

– Ar leisite mums kartu su jumis ten eiti? – paklausė Haralanas.

– Kaip norėsite, kapitone! Ir jūs, mesjė Vidali! – pakvietė mus policijos viršininkas.

– Eikite kartu su mesjė Šteparku ir jo agentais, – kreipėsi į mus daktaras Roderichas, – o aš noriu kuo greičiau grįžti į namus. Kai bus baigta krata, ateikite pas mus kartu su Haralanu, mesjė Vidali!

– Nusikaltėlis bus areštuotas, jeigu pasitvirtins įtarimai, – ryžtingai pridūrė mesjė Šteparkas.

Policijos viršininkas išvyko į rūmus, paskui jį išėjo ir daktaras. Mudu su Haralanu likome kabinete laukti. Nesikalbėjome, nes neturėjome apie ką. Man kėlė nerimą nervinė kapitono būsena. Ar galės jis susivaldyti, atsidūręs akis į akį su savo priešu? Ar nepakenks tyrimui įžeisto jaunuolio perdėtas karščiavimasis ir nesitvardymas?

Mesjė Šteparkas grįžo lygiai po pusvalandžio su kratos orderiu. Dar jis parsinešė mandatą, leidžiantį imtis bet kurių veiksmų savo nuožiūra, priklausomai nuo aplinkybių. (*Mandatas – specialus įgaliojimas.*)

– O dabar, ponai, – įsakė jis, – paprašysiu judu iš policijos valdybos išeiti pirmuosius... Aš eisiu į vieną pusę, o mano agentai – į kitą... O po dvidešimties minučių susitiksime prie Štorico namo. Tokios konspiracijos taisyklės. (*Konspiracija – nelegalios veiklos sistema; slaptumas.*) Susitarėme?

– Susitarėme! – kariškai atsakė kapitonas Haralanas.

Išėję dviese iš miesto rotušės, mes nusileidome į Batianio krantinę.

Devintasis skyrius

Mesjė Šteparkas patraukė į paskirties vietą per šiaurinę miesto dalį, o dvi grupės agentų skverbėsi per centro kvartalus. Mudu su kapitonu nužingsniavome iki Ištvano Pirmojo gatvės galo, o paskui patraukėme krantine palei Dunojų.

Oras pasitaikė prastas. Sunkūs pilki debesys lėkte lėkė iš rytų. Nuo stipraus vėjo krypo burinės valtys, beveik rėždamos įtemptomis burėmis geltonus Dunojaus vandenis. Gandrų ir gervių poros, atstačiusios galvas prieš vėją, šaižiai krykė. Debesys grasino prapliupti atogrąžų liūtimi.

Praeivių gatvėje matėsi mažai. Išimtį sudarė prekybos kvartalas. Šią valandą čia buvo gyva ir judru. Jeigu policijos viršininkas ir jo agentai būtų ėję kartu su mumis, tai mes tikrai būtume patraukę visų dėmesį.

Kapitonas Haralanas atkakliai tylėjo. Aš baiminausi, kad susitikęs su Štoricu jis nesusivaldys. Neapykanta tiesiog kunkuliavo jo veide! Aš jau bemaž gailėjausi, kad įsiprašėme lydėti policininkus.

Po ketvirčio valandos mudu pasiekėme Batianio krantinės galą, kur prie kampo stūksojo Roderichų namai. Visus apatinio aukšto langus dengė žaliuzės. Koks kontrastas palyginti su šventine vakar vakaro nuotaika!

Haralanas apžvelgė uždarytus langus. Gilus atodūsis išsiveržė iš jo krūtinės, ranka grėsmingai kilstelėjo aukštyn, tačiau jaunuolis neišspaudė nė žodžio.

Pasukę už kampo, mes pakilome Tekeli bulvaru ir netrukus

atsidūrėme prie Štorico namo.

Kažkoks gana apsmukęs žmogus trypinėjo prieš vartus, neištraukdamas rankų iš kišenių. Tai buvo policijos viršininkas. Mudu su kapitonu, kaip buvo sutarta, prisiartinome prie jo.

Bemaž tuoj pat pasirodė ir šeši agentai civiliais drabužiais. Pagal mesjė Šteparko ženklą jie užėmė pozicijas palei tvorą. Su jais atėjo ir šaltkalvis, – jo paslaugų prisireiktų tuo atveju, jeigu niekas neatidarytų durų.

Kaip paprastai Štorico namo langai buvo užverti stipriomis langinėmis, o bokštelio belvederio stiklai neįžvelgiami.

– Tikriausiai nieko nėra namuose! – tariau viršininkui.

– Vargu! – atsakė jis. – Matote dūmelį iš kamino kairėje stogo pusėje?

Iš tikrųjų silpnas dūmelis rangėsi virš kamino. Kaip aš jo iš sykio nepastebėjau?!

– Jeigu nėra šeimininko, – pridūrė mesjė Šteparkas, – galbūt tarnas namuose, o mums vis tiek, kas atidarys duris.

Turėdamas galvoje kapitono Haralano nervingumą, aš būčiau buvęs patenkintas, kad namuose nebūtų Vilhelmo Štorico ir kad jis apskritai būtų išdūmęs iš miesto.

Policijos viršininkas pabeldė į vartelius plaktuku, kabojusiu prie grotelių rėmo. Mes laukėme, jog kas nors pasirodys lange arba atidarys vartelius.

Praslinko minutė. Nieko. Viršininkas vėl pabeldė... Atsigręžęs į šaltkalvį, mesjė Šteparkas mostelėjo.

– Veikite!

Vyriškis išsirinko savo ryšulėlyje tinkamą instrumentą. Vos tik jis įkišo į spynos plyšį spyruoklinį skląstį, – tokią anties snapo pavidalo rankenėlę, vartai be vargo pasidavė.

Lydimi keturių agentų, mes suėjome į kiemą. Du agentai pasiliko už vartų.

Namo durys irgi buvo užrakintos.

Mesjė Šteparkas du sykius pastukseno savo lazdele. Niekas neatsiliepė. Tvyrojo mirtina tyla.

Šaltkalvis užlipo ant laiptelių ir įkišo visraktį į spynos plyšį. Spyna netikėtai lengvai pasidavė. Durys atsidarė.

Šviesa į koridorių pateko pro grotuotą langelį virš durų, taip pat pro kitame koridoriaus gale stūksojusių durų, vedančių į sodą, vitražą.

Policijos viršininkas žengė kelis žingsnius koridoriumi ir skardžiai riktelėjo:

– Ei! Ar kas nors yra namuose?

Visur viešpatavo tyla. Ir po antrojo šūktelėjimo name tebetvyrojo tokia pat slogi tyla. Nebent įsiklausius ir sukoncentravus visą dėmesį, galėjai sugauti kažkokį tykų šnaresį viename iš šoninių kambarių... Bet greičiausiai mums tik pasirodė. Šnaresys nebepasikartojo.

Mesjė Šteparkas nuėjo iki koridoriaus galo. Mudu su kapitonu Haralanu nusekėme paskui jį.

Vienas agentas užėmė stebėjimo postą ant laiptų.

Kai koridoriaus gale atidarėme neužrakintas duris, išvydome apleistą nuo dviejų iki trijų tūkstančių kvadratinių tuazų ploto sodą su seniai nešienauta pievele viduryje. Pievelę juosė vingiuota alėja, prižėlusi tankių krūmokšnių. Už aukštų medžių galėjai jausti esant mūrinę sieną.

Visur akis badė netvarka ir aplaidumas.

Sode agentai nerado nieko, išskyrus vietomis aiškius pėdsakus žolėje.

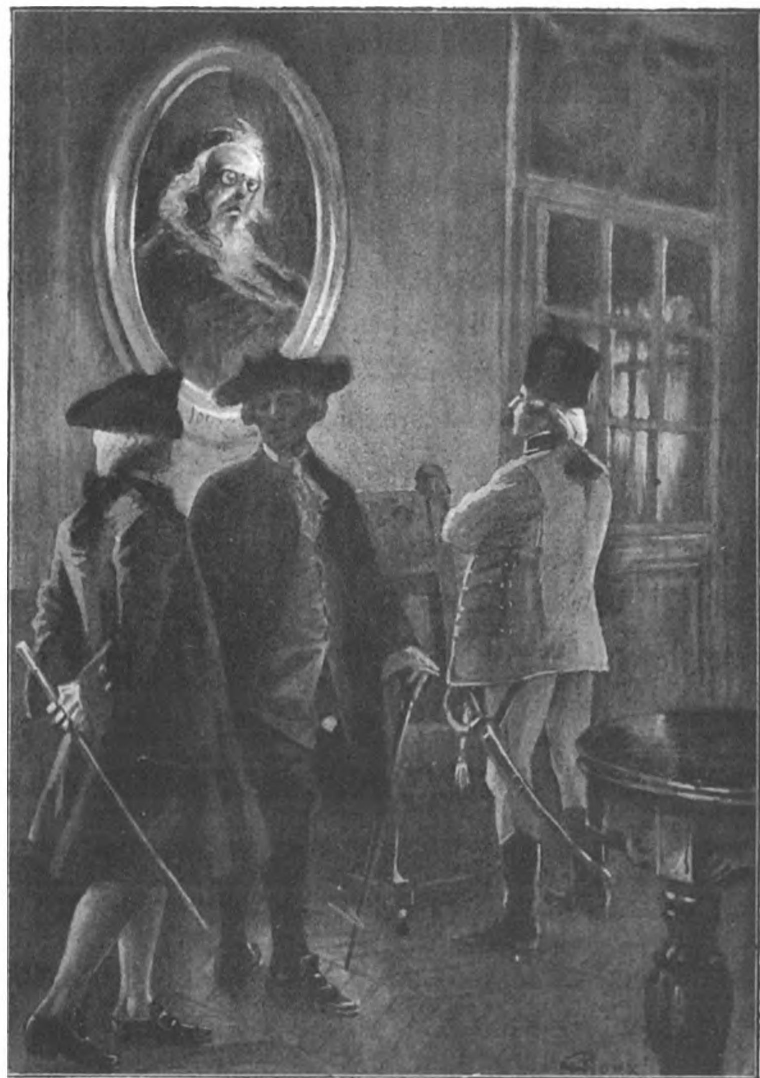
Visus namo langus dengė uždarytos langinės, išskyrus pirmojo aukšto paskutinįjį, kuris apšvietė laiptus.

Panašu, kad keistojo namo gyventojai neseniai išėjo ir netrukus grįš, nes durys neužrakintos, o paprasčiausiai uždarytos... Beje, galbūt jie užuodė policijos ketinimus ir laiku išnešė kudašių?

– Iš kur jie galėjo žinoti apie kratą? Vargu bau! – suabejojau. – Manau, kad jie tuoj pat grįš.

Mesjė Šteparkas papurtė galvą, visa savo išvaizda rodydamas, kad labai abejoja mano teiginiu.

– O dūmai?.. – vis dar spyriausi. – Jie kyla iš kamino, vadina-

si, kažkur čia kūrenama...

– Na gerai, pamėginkime paieškoti šeimininko!' – sutiko policijos viršininkas.

Įsitikinęs, kad sode ir kieme niekas nesislepia, mesjė Šteparkas pasiūlė apžiūrėti patį namą. Grįžę į namą, uždarėme koridoriaus duris.

Koridoriuje išvydome keturių kambarių duris. Vienas kambarys nuo sodo pusės pasirodė esąs virtuvė. Nuo jos ir pradėjome kratą. Pro uždarytas langines čia skverbėsi siauri šviesos ruoželiai. Vienas agentas atvėrė langines. Visi išvydome špižinę krosnį ir vamzdį, kuris kilo iki lubų ir dingo po plačia padangte. Abipus krosnies stūksojo spintelės; viduryje šios varganos patalpos stovėjo stalas, dvi pintos kėdės ir dvi taburetės. Ant sienų kabėjo gan skurdūs virtuvės rakandai. Kampe tiksėjo laikrodis su gegute. Svarmenų padėtis rodė, jog jie buvo pakelti vakar vakare. Krosnyje žioravo anglys.

– Virtuvė yra, – pareiškiau, – o kurgi virėjas?..

– Ir jo šeimininkas? – pridūrė kapitonas Haralanas.

– Ieškokime toliau, – suraukė antakius mesjė Šteparkas.

Palyginti greitai apžiūrėjome du cokolinio aukšto kambarius, išeinančius į kiemo pusę. (*Cokolinis aukštas – apatinis pastato aukštas.*) Svetainę puošė dekoratyviniu audiniu aptraukti senovinio vokiečių darbo baldai. Vietomis audinys buvo stipriai nutrintas ir blizgėjo. Ant židinio lentynos su metaliniais padėklais malkoms stovėjo laikrodis, kurio rėmeliai buvo įmantriai aptaisyti akmenukais ir kriauklelėmis; man jis pasirodė labai neskoningas. Nejudančios rodyklės ir tirštos dulkės ant ciferblato rodė, kad jis seniai nebeužvedamas. Ant sienos priešais langą kabėjo portretas ovaliais rėmais, o apačioje lentelė: „Otas Štoricas".

Puikus piešinys ir niūroki tonai bylojo apie aukštą portreto kokybę, nors kampe nesunkiai įžiūrimas dailininko parašas mums nieko nesakė.

Kapitonas Haralanas siurbte įsisiurbė į portretą.

Oto Štorico veidas ir man padarė stiprų įspūdį. Ar mane veikė

nuotaika? O gal man darė įtaką visa ši situacija? Bet čia, šioje senovinėje seniai negyvenamoje svetainėje, mokslininkas man atrodė tikrai fantastiška būtybė.

Galinga galva, vešli ševeliūra, milžiniška kakta, tarsi anglys žėruojančios akys... Jo žvilgsnis sekė tave visur, o lūpos tarsi vos vos virpčiojo... Dėl to portretas atrodė tarsi gyvas. Dar truputis, ir Otas Štoricas išeis iš rėmų ir suriks:

– Kas jūs tokie? Ko jums čia reikia? Kaip drįsote drumsti mano ramybę?

Pro svetainės langą, nors ir uždarytą langinėmis, sunkėsi šviesa. Nebuvo jokio reikalo jų atidaryti. Prieblandoje portretas atrodė dar paslaptingesnis.

Policijos viršininką nustebino tėvo ir sūnaus Štoricų panašumas:

– Dieve mano! Juk tai tas pats veidas! Tos pačios akys, kakta, tokia pat galvos laikysena ant pečių... Ir ta velniška išraiška! Taip ir norisi atburti juos abu, išginti piktąją dvasią iš vieno ir kito!..

– Taip, – pritariau jam, – panašumas stulbinantis!

Kapitonas Haralanas sustingo prieš portretą, tarytum atgijęs Otas Štoricas jį prikaustė prie grindų.

– Eime, kapitone! – timptelėjau jį už rankovės.

Iš svetainės nuėjome į priešpriešinį kambarį kitoje koridoriaus pusėje. Tai buvo darbo kabinetas, bet labai netvarkingas. Šviesaus medžio lentynos grūste prigrūstos knygų, daugiausia neįrištų, – matematikos, fizikos, chemijos veikalų... Kampe įvairiausi daiktai: instrumentai, aparatai, mašinos, kolbos, portatyvinė krosnelė, kelios retortos ir distiliatorius, metalų pavyzdžiai, beje, kai kuriuos jų aš, inžinierius pagal išsilavinimą, vos galėjau nustatyti. (*Retorta – stiklinis indas su ilgu į šoną pakreiptu kaklu cheminėms reakcijoms daryti. Distiliatorius – distiliacijos /garinimo/ įrenginys.*)

Kambario viduryje ant popieriais apversto stalo – trys ar keturi paties Oto Štorico rinktinių raštų tomai. Ir rankraštis. Pavartęs jį, nustačiau, kad pasirašytas garsia pavarde veikalas skirtas švie-

sos prigimties tyrinėjimams.

Visus popierius, knygas ir rankraštį policija pasiėmė ir užantspaudavo.

Krata kabinete nedavė norimų rezultatų, kurie galėtų kaip nors paaiškinti nesenus įvykius. Jau rengėmės iš čia išeiti, kai mesjė Šteparkas ant židinio lentynos pamatė keistos formos mėlyną buteliuką. Vyriškis ištiesė ranką, norėdamas jį paimti ir atidžiau apžiūrėti. Tačiau buteliukas, stovėjęs ant paties krašto, netikėtai nukrito ir sudužo tą pačią akimirką, kai policininkas jį palietė.

Iš buteliuko išsiliejo gelsvas, greitai garuojantis neįprasto kvapo skystis; tas kvapas buvo itin silpnas, vos užuodžiamas.

– Velniai rautų! – supyko mesjė Šteparkas. – Kaip ne laiku sudužo šis buteliukas!

– Jame tikriausiai buvo kažkoks mišinys, kurį sugalvojo Otas Štoricas, – garsiai padariau prielaidą.

– Jo sūnus turi žinoti šios medžiagos cheminę formulę ir norėdamas gali ją vėl pasigaminti, – tvirtai pareiškė policijos viršininkas. Ir eidamas durų link sukomandavo: – O dabar į pirmąjį aukštą!

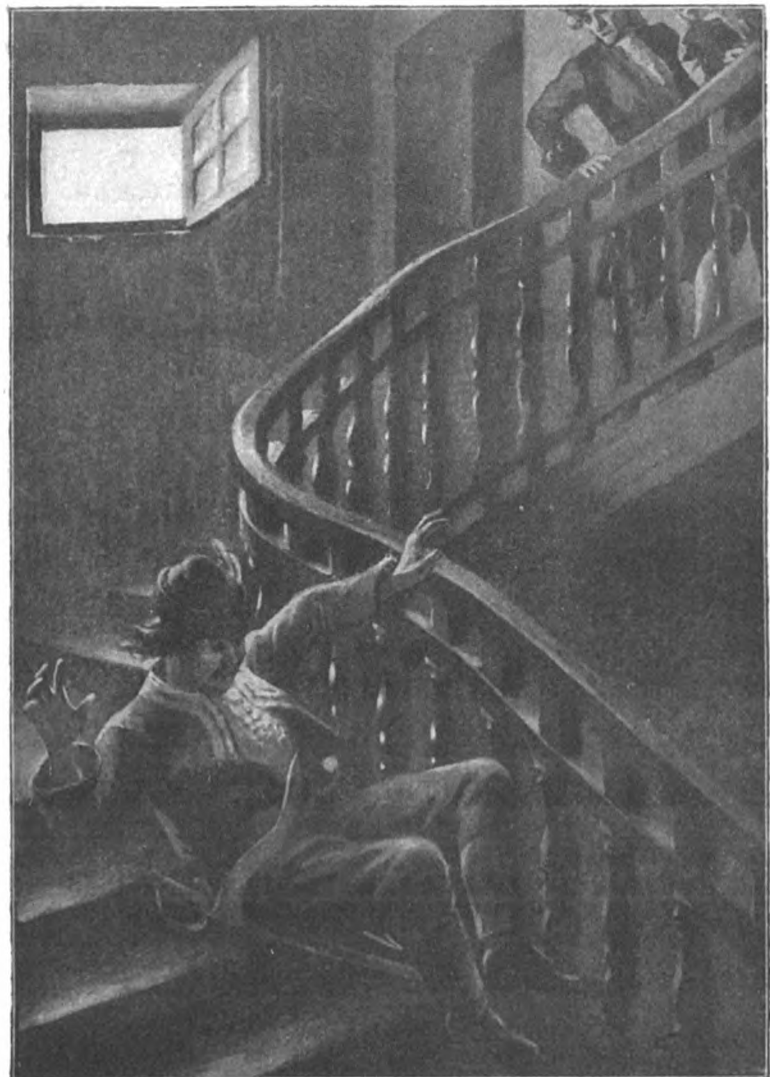
Dviems agentams buvo įsakyta likti koridoriuje.

Priešais virtuvę aukštyn kilo laiptai su mediniais turėklais. Senos jų lentos girgždėjo po kojomis.

Į pirmojo aukšto aikštelę išėjo du gretimi kambariai, kurių durys nebuvo užrakintos. Pakako tik paspausti varines rankenas ir durys atsidarė.

Pirmojoje patalpoje virš svetainės buvo Vilhelmo Štorico miegamasis. Čia radome geležinę lovą, naktinį staliuką, ąžuolinę komodą, praustuvą varinėmis kojomis, kušetę, standžiu atlasu aptrauktą krėslą ir dvi kėdes... Nei langų užuolaidų, nei lovos užtiesalo, – tiesiog spartietiška aplinka. Jokių popierių – nei ant židinio lentynos, nei ant apvalaus staliuko kampe. Šią ankstyvą valandą lova dar buvo nepaklota, tačiau vargu ar galėjai tiksliai pasakyti, ar kas nors joje šiąnakt miegojo.

Priėjęs prie praustuvo, mesjė Šteparkas atkreipė mūsų dėmesį

į muilo burbuliukus, plaukiojusius vandens paviršiuje.

– Jeigu manytume, kad po prausimosi praėjo daugiau kaip dvidešimt keturios valandos, tai burbuliukai turėtų būti jau dingę. Todėl darau išvadą, kad mūsų herojus tvarkė savo tualetą šį rytą prieš išeidamas iš namų, – nustatė diagnozę detektyvas.

– Taigi jis tikriausiai greitai grįš, – pakartojau savo spėlionę, – jeigu tik nepastebės jūsų agentų prie vartų.

– Jeigu jis pastebės agentus, tai ir jie jį pamatys. Tiesa, abejoju, kad jis lengvai pasiduotų.

Staiga kuo aiškiausiai išgirdome girgždant grindis. Atrodė, tarsi kažkas sunkiai vaikšto po viršutinį kambarį – kaip tik virš Štorico darbo kabineto.

Kapitonas Haralanas aplenkė policijos viršininką ir žaibiškai atplėšė įtartinojo kambario duris. Deja! Mūsų laukė nusivylimas: kambarys buvo tuščias. Galimas daiktas, kas nors vaikščiojo po palėpę. Bet mums nepasisekė to patikrinti.

Antrojo kambario baldai atrodė dar skurdesni: medžiaginė pakabinama lovelė; išgulėtas ir senas čiužinys; šiurkštūs pilki lovos skalbiniai; vilnonė antklodė; dvi skirtingo dydžio kėdės; ąsotis vandeniui ir keramikinis dubuo ant židinio; šiokie tokie drabužiai ant pakabų; skrynia, tiksliau ąžuolinė dėžė, kuri naudojama ir kaip komoda, ir kaip spinta; joje mesjė Šteparkas rado gausybę skalbinių. Židinyje nesimatė jokių pelenų.

Tikriausiai šiame kambaryje gyveno senasis tarnas Hermanas. Iš savo agentų pranešimų policijos viršininkas žinojo, kad jeigu ano miegamojo langas kai kada būdavo atidaromas išvėdinti, tai šio miegamojo, irgi išeinančio į kiemą, jis visada būna uždarytas. Tą rodė ir apdulkėję lango skląsčiai, vos besisukiojantys savo lizduose, ir surūdiję langinių apkaustai.

Ir antrasis kambarys stūksojo tuščias. Nedaug vilties ką nors rasti tikėjomės ir palėpėje, belvederyje ir rūsyje po virtuve. Greičiausiai šio namo gyventojai paliko savo irštvą, kad daugiau čia nebesugrįžtų.

– Ar jums nekyla įtarimas, – paklausiau detektyvo, – jog Vil-

helmas Štoricas galėjo būti įspėtas dėl būsimos kratos?

– Jokiu būdu, mesjė Vidali! Jeigu, žinia, jis nesislėpė mano kabinete arba jo prakilnybės rezidencijoje! O tai visiškai neįmanoma.

– Galbūt jie pamatė mus, kai mes ėjome Tekeli bulvaru?

– Sakykime! Bet kaip jie sugebėjo nepastebėti dingti iš namo?

– Per užpakalines duris, paskui per lauką...

– Jie nebūtų spėję perlipti per sodo aptvarą, juk jis visur aukštas, o iš kitos pusės – fortifikacinis griovys, kurio taip paprastai neperbrisi. (*Fortifikacinis – gynybos.*)

Policijos viršininkas manė, kad Vilhelmas Štoricas ir Hermanas paspruko iš namų dar iki mūsų atėjimo.

Iš antrojo kambario išėjome pro duris, vedančias į aikštelę. Vos pradėjome kopti aukštyn, kai laiptuose tarp pirmojo ir cokolinio aukšto pasigirdo garsas, nedviprasmiškai rodantis, jog kažkas lipo aukštyn arba leidosi žemyn greitais žingsniais ir visiškai nesisaugodamas. Ir tuoj pat išgirdome kažką pargriūvant ir tą pačią akimirką surinkant.

Persilenkę per turėklus, pamatėme, kad vienas agentas, paliktas poste koridoriuje, kėlėsi nuo grindų, trindamasis juosmenį ir aikčiodamas.

– Kas atsitiko, Liudvigai? – šūktelėjo jam Šteparkas.

Agentas paaiškino, jog stovėjo ant antrojo laipto, kai jo dėmesį patraukė šnaresys, kuris, beje ir mus buvo sudominęs. Atsigręžęs, kad galėtų išsiaiškinti šnaresio priežastį, jis netikėtai virto aukštielninkas ir rimtai užsigavo juosmenį; jam pasirodė, jog kažkas timptelėjo jį už kojų. Vyriškis dievagojosi ir tikino, kad kažkas jį pargriovė. Juo tikėti nenorėjome, kadangi cokoliniame aukšte agentas stovėjo vienut vienutėlis – jo kolega ėjo sargybą kieme prie vartų. Bet, kita vertus, mes jau daug matėme to, kuo sunku patikėti!

Po kelių minučių mes jau apžiūrinėjome palėpę, kurią šviesa pasiekė per siaurus stogo langelius. Nesunkiai įsitikinome, kad ji buvo visiškai tuščia.

Palėpės viduryje statūs pristatomi laipteliai vedė į belvederį. Ten patekti galėjome per angą, kurią dengė sunkus dangtis.

– Tarp kitko, anga atidaryta, – sušnibždėjau mesjė Šteparkui, jau užkėlusiam koją ant pristatomų laiptelių.

– Iš tikrųjų, mesjė Vidali! Iš ten stipriai pučia. Štai iš kur sklinda šnaresys, kurį girdėjome. Šiandien labai stiprus vėjas, todėl ant stogo girgžda vėjarodis.

– Tačiau man atrodo, jog vis dėlto ten girdėjome žingsnius...

– Bet juk čia nieko nėra...

– O viršuje?

– Šioje padangių šuniškoje landynėje?

Kapitonas Haralanas nesikišo į mūsų kalbą. Po trumpos pauzės tik tarstelėjo: „Eime!" – ir mostelėjo į belvederį.

Detektyvas pirmasis užkopė siauraisiais laipteliais, laikydamasis už storos virvės, nukarusios iki pat grindų, – tarsi kokio turėklo.

Kapitonas Haralanas, o paskui ir aš užlipome įkandin viršininko. Belvederio patalpa priminė kvadratinį narvą – apytikriai aštuonios pėdos iš aštuonių, o aukštis – apie dvylika pėdų.

Čia viešpatavo niūri atmosfera, nors ir buvo langai tarp atramų, laikančių dvišlaičio stogo sijas, – storos užuolaidėlės sulaikė dienos šviesą. Vos tik jas pakėlėme, kai saulės šviesa užplūdo patalpą.

Iš visų keturių belvederio pusių žvilgsnis aprėpė visą miestą. Iš čia galėjai geriau jį matyti negu nuo Roderichų namų terasos, bet vis dėlto prasčiau negu iš Sent Michajaus katedros aukštybių arba pilies bokšto.

Tolumoje už bulvaro aš vėl pamačiau Dunojų. Miestas driekėsi į pietus. Jo panoraminį siluetą brėžė aukščiausi taškai – katedros smailė, miesto rotušės bokštelis, bokštas ant Volkango kalvos... (*Panoraminis – čia: vaizdas iš aukštai; siluetas – kontūrai, apybraižos.*) O aplinkui – neaprėpiamos puštos platybės su tolimų kalnų grandine horizonte.

Kaip ir spėjote, belvederyje irgi nieko neradome; čia buvo

tuščia kaip ir visame name. Krata nedavė jokių rezultatų. Štorico namo paslaptis taip ir liko neatspėta.

Iš pradžių maniau, kad belvederyje šeimininkas daro astronominius stebėjimus, todėl čia turi būti ir dangaus tyrinėjimų prietaisai. Tačiau apsirikau. Išskyrus stalą ir kėdę, šiame narve nieko nebuvo.

Ant stalo gulėjo keli popieriaus lapai ir tas pats laikraštis, iš kurio sužinojau apie būsimąsias Oto Štorico mirties metines.

Be abejonės, kaip tik čia jaunesnysis Štoricas ilsėdavosi išėjęs iš darbo kabineto, o tiksliau – iš laboratorijos. Šiaip ar taip, jis skaitė laikraščio straipsnį, kurį perbraukė storu raudonu kryžiumi.

Netikėtai nuaidėjo Haralano riksmas, – jame susiliejo nuostaba ir įniršis.

Ant lentynos, prikaltos prie sienos atramos, kapitonas pastebėjo kartoninę dėžutę ir nelaukdamas ją atidarė.

Ir ką jis ten rado?

Sesers vestuvių vainikėlį, pavogtą vakar vakare!

Tai jau buvo įkaltis.

Dešimtasis skyrius

Taip, mes dabar turėjome savo rankose daiktinį įrodymą. Ši keista vagystė prislėgė Vilhelmo Štorico sąžinę. Kas jį skatino vogti? Romantiškasis jausmas? Aš neradau jokio protingo tokios vagystės paaiškinimo.

– Dabar jau turbūt nebeabejojate, brangusis Vidali, kad visa tai prakeiktojo prūso rankų darbas?! – Haralano balsas virpėjo iš pykčio.

Mesjė Šteparkas tylėdamas galvojo. Šioje keblioje byloje pernelyg daug neaiškumų. Vilhelmo Štorico kaltė nekelia abejonių, bet nežinomi jo veiksmus skatinantys motyvai; kas be ko, nebuvo nė menkiausios tikimybės kada nors juos sužinoti.

Aš irgi tylėjau.

– Šis niekšas nekviestas atvyko į vakarą, o norėdamas mus įžeisti, – tęsė kapitonas, – jis sviedė mums į veidus „Neapykantos dainą"! Taip, mes jo nematėme, užtat girdėjome! Tai jis ten buvo! Nenoriu, kad iš šio vainikėlio, kurį išniekino jo nešvari ranka, liktų bent žiedlapis!

Mesjė Šteparkas sunkiai išlupo vainikėlį iš jaunuolio, grasinusio sunaikinti vienintelį įkaltį, kurį pasisekė rasti per kratą.

– Nepamirškite, jog tai daiktinis įrodymas! Jis mums labai pravers tiriant toliau, nes manau, kad tuo viskas nesibaigs.

Nulipome laiptais ir paskutinį sykį tuščiai pasižvalgėme po visus kambarius.

Lauko duris ir vartelius užrakinome ir užantspaudavome. Namas liko toks pat apleistas ir tuščias, koks ir buvo. Dėl visa ko,

įsakius policijos viršininkui, du agentai liko stebėti namo.

Atsisveikinę su mesjė Šteparku, kuris paprašė laikyti paslaptyje kratos rezultatus, mudu su kapitonu Haralanu grįžome į Roderichų namus.

Mano palydovas niekaip nepajėgė nurimti. Jis nirtulingai mojavo rankomis ir kalbėdamas nevengė stiprių posakių. Veltui mėginau jį nuraminti. Vyliausi, jog Vilhelmas Štoricas, sužinojęs apie kratą, visiems laikams dings iš miesto, – tuo ir baigsis ši nemaloni istorija, o vėliau visi ją pamiršime.

– Brangusis Haralanai, suprantu, kaip jums sunku susivaldyti. Negalima palikti nenubausto įžeidėjo. Tačiau nepamirškite, jog mesjė Šteparkas prašė saugoti paslaptį. Vienas jūsų neatsargus žodis arba veiksmas gali viską sužlugdyti! – teigiau įniršusiam jaunuoliui.

– O tėvas? O Markas?! – šėlo jis. – Juk jie norės sužinoti kratos rezultatus?..

– Žinoma, bet mudu pasakysime, jog neradome Vilhelmo Štorico, nes jo tikriausiai nebėra mieste... Beje, aš tuo visiškai tikiu.

– Ir jūs nieko nepasakysite apie rastą vainikėlį?!

– Manau, kad jiems galėtume apie jį pranešti, tačiau jūsų motinai ir seseriai nereikėtų nieko sakyti. Kuriam galui jas jaudinti?! Galime sakyti, kad vainikėlį radote sode, ir atiduoti jį Mirai.

Kapitonas Haralanas nenoriai sutiks su mano argumentais. Šitaip ir nutarėme daryti. Manau, mesjė Šteparkas neatsisakys mums atiduoti daiktinį įkaltį.

Nekantravau pamatyti brolį ir ramiai su juo pasikalbėti. Bet dar labiau troškau kuo greičiau atšvęsti vestuves ir pagaliau baigti su Štoricu bei visa jo velniava.

Tarnas nuvedė mudu tiesiai pas daktarą. Mesjė Roderichas ir Markas puolė klausinėti.

Įsivaizduok, brangus skaitytojau, pasipiktinimą, kurio pagauti juodu išklausė mūsų pasakojimą apie kratą Tekeli bulvaro name! Brolis tiesiog pašėlo! Kaip ir Haralanas jis troško nedelsdamas susidoroti su neapkenčiamuoju Vilhelmu Štoricu. Veltui mė-

ginau įtikinti Marką, kad niekšelis tikriausiai jau išdūmė iš Ragzo.

– Aš jį surasiu ir Špremberge! – vis karščiavosi jaunuolis.

Vargais negalais man pasisekė nuraminti įniršusį brolį. Ačiū daktarui, kad įsiterpė į pokalbį:

– Brangus mano berniuk! Paklausykite savo brolio. Palaukite, kol nutils ši istorija, kuri dabar mus visus slegia.

Buvo skaudu žvelgti į sutrikusį jaunuolį, susiėmusį rankomis nuleistą galvą. Markas man atrodė tarsi pati kančia! Ak, kad kuo greičiau pralėktų šios kelios dienos iki vestuvių! Tegu pagaliau Mira Roderich tampa Mira Vidal, tegu baigiasi šis košmaras!

Daktaras nutarė susitikti su Ragzo gubernatoriumi. Vilhelmas Štoricas – svetimšalis. Jo prakilnybė tikriausiai mielai nutars jį ištremti.

Būtinai reikia sutrukdyti pasikartoti tokiems faktams, kadangi neįmanoma kaip nors žmoniškai jų paaiškinti. Iš tikrųjų juk negalima galvoti, jog Vilhelmas Štoricas tikrai turi antgamtišką galią! Bet vis dėlto geriau, kad jis būtų toliau nuo Ragzo!

Aš įspėjau vyriškius, jog nėra reikalo pasakoti nei madam Roderich, nei Mirai apie kratą bei kitus policijos veiksmus, jeigu nenorime sudrumsti jų ramybės.

O vainikėlį Markas neva atsitiktinai radęs Roderichų sode. Tai reikštų, kad jo vagystė – kažkieno kvailas pokštas; jeigu pasiseksią rasti kaltininką, tai jis būsiąs nubaustas pagal nuopelnus.

Tą pačią dieną vėl nužingsniavau į rotušę ir paprašiau mesjė Šteparko atiduoti vainikėlį. Nesiginčydamas jį man atidavė.

Vakare visi susirinkome svetainėje. Markas trumpam išėjo ir netrukus grįžo linksmai šūkčiodamas:

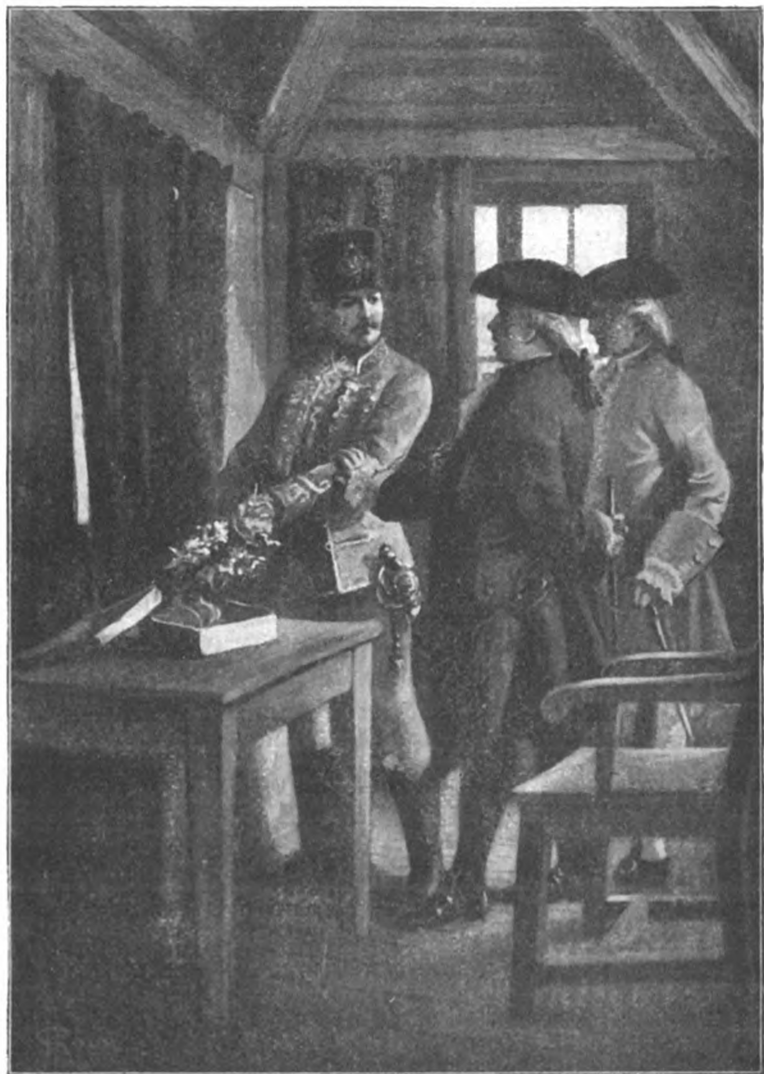
– Mira! Mylimoji mano! Pažvelkite, ką aš jums atnešiau!

– Mano vainikėlis! – apsidžiaugė mergina, puldama jaunuoliui ant kaklo.

– Taip, mieloji, – pasakoti Markas, – ten... sode... Aš radau jį krūmuose...

– Ką? Kaip jis ten atsidūrė? – susidomėjo ir madam Roderich.

– Kaip? – perklausė daktaras. – Piktas pokštininkas įsimaišė

tarp svečių. Nebegalvokime daugiau apie šią kvailą istoriją!

– Ačiū, ačiū, mielasis Markai! – apsipylusi ašaromis, kalbėjo Mira, spausdama vainikėlį prie lūpų.

Vėlesnėmis dienomis nieko svarbaus neatsitiko. Miestas grįžo prie įprasto gyvenimo ritmo. Nepasklido gandai apie slaptą kratą Tekeli bulvaro name. Kantriai arba nekantriai – kai kam buvo patogu – reikėjo laukti dienos, kai susituoks Markas ir Mira.

Visą laisvą laiką aš klajojau po Ragzo apylinkes. Sykiais mane lydėdavo kapitonas Haralanas. Pačios kojos mudu nešė į Tekeli bulvarą – paslaptingasis namas traukte traukė. Ir kiekvieną kart mudu įsitikindavome, jog jis tuščias. Du agentai nuobodžiavo savo poste. Jeigu Vilhelmas Štoricas pasirodytų, jį tuoj pat agentai areštuotų.

Gegužės dvidešimt devintąją mane pasikvietė mesjė Šteparkas ir pranešė, kad Oto Štorico mirties metinės Špremberge buvo paminėtos gegužės dvidešimt penktąją. Ceremonija sutraukė žmonių minias, ir ne tik Šprembergo gyventojus, bet ir tūkstančius smalsuolių iš gretimų miestų, netgi iš Berlyno. Kapinėse negalėjo tilpti visi norintieji. Prasidėjo spūstis. Keli žmonės nukentėjo ir kitą dieną rado amžiną ramybę kapinėse, į kurias šitaip veržėsi vakar dieną.

Otas Štoricas ir po mirties liko gyva legenda. Prietaringi žiopliai laukė stebuklo. Kaip tik per šias metines turėjo atsitikti fantastiški įvykiai. Visi tikėjosi bent jau to, jog mokytasis prūsas prisikels iš kapo tarsi biblijinis Lozorius. (*Pasak Biblijos – Jėzaus Kristaus draugas, kurį Dievo sūnus prikėlė iš mirusiųjų.*) Niekas labai nenustebtų, jeigu nežinia kaip pasaulio tvarka būtų suardyta: Žemė imtų suktis iš rytų į vakarus, upės imtų tekėti atgal, Saulė šviestų naktį, o Mėnulis – dieną ir taip toliau, ir panašiai...

Gandai audrino minią. Vis dėlto nieko neįprasto neįvyko. Antkapio akmuo liko gulėti ankstesnėje vietoje. Numirėlis nepakilo iš kapo. Žemė ir toliau sukosi paklusdama dėsniams, egzistuojantiems nuo pasaulio sutvėrimo.

Oto Štorico sūnus dalyvavo iškilmingoje ceremonijoje. Vadinasi, jo iš tikrųjų nebuvo Ragze. Ir aš vyliausi, kad jis ir nebesugrįš.

Šią naujieną paskubėjau pranešti Markui ir Haralanui.

Tačiau gubernatorius, nepaisydamas, kad ir aptilo kilęs dėl šio įvykio triukšmas, nesiliovė juo domėtis. Nors miestą suaudrinę stebuklai, kurių neįmanoma buvo kiek nors natūraliau paaiškinti, ir galėjo būti miklaus triukininko iškrėsta kiaulystė, tačiau ji sudrumstė miestiečių protus, todėl reikėjo užkirsti kelią mėginimams ją pakartoti.

Gyva ir betarpiška jo prakilnybės reakcija į žinią, kurią pranešė policijos viršininkas, neturėtų nieko stebinti, – mat gubernatorius labai vertino Roderichų šeimą, todėl jį, žinia, supykdė Vilhelmo Štorico grasinimai ir veiksmai, nukreipti prieš garbingą giminę.

Gubernatorius nutarė griežtai nubausti svetimšalį. Juk be visa kita, vakaro metu buvo įvykdyta vagystė, prie kurios prikišo nagus arba pats Štoricas, arba dar vienas piktadarys. Vokietį reikėjo areštuoti! Niekšo vieta – kalėjime!

Gegužės trisdešimtąją jo prakilnybė vėl susitiko su mesjė Šteparku:

– Tai jūs nesužinojote nieko nauja, kas galėtų nors šiek tiek paaiškinti šią tamsią istoriją?

– Nieko, pone gubernatoriau!

– Ar esama pagrindo manyti, jog Vilhelmas Štoricas ketina grįžti į Ragzą?

– Jokio, jūsų prakilnybe.

– Ar Štorico namas stebimas?

– Dieną ir naktį.

– Aš maniau, kad šiuo reikalu privalau parašyti į Budapeštą raštą, – tęsė gubernatorius, – kadangi įvykis sukėlė didelį rezonansą, galbūt net didesnį negu to vertas. Man buvo pasiūlyta imtis priemonių, kad pagaliau būtų padėtas galutinis taškas.

– Kadangi nenumatome, kad Štoricas vėl pasirodys Ragze, –

atsakė policijos viršininkas, – tai mums nėra ko jo bijoti, juolab kad iš patikimo šaltinio žinau, jog gegužės dvidešimt penktąją jis buvo Špremberge.

– Gerai, mesjė Šteparkai, bet jis gali pamėginti vėl atvykti į mūsų miestą. Todėl turime užkirsti kelią tokiam mėginimui.

– Tai tikrai nesunku, pone gubernatoriau! Užtenka nutarimo, kad jis privalo išvykti kaip nepageidaujamas užsienietis...

– Nutarimo, – nutraukė jį gubernatorius, – kuris draudžia jam atvykti ne tiktai į Ragzą, bet ir gyventi visoje Austrijoje-Vengrijoje...

– Kai tik aš turėsiu rankose tokį nutarimą, pone gubernatoriau, negaišdamas nė akimirkos, su juo supažindinsiu visus mūsų pasienio postus.

Gubernatorius čia pat davė nurodymą parašyti nutarimą. Taigi Vilhelmui Štoricui buvo uždrausta atvykti į karalystę.

Šios priemonės mus visus nuramino. Tačiau minėtas įvykis taip ir liko neišaiškintas, todėl mes be galo sunkiai galėjome įsivaizduoti visus sunkumus ir bėdas, kurias jis dar mums žadėjo.

Vienuoliktasis skyrius

Vis labiau artėjo vestuvių diena. Labai patenkintas konstatavau, jog Mira, nors ir būdama labai jautri, tarsi pamiršo atsitikimą, sukėlusį tokią nesmagią sumaištį. Tiesa, prie jos niekas nė sykio nepaminėjo Vilhelmo Štorico vardo.

Mira pasirinko mane savo patikėtiniu. Man girdint kūrė ateities planus. Ar nori ji su Marku gyventi Prancūzijoje? Žinoma! Bet ne tuoj pat po vestuvių. Jai pernelyg sunku bus skirtis su artimaisiais.

– Tačiau nė kiek neabejoju, – čiauškėjo ji, – kad mes nulėksime į Paryžių kelioms savaitėms jau dabar. Tai bus mudviejų povestuvinė kelionė. Ar neatsisakysite, mesjė Anri, mūsų lydėti?

– Be abejonės, neatsisakysiu! Tik su sąlyga, kad judviem netrukdyčiau.

– Ną ką jūs! Bijau, kad jaunavedžiai – pati nuobodžiausia draugija kelionėje! Ar ne taip?

– Pasistengsiu ištverti! – linksmai atkirtau.

Daktaras pritarė kelionės idėjai. Palikti Ragzą mėnesiui ar dviem naudinga visais požiūriais. O ten, žiū, viskas susitvarkys. Madam Roderich, žinia, nuliūs, kad reikės skirtis su dukra, tačiau nestokos blaivaus proto susitaikyti su neišvengiamybe.

Markas, beveik visą laiką bendraudamas su nuotaka, irgi pamiršdavo tą atsitikimą, tiksliau – stengdavosi pamiršti. Tačiau pasilikęs su manimi akis į akį prisipažindavo, jog jį kamuoja nemaloni nuojauta. Veltui stengiausi išblaškyti jo nuogąstavimus.

Jis nuolatos manęs klausinėdavo:

– Ar nieko nauja negirdėjai, Anri?

– Nieko, mielasis Markai, – vis taip pat ramiai atsakydavau. Ir tai buvo gryna teisybė.

– Prašau nieko nuo manęs neslėpti... Labai ant tavęs supyksiu!

– Nusiramink, brolau! Nesirengiu nieko nuo tavęs slėpti. Patikėk, mieste viskas gerai. Vieni dirba, kiti linksminasi, turgaus kainos kaip ir anksčiau didelės...

– Juokauji, Anri!..

– Kad tau įrodyčiau, jog daugiau nebesibaiminu ir nebesigąsčioju...

– Ir vis dėlto, – paniuro Markas, – jeigu tasai žmogus...

– Palauk, – nutraukiau brolį, – jis ne toks kvailas! Jis puikiausiai žino, kad vos tik įžengs į Austrijos-Vengrijos teritoriją, tuoj pat bus areštuotas! Vokietijoje tiek daug visokių mugių, kuriose jis labai sėkmingai gali parodyti balaganų triukininko talentą...

– Bet ta priemonė, apie kurią jis kalbėjo?..

– Nesąmonė! Pasakėlė vaikams!

– Tu juo netiki?

– Taip pat kaip ir tu! Apskritai, brangusis Markai, geriau pradėk skaičiuoti valandas ir minutes, kurios dar skiria tave nuo didžiosios dienos... Nepradėk tos pačios giesmės, kuri jau baigėsi...

– Ak, Anri!.. – liūdnai šūktelėjo Markas.

– Tu elgiesi tikrai neprotingai! Mira turi daugiau sveikos nuovokos negu tu...

– Tai todėl, kad ji nežino to, ką žinau aš!

– O ir ką tu žinai? – nejuokais pyktelėjau. – Velniai rautų! Šio subjekto nėra Ragze, be to, jis nedrįs čia vėl kišti nosies. Niekada! Įsikalk sau į galvą! Ir pagaliau nusiramink!

– Anri, mane kamuoja negera nuojauta... Man atrodo...

– Vargšas Markai! Kurio galo, iš tikrųjų! Susivaldyk! Eik pas Mirą, ji privers tave linksmiau žvelgti į gyvenimą!

– Apskritai sakai teisybę. Turėčiau visą laiką būti šalia jos!

Į brolį tikrai sunku žiūrėti. Sunku jo klausytis. Jo baimė tuo labiau stiprėjo, kuo labiau artėjo lemtingoji diena. Bet ir aš, paju-

tęs vėl didėjantį nerimą, laukiau vestuvių dienos.

Jeigu Markui teigiamą įtaką galėjo daryti nuotaka, tai ką daryti su Haralanu, aš tiesiog nežinojau. Vargais negalais man pavyko atkalbėti jį nuo kelionės į Šprembergą, kur, nepatikrintais duomenimis, dabar gyveno Vilhelmas Štoricas. Tas miestas buvo gal už kokių dviejų šimtų lyė nuo Ragzo. Keturios kelionės dienos. Vis dėlto mano argumentai ir daktaro įsikišimas sulaikė Haralaną nuo beprasmės kelionės.

– Pamiršk, tuoj pat pamiršk šį košmarą, – primygtinai liepė mesjė Roderichas sūnui.

Bet vieną rytmetį užsispyrėlis atėjo pas mane. Iš jo išvaizdos supratau, kad jis vis dėlto ketina lėkti į Šprembergą.

– Niekur nevažiuok, mano brangusis, – įtikinėjau jį lyg sergantį vaiką, – paklausyk! Tiesiog neįmanomas jūsų susitikimas su tuo prūsu! Maldauju, nepalik Ragzo!

– Ne, mesjė Vidali, – spyrėsi kapitonas, – niekšas turi būti nubaustas.

– Neabejok, anksčiau ar vėliau jis tikrai bus nubaustas! – sušukau. – Pasitikėkime policija!

Kapitonas Haralanas, nors ir jautė mane sakant teisybę, laikėsi savo nuomonės:

– Mes skirtingai žiūrime į tai, kas atsitiko. Įžeista mano šeima. Privalau atkeršyti!

– Tai padarys teisingumo organai!

– O jeigu prakeiktasis vokietis negrįš? Juk gubernatorius pasirašė nutarimą jį ištremti. Todėl Štoricas dabar nebegali viešai grįžti. Vadinasi, aš privalau nukeliauti ten, kur jis yra arba buvo, tai yra į Šprembergą.

– Tegu būna taip, kaip jūs norite, tik palaukite sesers vestuvių. – Aš susitaikiau, nes jau buvau išsakęs visus savo argumentus. – Truputį pakentėkite, po visko aš pirmas su jumis patrauksiu į Šprembergą.

Galų gale išdidusis jaunuolis prižadėjo susitvardyti ir laikytis mano iškeltos sąlygos, kad po vestuvių aš nebeprieštarausiu ir

sutiksiu jį lydėti į Šprembergą.

Laikas sustojo.

Laikydamas savo pareiga raminti kitus, aš neradau sau vietos kamuojamas kvailos nuojautos ir nežinodamas, iš kur reikia laukti nemalonumų. Tekeli bulvaro namas mane traukė lyg magnetas, todėl dažnai prieš savo valią vis atsidurdavau prie jo.

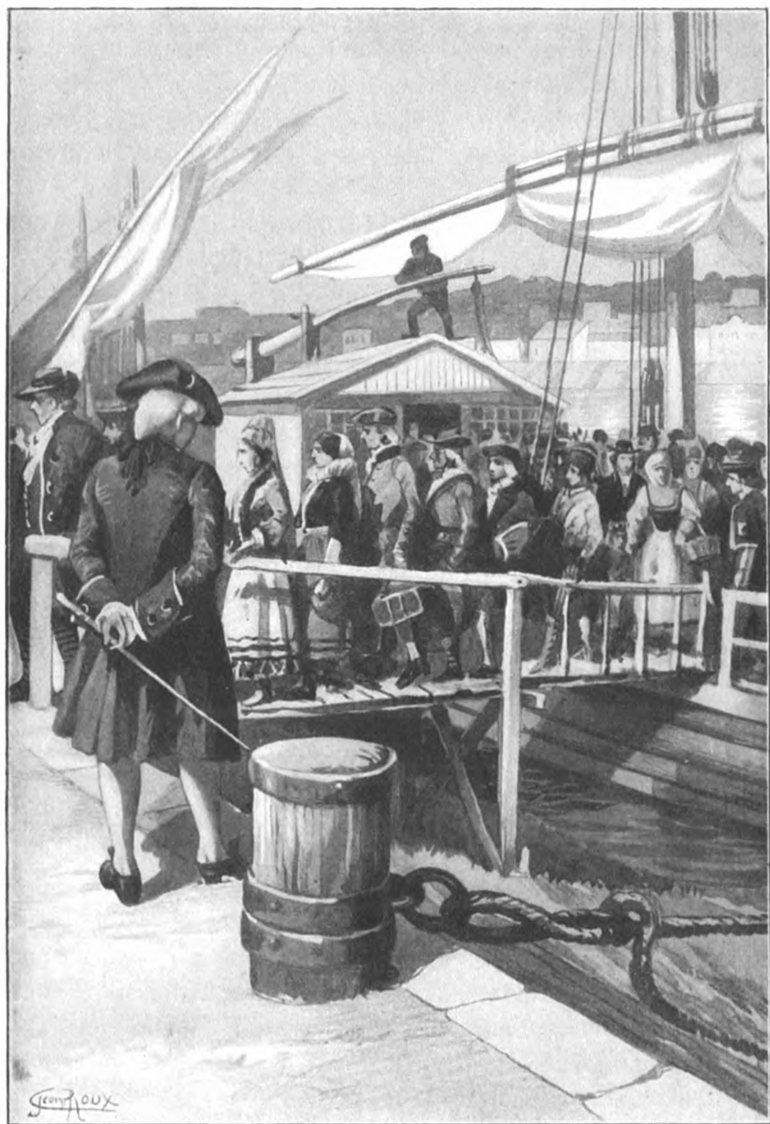
Po policijos kratos ten viskas liko po senovei: durys ir langai uždaryti ir uždangstyti, kiemas ir sodas tušti. Po bulvarą siuva agentai, kurie stebi šį rajoną – iki pat senovinių įtvirtinimų brustvero ir gretimo plyno lauko. (*Brustveras – nedidelis žemės pylimas prieš šaulio apkasą.*) Nei šeimininkas, nei jo tarnas net nemėgino grįžti į namus. Tačiau vis dėlto, nors tai ir atrodė lyg haliucinacijos, priešingai tam, ką aš tvirtinau Markui ir Haralanui, priešingai tam, kuo įtikinėjau pats save, nė kiek nebūčiau nustebęs, jeigu iš kamino virš stogo pakiltų dūmai ir išblyškęs veidas šmėkštelėtų už belvederio stiklų.

Ragzo gyventojai jau pamiršo keistąją istoriją, tačiau mus – daktarą Roderichą, mano brolį, kapitoną Haralaną ir mane patį – vis dar gąsdino Vilhelmo Štorico šmėkla.

Tą dieną, gegužės trisdešimtąją, po pietų aš pasukau prie tilto į Švendoro salą, norėdamas juo pasiekti dešinįjį Dunojaus krantą. Prie debarkadero atsidūriau tą akimirką, kai atvykę keleiviai lipo iš laivo, atplaukusio iš upės aukštupio. (*Debarkaderas – čia: plaukiojanti prieplauka.*) Prisiminiau savo atvykimo epizodus, susitikimą su Štoricu, stiprios antipatijos jausmą, kurį jam pajutau iš pirmo žvilgsnio, o paskui – žodžius, pasakytus tuo metu, kai jis turėjo būti Vukovare. Be abejonės, kaip tik jis, Štoricas, ištarė tuos grasinimus. Aš pažinau jo balsą ir Roderichų svetainėje. Tas pats akcentas, tas pats atžarumas, tas pats teutoniškas šiurkštumas... (*Teutonai – senovės germanų gentys.*)

Žvelgdamas į keleivius, atvykusius į Ragzą, aš nejučiomis tarp jų ieškojau blyškaus veido, keisto žvilgsnio, velniškos šio tipo fizionomijos... Bet, kaip sakoma, sapnuojame tik savo sapnus...

Šeštą valandą, paklusdamas vengrų papročiui, aš jau sėdėjau

Georg Roux

prie Roderichų šeimos stalo. Madam Roderich man pasirodė jau žvalesnė negu vakar ir beveik įveikusi savo depresiją. (*Depresija – prislėgta psichikos būsena, nusiminimas.*) Markas irgi jautėsi laimingas šalia savo būsimosios. Netgi Haralanas pritilo, tik sėdėjo šiek tiek paniuręs.

Aš nutariau padaryt tai, kas neįmanoma, – išjudinti šį mažą būrelį, priversti užmiršti nemalonumus, išsklaidyti paskutinį sunkių prisiminimų debesėlį. Man padėjo Mira, šį vakarą spinduliavusi džiaugsmu ir šiluma. Ji atsisėdo prie klavesino ir padainavo kelias senovines vengrų dainas, tarytum trokšdama iš atminties ištrinti bjauriąją „Neapykantos dainą", neseniai nuskambėjusią šioje svetainėje.

Kai pakilau eiti į viešbutį, ji švelniai man nusišypsojo:

– Taigi nepamirškite rytdienos, mesjė Anri...

– O kas bus rytoj, madmuazele? – bučiuodamas jaunosios kerėtojos ranką, apsimečiau nesuprantąs.

– Rytoj – audiencija pas gubernatorių, kur gausime „aukštąjį leidimą", jeigu kalbėtume aukštuoju stiliumi...

– Ak, tiesa! O aš visiškai pamiršau! Nejaugi jau rytoj?..

– Ir nepamirškite, kad esate liudininkas iš savo brolio pusės!

– Labai laiku priminėte, madmuazele! Savo brolio liudininkas!.. Mat kaip!

– Aš jau ne sykį pastebėjau, kad jūs kai kada būnate labai išsiblaškęs.

– Prisipažįstu ir gailiuosi! Bet rytoj aš toks nebebūsiu, duodu galvą kirsti. Kad tiktai Markas nepamirštų!

– Dėl jo esu rami! Taigi rytoj ketvirtą...

– Ketvirtą, madmuazele Mira? O aš maniau, kad pusę šešių... Gerai, atlėksiu be dešimties minučių ketvirtą!

– Labanakt, mesjė Anri!

– Labanakt, madmuazele Mira, labanakt!

Kitą dieną jaunikio laukė malonūs rūpesčiai. Markas atrodė nusiraminęs, todėl leidau jam traukti savo keliais, o aš pats pasukau į miesto rotušę.

Nedelsiant buvau nuvestas pas mesjė Šteparką; paklausiau jo, ar neturi kokios nors naujos informacijos.

– Viskas po senovei, mesjė Vidali! – atsakė Šteparkas. – Galite būti ramus – mūsų herojus nepasirodė Ragze.

– Jis vis dar Špremberge?

– Galiu tik tiek pasakyti, kad jis ten buvo prieš keturias dienas.

– Ar gavote patikimų žinių?

– Taip, vokiečių policijos tarnybiniu paštu. Ji patvirtina šį faktą.

– Tai mane tikrai nuramina.

– O manęs ne, mesjė Vidali. Šitas vilkolakis – tikras vilkolakis! – vargu ar ryšis kada nors peržengti sieną...

– Tuo geriau, mesjė Šteparkai!

– Tuo geriau jums, bet aš, kaip policininkas, mieliau sutikčiau jį sučiupti už apykaklės ir patupdyti į kalėjimą! Galimas daiktas, man pasiseks vėliau...

– Žinoma, geriau vėliau! Po vestuvių! Tada gaudykite jį kiek turite jėgų!

Padėkojęs detektyvui, ramiai išėjau.

Ketvirtą valandą po vidurdienio visi susirinko Roderichų svetainėje. Dvi karietos stovėjo Tekeli bulvare – viena Mirai, jos tėvams ir šeimos bičiuliui teisėjui Neimanui; o antroji – Markui, kapitonui Haralanui, leitenantui Armhardui, vienam jo bičiuliui, ir man. Mesjė Neimanas ir kapitonas Haralanas buvo nuotakos liudininkai, leitenantas Armhardas ir aš – jaunikio.

Kaip man paaiškino kapitonas, šiandien nebus jungtuvių, o tik ceremonija, kurią galima laikyti parengtine. Gavus gubernatoriaus leidimą, rytoj jau gali vykti tikroji jungtuvių ceremonija katedroje. Jaunikis ir nuotaka, gavę gubernatoriaus leidimą ir dar nesutuokti, jau yra stipriai susieti vienas su kitu, o tuo atveju, jeigu atsitinka kas nors nenumatyta, kas sutrukdo priimti bažnytinę santuoką, vis tiek negali gyventi kartu kaip šeima ir lieka ištikimi įžadui nesituokti su kitais.

Feodalinės Prancūzijos istorijoje nesunku rasti tokio pat papročio, turinčio kažką paternalistiško, pėdsakų, nes vadas arba

siuzerenas atlieka piliečių tėvo vaidmenį. (*Paternalizmas – tėviškas globojimas, kuris iš esmės slepia savanaudiškus tikslus. Siuzerenas – stambus feodalas.*) Ragze panaši tradicija išliko iki mūsų dienų.

Jaunoji nuotaka, pasipuošusi vestuvių suknele, atrodė žavingai! Madam Roderich apsirengė elegantiškus, bet kuklius drabužius, tiesa, tikrai brangius. Daktaras ir teisėjas, kaip ir mudu su broliu, vilkėjome kaip tinka einantiems į aukštuomenės priėmimus, o abu karininkai puikavosi paradinėmis uniformomis.

Bulvare būriavosi smalsuoliai, daugiausia prastuomenės moterys ir merginos, laukusios, kada išeisime prie karietų. Vestuvės visada patraukia visuotinį dėmesį. Rytoj katedroje minia tikriausiai bus kur kas gausesnė, – miestiečiai pademonstruos savo pagarbą daktaro Rodericho šeimai.

Karietos viena po kitos išvažiavo pro vartus, pasuko į bulvarą, paskui nudardėjo Batianio krantine, vėliau patraukė kunigaikščio Milošo bei Ladislaso gatvėmis ir sustojo prie gubernatoriaus rūmų grotuoto aptvaro.

Ir čia, aikštėje bei vidiniame kieme, pulkavosi žiopsotojai.

Po kelių minučių madmuazelė Mira už parankės su tėvu, madam Roderich, įsitvėrusi į mesjė Neimano parankę, paskui juos Markas, kapitonas Haralanas, leitenantas Armhardas ir aš įžengėme į paradinę salę, kurios sienos buvo apkaltos brangiomis medinėmis dailiai raižytomis plokštėmis. Šviesa sklido pro didžiulius įvairiaspalvius vitražus. Salės centre ant plataus stalo stūksojo dvi puošnios pintinės su gėlėmis.

Tėvų teise mesjė ir madam Roderichai atsisėdo abipus krėslų, skirtų jaunikiui ir nuotakai. Už jų įsitaisė keturi liudininkai – mesjė Neimanas ir Haralanas iš kairės, leitenantas Armhardas ir aš – iš dešinės.

Ceremonmeisteris pranešė apie ateinantį gubernatorių. Visi dalyviai, pasirodžius jo prakilnybei, atsistojo.

Gubernatorius atsisėdo į sostą, paskui paklausė tėvų, ar jie sutinka išleisti savo dukterį už mesjė Marko Vidalio. Sulaukęs

teigiamo atsakymo, jis kreipėsi į jaunikį ir nuotaką tradiciškai klausdamas:

– Markai Vidali, ar sutinkate imti į žmonas madmuazelę Mirą Roderich?

– Sutinku!

– Mira Roderich, ar sutinkate savo vyru pavadinti mesjė Marką Vidalį?

– Sutinku! – atsakė mergina.

– Aš, Ragzo gubernatorius, – iškilmingai tarė jo prakilnybė, – remdamasis įgaliojimais, duotais mums karalienės imperatorės, ir sutinkamai su šimtametėmis Ragzo tradicijomis duodu leidimą Marko Vidalio ir Miros Roderich vedyboms. Linkime ir įsakome, kad minėtoji sąjunga būtų rytoj mūsų miesto katedroje iškilmingai pašventinta pagal visas nustatytas taisykles.

Pati ceremonija neužėmė daug laiko, tačiau jos lakoniškumas nesumažino įvykio iškilmingumo.

Viskas įvyko paprastai, natūraliai, netgi proziškai. Joks keistas ar pribloškiantis epizodas nesukrėtė ir nesutrikdė susirinkusios draugijos.

Nevalingas laukimas kažko siaubingo slėgė mane, bet, ačiū Dievui, viskas baigėsi sėkmingai: niekas neištraukė iš jaunikio ir nuotakos rankų plunksnos, be jokių trukdymų aktą pasirašė liudininkai, nė plaukelis nenukrito nuo nuotakos galvos...

Vadinasi, Vilhelmo Štorico nebuvo Ragze, nes jei būtų kur nors netoliese, tai nebūtų iškentęs ir nepanaudojęs savo slaptosios galios.

O dabar, norėjo to šis niekšas ar ne, tačiau Mira Roderich taps Marko Vidalio žmona. Arba netaps niekieno!

Dvyliktasis skyrius

Atėjo ilgai lauktoji diena – birželio pirmoji. Po kelių valandų Ragzo katedroje įvyks iškilmingos jungtuvės. Mano nuogąstavimai po audiencijos pas gubernatorių gerokai sumažėjo. (*Audiencija – oficialus priėmimas.*)

Atsikėliau labai anksti, bet Markas mane aplenkė. Dar nebuvau baigęs tvarkytis, kai jis paskambino visiškai pasirengęs iškilmėms. Laimingas jaunikis, vilkėdamas vestuvinį fraką, švytėte švytėjo lyg vasaros saulė. Nė menkiausias debesėlis netemdė jo besišypsančios fizionomijos. Aš stipriai priglaudžiau prie krūtinės savo mieląjį berniuką ir pabučiavau.

– Mira prašė nepamiršti tavęs, – tarė jis.

– Labai apdairu! – nusikvatojau. – Na, gerai, pasakyk jai, kad jeigu nepavėlavau į audienciją pas gubernatorių, tai tikrai nepavėluosiu ir į katedrą! Vakar savo laikrodį sutikrinau su miesto rotušės bokšto laikrodžiu. Bet ir tu, mano mielasis, neversk ilgai savęs laukti. Kaip supranti, tavo dalyvavimas irgi būtinas, be tavęs juk nepradės!

Markas išėjo, o aš ėmiau sparčiau tvarkytis, nors buvo dar devinta valanda ryto.

Visi susirinkome Roderichų namuose. Norėdamas parodyti esąs punktualus, atėjau gerokai anksčiau, – nuotaka man linksmai nusišypsojo! – ir įsitaisiau svetainės kampe.

Vienas po kito rinkosi išsipuošę svečiai, kurie išvakarėse dalyvavo ceremonijoje gubernatoriaus rūmuose. Abu karininkai prisisegė apdovanojimus – kryžius ir medalius, papildžiusius pui-

kias Karinio Pasienio pulko paradines uniformas.

Mira Roderich – kodėl gi jos nevadinti Mira Vidal, juk jaunikį ir nuotaką jau sujungė gubernatoriaus įsakas? – Mira su balta lyg sniegas muaro suknele, išpuošta fliordoranžu, ir ilgu šleifu tiesiog akino. *(Muaras – šilkinis audinys su banguotu atspalviu. Šleifas – suknelės valktis.)* Ant rusvos galvutės bolavo prisegtas vestuvių vainikėlis, nuo jo ilgomis klostėmis krito perregimo tiulio šydas. (*Šydas – dengiantis veidą tinklelis.*) Vainikėlis buvo tas pats, – Mira nepanoro užsidėti kito.

Įėjusi į svetainę kartu su motina, ji žengė prie manęs ir ištiesė ranką. Tamsios merginos akys kibirkščiavo džiaugsmu:

– O Anri, mielasis mano broli, kokia esu laiminga!

Bjauriosios dienos praėjo, liūdni išmėginimai, regis, nepaliko jokių pėdsakų. Tiktai kapitonas Haralanas, spausdamas mano ranką, pusbalsiu tarė:

– Nebegalvokime daugiau apie tą niekšą!

Šventinės dienos programa buvo tokia: be ketvirčio dešimtą – išvykstame į katedrą, kur Ragzo gubernatorius, valdžios ir vietinės aukštuomenės atstovai renkasi ir laukia jaunųjų; prezentacija ir sveikinimai; paskui mišios su aktų pasirašymu Sent Michajaus zakristijoje; vėliau – pusryčiai pusšimčiui asmenų; o vakare – kviestinė vakarienė ir grandiozinis pokylis. Roderichai buvo išsiuntinėję apie du šimtus kvietimų.

Į karietas susėdome taip pat, kaip ir išvakarėse. Pirmąją užėmė jaunoji, jos tėvai ir mesjė Neimanas. Antrąją – Markas su savo liudininkais. Kitais ekipažais važiavo garbės svečiai.

Devintą keturiasdešimt penkios vestuvių kortežas pajudėjo Batianio krantine. (*Kortežas – iškilminga eisena, garbės palyda.*) Pasiekęs Madjarų aikštę, perkirto ją ir gan stačia Kunigaikščio Milošo gatve pakilo į aristokraktiškąjį kvartalą.

Oras buvo kuo puikiausias, giedrame danguje švietė saulė. Daug žmonių susigrūdo į katedrą. Susižavėję ir su simpatija smalsuoliai atvirai spoksojo į nuotaką. Ir mano brolis gavo skirtąją palankumo dalį. Visur languose matėsi besišypsantys veidai, iš

visų pusių skambėjo sveikinimai.

– Dievaži, aš išsaugosiu apie šį miestą pačius smagiausius prisiminimus!

Išgirdęs mane pusbalsiu pasakius šiuos žodžius, leitenantas Armhardas iškilmingai sušuko:

– Jūsų asmenyje vengrai gerbia Prancūziją, kurią labai mėgsta! Ir džiaugiasi sąjunga, sujungusia prancūzą su garbinga Roderichų šeima!

Iš katedros bokšto linksmai liejosi varpų skambesys. Dešimtą valandą sargybos bokšto kurantai pridėjo prie jų ir savo melodiją.

Dešimtą valandą penkios minutės mūsų karietos sustojo priešais centrinio portalo plačius laiptus. Daktaras pirmasis išlipo iš karietos ir pasiūlė ranką dukteriai. Mesjė Neimanas galantiškai palaikė madam Roderich. Mes irgi iššokome ir paskui Marką praėjome pro glaudžias žiūrovų, išsirikiavusių palei priešbažnytį, eiles.

Tą akimirką prabilo didieji katedros vargonai; lydimi jų didingų akordų, suėjome į katedrą.

Markas ir Mira nužingsniavo prie dviejų krėslų, sustatytų greta priešais altorių. Už jaunojo ir jaunosios skirtąsias vietas užėmė tėvai ir liudininkai.

Katedra jau buvo grūste prisigrūdusi įvairiausių luomų žmonių. Čia buvo ir Ragzo žiedas – pats gubernatorius, magistrato valdininkai, įgulos karininkai, balji ir sindikai, administracijos vadovai, šeimos bičiuliai, stambūs pramonininkai ir prekybininkai... (*Balji – viduramžių Prancūzijos, o ne Vengrijos karališkieji valdininkai, turėję gana dideles valdymo ir teismines galias. Sindikai – viduramžių kai kurių Europos šalių gildijų ir cechų seniūnai.*) Damos tiesiog žėrėjo brangenybėmis. Jie sėdėjo specialiai rezervuotuose klauptuose; niekur nesimatė jokios tuščios vietos.

Už chorų balkono kaltinių grotų, tikro tryliktojo amžiaus kalvystės šedevro, irgi spietėsi daugybė smalsuolių. O tie, kuriems nepavyko prasibrauti arčiau, įsitaisė didžiojoje navoje, kur irgi

stigo klauptų.

Šoninėse ir skersinėse navose taip pat spaudėsi minia, net ant katedros laiptų stovėjo žmonės, kurie jau nebepajėgė įsispraustì į vidų.

Ar galėjo kam nors šauti į galvą, kad katedroje, šventoje vietoje, bus suvaidintas velniškas spektaklis, labai panašus į mums žinomąjį ir atmintinąjį vakarą Roderichų namuose? Be abejo, ne!

Minia prasiskyrė ir davė kelią kunigui, diakonui, zakristijonui, klapčiukams, choro kapelos vaikams.

Kunigas sustojo prieš altoriaus laiptelius, nusilenkė ir garsiai ištarė pirmąsias *Introit* frazes, paskui tęsiamai sugiedojo *Confiteor* posmą.

Mira klūpojo ant mažos maldai skirtos pagalvėlės nuleidusi galvą ir pagauta religinės ekstazės. (*Ekstazė –aukščiausio laipsnio susijaudinimas, džiaugsmas, pakilumas.*) Markas nenuleido nuo jos akių.

Mišios buvo aukojamos labai iškilmingai, kaip paprastai daro katalikų kunigai jungtuvių metu. Žmonių balsai kaitaliojosi su galingais vargonų akordais ir bažnytinėmis giesmėmis *Kyrie* ir *Gloria in Excelsis*, dusliai aidinčiomis po aukštais skliautais.

Kartkartėmis pasigirsdavo nedidelis šurmulys: tai trinkteli pastumta kėdė, tai kas noras girgžteli atlenkiamą sėdynę, tai atsargiai pračiuža patarnautojai, sekę, kad centrinėje navoje būtų laisvas takas.

Paprastai katedros navos skendi prieblandoje, kad tikinčiojo siela galėtų atsiskirti nuo pasaulio sumaišties ir stropiai atsiduoti religinėms mintims bei jausmams. Pro spalvotus vitražus, vaizduojančius biblijines figūras, pro siaurus strėliškus viduramžių stiliaus langus ir pro šoninius vitražus skverbiasi silpna ir prislopinta dienos šviesa. Kai būna prastas oras, apsidė, centrinė ir šoninės navos paskęsta tirštoje prieblandoje, ir šią mistinę tamsą auksina tik altoriaus plonų vaškinių žvakelių mirguliuojančios liepsnelės.

Šiandien, pirmąją vasaros dieną, atgręžti į rytų pusę langai ir

skersinės navos skliautas tviskėjo nuo akinančios saulės. Spindulių pluoštai pro apsidės langų angas krito ant sakyklos, pritvirtintos prie vienos navos kolonos. Todėl katedroje buvo šviesu ir šventiška, kas labai derėjo su iškilmingu momentu.

Suskambėjo varpelis. Visi atsistojo. Įsivyravo visiška tyla. Kunigas monotonišku balsu pradėjo skaityti Mato Evangeliją.

Paaukojęs mišias, kunigas trumpai kreipėsi į jaunuosius. Žilagalvis vyriškis jausmingai kalbėjo apie pačius paprasčiausius dalykus, be kurių neįmanoma gyventi padoraus gyvenimo, neįmanoma pasiekti šeimos gerbūvio. Jis pagyrė kilnias Roderichų, visada pasirengusių padėti kenčiantiems, tradicijas. Kalbėjo apie didžiąją gailestingumo dovaną... Jis pašventino santuoką ir paprašė dangaus malonės jauniesiems.

Nuaidėjus jo paskutiniams žodžiams, diakonas ir zakristijonas atsistojo abipus kunigo, o pastarasis atsigręžė į altorių ir ėmė kalbėti aukojimo maldą.

Aš šitaip smulkiai aprašau vestuvinių mišių eigą tik todėl, kad visos jų detalės labai giliai įsirėžė į mano sielą ir jau niekada nebeišnyks iš atminties.

Paskui iš chorų balkono pasigirdo gražus vyriškas balsas, palydimas styginių kvarteto. Įžymusis vengrų tenoras giedojo sveikinimo himną.

Jaunikis ir nuotaka pakilo iš savo krėslų ir atsistojo priešais altorių. Zakristijonas iš jų gavo turtingą auką. Besituokiantieji palietė lūpomis apvalią apeigų taurę. Paskui susiėmę rankomis abu grįžo į savo vietas. Baltai lyg sniegas vilkinti Mira spinduliavo nuostabiu grožiu; atrodė, nimbas vainikavo puikiąją pačios nekaltybės galvą. (*Nimbas – apie Dievo, šventojo arba angelo galvą spinduliuojantis ratilas.*)

Aukų vargšams ir ligoniams rinkėjai, padedami katedros sargų, skverbėsi per minią. Pasidarė triukšminga. Žmonės stumdė suolus, šnarėjo drabužiai, pasigirdo prislopinti balsai, skambčiojo monetos krisdamos į lėkštes, kurias po katedrą nešiojo jaunos šventiškai apsirengusios merginos.

Pagaliau kunigas, lydimas dviejų padėjėjų, žengė prie jaunųjų. Šurmulys liovėsi.

– Markai Vidali, – tarė jis silpnu ir virpančiu balsu, tačiau visi jį gerai girdėjo stojusioje tyloje, – ar sutinkate imti žmona Mirą Roderich?

– Sutinku, – atsakė mano brolis.

– Mira Roderich, ar sutinkate imti vyru Marką Vidalį?

– Sutinku, – ištarė mergina.

Kunigas pašventino vestuvinius žiedus, kuriuos jam padavė Markas. Vos tik jaunikis pasirengė užmauti vieną iš jų ant jaunosios piršto, kai netikėtai pasigirdo nežmoniškas, širdį stingdantis klyksmas. Jame susimaišė siaubas, įniršis, žvėriškas liūdesys...

Diakonas ir zakristijonas, susvyravę tarsi girti, pamažu nuvirto į skirtingas puses, tarsi juos būtų parstūmusi šiurkšti nematoma jėga. Kunigas virpančiomis lūpomis, siaubo iškreiptu veidu ir visiškai beprotišku žvilgsniu susirėmė su kažkuo nematomu ir, galų gale netekęs jėgų, suklupo ant kelių. Markas ir Mira tarsi pakirsti griuvo ant katedros grindų... vestuviniai žiedai pakilo iš savo vietos ir nuskriejo per visą navą, beje, vienas iš jų skaudžiai smogė man į veidą.

Šimtai žmonių kaip ir aš išgirdo stiprų grasinantį balsą, sukėlusį siaubą ir pasibjaurėjimą, gerai pažįstamą balsą, kuris galėjo priklausyti tiktai vienam žmogui – Vilhelmui Štoricui:

– Vargas jaunikiui ir nuotakai! Vargas!

Prakeikimas, sklindantis, regis, iš pačių dangaus sferų, pribloškė ir apstulbino minią. Po katedros kupolu nuaidėjo riksmai ir aimanos. Mira, jau atsistojusi nuo grindų, vėl nuvirto apalpusi ant persigandusio jaunojo rankų.

Tryliktasis skyrius

Neįprasti reiškiniai, kuriuos mes matėme katedroje, o dar anksčiau Roderichų namuose, turėjo vienintelį tikslą, vienintelę prigimtį. Vilhelmas Štoricas – tiktai jis vienas – buvo jų kaltininkas. Ar tai ne jo apsukriai sugalvota mistifikacija?.. Į šį klausimą turiu atsakyti neigiamai. Nei skandalo bažnyčioje, nei visų akivaizdoje pavogto vestuvinio vainikėlio neįmanoma laikyti sumanaus triukininko gudrybėmis. Ėmiau labai rimtai manyti, kad šis velnio neštas vokietis iš savo tėvo gavo kažkokią mokslinę paslaptį, atskleidusią jam galimybę tapti nematomam. Kodėl gi ne? Nejaugi kai kurios šviesos spinduliavimo formos negali prasiskverbti per kietus kūnus taip, tarsi jie būtų perregimi?..

Ir vis dėlto tai neįtikėtina! Kaip toli galėjo mane nuvesti fantazija! Ne, visa tai nesąmonė, paistalas, kvailystė!.. Neturėjau drąsos kam nors prasitarti apie savo spėliones.

Mes parvežėme namo taip ir neatgavusią sąmonės Mirą, paguldėme į lovą; nors ir stengėsi gydytojai, bet jų pastangos nedavė jokių rezultatų: mergina tebegulėjo nejudėdama ir be sąmonės. Vis dėlto ji kvėpavo, vadinasi, organizmas grūmėsi už gyvybę. Kaip ji atlaikė tokius išmėginimus, – juk jie galėjo ją pražudyti!

Buvo sukviestas konsiliumas. Daktarai apsupo vargšės ligonės, tysančios be judesio ir užsimerkusios, lovą. Vaškinis veidas, alsavimas vos juntamas, kuris, regis, tuoj tuoj nutrūks.

Markas laikė jos rankas ir raudojo:

– Mira! Mylimoji! Brangioji! Mira!..

Verkė ir madam Roderich, visą laiką kartodama:

– Dukrele!.. Mieloji... Aš čia...

Mergina neatsimerkė ir tikriausiai nieko negirdėjo.

Medikai griebėsi pačių energingiausių priemonių. Vienu metu pasivaideno, jog ligonė po truputį atsigauna: lūpos suvirpėjo ir sušnibždėjo kažką nesuprantama, pirštai sujudėjo Marko rankose, kilstelėjo ilgos blakstienos... Tačiau koks blausus ir nesąmoningas žvilgsnis!

Siaubinga mintis pervėrė nelaimingą jaunikį. Jis atsilošė ir garsiai sušuko:

– Ji išprotėjo!

Mudu su kapitonu Haralanu stengėmės suvaldyti ir nuraminti jį. Dieve! Nejaugi ir Markas netenka proto?

Gydytojai ėmės globoti praradusį viltį jaunąjį, mėgindami jam padėti įveikti nervinę krizę.

Kokia bus šios dramos atomazga? Ar atgaus sveikatą Mira? Ar vėl bus tokia pat kaip anksčiau išmintinga ir daili? Ar įveiks savo proto aptemimą?

Likęs su manimi akis į akį, Haralanas tarė:

– Su visu tuo laikas baigti.

Mudu jau nebeabejojome, jog Vilhelmas Štoricas grįžo į Ragzą. Tai jis sugalvojo ir įvykdė viešą pasityčiojimą. Bet kur jį rasti? Kaip paimti už rankos?

O ką daryti su siaubingojo atsitikimo, įvykusio po bažnyčios skliautais, liudininkais? Ar jie patikės šių baisingų faktų natūraliu aiškinimu? Juk mes ne Prancūzijoje, kur šitokie stebuklai paprastai paverčiami pokštais ir išjuokiami linksmose dainuškose. Vengrijoje viskas kitaip. Čia klesti prietarai, jais tiki visi prasčiokai, beje, ne tik prastuomenė. Išsilavinę žmonės būtinai ištirtų faktus ir remtųsi gamtos mokslais... Tačiau prasčiokų ir menkai apsišvietusių protai linkę visa, kas nesuprantama, priskirti piktajai dvasiai. Tokiems Vilhelmas Štoricas – gyvas velnio įsikūnijimas.

Jau nebeįmanoma nuslėpti, jog visą šią niekšybę sumanė ir

įvykdė prūsas, kurį Ragzo gubernatorius nusprendė ištremti. Po tokio skandalo Sent Michajaus katedroje būtinai reikėjo garsiai įvardyti niekšą.

Kitą rytmetį visas miestas kunkuliuote kunkuliavo. Įvykiai katedroje bemat buvo susieti su atsitikimu Roderichų namuose. Nusistovėjusią miesto ramybę vėl sudrumstė sumaištis ir baimė. Vilhelmo Štorico vardas ėjo iš lūpų į lūpas, apie šį žmogų šnekėta visur, nors mažai kas apie jį žinojo šį tą tikro. Ne itin daug žinių apie save davė šis keistas ir uždaras žmogus, vienišas gyvenęs tarp keturių sienų, užsirakinęs septyniomis spynomis ir apsitvėręs aukšta tvora Tekeli bulvare.

Minia apsupo šį namą. Ėmė veikti tos pačios spyruoklės, kurios surinko žmones į kapines Špremberge. Tačiau jeigu tenai didžiojo mokslininko gerbėjai tikėjosi išvysti stebuklą, tai čia viskas vyko kitaip: neapykanta ir keršto troškimas suginė miestiečius prie paslaptingojo namo.

Neverta pamiršti ir to siaubo, kurį vietos gyventojams sukėlė skandalas, įsiliepsnojęs tarp šventų katedros sienų.

Ragzo gubernatorius laikė savo priederme rūpintis tvarkos palaikymu mieste, todėl policijos viršininkui davė nurodymą imtis būtiniausių priemonių. Miesto galvos privalėjo nepamiršti didėjančios panikos, kuri galėjo turėti nenusakomų padarinių. Reikėjo būtinai apsaugoti tą namą Tekeli bulvare nuo įniršusios minios, pasirengusios išardyti po plytą šį velnio lizdą.

Aš buvau pasirengęs rimtai apsvarstyti hipotezę, kurią iš pradžių kategoriškai atmečiau. Mano spėjimas turėjo rimtą pagrindą: jeigu žmogus sugeba tapti nematomas, tai visuomenės ramybei gresia baisus pavojus. Kadangi Vilhelmas Štoricas vėl Ragze ir yra nematomas, niekas negali užkirsti kelio jo vėlesniems nusikalstamiems veiksmams.

Svarbu išsiaiškinti, ar dar kas nors, išskyrus vokietį, žino išradimo, kurį, matyt, jam paliko miręs tėvas, paslaptį. Ar jo tarnas Hermanas irgi naudojasi šio išradimo vaisiais? Ar šitie piktadariai neturi bendrininkų, irgi žinančių baisiąją paslaptį? Jeigu taip,

niekas negali sukliudyti šiems niekšams įsibrauti į svetimus namus, kai tik jiems šaus į galvą, įsikišti į žmonių gyvenimus, laikyti baimėje visą miestą... Grąsinti šeimos židinio saugumui. Labai nemalonu užsirakinus savo namuose įtarinėti, kad šalia tavęs tūno nematomas šnipas.

Ir gatvėje ne lengviau! Jausti, kad kažkas neregimas seka tave ir laisvai gali tau padaryti ką tik panorės. Koks nuostabus būdas užpuldinėti ir plėšikauti, sėti prievartą! Kaip paprasta! O garbūs piliečiai neturi kaip apsiginti. Visa tai galų gale gali suardyti visuomenės rimtį ir gyvenimą.

Mielas skaitytojau, prisimink epizodą Kolomano turgaus aikštėje. Valstietis teigė, kad kažkas nematomas užpuolė jį ir pargriovė ant žemės. Niekas juo nepatikėjo. O juk vargšelis klojo teisybę. Be abejonės, jis tapo Vilhelmo Štorico arba galbūt Hermano auka. Dabar niekas nėra garantuotas, kad išvengs tokio nemalonumo.

Prisiminkite ir kitus keistus faktus: nuplėštas nuo katedros skelbimų lentos afišas; žingsnius kambariuose kratos metu Tekeli bulvare; netikėtai nukritusį ir sudužusį mėlyną buteliuką su nežinomu skysčiu... Tikriausiai ir Vilhelmas Štoricas, ir jo tarnas buvo namuose per kratą. Po piktadariško vakaro Roderichų namuose juodu nepaliko miesto, kaip mes galvojome. Tokiu atveju nesunku paaiškinti, kodėl dubenyje tebebuvo muilo burbulai, kodėl žerplėjo anglys virtuvės krosnyje... Šie nematomieji pastūmė ir agentą, kuris saugojo laiptus. Štoricas, netyčia užkluptas mums atėjus, nespėjo paslėpti tik vestuvinio vainikėlio – vienintelio mūsų rasto įkalčio.

Dabar man paaiškėjo ir nutikimai „Dorotėjoje". Nemalonusis keleivis, aišku, neišlipo Vukovare. Dėl vienam jam žinomų priežasčių jis nematomas plaukė laivu į Ragzą.

Vadinasi, apibendrinau savo mintis, jis geba tapti nematomas akimirksniu, pasirodyti ir išnykti lyg pasakų burtininkas. Bet jeigu jam pasiseka padaryti nematomus ir drabužius, tai vis dėlto jo rankų paliesti daiktai neįgauna šių savybių. Liudininkai puikiai

matė suplėšytos vestuvių sutarties skiauteles, skriejantį orę vestuvinį vainikėlį, nematomojo nunešamus vestuvinius žiedus...

Šiaip ar taip, čia nesama jokios magijos, hipnozės, suokalbio, būrimo, žodžiu, mistikos... (*Magija – apeigų, susijusių su žmogaus tariamu gebėjimu paslaptingomis antgamtinėmis priemonėmis valdyti gamtos ir kitas jėgas, visuma; religijų sudėtinė dalis. Hipnozė – psichiniu poveikiu ar įtaiga sukeliama panaši į miegą būsena.*) Tikriausiai Vilhelmas Štoricas turi medžiagos, kuri nuryta žmogų padaro nematomą... Nė kiek neabejoju, jog ji ir buvo tame sudaužytame buteliuke. Šio mišinio sudėtį, jo formulę – štai ką būtinai reikia sužinoti! Bet tikriausiai tai neįmanoma.

Manau, kad Vilhelmo Štorico materialus kūnas, kai pasidaro nematomas, nepraranda savo kietumo. Vadinasi, jį galima apčiuopti! Juk jis nepasidaro šmėkla! Ir jeigu pasitaikytų, kad jį sučiuptum už rankos, už kojos, apskritai už ko tik nori, jį būtų galima sulaikyti. Net nuostabusis gebėjimas neišgelbėtų niekšo nuo kalėjimo.

Situacija mieste tebebuvo įtempta, o visuomeninė ramybė sudrumsta. Gyvenimas virto tikru pragaru. Žmonės nebesijautė saugūs nei namuose, nei gatvėje, nei naktį, nei dieną... Menkiausias brazdesys kambaryje, grindų girgžtelėjimas, sušnarėjusios nuo vėjo langų užuolaidos, uodo zyzimas prie ausies – viskas gąsdino.

Pietaujant arba vakarieniaujant, besirūpinant kasdieniais reikalais vis nepaleido mintis – o jeigu Vilhelmas Štoricas arba kas nors iš jo gaujos stovi šalia, apžiūrinėja, klausosi...

Galbūt vokietis po eilinės bjaurios kiaulystės išvyko iš Ragzo ir dabar trinasi Špremberge? Bet, kita vertus, – šitaip galvojo daktaras, Haralanas, taip pat gubernatorius ir policijos viršininkas, – sunku buvo tikėti, jog Vilhelmas Štoricas liovėsi krėsti savo pasigailėjimo vertus pokštus. Vestuves jis nutraukė, bet jeigu Mira pasveiks, ar paliks jis ją ramybėje? Labai abejoju!

Taigi čia taškas dar nepadėtas. Pagrindas baimintis dar nedingo, – pakanka tik realiai įsivaizduoti galimybes, kurias turi niekšas. Nors Roderichų namai saugomi dieną ir naktį, tačiau ar jis

negalėtų ten patekti? Ir iškrėsti tai, kas tik užeitų ant seilės?

Tiesą sakant, nemačiau jokios išeities iš šios bjaurios padėties. Jaunųjų išvykimas irgi nieko nepakeistų. Vilhelmui Štoricui būtų nesunku tapti trečiuoju jų karietoje. Be to, ir Miros savijauta dar neleido keliauti.

Kur šią akimirką galėjo būti mūsų neregimasis priešas? Nelengva neabejojant atsakyti. Vieno po kito sekusių įvykių grandinė bylojo, jog Vilhelmas Štoricas vaikščiojo tarp miestiečių ir su maniako atkaklumu juos terorizavo.

Prabėgo dvi dienos po siaubingųjų įvykių katedroje, o vargšelės Miros būklė liko tokia pat, – mergina nesikėlė iš lovos, nes tebebuvo tarp gyvybės ir mirties. Baisiausia buvo tai, kad ji taip ir neatsigavo, jos protas aptemo. Ar ilgam?

Birželio ketvirtąją visa šeima, tarp jų ir aš su broliu, susirinko galerijoje aptarti, kaip toliau gyventi ir elgtis. Velniškas kvatojimas nutraukė mūsų pašnekesį. Kapitonas Haralanas ir Markas, pagauti įniršio, akimirksniu puolė ten, iš kur pasigirdo juokas. Bet nespėjęs žengti ir kelių žingsnių, mano brolis susvyravo ir griuvo netikėtai pakirstas blykstelėjusio lyg žaibas plieninio durklo. Haralanas spėjo jį sučiupti į glėbį. Aš puoliau į pagalbą. Ir tą pačią akimirką piktadariškas balsas – o, dabar visi puikiai atpažino šį balsą! – nepaprastai atkakliai ir valingai išrėkė.

– Niekada Mira Roderich netaps Marko Vidalio žmona! Niekada!

Stiprus vėjo gūsis pajudino sietyną, durys į sodą greitai atsivėrė ir trenksmingai užsidarė. Mūsų negailestingasis priešininkas vėl išsprūdo.

Marką paguldėme ant sofos. Laimei, žaizda buvo ne per rimčiausia. Durklo geležtė nuslydo per kairę mentę iš viršaus žemyn; liko tik gilus pjūvis, plūdo daug kraujo. Šį sykį žudikas apsiskaičiavo.

Daktaras perrišo žaizdą, o mudu su Haralanu nuvežėme jį į „Temešvaro" viešbutį. Slaugydamas sužeistą brolį, aš be perstojo galvojau apie problemą, kurią privalėjau bet kuria kaina iš-

spręsti, kad daugiau niekam nebegrėstų mirtis, ypač žmonėms, tapusiems man artimais.

Nespėjau dar nieko rimta sugalvoti, kai pasipylė kiti atsitikimai, tiesa, ne tokie dramatiški, galbūt greičiau keisti, netgi beprasmiški; jie davė man peno toliau mąstyti ir svarstyti. Tą patį vakarą Kurtzo aikštės gyventojai ir Kolomano turgaus prekiautojai išvydo neįprastai ryškią šviesą ugniagesių bokšto langelyje. Degantis deglas tai kilo, tai leidosi, blaškėsi iš vienos pusės į kitą, tarytum nematomasis nusprendė padegti visą pastatą.

Policininkai puolė į bokštą. Ugnis bemat užgeso. Tačiau, kaip ir manė mesjė Šteparkas, bokšte jie nieko nerado. Rūkstantis deglas gulėjo ant grindų skleisdamas dvoką, kibirkštys lekiojo pastogėje, tačiau padegėjas dingo: arba spėjo pasislėpti, arba pasidaręs nematomas kur nors užlindo.

Susirinkusi aikštėje minia reikalavo nubausti niekšą.

Kitą rytmetį dar vienas atsitikimas įkaitino miestiečių, kurie pasijuto bejėgiai, aistras.

Bokšto laikrodis jau rengėsi mušti pusę vienuolikos, bet vietoj to miestiečiai išgirdo gedulingų varpų skambesį – kažką panašaus į laidotuvių muziką.

Vienas žmogus aiškiai nesusidorotų su sudėtinga katedros varpų sistema. Matyt, Vilhelmui Štoricui padėjo bendrininkai, blogiausiu atveju – tarnas Heřmanas.

Pagauti panikos, gyventojai miniomis plūdo į Sent Michajaus aikštę. Žmonės skubėjo iš pačių nuošaliausių kvartalų. Ir vėl mesjė Šteparkas bei policininkai puolė į laiptinę, vedančią į Šiaurės bokštą, tiesiog lėkte užlėkė stačiais laiptais, įsiveržė į šviesos užlietą varpinę. Nutilę varpai dar truputį siūbavo, tačiau varpininkai jau buvo dingę.

Keturioliktasis skyrius

Taigi mano patys blogiausi nuogąstavimai išsipildė. Vilhelmas Štoricas nepaliko, beje, ir net nesirengė palikti Ragzo.

Būtinai turėjome parengti veiksmų planą, kuris apsaugotų mus nuo tolesnių niekšo kėsinimųsi.

Pirmiausia nutariau sukviesti visus tuos, kurie patyrė bent menkiausią pavojų, ir organizuoti patikimą gynybos sistemą. Kruopščiai išstudijavau, kokių priemonių reikėtų šiam tikslui pasiekti, ir, išsiaiškinęs jas sau, nedelsdamas ėmiau veikti.

Praėjus porai dienų po pasikėsinimo, birželio šeštosios rytą, Marką pervežėme pas Roderichus ir paguldėme gretimame su Mira kambaryje. Išdėsčiau savo planą daktarui, kuris visiškai jam pritarė ir leido man laisvai veikti, pareiškęs, kad nuo šiol mane laiko apgultos įgulos vadu.

Palikęs vieną tarną saugoti Marką ir Mirą, – negalėjome rizikuoti! – pradėjau labai nuodugniai apžiūrėti namus, – man padėjo visi jų gyventojai, įskaitant kapitoną Haralaną ir madam Roderich.

Pradėjome nuo pastogės. Laikydamiesi už rankų, grandine mes nuėjome nuo vieno galo iki kito. Paskui ištyrinėjome visus kambarius, kiekvieną namų centimetrą. Sekėme, kad mūsų grandinė neturėtų tarpų, per kuriuos galėtų praslysti nematomasis priešininkas. Pakilojome visas portjeras, perstatėme kėdes, krėslus, žvilgčiojome po lovomis ir ant spintų. Po apžiūros užrakinome kiekvieną kambarį, o raktus aš dėjausi į kišenę.

Apžiūrai sugaišome daugiau kaip dvi valandas. Galų gale vis-

ką iššniukštinėjome ir priėjome prie paradinių durų visiškai įsitikinę, kad namuose nėra pašalinių. Paradines duris užrakinau, jų raktą irgi pasiėmiau. Dabar niekas be mano žinios nebegalėjo įeiti į namus. Nė vienas nekviestas svečias, tegu jis būtų ir tūkstantį kartų nematomas, neprasiskverbs į Roderichų namus.

Nuo šios akimirkos tiktai aš atsiliepiu į paradinių durų plaktuko paukšėjimą. Portjė priedermėms pasitelkiau kapitoną Haralaną, o jeigu jo nebuvo, patikimą tarną. Iš pradžių aš vos vos praverdavau duris ir tuoj pat atsistodavau už jų, savo kūnu užtverdamas visą plyšį iš lauko pusės, o mano partneris užstodavo tarpą iš vidaus. Pažinę lankytoją, mes, surėmę pečius, traukdavomės visi trys žingsnis po žingsnio, kol uždarydavome duris. Šitaip vylėmės apsaugoti savo savanoriškąją tvirtovę.

Mielas skaitytojau, šioje vietoje girdžiu visiškai pagrįstą jūsų prieštaravimą – mūsų namams turbūt labiau tiktų vadintis kalėjimu! Na, ką gi! Dalis tiesos yra. Tačiau įkalinimą galima iškentėti, kai jis laikinas ir tu žinai, kada jis baigsis. O mūsiškis ar netaps pernelyg ilgas?

Vis galvojau apie mūsų keistą padėtį. Neatskleidęs Vilhelmo Štorico paslapties, aš negalėsiu niekaip įminti jo mįslės. Manau, kad būtinai reikia šį bei tą paaiškinti skaitytojui.

Kai ant prizmės krenta saulės spindulių pluoštas, tai jie išsisklaidę nušvita septyniomis spalvomis: raudona, oranžine, geltona, žalia, mėlyna, žydra, violetine. Tai ir yra saulės spektras. Spalvos pavadinimas – tik regimoji spektro dalis. Matyt, yra ir kitos, akiai nematomos dalys.

Kodėl gi jos negali turėti savybių, skirtingų nuo matomųjų spindulių? Jeigu pastarieji gali prasiskverbti per tam tikrą kietų kūnų kiekį, pavyzdžiui, per stiklą, tai kodėl pirmieji negali prasiskverbti taip pat lengvai per visas kietas medžiagas, darydami jas nematomas?

Lieka tik manyti, jog Otas Štoricas atrado spindulius, turinčius štai tokių savybių, ir išrado medžiagą, kuri, patekusi į organizmą, atlieka dvigubą funkciją – pasklinda po jį visą ir pakeičia

spindulių, esančių saulės spektre, prigimtį.

Tokia prielaida viską paaiškintų. Šviesa, pasiekusi kieto kūno, įsiurbiančio šią medžiagą, paviršių, išsisklaido, o jos spindulio sudedamosios dalys, visos be išimties, pavirsta emanacija, kurios egzistavimą numačiau. (*Emanacija – išspinduliavimas, pasaulio atsiradimas, būties formų išsiliejimas iš absoliuto /Dievo/.*) Šis išspinduliavimas laisvai įsiskverbia į kūną, o paskui išėjimo iš jo momentu patiria atgalinę transformaciją, atstatydamas pirmykštę formą ir sudarydamas mūsų akims įspūdį, kad šio kieto kūno apskritai nebūta. (*Transformacija – pavirtimas, kitimas.*)

Žinia, daug ko ir aš nesupratau. Pavyzdžiui, kodėl nematomi pasidarė ir Vilhelmo Štorico drabužiai, o daiktai, kuriuos jis lietė, buvo aiškiausiai matomi?..

Kita vertus, kas tai per stebuklinga medžiaga, galinti sukelti tokį neįtikėtiną efektą? Šito, deja, nežinojau, nes priešingu atveju būčiau galėjęs pasinaudoti priešininko ginklu. Man kilo dilema: stebuklingoji medžiaga veikia laikinai ar nuolatos? Pirmuoju atveju Vilhelmas Štoricas po tam tikrų laiko tarpų priverstas gerti naujas dozes. Antroji – stebuklingojo pavilgo veikimą jis turi nutraukti pasitelkęs kitą, ne mažiau stebuklingą medžiagą. Kai kuriomis aplinkybėmis nematomumas tampa nepatogus ir daro žmogų bejėgį ir nesaugų.

Ir vienu, ir kitu atveju Štoricas privalo turėti atsargoje būtiną medžiagos kiekį, bet ne pernelyg didelį.

Mėginau suprasti, kokią jam reikšmę turėjo visi šie varpų skambinimai, ugnies deglas, galėjęs uždegti gaisrininkų bokštą, netikėti priminimai, kad jis vis dar egzistuoja... Aišku viena: apsvaigęs nuo neapykantos ir savo galios pojūčio, Vilhelmas Štoricas prarado protą. Kitokio paaiškinimo neradau. Ir ši jo beprotybė kliudė suprasti, kaip jis gali vėliau elgtis.

Prislėgtas tokių nelinksmų minčių, aplankiau mesjė Šteparką. Jis pritarė mano samprotavimams ir nusprendė, jog kareivių ir policininkų kordonas saugos namą Tekeli bulvare taip, kad neleistų šeimininkui prasiskverbti į laboratoriją ir pasiimti slapto-

sios medžiagos atsargų, jeigu tokia medžiaga išvis egzistuoja. Aplinkybės anksčiau ar vėliau privers Štoricą susigrąžinti žmogiškąją išvaizdą arba visam laikui likti nematomam, kas jam gali virsti didele nelaime.

Jeigu spėjimas apie prūso beprotybę pagrįstas, tai ji dar labiau sustiprės susidūrus su mūsų pastatytomis kliūtimis. Jis būtinai išsiduos.

Mesjė Štepakas taip pat, nors ir dėl kitų priežasčių, galvojo apie Štorico namo izoliavimą. Šį veiksmą jis laikė neišvengiamu norint įvesti tvarką Ragze, kurio ankstesnė ramybė kėlė kitų madjarų miestų pavydą.

Kaip gali nebijoti paslaptingojo Vilhelmo Štorico, jeigu jis nuolatos ir piktdžiugiškai primena apie savo egzistavimą!

Roderichų namuose padėtis pasidarė dar keblesnė, – juk kaip tik ši šeima ir sukėlė tokią nesutramdomą bepročio maniako neapykantą.

Vargšė Mira taip ir neatsigavo. Jos lūpos tarė kažkokius beprasmius žodžius, kurių prasmės niekas nesuprato, jos žvilgsnis klaidžiojo niekur nesustodamas. Ji nepažino nei motinos, nei brolio, nei jaunikio, kuris vos tik atsigavęs po sužeidimo kartu su madam Roderich budėjo prie ligonės lovos. Mergina atrodė labai nusilpusi, gyvybinės jėgos išsekusios. Paguldyta savo mergiškoje lovoje, negalinti pajudėti, Mira kartkartėmis krutino pirštus tarsi kažką vydama nuo savęs. Ar tik ji nemėgino perplėšti prarastos nuovokos šydo? Nepaguodžiamasis Markas palinkdavo prie mylimosios, švelniai ją kalbindavo, stengdamasis sulaukti kokio nors atsakymo iš virptelėjusių blakstienų ar lūpų... Bet veltui! Akys bejėgiškai užsimerkdavo, pirštai sustingdavo...

Madam Roderich iš sielvarto vos laikėsi ant kojų. Vos tik priguldavo numigti, tuoj ją užklupdavo košmarai. Vaidendavosi kažkieno žingsniai visai šalia, kambaryje... Ji klejojo, kad nematomasis priešas slenka prie jos dukters... Pagauta siaubo, moteris pašokdavo ir nusiramindavo tik tada, kai išvysdavo daktarą arba Marką, budinčius prie Miros. Sutikite, ilgai pakęsti tokią padėtį

neįmanoma.

Daktaro Rodericho kolegos kasdien ateidavo konsultuoti. Jie ilgai apžiūrinėdavo merginą ir tik bejėgiškai skėsčiodavo rankomis. Ligonė visiškai nereagavo į aplinkinius. Medicinos menas buvo bejėgis.

Aš beveik neišeidavau iš namų, nebent retsykiais nužingsniuodavau į rotušę pas mesjė Šteparką. Viršininkas papasakodavo, ką nauja sužinojęs. Iš jo lūpų išgirdau, kad siaubinga baimė laiko sukausčiusi miesto gyventojus. Žmonės įsivaizduoja, jog ištisa gauja nematomųjų, vadovaujamų Štorico, terorizuoja Ragzą.

Kapitonas Haralanas, priešingai, dažnai palikdavo mūsų tvirtovę. Suviliotas įkyrios idėjos, jis be perstojo klaidžiojo gatvėmis, vildamasis susidurti su neapkenčiamuoju priešininku. Aš nė nemaniau jo sulaikyti, netgi buvau pasirengęs kiek galėdamas padėti, kad kuo greičiau atsikratytume piktadario.

Birželio vienuoliktosios vakare ilgai kalbėjausi su broliu. Jis atrodė tikrai prastai, kur kas labiau prislėgtas negu paprastai. Ar tik ir jis neserga? Norėjau išvežti jį kur nors toliau, grįžti namo į Prancūziją, nusiraminti ir pamiršti mūsų daliai tekusius išmėginimus. Bet juk jis nė už ką nesiskirs su Mira! Galbūt vertėtų kuriam laikui Roderichams palikti gimtąjį lizdą? Nutariau pasikalbėti su daktaru.

Markui pasakiau:

– Matau, kad tu nebetenki bet kokios vilties, brolau! Nenusimink! Laikykis! Daktarai mano, jog Miros gyvybei pavojus negresia. Dievas yra gailestingas, – ji tikrai atgaus protą. Patikėk, viskas bus gerai!

– Sakyk, kaip neprarasti vilties? – brolis vos tramdė ašaras. – Net jeigu mano vargšė Mira atsigaus, ar ji visam laikui neliks šio siaubūno letenose? Nejaugi tu galvoji, kad jis jau patenkino savo neapykantą? Anri, suprask, jis gali viską! Mes prieš jį bejėgiai!

– Ne, Markai! Su juo įmanoma grumtis!

– Bet kaip? – jaunuolis truputį pagyvėjo, lengvas raudonis parausvino jo blyškų veidą, šiek tiek nuskaidrėjo akys. – Anri, ar

ROUX

tik negudrauji? Deja, – vėl nuliūdo jis, – mes esame šio niekšo valioje. Šiek tiek jaučiamės saugiau tik savo kalėjime... Bet ir tai... Bijau, jog niekšas gali prasiskverbti ir čia, nepaisydamas visų mūsų pastangų...

Jo susijaudinimas trukdė tęsti pokalbį. Markas girdėjo tik save.

– Kodėl tu manai, kad mudu dabar čia vieni? – murmėjo jis. – Kai aš einu iš kambario į kambarį, kai užsuku į svetainę ar galeriją, tai jaučiu, jog jis slenka mano pėdomis, aplenkia, atsitraukia, kai vėl žengiu pirmyn... Išsisuka, kai pasirengiu jį sučiupti...

Brolio balsas virpėjo, jis baimingai žvalgėsi į šalis. Nežinojau, kaip jį nuraminti.

– Kas gali garantuoti, – tęsė Markas, – kad jis nesiklauso mūsų pokalbio? Galbūt ir jis čia. Už durų... Girdžiu žingsnius... Čiupk jį! Greičiau! Užmušk! Ne, šis pabaisa nemirtingas...

Dieve mano! Nejaugi Marko kaip ir Miros laukia beprotybė? Kuriam galui Otas Štoricas padarė tą prakeiktą atradimą?! Kodėl perdavė paslaptį savo sūnui, kuris nepasižymėjo dora?!

Nuo tos dienos, kai Vilhelmas Štoricas siautėjo gaisrininkų bokšte, baimė sukaustė gyventojus ir jau nebepaleido. Visi kalbėjo tik apie vienintelį dalyką. Kvaila būtų buvę ieškoti išsigelbėjimo nuo nematomųjų bažnyčioje po ano įvykio katedroje, kai ir šventos sienos neapsaugojo nuo velnio. Prieš žmonių baimę valdžia neturėjo jokių priemonių.

Pateiksiu vieną miestiečių pasimetimo ir panikos pavyzdį.

Dvyliktosios dienos rytmetį ėjau pas policijos viršininką, vildamasis gauti naujų žinių. Nužingsniavęs gal du šimtus žingsnių Kunigaikščio Milošo gatve Sent Michajaus katedros link, sutikau kapitoną Haralaną. Pasisveikinau.

– Einu pas mesjė Šteparką. Ar nenorite man palaikyti kompanijos, kapitone?..

Tylėdamas jis žengė paskui mane. Kurtzo aikštėje mūsų dėmesį patraukė garsūs riksmai.

Kabrioletas be vežėjo, tempiamas dviejų arklių, dūmė gatve pašėlusiu greičiu. (*Kabrioletas – lengva karieta su atidengiamu*

viršumi.) Praeiviai spruko šalin kas kur galėjo. Niekieno nevaldomi arkliai lėkė šuoliais. Baimės akys didelės! Persigandusiems praeiviams pasivaideno, kad pats Vilhelmas Štoricas, nematomasis vilkolakis, sėdi ant pasostės. Beviltiški riksmai sklido iš visur:

– Tai jis! Velnias! Laikykite jį!

Kapitonas Haralanas puolė priešpriešiais lekiančiam kabrioletui, aiškiai ketindamas jį sustabdyti ir atsiskaityti su nematomu važnyčiotoju.

Pulkavosi daugybė žmonių. Į kabrioletą pasipylė akmenys. Iš parduotuvės, stovinčios Kunigaikščio Milošo gatvės kampe, nuaidėjo muškietos šūviai. *(Muškieta – XVI–XIX a. negraižtvuotas šautuvas, užtaisomas iš laibgalio.*)

Vienas arklys, kliudytas į šlaunį, sukniubo.

Tuoj pat kabrioletą užgriuvo minia, žmonės griebė už ratų, pakinktų, ienų, šimtai rankų tiesėsi sučiupti ir suplėšyti Vilhelmą Štoricą. Bet jie gaudė tuštumą. Matyt, nematomasis važnyčiotojas spėjo iššokti iš kabrioleto ir dingti minioje dar iki tol, kol vežimas apsivožė.

Tačiau be reikalo žmonės triukšmavo. Netrukus pasirodė arklių šeimininkas valstietis, kuris atvyko į miestą iš puštos ir apsistojo Kolomano turguje. Jis užėjo į smuklę išlenkti taurelės, kitos... Neprižiūrimi arkliai ir nudūmė. Valstietis, išvydęs sužeistą gyvulį, labai nusiminė. Tačiau įniršusi minia nenorėjo nieko girdėti. Vargšo laukė ne koks galas – jį būtų užmušę, bet mudu su Haralanu apgynėme.

Paskui toliau traukėme į rotušę.

Mesjė Šteparkas jau žinojo, kas įvyko Kunigaikščio Milošo gatvėje.

– Miestas visiškai pakvaišo, – tarė jis liūdnai. – Ir kas dar bus!

Aš paklausiau kaip visada:

– Ar neturite kokių nors naujienų?..

– Turiu, – atsakė detektyvas. – Vilhelmas Štoricas dabar Špremberge.

– Špremberge! – sušuko kapitonas Haralanas atsigręždamas į mane. –Važiuokime! Jūs prižadėjote padėti!

Aš bemat sutrikau, nes nė akimirką neabejojau, kad kelionė būtų veltui.

– Palaukite, kapitone, – įsiterpė mesjė Šteparkas, – aš bet kurią akimirką laukiu, kad Šprembergas patvirtintų šią žinią.

Po pusvalandžio sargybinis padavė policijos viršininkui žygūno atneštą paketą. Deja, naujiena nebuvo patvirtinta. Maža to, šprembergiečiai manė, jog Štoricas nepaliko Ragzo.

Praėjo dar dvi dienos. Mira kaip ir anksčiau gulėjo be nuovokos. Brolis atrodė šiek tiek ramesnis. Laukiau progos pasikalbėti su mesjė Roderichu dėl būsimo išvykimo.

Birželio keturioliktoji buvo kur kas sunkesnė už praėjusias dienas. Šį sykį valdžia pajuto, jog nepajėgia suvaldyti minios, kuri įkaito iki kraštutinumo.

Apie vienuoliktą valandą vaikščiojau Batianio krantine. Mano ausis pasiekė riksmai:

– Jis sugrįžo!.. Jis sugrįžo!..

Kas jis, man buvo aišku. Du ar trys praeiviai mielai atsakė į mano klausimus.

– Ką tik žmonės matė virš jo stogo dūmus! – pranešė vienas.

– Jo fizionomija šmėkštelėjo belvederio languose, – pareiškė kitas...

Norėdamas patikrinti šias naujienas, nuskubėjau į Tekeli bulvarą, nors ir abejojau, kad Vilhelmas Štoricas leistųsi būti demaskuojamas.

Naujiena padarė sprogusios bombos įspūdį. Tūkstančiai žmonių glaudžiu žiedu apsupo nekenčiamąjį namą, grūdosi gretimose gatvėse. Policininkų kordonai veltui stengėsi sulaikyti vis didėjančios minios spaudimą. Vyrai ir moterys reikalavo niekšo mirties.

Ir kaip galėjo policija susitarti su tokia gausybe įniršusių žmonių, apgulusių namą taip glaudžiai, jog jeigu ten būtų buvęs Štoricas, tai nebūtų galėjęs nepastebėtas dingti? Beje, jeigu žmonės

ir iš tikrųjų pastebėjo belvederio lange Vilhelmą Štoricą, vadinasi, jis buvo atgavęs savo materialų pavidalą. Anksčiau negu jis spės virsti nematomu, jį sučiups minia, ir jis šį kartą neišvengs atpildo.

Nepaisydama policijos priešinimosi, minia įsiveržė į namą, viską naikindama savo kelyje. Duris ir langus išdaužė, baldus sulaužė ir išmėtė po sodą ir po kiemą, sutrypė laboratorijos aparatūrą. Cokoliniame aukšte įsiplieskė ugnis. Linksmos liepsnos bemat pasiekė kitą aukštą, ir netrukus ugnies stulpas pakilo virš stogo, svaidydamas aplinkui auksines kibirkštis... Belvederis įgriuvo į ugnies pragarą.

Tačiau Vilhelmo Štorico nepasisekė čia rasti.

Gaisras vis stiprėjo ir metodiškai rijo viską, kas liko iš namo.

Po valandos vietoj Štorico sodybos rūko tik pelenai.

Galbūt šitaip ir geriau, jog namą sunaikino miestiečiai. Tai tikriausiai nuramins žmones, ir Ragze visi patikės, jog nusikaltėlis, nors ir nematomas, žuvo liepsnose...

Penkioliktasis skyrius

Po Štorico namo sudeginimo mieste iš tikrųjų pasidarė ramiau. Gyvenimas grįžo į įprastą vagą. Kaip ir spėjau, dauguma linko manyti, kad prakeiktasis burtininkas sudegė. Tačiau apieškodami namo griuvenas ir žarstydami pelenus mes neradome nieko, kas patvirtintų, jog Vilhelmas Štoricas žuvo. Bijau, kad jis tūnojo tokioje vietoje, kur ugnis jo nepasiekė.

Nelaimei, Roderichų namuose viskas liko taip, kaip buvę. Vargšė ligonė nė kiek nepagerėjo. Abejinga, netekusi nuovokos ir bejėgė, Mira nieko nepažino. Ir gydytojai nedavė jokios vilties.

Tuo tarpu merginos fizinė būklė, skirtingai negu dvasinė, nebebuvo tokia beviltiška. Pavojus gyvybei praėjo. Išsipleikusi lovoje, Mira beveik nejudėjo. Gražųjį veidą išmušė mirtinas blyškumas. Kai sykį tarnaitės ją pamėgino pakelti, iš merginos krūtinės išsiveržė verksmas, akyse pasirodė siaubas, pirštai mėšlungiškai susigniaužė, iš lūpų išsprūdo nerišlūs ir nesuprantami žodžiai. Galimas dalykas, aptemusioje jos sąmonėje atgijo siaubingos jungtuvių scenos, o ausyse vėl nuaidėjo grasinimai. Jeigu taip, tai galima viltis, jog kada nors jos protas prašviesės.

Tikriausiai suprantate, brangusis skaitytojau, kokia buvo nelaimingos šeimos būklė. Mano brolis visą laiką leido šalia Miros kartu su daktaru ir uošve, pats maitino ligonę, godžiai gaudė kiekvieną sąmonės blykstelėjimą jos akyse. Deja, veltui!

Birželio šešioliktosios vidurdienį sumaniau pasivaikščioti po dešinįjį Dunojaus krantą. Seniai jau buvau sumanęs tokią ekskursiją, tačiau kol kas trukdė aplinkybės, be to, ir nuotaika nela-

bai tiko pasivaikščiojimams. Patraukiau prie tilto, perėjau Švendoro salą ir pasiekiau serbų krantą.

Išvyka užsitęsė. Laikas lėkė nepastebimai. Bokšto laikrodis išmušė pusę aštuonių. Papietavęs serbiškoje smuklėje, grįžau ant tilto. Nežinau, kokia musė man įkando, bet, užuot keliavęs namo, aš pasukau į Švendoro salos centrinę alėją. Vos nužengiau dešimt žingsnių, kai susidūriau su mesjė Šteparku. Jis prisidėjo prie manęs. Žinia, tuoj pat prašnekome abu dominančia tema. Po dvidešimties minučių mudu atsidūrėme šiaurinėje salos dalyje. Temo. Užsidarinėjo krautuvėlės ir atrakcionai. Laikas jau grįžti į miestą. Parkas galutinai ištuštėjo. Netikėtai mus pasiekė kažkokio pokalbio nuotrupos. Man vieno pašnekovo balsas pasirodė pažįstamas. Sugriebęs viršininko ranką, sustingau vietoje. Pastarasis nesusivokdamas pažvelgė į mane. Aš tyliai sušnibždėjau jam į ausį:

– Tss! Ar girdite?.. Ten kalbasi... Ir tas balsas... Prisiekiu, tai Vilhelmas Štoricas!

– Vilhelmas Štoricas? – nustebęs irgi pašnibždomis pakartojo policijos viršininkas.

– Taip!

– Regis, jis mūsų nepastebėjo?..

– Ne... Naktis sulygina šansus ir daro mus taip pat nematomus.

Balsas, tiksliau, balsai, nors ir ne per aiškiausi, vis dar pasiekė mūsų ausis.

– Jis ne vienas, – sušnibždėjo mesjė Šteparkas.

– Tikriausiai su juo tarnas...

Detektyvas nusitempė mane po medžio vainiku. Susilenkę trilinki, slapstydamiesi mudu tyliai skverbėmės per krūmokšnius. Dengiami palaimingos tamsos, mes labai priartėjome prie kalbančiųjų. Prigludome gal už dešimties žingsnių nuo tos vietos, kur, mūsų spėjimu, turėjo būti Vilhelmas Štoricas. Savaime aišku, mes nieko nematėme, bet tai mūsų nė kiek nenuvylė.

Dar nė sykio mums nebuvo šitaip pasisekę! Dabar sužinosime, kur laikosi mūsų priešininkas po gaisro, kokius planus kuria... Norėdami galėjome netgi sučiupti jį.

Jis net neįtarė, kad esame netoliese. Užgniaužę kvapą ir neįsivaizduojamai susijaudinę, mudu įsiklausėme į pokalbį, kuris tai artėjo, tai tolo, kadangi šeimininkas ir tarnas vaikščiojo alėja, beje, toli nenueidami.

Štai pirmoji Vilhelmo Štorico frazė, kurią mes aiškiai išgirdome:

– Ar rytoj galėsime ten įsikurti?

– Taip, rytoj, – atsakė nematomas pašnekesio dalyvis, greičiausiai tarnas Hermanas, – ir niekas nesužinos, kas mes tokie...

– Kada sugrįžai į Ragzą?

– Šį rytą.

– Gerai. O namas išnuomotas?

– Taip, išgalvota pavarde.

– Ar esi tikras, kad mūsų nepažins tame...

Dideliam mano nusivylimui, mums nepasisekė suprasti, kokį miestą paminėjo Vilhelmas Štoricas. Tačiau iš viso išgirsto pokalbio galėjome daryti išvadą, kad greitu laiku priešininkas vėl pasidarys matomas. Kodėl jis toks neatsargus? Spėjau, kad būti nematomam ilgiau negu nustatytas kažkoks laikas, matyt, kenkia jo sveikatai. Deja, man niekada nepavyko patikrinti šios hipotezės.

Balsai vėl priartėjo. Hermanas baigė kažkokią mintį štai tokiais žodžiais:

– Ragzo policija niekada neras mudviejų, pasivadinusių šiomis pavardėmis...

Ragzo policija?.. Vadinasi, juodu rengėsi vis dar gyventi Ragze?..

Paskui žingsniai nutilo. Tuo pasinaudodamas mesjė Šteparkas man tarė:

– Koks miestas? Kokios pavardės?.. Štai ką turėsime sužinoti.

Nespėjau nieko atsakyti, kad pašnekovai grįžo ir sustojo už kelių žingsnių nuo mudviejų. Hermanas paklausė:

– Ar ta kelionė į Šprembergą buvo tokia būtina?

– Taip, ten yra mano atsargos. Be to, aš čia negaliu pasirodyti šitokiu pavidalu... O ten...

– Ar rengiatės pasirodyti matomas?..

– O kaip to galiu išvengti? Niekas juk neišmokės nematydamas gavėjo...

Tai mat koks reikalas! Štoricas pateko į situaciją, kai nematomumas nebėra pranašumas. Jam reikia pinigų, o kad juos gautų, privalo tapti paprastu žmogumi.

Tuo tarpu Štoricas tęsė:

– Nežinau, kaip pasielgti. Tie kvailiai sudaužė mano laboratoriją. Dabar aš nebeturiu nė vieno buteliuko numeris du. Laimei, jie nerado slaptavietės sode, tačiau dabar ji apversta visokiomis nuolaužomis. Padėk ją nuvalyti.

– Galite manimi pasikliauti, – ramiai atsakė Hermanas.

– Ateik poryt dešimtą valandą ryto.

– Kodėl ne rytoj?

– Rytoj turiu kitų reikalų. Sumaniau vieną dalykėlį, nuo kurio kai kas nejuokais ims žagsėti. Aš neišvyksiu iš Ragzo, – Vilhelmo Štorico balse pasigirdo pyktis ir įniršis, – kol visiškai neatkeršysiu tai šeimynėlei, kol Mira ir tas prancūziūkštis...

Iš jo krūtinės išsiveržė keistas urzgesys. Tą akimirką jis praėjo visiškai pro pat mus. Reikėjo tik ištiesti ranką ir čiupti niekšą. Bet mūsų dėmesį vėl patraukė Hermanas:

– Ragze dabar visi žino apie jūsų gebėjimą virsti nematomu, tiktai nesupranta, kaip jūs tai darote.

– Ir niekada nesužinos! – piktai pareiškė Vilhelmas Štoricas. – Ne, Ragzui dar anksti atsisveikinti su manimi! Tie idiotai sudegino mano namą, tai nejaugi galvoja, kad ugnyje sudegė ir mano paslaptys?.. Laukiniai! Na, ne! Aš dar atkeršysiu! Aš nepaliksiu akmens ant akmens iš šio prakeikto miesto!

Vos nuskambėjo ši frazė, mesjė Šteparkas, triukšmingai atlenkęs šakas, puolė balsų link. Po akimirkos pasigirdo jo triumfuojantis šūksmas:

– Mesjė Vidali, aš sugavau vieną! Čiupkite kitą!

Tačiau tuoj pat jis buvo nublokštas, ir jeigu aš nebūčiau jo sugriebęs, tai viršininkas tikrai būtų nuvirtęs ant žemės.

Bemat susigaudžiau, kad jie gali mus pulti labai nepatogiomis mums aplinkybėmis, – nes juk mes nematėme puolančiųjų. Tačiau nieko nebeatsitiko. Ironiškas juokas pasigirdo kairėje, ir tuoj išgirdome tolstančius žingsnius.

– Ech, – apmaudavo mesjė Šteparkas, – nepasisekė! Bet dabar žinome, kad ir nematomieji dreba dėl savo kailio!

Šunsnukiai išsprūdo iš mūsų rankų, bet detektyvas labai nenusiminė.

– Mes juos neabejotinai suimsime, – gyrėsi jis grįžtant atgal. – Dabar tai mes žinome priešininko Achilo kulnį. (*Achilo kulnis – silpnoji vieta.*) Poryt Štoricas ateis į savo namo griuvėsius. Mes nepraleisime progos susidoroti su juo.

Atsisveikinęs su mesjė Šteparku, sugrįžau į Roderichų namus, ir, kol madam Roderich ir Markas sėdėjo prie ligonės, mudu su daktaru nuslinkome į jo kabinetą. Būtinai turėjau jam papasakoti apie viską, kas atsitiko šį vakarą Švendoro saloje.

Nepraleidau nė menkiausios smulkmenos, taip pat ir optimistiškos policijos viršininko prognozės. Tiesa, nepritariau jo optimizmui.

Daktaras padarė išvadą, kad gresiant naujiems Vilhelmo Štorico kėslams būtinai reikia išvykti iš miesto. Turime slapta palikti miestą, ir kuo greičiau, tuo geriau.

– Numatau tik vienintelę kliūtį: ar jūsų duktė pajėgs pakelti kelionės sunkumus?.. Ar ne per daug dar ji silpna?

– Miros sveikata nepablogėjo. Fizinė jos būklė visiškai patenkinama. Nukentėjo tik jos protas.

– Nesijaudinkite, aš tikiu, kad jis būtinai grįš bėgant laikui ir kitoje šalyje, kur ji nieko nebebijos, – įtikinamai pareiškiau nelaimingam tėvui.

– Duok Dieve, – atsiduso daktaras. – Ar mūsų budelis nepatrauks įkandin mūsų? Štai kas man neduoda ramybės.

– Maniau, kad ne, jeigu mes išlaikysime paslaptyje savo planą.

– Paslaptyje... – nusiminęs sumurmėjo mesjė Roderichas.

Įdomu, ar mums tikrai pasiseks išsaugoti išvykimo paslaptį

nuo Vilhelmo Štorico. Kas gali prisiekti, kad šią akimirką jis netūno daktaro kabinete ir nesiklauso?

Išvykimo reikalas buvo galutinai išspręstas. Madam Roderich neprieštaravo. Ir Markas pritarė. Aš nesiryžau jam papasakoti apie nuotykį Švendoro saloje, – pamaniau, kad nėra prasmės. Tačiau kapitoną Haralaną apie tai informavau. Jis irgi neprieštaravo prieš kelionę, tiktai paklausė:

– Žinia, jūs lydėsite brolį?

– Ar galiu aš kitaip elgtis, juk jam reikia mano pagalbos! Beje, kaip ir jūsų seseriai reikia jūsų...

– Aš niekur nevažiuosiu, – kietai pareiškė kapitonas.

– Kaip tai nevažiuosite?

– Aš privalau likti Ragze, kol čia Štoricas. Jaučiu, kad teisingai darau.

Nepuoliau ginčytis:

– Tegu būna taip, kaip norite, kapitone!

– Brangusis Vidali, aš pasitikiu jumis. Jūs pakeisite mane šeimai, kuri jau pasidarė ir jūsų. Ar ne taip?

– Galite manimi pasikliauti, – atsakiau užsispyrėliui.

Negaišdamas ėmiau rengtis kelionei. Pirmiausia gavau dvi tikrai patogias kelionės karietas. Paskui mūsų planus išdėsčiau mesjė Šteparkui, tikėdamasis jo pritarimo. Ir neapsirikau.

– Apgailestauju, kad visas miestas negali pasekti jūsų pavyzdžiu, – susirūpinęs tarė jis.

Į Roderichų namus grįžau septintą vakaro ir įsitikinau, kad viskas parengta kelionei.

Aštuntą atvažiavo karietos. Viena buvo skirta daktarui ir madam Roderich su dukra, kita – man ir broliui. Karietos važiuos atskirai, kad nepatrauktų pernelyg didelio dėmesio.

Pirmoji stovėjo prie paradinių durų. Antroji – prie vartelių sodo gale.

Mesjė Roderichas ir Markas užlipo į Miros kambarį, kad perneštų ligonę į paruoštą jai guolį karietoje.

Miros lova stovėjo tuščia. Mergina dingo be pėdsakų!

Šešioliktasis skyrius

– Mira dingo!..

Kai Roderichų namuose nuaidėjo šis riksmas, tai pirmąją akimirką jo prasmė nepasiekė mano sąmonės. Dingo?.. Bet juk tai neįmanoma!

Gal prieš pusvalandį madam Roderich ir Markas dar buvo jos kambaryje. Mira gulėjo lovoje perrengta kelionės drabužiais. Alsavo ji ramiai ir lygiai, atrodė tarsi miegotų. Markas ją pamaitino, o paskui ir pats sėdo prie vakarienės stalo. Pavalgęs kartu su daktaru pakilo pas ligonę, norėdami ją pernešti į karietą.

Tada juos lyg žaibas pritrenkė baisus faktas – kambarys tuščias, iki šiolei nejudanti ir bejėgė mergina – dingusi!

Apkvaitęs Markas mėgina atidaryti langą. Deja! Jis stipriai uždarytas. Mira pagrobta – jeigu ji pagrobta – kažkaip kitaip. Bet kaip?

Išgirdę riksmą ir atskubėję, madam Roderich ir Haralanas beviltiškai šaukia dingusiąją. Jų sutrikę ir liūdni balsai skamba po visus namus.

Tai, kad Mira neatsiliepia, savaime suprantama – kokio gi atsakymo galima iš jos laukti?! Bet kodėl jos nėra kambaryje? Sunku patikėti, kad ji pati savarankiškai atsikėlė, perėjo per motinos kambarį ir niekieno nepastebėta nulipo laiptais.

Aš tvarkiau smulkų bagažą, kai prasidėjo visa ši sumaištis. Daktaras ir Markas, negailėdami balsų, vis šaukė brangų vardą, blaškėsi tarsi patrakę.

Praradusią sąmonę madam Roderich teko paguldyti į lovą. Ka-

pitonas Haralanas iškreiptu iš įniršio ir bejėgiškumo veidu pribėgo prie manęs ir tiesiog sušnypštė:

– Tai jis! Vėl jis!

Pamėginau samprotauti logiškai: turint galvoje mūsų atsargumo priemones, sunku patikėti, kad Vilhelmas Štoricas prasiskverbė į namus. Žinia, gal jam pakako įžūlumo pasinaudoti mūsų neatidumu ir betvarke, atsiradusia dėl skubėjimo išvažiuoti, bet, norėdamas šitaip padaryti, jis turėtų viską iš anksto žinoti ir žaibiškai veikti. Tačiau kaip jis galėjo nepastebimai pagrobti merginą? Juk aš nė akimirką nebuvau atsitraukęs nuo galerijos, prie kurios stovėjo karieta, durų. Ir Mira negalėjo mano nepastebėta peržengti slenksčio ir išslinkti į sodą. Sutinku, Vilhelmas Štoricas – nematomasis! Bet Mira!

Vėl sugrįžau į galeriją ir pašaukiau tarną. Mudu patikrinome sodo vartelius, išeinančius į Tekeli bulvarą. Jie buvo užrakinti dviem rakto pasukimais! O raktas gulėjo mano kišenėje! Paskui kuo atidžiausiai aplandžiojau visus namų užkampius – nuo pastogės iki rūsio, visus priestatus, visą sodą, nepraleidau nė menkiausio kampelio. Veltui!

Grįžau prie Marko. Mano vargšas brolis verkė garsiai kūkčiodamas ir tiesiog springdamas ašaromis. Kaip galėjau jam padėti?..

Turėjome apie įvykį pranešti policijos viršininkui. Pasiūliau Haralanui kartu vykti į rotušę.

Karieta stovėjo parengta. Arkliai bemat pradėjo šuoliuoti, ir po keliolikos minučių mes atsidūrėme Kurtzo aikštėje.

Nors jau buvo vėlyvas metas, mesjė Šteparkas dar tebesėdėjo savo kabinete. Papasakojau jam naujausius įvykius. Paprastai ramus ir susitelkęs, šį kartą detektyvas nepajėgė nuslėpti nuostabos ir tam tikros baimės.

– Ką, madmuazelė Roderich dingo?!

– Taip, – patvirtinau. – Tai neįtikėtina, bet faktas! Nežinau, ar ji pabėgo ar ją pagrobė... Bet ten jos jau nebėra!

– Žinia, tai Štorico darbas, – sutrikęs sumurmėjo detektyvas. – Be abejonės, tai jo geriausias numeris!

Mesjė Šteparkas sakė teisybę. Juk šunsnukis tam tikra prasme Švendoro salos parke pats mus įspėjo, kad planuoja kažkokią niekšybę. O mes – asilai! – nepasistengėme sustiprinti apsaugos.

– Ponai! – pasiūlė detektyvas. – Ar nepageidaujate kartu su manimi keliauti į Roderichų namus?

Jis iškvietė jaunesnįjį seržantą ir įsakė nedelsiant nusiųsti pas Roderichus policijos būrį, kuris ten budėtų ištisą parą. Paskui pusbalsiu ilgai tarėsi su savo pavaduotoju; vėliau mūsų karieta pristatė mus visus tris į įvykio vietą.

Pakartotinė krata nedavė jokių rezultatų. Tiktai Miros kambaryje mesjė Šteparkas, pauostęs orą, paklausė:

– Mesjė Vidali, ar neužuodžiate keisto kvapo? Man jis atrodo pažįstamas...

Patraukiau nosimi. Iš tikrųjų ore sklandė lengvutis, vos juntamas itin specifiškas aromatas. Tiesiog nušvito mano protas:

– Tai juk sudaužyto mėlynojo buteliuko skysčio kvapas! Ar prisimenate, mesjė Šteparkai, kai laboratorijoje per kratą jūs net nespėjote paliesti to buteliuko, kai jis nukrito ir sudužo?

– Teisingai, mesjė Vidali! O ką tai sako? Jeigu tas skystis, kaip aš manau, padaro žmogų nematomą, tai galbūt Vilhelmas Štoricas privertė Mirą išgerti kelis gurkšnelius, o paskui lengvai išnešė merginą iš namų, nes ji tapo nematoma! Todėl nieko ir nepastebėjote.

Be abejonės, detektyvas sako tiesą. Tiktai dabar suvokiau, kad kratos metu Vilhelmas Štoricas buvo laboratorijoje ir pats sudaužė buteliuką, prie kurio ištiesė ranką policijos viršininkas, kad velniškasis skystis neatitektų mums. Nėra net ko abejoti: Miros kambaryje tvyrojo tas pats su niekuo nepalyginamas būdingas kvapas. Viskas aišku! Pasinaudojęs dėl kelionės kilusiu sambrūzdžiu, niekšas prasibrovė į ligonės kambarį ir pagrobė ją.

Praleidome sunkią naktį. Daktaras Roderichas nesitraukė nė per žingsnį nuo nenumaldomai verkiančios žmonos, aš sėdėjau šalia nusilpusio ir liūdesio prislėgto brangaus brolio. Nekantriai laukėme aušros, tarsi naujoji diena išvaduotų mus iš nežinomy-

bės kančių. Bet ką mūsų kankintojui reiškia saulės šviesa? Juk jis visada gebėjo panirti į neperregimą tamsą.

Mesjė Šteparkas iškeliavo tik švintant. Prieš išeidamas jis pasivedė mane į šalį ir ištarė mįslingus žodžius, ypač mįslingus, turint galvoje susiklosčiusias aplinkybes:

– Nepraraskite stiprybės, mesjė Vidali! Arba aš labai klystu, arba jūsų negandos greitai baigsis!

Nesupratau, ką detektyvas turėjo galvoje, ir kvailai į jį įsispoksojau. Jaučiausi galutinai sugniuždytas, mano jėgos išseko, niekam daugiau jau nebetikau...

Aštuntą valandą atvažiavo gubernatorius ir užtikrino garbųjį daktarą Roderichą, kad padarys viską, kas įmanoma, kad surastų jo dukrą.

Mes tik karčiai šyptelėjome. Ką dar tokiomis aplinkybėmis gali padaryti gubernatorius?

Naujiena apie Miros pagrobimą jau pasklido po visą miestą ir sukėlė žmonių pasipiktinimą.

Apie devintą valandą ryto Roderichų namuose pasirodė leitenantas Armhardas ir pasiūlė savo paslaugas. Viešpatie, ir kokia nauda iš tų jo paslaugų! Dabar mums nebegalėjo padėti nei Dievas, nei velnias!

Tačiau kapitonas Haralanas, matyt, nelaikė tuščiu dalyku šios bičiuliškos aukos. Jis trumpai padėkojo draugui. Apsivilkęs karinę uniformą ir susijuosęs diržą su pakabintu kardu, jis bemaž įsakė:

– Eime!

Ir aš pajutau nenugalimą norą pasekti paskui abu karininkus, kurie nužingsniavo prie durų. Pasiūliau broliui prisidėti prie manęs. Regis, jis net nesuprato, nes, šiaip ar taip, nieko neatsakė.

Kai išėjau iš namų, karininkai jau buvo krantinėje. Reti praeiviai žvilgčiojo į Roderichų namus smalsiai ir baimingai. Pasivijau leitenantą Armhardą ir kapitoną Haralaną; pastarasis žvilgtelėjo į mane be nuostabos, tarsi neteikdamas jokios reikšmės mano poelgiui.

– Ar eisite su mumis, mesjė Vidali? – paklausė leitenantas.

– Taip. Kur jūs einate?

Armhardas neaiškiai mostelėjo ranka. Ar tik atsitiktinumas nebus mūsų geriausias vedlys?

Po keliolikos žingsnių Haralanas netikėtai sustojo ir trūkčiojančiu balsu paklausė:

– Kuri valanda?

– Ketvirtis dešimtos, – atsakė jo bičiulis, pažvelgęs į laikrodį.

Tylėdami netvirtais žingsniais traukėme toliau. Perkirtome Madjarų aikštę, pakilome Kunigaikščio Milošo gatve, apėjome Sent Michajaus aikštę. Retsykiais kapitonas Haralanas staiga sustodavo lyg įbestas ir vėl klausdavo, kiek laiko.

– Devynios dvidešimt penkios... Pusė dešimtos... Be dvidešimties dešimt, – nuosekliai atsakinėjo leitenantas.

Pasukę į kairę, mes priėjome pro katedros altoriaus navos užpakalinę dalį. Šiek tiek padvejojęs, kapitonas Haralanas nuvedė mus į Bicharo gatvę.

Šis aristokratiškas Ragzo kvartalas atrodė tarsi išmiręs. Sutikome tik retus ir skubančius praeivius. Daugelio namų langai buvo uždaryti lyg gedulo dieną.

Gatvės gale prasidėjo Tekeli bulvaras – tuščias, tiksliau, ištuštėjęs... Po gaisro Štorico name žmonės stengėsi aplenkti bulvarą.

Kurgi žada pasukti kapitonas Haralanas? Į aukštutinę miesto dalį, pilies pusėn? Arba į Batianio krantinę, prie Dunojaus?

Ir vėl jis sustingo vietoje:

– Kuri valanda, Armhardai?

– Be dešimties minučių dešimt.

– Pačiu laiku, – linktelėjo Haralanas ir skubiu žingsniu patraukė bulvaru.

Visi sparčiai pasiekėme Štorico namo mūrinį aptvarą. Kapitonas, nemažindamas greičio, apėjo apie jį ir sustojo tik tada, kai atsidūrėme kelyje, nuo kurio sodą skyrė aklina dviejų su puse metro aukščio siena.

– Padėkite man, – paprašė Haralanas, rodydamas į sienos viršų. Supratau nelaimingojo jaunuolio tikslą.

Būtent dešimtą valandą Vilhelmas Štoricas čia paskyrė pasimatymą Hermanui. Argi ne aš papasakojau kapitonui apie Švendoro saloje nematomųjų mūsų priešų pokalbį? Taip, kaip tik šiuo metu jie atslinko ten ir valo įėjimą į slaptavietę, kur paslėptos velniško skysčio atsargos.

Nuodėmė būtų nepasinaudoti unikalia proga užklupti betriūsiančius niekšus! (*Unikalus – retas, nepaprastas, ypatingas.*)

Padėdami vienas kitam, mes po kelių minučių perlipome per sieną ir nušokome į siaurą tirštai prižėlusią alėją. Nei Štoricas, nei kas nors kitas negalėjo čia mūsų pastebėti.

– Pasilikite čia, – sukomandavo kapitonas. Slinkdamas palei aptvarą namo griuvėsių link, jis greitai dingo mums iš akių.

Kažkurį laiką mudu su Armhardu sėdėjome, paskui, genami nepakeliamo smalsumo, trilinki pradėjome artintis prie buvusio namo. Prasiskverbę per atvašyną, atsidūrėme jo pakraštyje. Prigludę prie žemės, užgniaužę kvapą, godžiai dairėmės aplinkui. Atviras gal dvidešimties metrų platumo tarpas mus skyrė nuo gaisravietės. Iš buvusio namo liko tik apdegusios sienos, prie kurių gulėjo krūvos sudaužytų plytų, apanglėję pagaliai, sulankstytos metalo konstrukcijos, pelenų krūvos, apgailėtinos baldų liekanos...

Mudu spoksojome į šiuos griuvėsius – negailestingo gaisro ir pogromo pėdsakus. Ak! Kodėl šitas prakeiktas vokietis nesudegė kartu su siaubingojo išradimo paslaptimi!

Staiga už trisdešimties žingsnių pastebėjome Haralaną. Toje vietoje, kurią pasirinko mūsų bičiulis, žali krūmokšniai buvo labiausiai priartėję prie sudegusio namo kampo. Jaunuolis sustingo, prisiplojęs prie žemės, įtempęs raumenis, pasirengęs šuoliui, – dabar jis priminė tūnantį pasaloje plėšrūną.

Mudu pažvelgėme ten, kur jis buvo nukreipęs akis, ir bemat supratome, kas patraukė jo dėmesį. Mūsų akyse vyko kažkas nuostabaus: nuolaužos keistai kilojosi iš vietos į vietą, oru plaukė akmenys, geležies gabalai ir pagaliai, viena šlamšto krūva tirpo, kita – didėjo.

Pagauti mistinės baimės, mes neatplėšėme akių nuo neregėto

vaizdo. Sutikite, reginys ne silpnų nervų žiūrovams! Be abejonės, čia darbavosi Vilhelmas Štoricas. Pajutau, kad mane sukaustė negalia.

Staiga pasigirdo spigus karingas riksmas! Gigantiškais šuoliais Haralanas perkirto šešių metrų pločio keliuką ir atsidūrė prie pat šiukšlių krūvos, kaip mums pasirodė, susidūręs su kažkokia kliūtimi. Jis puolė pirmyn, paskui atsitraukė per žingsnį atgal, išskėtė rankas ir vėl suglaudė, tarsi norėdamas kažką sugauti, po akimirkos pasilenkė, atsitiesė ir susigrūmė su nematomu stipruoliu.

– Pas mane! – suriko kapitonas. – Aš jį sugavau!

Mudu su Armhardu puolėme jam padėti.

Netikėtai mane atstūmė kažkieno ranka, kažkas nematomas karštai sualsavo man į veidą.

Prasidėjo tikros vyras prieš vyrą grumtynės. Kad ir kas būtų šis nematomas padaras, jis jau mūsų rankose. Mes priversime pasakyti, kur Mira!

Mesjė Šteparkas buvo teisus, kai sakė: jeigu tas niekšas geba panaikinti savo regimąjį pavidalą, tai jo materialinė esmė išlieka ir tebeturi realaus kūno fizinius parametrus. (*Parametras – rodiklis.*)

Pagaliau mums pavyksta stipriai sučiupti šunsnukį. Aš užlaužiu vieną jo ranką, leitenantas Armhardas – kitą. Haralanas be perstojo purto už pečių nematomąjį ir, tarsi pagautas karštligės, susijaudinęs kartoja:

– Kur Mira?.. Kur Mira?.. Kur Mira?..

Prakeiktasis prūsas atkakliai priešinasi. Jis tikrai stiprus. Apimtas įniršio, jis mėgina išsilaisvinti.

– Ar pasakysi, kur Mira?.. – riaumoja kapitonas, laužydamas nematomojo rankas.

Pastarasis tik šnopščia ir pukši... Pagaliau išgirstame:

– Niekada! Nė už ką!

Sprendžiant iš kimaus trūkčiojančio balso, iš pažįstamo tembro, mes neapsirikome: mūsų rankose iš tikrųjų Vilhelmas Štoricas, tiesa, nematomas!

Kad ir koks galingas būtų mūsų priešininkas, bet mes trise prieš vieną. Beprasmiška priešintis! Staiga kažkokia nematoma jėga nubloškia leitenantą Armhardą, ir jaunuolis krenta ant žemės. Jaučiu, jog kažkas griebia mane už kojos, ir bemat lekiu kūliavirsčia, paleisdamas nematomą belaisvio ranką. Kapitonas Haralanas gauna triuškinantį smūgį į veidą, susvyruoja ir atsakydamas įnirtingai trenkia į orą.

Atrodo, jog Hermanas atėjo padėti savo šeimininkui. Tuoj pat pašoku. Apsvaigintas leitenantas sukniubo ant žemės, bet aš puolu į pagalbą kapitonui. Tuščios pastangos! Mes laikome vienas kitą glėbyje... Štoricas paspruko!

Krūmokšnių pakraštyje pasirodo žmonės. Vieni įeina pro vartus, kiti šturmuoja sienas, treti slenka iš namo griuvėsių. Jų šimtai. Jie eina surėmę pečius ir trimis eilėmis. Pirmoji eilė su Ragzo policijos uniformomis, kitos dvi – Karinio Pasienio pėstininkų mundurais... Akimirksniu susidaro platus ir stiprus žmonių kūnų žiedas, kuris pamažu siaurėja.

Dabar pradedu suprasti optimistiškus mesjė Šteparko žodžius. Sužinojęs Štorico planus, jis ėmėsi atitinkamų priemonių, – jo virtuoziškas sumanymas ir įvykdymas kelia susižavėjimą. (*Virtuoziškas – tobulas, puikus.*) Juk skverbdamiesi į sodą mes nepastebėjome nė vieno žmogaus iš šitokio gausaus būrio!

Gyvasis žiedas, kurio centre atsidūrėme, vis siaurėja. Dabar Štoricas nebeišneš kudašiaus! Jis pasmerktas! Jis būtinai bus sugautas.

Šunsnukis puikiausiai suvokia susidariusią situaciją – šalia mūsų, pasigirsta nežmoniškas riaumojimas. Kai šiek tiek atsigavęs leitenantas Armhardas mėgina atsistoti, jo kardas netikėtai iššoka iš makšties. Nematoma ranka grėsmingai jį pakrato. Tai Vilhelmo Štorico ranka. Jis pašėlo iš pykčio. Jeigu jau negali paspruktі, tai bent nužudys kapitoną Haralaną!

Sekdamas savo priešininko pavyzdžiu, kapitonas irgi išsitraukia kardą. Prasideda dvikova. Sėdami kibirkštis, kardai daugybę kartų susikryžiuoja. Vieną laiko karininko ranka, kitas pats savai-

me lekioja po orą. Viskas vyksta taip greitai, jog mes nespėjame net įsikišti į žaibišką dvikovą.

Vilhelmas Štoricas puikiai valdo šaltąjį ginklą. Kapitonas Haralanas – ne prasčiau. Nieko nepaisydamas, jis tik atakuoja. Ir vis dėlto, atremdamas priešininko smūgį, lengvai sužeidžiamas į petį. Bet veržliai smogia atsakomąjį smūgį. Pievutės žolė ūmai keistai priglūsta prie žemės. Pasigirsta aimana.

Visiškai aišku, kad ten žolę prilenkė ne vėjas, o nematomas žmogaus kūnas, Vilhelmo Štorico kūnas, kiaurai pervertas kardo. Pasipylė šviesiai raudonas kraujas. Ir kuo labiau nematomo niekšo kūne seko gyvybė, tuo labiau jis įgavo realius kontūrus; prasidėjus paskutinėms konvulsijoms, galiausiai išryškėjo ant žolės tysantis Vilhelmas Štoricas. (*Konvulsijos – smarkūs traukuliai.*)

Kapitonas Haralanas puolė prie nugalėto priešininko:

– Mira? Kur Mira, niekše? Kur tu ją paslėpei?

Veltui jis šaukė ir purtė nebealsuojantį savo baisiojo priešo kūną. Ant aplaistytos krauju žemės jau gulėjo lavonas mėšlungiškai iškreiptu veidu, plačiai atmerktomis pastėrusiomis akimis, grėsmingai sugniaužtais kumščiais – bjauraus padaro, vadinto Vilhelmu Štoricu, lavonas.

Septynioliktasis skyrius

Deja! Mirtis jį pasiėmė labai ne laiku – ji sužlugdė bet kokią mūsų viltį surasti Mirą.

Kapitonas Haralanas įsmeigė akis į nugalėtą priešininką. Pasibaisėjęs tuo, ką padarė, jis niūriai mostelėjo ranka ir patraukė namo, kad praneštų artimiesiems apie liūdnai pasibaigusius įvykius.

Mudu su leitenantu Armhardu priėjome prie netikėtai atsiradusio mesjė Šteparko. Viską apgaubė mirtina tyla, nors šimtai smalsuolių grūdosi aplinkui ir stebėjosi tuo, kas čia atsitiko.

Nukautojo kūnas traukė visų žvilgsnius. Truputį paverstas ant dešiniojo šono, kruvinais drabužiais, vaškiniu veidu ir pusiau sulenkta kairiąja ranka, vis dar laikančia leitenanto kardą dešiniąja, Vilhelmas Štoricas jau priklausė anam pasauliui. Ir jokia piktoji dvasia jau nebegalėjo jo išgelbėti.

– Taip, tai jis! – sumurmėjo detektyvas, atidžiai apžiūrėjęs nukautąjį.

Agentai artinosi dar kupini baimės. Jie irgi atpažino kūną ir konstatavo nusikaltėlio mirtį.

Policijos viršininkas davė įsakymą, ir agentai puolė valyti griuvėsius toje pat vietoje, kur prieš Štorico žūtį akmenys ir visoks šlamštas pats savaime kilojosi iš vietos į vietą.

Mesjė Šteparkas paaiškino:

– Iš nusiklausyto pokalbio aišku, jog čia turi būti slėptuvė, kurioje tas šunsnukis slepia vertingąjį gėrimą. Aš nenurimsiu, kol nerasiu slėptuvės ir nesunaikinsiu to antpilo, kad niekam daugiau

jis nebepakenktų. Tegu mane pasmerks mokslas, tačiau noriu amžiams palaidoti velniškąjį išradimą. Išskyrus blogį, jis nieko neduos žmonėms.

Širdies gilumoje pritariau detektyvo ketinimams. Negalėjau nesuprasti, kad didysis Oto Štorico išradimas turi neabejotiną mokslinę vertę, nors ir negalėjau jam priskirti kokios nors praktiškos naudos ir suvokiau, kad jis skatins tik pačius kvailiausius žmogaus polinkius ir aistras.

Netrukus ten, kur agentai pradėjo kasti žemę, pasirodė nedidelė metalinė plokštė. Po ja atsivėrė siaura anga su laipteliais, vedančiais į ankštą šulinį.

Vos tik pasirengiau leistis laipteliais, kai ūmai kažkas sugriebė mane už rankos ir suriko aimanuojančiu balsu:

– Pasigailėkite! Pasigailėkite!..

Apsidairęs nieko neišvydau. Verksmingas balsas vis dar rypavo.

Agentai nutraukė darbą ir klausiamai žiūrėjo į mane. Susijaudinęs laisvąja ranka apsukau apie save ratą ir juosmens aukštyje paliečiau tankią ševeliūrą, o šiek tiek žemiau – ašarotą veidą. Panašu, kad šalia manęs klūpojo nematomas žmogus.

– Kas jūs?.. – Iš jaudulio išdžiūvo man gerklė.

– Hermanas.

Nematomasis Vilhelmo Štorico tarnas ėmė maldauti, kad policijos viršininkas leistų jam išgerti skysčio iš vieno buteliuko ir vėl atgauti žmogaus išvaizdą.

Mesjė Šteparkas pažadėjo patenkinti jo prašymą tik po to, kai sunaikins slėptuvę. Bet dėl visa ko ėmėsi kai kurių atsargumo priemonių, kadangi Hermanas turėjo šį bei tą papasakoti teisingumui. Detektyvas įsakė keturiems augalotiems padėjėjams saugoti nematomąjį. Pastarieji glaudžiai apsupo belaisvį, o mudu dviese su mesjė Šteparku nulipome laipteliais į rūsį, kurį silpnai apšvietė pro angą prasiskverbianti šviesa. Ant siauros lentynėlės radome kelis buteliukus su etiketėmis – numeris pirmas ir numeris antras.

Hermanas nekantriai paprašė buteliuko, pažymėto antruoju numeriu, ir policijos viršininkas jam tokį padavė. Mes tapome liudininkais nuostabaus reginio, prie kurio, manding, jau turėjome priprasti: buteliukas padarė ore lanką, paskui pasviro taip, tarsi jį kažkas pakėlė prie burnos. Ir įvyko stebuklas! Kuo labiau tuštėjo buteliukas, tuo labiau iš nebūties niro Hermanas. Iš pradžių pasirodė tarsi koks rūkas, paskui jis ėmė tiesiog akyse tankėti, kol pagaliau galutinai išryškėjo vaizdas to paties tipo, kuris sekė mano pėdomis atvykimo į Ragzą dieną.

Mesjė Šteparkui įsakius, agentai čia pat sunaikino kitus buteliukus, o jų skystis greitai išgaravo.

– Ką dabar darysite, mesjė Šteparkai? – paklausė leitenantas Armhardas.

– Nugabensiu lavoną į rotušę, – atsakė detektyvas.

– Visiems matant? – nustebau.

– Visiems matant, – patvirtino viršininkas, – reikia, kad visas miestas žinotų: su niekšu viskas baigta!

– O paskui jis bus palaidotas, – pridūrė Armhardas.

– Geriau sudeginti jo kūną, o pelenus paleisti pavėjui. Šitaip viduramžiais elgtasi su burtininkais.

Ir mesjė Šteparkas pasiuntė paimti neštuvų, o pats su dideliu policininkų būriu išžygiavo, išsivesdamas ir belaisvį, kuris saulės šviesoje pasirodė esąs paprasčiausias seneliukas.

Mudu su leitenantu Armhardu sugrįžome į Roderichų namus.

Kapitonas Haralanas parėjo anksčiau už mus ir jau apie viską papasakojo tėvui. Madam Roderich jautėsi labai nusilpusi, todėl jai nieko nepasakota. Juk Vilhelmo Štorico žūtis visiškai anuliavo bet kokį šansą rasti dukterį. (*Anuliuoti – panaikinti, atšaukti.*)

Markas irgi dar nieko nežinojo. Reikėjo jį parengti tragiškajai žiniai.

Išgirdęs naujieną, brolis prapliupo raudoti, iš jo lūpų sklido kupini priekaištų ir nevilties žodžiai:

– Kodėl jūs jį nukovėte?! Jis mirė! Jis mirė taip ir neprabilęs! Mira!.. Vargšele mano!.. Aš niekada daugiau tavęs nebepama-

tysiu!..

Kaip galėjome paguosti nelaimingąjį?

Vis dėlto pamėginau:

– Viltis yra! Štorico tarnas Hermanas areštuotas ir būtinai prabils! Jam galime pasiūlyti daug pinigų, o jeigu ir tai nepadės, policija turi ypatingų poveikio priemonių nepaklusniesiems... Kankinimai atriš jo liežuvį... Ir Mira grįš į šeimą ir pas vyrą... Ji būtiniausiai pasveiks!

Markas nenorėjo nieko girdėti, tik tvirtino, kad vienintelis žmogus, galėjęs viską pasakyti ir atskleisti teisybę, mirė. Nereikėjo užmušti Štorico, neišplėšus iš jo paslapties...

Nežinojau, kaip nuraminti brolį. Netikėtai mūsų pokalbį nutraukė garsus triukšmas gatvėje. Mudu prišokome prie lango, išeinančio į bulvaro ir Batianio krantinės kampą.

Kas dar ten? Jau niekas nebegalėjo mūsų nustebinti, net jeigu Vilhelmas Štoricas prisikeltų iš mirusiųjų!

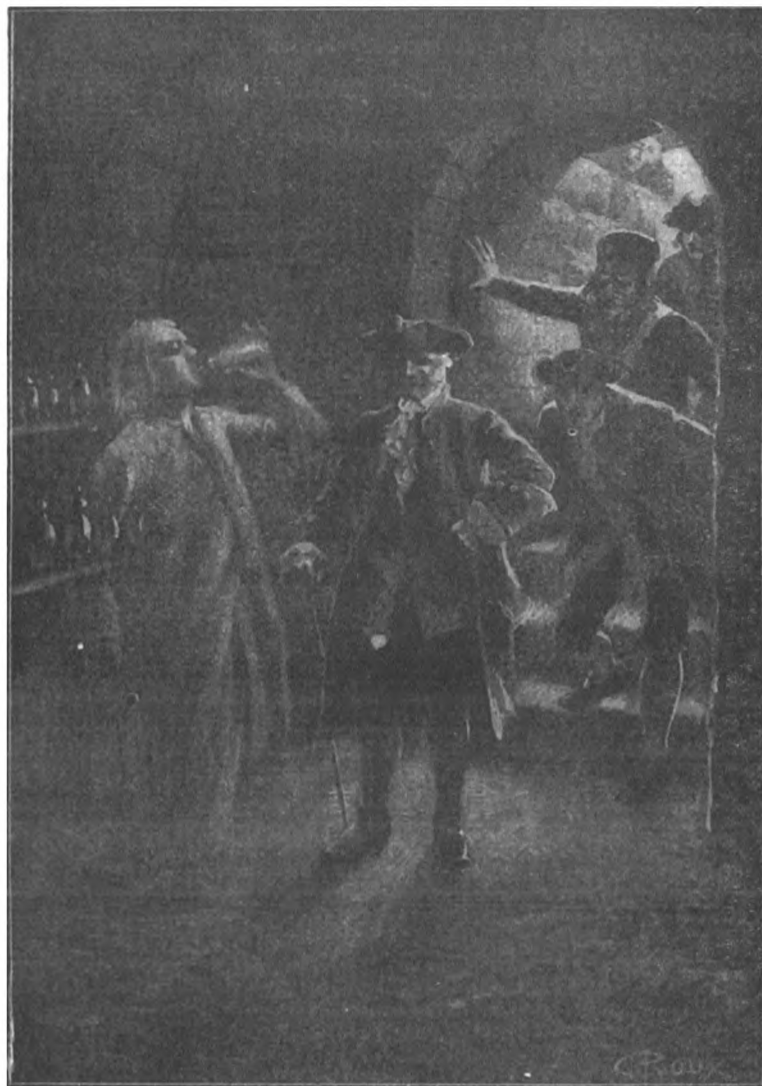
Pasirodė, kad keturi stambūs policininkai, lydimi daugybės žmonių, tempė neštuvais lavoną. Taigi visas Ragzas turėjo progą savo akimis įsitikinti, kad Vilhelmas Štoricas atidavė Dievui sielą, vadinasi, atėjo galas niūriam baimės ir pavojų laikotarpiui.

Mesjė Šteparkas panoro visam miestui pademonstruoti mirusį nusikaltėlį. Perėjęs visą Batianio krantinę, kortežas pasuko į Kolomano turgų, paskui – į judresnius kvartalus, o jau po visko patraukė į rotušę.

„Vis dėlto nevertėjo nešti lavono pro Roderichų namus“, – pagalvojau su apmaudu.

Markas, priėjęs prie lango, skaudžiai sudejavo išvydęs kruviną lavoną, kuriam būtų sutikęs grąžinti gyvybę net savosios kaina.

Minia triumfavo! Jeigu jai būtų į rankas pakliuvęs gyvas Štoricas, tai tikrai būtų jį nuketvirčiavusi. Numirusio pasigailėjo. Bet kaip ir spėjo policijos viršininkas, žmonės protestavo prieš tai, kad nusikaltėlis būtų palaidotas kaip ir visi padorūs piliečiai. Jie reikalavo viešai sudeginti lavoną arba paskandinti jį Dunojuje, kuris nuneštų apgailėtinus žiauriojo piktadario palaikus į Juodo-

G. ROUX

sios jūros gelmes.

Gerą ketvirtį valandos jų riksmai ir prakeiksmai girdėjosi Roderichų namuose, vėliau viskas nutilo.

Kapitonas Haralanas pareiškė, kad eina į miesto rotušę. Jis troško, kad kuo greičiau būtų apklaustas Hermanas. Prie jo prisidėjo ir leitenantas Armhardas.

Aš pasilikau su broliu. Dieve mano! Kaip sunku! Vargšas jaunuolis, dar visai neseniai laimingas jaunikis, talentingas dailininkas, likimo numylėtinis, dabar atsidūrė prie pamišimo ribos. Jis vis labiau jaudinosi. Viena vienintelė idėja užvaldė vargšą: nedelsdamas privalo ieškoti mylimosios.

– Palydėk mane, Anri! – maldavo mane.

Vargais negalais įkalbėjau Marką palaukti, kol sugrįš kapitonas Haralanas. Pastarasis su savo bičiuliu pasirodė tiktai ketvirtą valandą. Jų atneštos žinios mūsų nepaguodė; prasčiau net įsivaizduoti sunku.

Hermano kvota nedavė jokių rezultatų. Jam buvo grasinama, prašoma, maldaujama, siūlomi aukso kalnai – viskas veltui! Hermanas laikėsi savo – šeimininkas jam nieko nepasakojo, neatskleidė savo planų; apie merginos pagrobimą tarnas nieko nežinojo ir negalėjo tardytojui niekuo padėti, nors suplėšyk į gabalus.

Po trijų įtemptų kvotos valandų teko pripažinti, kad Hermanas nemelavo. Mes praradome bet kokią viltį kada nors vėl pamatyti Mirą.

Koks liūdnas mums buvo šios dienos finalas! Prislėgti skausmo ir liūdesio, mes sėdėjome tylėdami svetainės kampuose. Temo. Tarnas atnešė degančias lempas. Sieninis laikrodis ėmė mušti aštuntą valandą.

Tą akimirką atsidarė galerijos durys. Tikriausiai jas atvėrė vėjo gūsis iš sodo, nes tarpduryje niekas nepasirodė. Keisčiausia, kad pačios durys ir užsidarė...

Ir tada – o ne, aš niekada nepamiršiu šios scenos! – pasigirdo balsas... Ne šiurkštus ir niekingas kaip Štorico, o tylus ir švelnus, kupinas džiaugsmo, – o tai buvo mūsų prarastos mylimos mergi-

nos balsas, brangiosios Miros balsas:

– Markai, ir jūs, mesjė Anri, ir tu, Haralanai, ką čia visi veikiate?.. Jau laikas pietauti, aš tiesiog mirštu iš alkio!

Taip, be abejonės, čia buvo Mira. Ji pasveiko... Mergina nulipo iš savo kambario kaip ir visada anksčiau. Deja! Čia stovėjo nematomoji Mira!

Niekada dar paprasti žodžiai nepadarė tokio pribloškiančio efekto. Sukrėsti mes nedrįsome net sukrutėti, nesiryždami prašnekti ar bent žengti žingsnį į tą pusę, iš kur sklido balsas.

Iš kur ji atsirado? Juk visos durys kaip ir anksčiau tebėra užrakintos, niekas jų nedarinėjo...

Greičiausiai – ir nereikėjo ilgai laukti mįslės įminimo – Mira vis dėlto nusileido iš savo kambario. Vadinasi, tuo metu, kai mes manėme, jog ją pagrobė Štoricas, ji net nebuvo pakilusi iš lovos. Ištisą parą gulėjo nematoma ir nesusivokianti. Niekam net į galvą nešovė mintis jos ten ieškoti. Iš tikrųjų kodėl niekas net nepalietė lovos?!

Be abejonės, Vilhelmas Štoricas negalėjo tuokart pagrobti merginos. Jis būtiniausiai būtų įvykdęs savo planą, jei kapitono Haralano kardo smūgis nebūtų visam laikui atėmęs tokios galimybės.

Ir štai Mira, atsitokėjusi ir atgavusi protą, tikriausiai paveikta skysčio, kurį piktadarys privertė ją išgerti, Mira, nieko nežinanti apie įvykius, atsitikusius po baisiosios scenos katedroje, – ši Mira vėl buvo su mumis, net neįtardama, kokį siaubingą siurprizą jai lėmė žiaurus likimas.

Pagaliau pašoko Markas ir išskėtė rankas, ketindamas apkabinti mylimąją.

Mergina čiulbėjo lyg pavasario paukštelis.

– Kas gi jums atsitiko? Kodėl nieko man neatsakėte?.. Nesitikėjote mane pamatyti? Kas čia galų gale vyksta? Kur mama? Ar ji nesusirgo?..

Durys vėl atsidarė ir ant slenksčio pasirodė daktaras Roderichas. Mira puolė prie jo.

– Tėte, kas gi atsitiko? Kodėl taip keistai atrodo mano vyras ir

brolis?

Daktaras apstulbo. Jis viską suprato.

Mira apsikabino jį ir be perstojo kartojo:

– Kas atsitiko? Ar mamai bloga? Kur mama?

– Mamai viskas gerai, vaikeli mano! – vargais negalais išspaudė daktaras. – Ji tuojau ateis. Nusiramink, dukrele, nusiramink!..

Tuo metu Markas užčiuopė merginos ranką ir lengvai trūktelėjo ją prie savęs tarsi kokią akląją. Tačiau Mira nebuvo akla, o atvirkščiai – visi mes, negalėję jos matyti. Brolis pasisodino šalia savęs seserį, glostė nematomus plaukus ir bučiavo neregimas rankas.

Dabar ji pati nutilo, išgąsdinta įspūdžio, kurį mums padarė, dar nesuvokiama baisiausio dalyko. Markas virpančiu balsu vis kartojo keistai skambančius jai žodžius:

– O Mira, mano brangioji Mira!.. Žinoma, tai tu... Aš jaučiu tave šalia savęs!.. Maldauju, mano mylimoji, daugiau nebepalik manęs!

– Mielasis Markai! Kas tau? Tu gąsdini mane! Ir visi jūs gąsdinate mane!.. Tėte, galų gale pasakyk, kas čia dedasi? Kokia nelaimė atsitiko?

Markas pajuto, jog mergina stengiasi atsistoti, ir švelniai ją laikė vietoje.

– Ne, ne, brangioji! – ramino Mirą. – Nieko baisaus neatsitiko. Kalbėk gi, kalbėk, nenutilk ilgam, mano džiaugsme! Noriu girdėti tavo balsą... Jausti, kad tai tu... mano žmona... mylimoji, nuostabioji ir žavioji Mira...

Užgniaužę kvapą, mes stebėjome šią sceną kaip užburti.

Ką daryti? Vienintelis žmogus, kuris galėtų atburti Mirą, mirė, ir paslaptis nuėjo kartu su juo į kapą.

Aštuonioliktasis skyrius

Tik Dievas žino, ar ši istorija turės laimingą pabaigą!

Atsitiko nepataisomas dalykas: brangioji būtybė amžiams išbraukta iš realaus pasaulio. Dar gerai, kad mergina galų gale atsirado. Tačiau didžiulį džiaugsmą slopino stiprus skausmas.

Nesunku įsivaizduoti, brangus skaitytojau, kuo pavirto Roderichų šeimos gyvenimas įvykus tokiai nelaimei.

Mira greitai suvokė savo būklę. Pažvelgusi į židinio veidrodį ir neišvydusi savo atvaizdo, ji sukliko iš siaubo ir nevilties, supratusi, kad nemato nei savo kūno, nei jo metamo šešėlio.

Teko jai viską papasakoti. Rauda ją smaugte smaugė. Atsiklaupęs prieš krėslą, kuriame sėdėjo Mira, Markas veltui stengėsi ją paguosti, kalbėjo jai švelnius žodžius, prisiekinėjo amžiną meilę ir ištikimybę... Besiklausant širdis plyšo iš skausmo ir liūdesio.

Susitvardęs daktaras tvirtu balsu paprašė dukterį nueiti į motinos kambarį. Visi žinojome, kaip svarbu, kad madam Roderich jaustų šalia dukterį, girdėtų jos balsą.

Praėjo kelios dienos. Laikas darė savo: mergina susitaikė su tikrove. Nors buvo jauna ir trapi, tačiau parodė netikėtą dvasios stiprybę, – mums net pasivaideno, jog gyvenimas grįžo į įprastą vagą. Mira visada įspėdavo, kad ateina. Iki šiol tebegirdžiu jos švelnų balselį:

– Mano bičiuliai, aš čia... Ar jums ko nors reikia? Atnešiu... Mielasis Anri, ko ieškote? Knygos? Štai ji, ant stalo... Norite laikraščio? Imkite! Jūs jį numetėte ant grindų. Tėte, atėjo laikas, kai

aš, kaip esu įpratusi, turius jus pabučiuoti! Haralanai, kodėl toks liūdnas? Užtikrinu, kad aš šypsausi! Mielas vyreli! Štai tau abi mano rankos! Ar nenori pasivaikščioti po sodą?

Geroji ir mieloji būtybė rūpinosi, kad niekas nejaustų šeimos gyvenime jokių pasikeitimų. Daug valandų juodu su Marku praleisdavo vieni, ji drąsindavo vyrą, ramindavo, šnibždėdavo meiliausius žodžius, kuriuos puikiai žino visi pasaulio įsimylėjėliai. Ir vis įtikinėdavo savo jaunąjį vyrą, kad vieną gražią dieną jos nelaimė baigsis. Ar iš tikrųjų ji tuo tikėjo?..

Nenorėdama, kad artimieji kentėtų, Mira daugiau nebepietaudavo kartu su visais. Tačiau po vakarienės ji būtinai nusileisdavo į svetainę ir linksmai sušukdavo:

– Štai ir aš, bičiuliai mano!

Ir jau nebesiskirdavo su mumis iki vėlaus vakaro, kai palinkėjusi mums labos nakties išeidavo į savo kambarį.

Ką ir kalbėti, Miros dingimas mieste virto tikra sensacija, bet jos atsiradimas (savo žodyne nerandu kitokio žodžio) sukėlė dar didesnį triukšmą. Iš visų pusių sklido patys nuoširdžiausi pritarimo žodžiai, labai padažnėjo vizitai.

Mira dabar jau nebeidavo pasivaikščioti Ragzo gatvėmis, vengdama nesusipratimų, nuolat kylančių dėl jos neįprastos būklės. Ji išvažiuodavo dengta puskariete ir lydima kurio nors namiškio. Bet dažniausiai sėdėdavo sode apsupta artimųjų, kuriems buvo ištikima visa savo siela.

Visą šį laiką mesjė Šteparkas ir gubernatorius man dalyvaujant kvotė senąjį Hermaną. Tačiau nieko tokio, kas padėtų pakeisti susiklosčiusias aplinkybes, iš jo ištraukti nepavyko.

Jo jau nebeklausinėdavome apie madmuazelės Roderich pagrobimą. Tik domėjomės, ar jis nežino velionio šeimininko paslapties – paslaptingojo skysčio, supilto į antrojo numerio buteliuką, formulės.

Ak, kaip priekaištavome sau, kad anąsyk, aptikę Vilhelmo Štorico slėptuvę, neapdairiai elgėmės! Jeigu nebūtume taip lemtingai skubėję, tai su Mira būtume padarę tą patį, ką ir su nemato-

muoju Hermanu. Tik vienas mįslingojo skysčio buteliukas – ir visos mūsų nelaimės baigtųsi lyg košmariškas sapnas.

Deja, instinktyvus mesjė Šteparko poelgis, kuriam pritariau ir kurį palaikiau, nedarė mums garbės!

Tarytum išpirkdami kaltę, mudu – kiekvienas atskirai – atkakliai stengėmės išlupti iš Hermano paslaptį, kurios jis, be abejonės, nežinojo. Juk iš tikrųjų ar galėjome tikėti, jog mažaraščiam tarnui Vilhelmas Štoricas galėjo patikėti sudėtingo chemijos mokslo didingiausią paslaptį? Be to, ką šis tamsuolis galėtų suvokti, kad ir būtų ką nors girdėjęs?

Kadangi Hermanui nebuvo pateikti kaltinimai, dėl kurių reikėtų jį atiduoti teismui, miesto aukščiausioji valdžia nutarė jį paleisti.

Tačiau lemtis padarė taip, kad vargšas nesuspėjo pasinaudoti pavėluotu gailestingumu. Rytmetį sargybinis kameroje rado kalinį nebegyvą. Ekspertizė nustatė mirties priežastį: kraujagyslių trombozė. (*Ekspertizė – specialistų ar žinovų kokio nors klausimo tyrimas ir sprendimas. Trombozė – kraujagyslių užkimšimas.*)

Dingo paskutinė, nors ir labai menka viltis. Supratome, kad Vilhelmo Štorico paslaptis visada ir liks paslaptimi.

Popieriuose, kuriuos policija rado kratos metu Tekeli bulvaro name ir juos saugojo miesto rotušėje, nebuvo nieko, išskyrus neaiškias fizikos ir chemijos formules ir svarstymus, kurių mums niekaip nesisekė suprasti. Visas šis mokslinis išorės blizgesys, žinia, negalėjo padėti atkurti Štorico velniškojo eliksyro. (*Eliksyras – fantastinis gėrimas, tariamai galintis padėti išlaikyti amžiną jaunystę.*)

Miros budelis susigrąžino žmogiškąją išvaizdą tik plūsdamas krauju po mirtino Haralano kardo smūgio. Tikriausiai ir nelaimingąją merginą pamatysime ne anksčiau kaip mirties valandą.

Birželio dvidešimt ketvirtosios rytą brolis atėjo pas mane. Atrodė jis kur kas ramiau negu paprastai.

– Brangusis Anri, padariau labai rimtą sprendimą. Tikiuosi, kad tu palaikysi mane.

– Neabejok, – užtikrinau, – gali man viską atvirai pasakyti. Žinau, kad esi protingas ir padorus žmogus.

– Ne tiktai protingas, bet ir mylintis, – atsiduso Markas. – Kaip žinai, Anri, Mira man kol kas tėra tik pusiau žmona. Sutvirtinti mūsų santuokai trūksta religinio pašventinimo, – juk jungtuvių ceremoniją Štoricas nutraukė dar prieš ištariant ritualinius žodžius. Tai sudaro netikrą situaciją, kurią noriu užbaigti dėl Miros, dėl jos šeimos. Mes privalome susituokti kaip visi.

Stipriai apkabinau savo brolį:

– Suprantu tave, brangusis, ir nematau kliūčių...

– Jeigu kunigas ir nepamatys Miros, – trūktelėjo pečiais Markas, – tai blogiausiu atveju išgirs iš jos lūpų, jog ji sutinka mane vadinti savo vyru. Nemaniau, kad tai sukeltų bažnyčios vadovams kokių nors sunkumų.

– Tikrai ne, mielasis, – pritariau jaunuoliui, – esu tikras, kad nesukels, ir prisiimu visus šiuos rūpesčius.

Iš pradžių kreipiausi į parapijos kunigą, katedros kleboną, kuris ir vedė sutuoktuvių ceremoniją, niekingai nutrauktą nematomojo akiplėšos. Garbusis klebonas atsakė, kad ši situacija jau preliminariai aptarta ir Ragzo arkivyskupas šiam reikalui pritaręs. Nors nuotaka ir nematoma, bet gyva ir sveika, vadinasi, galinti priimti santuokos paslaptį. Galima paskirti ceremoniją artimiausiomis dienomis.

Pasirinkome liepos antrąją.

Išvakarėse Mira pakartojo man tai, ką jau sykį buvo sakiusi:

– Nepamirškite, Anri, tai įvyks rytoj!

Jungtuvių tęsinys kaip ir jų pradžia vyko Sent Michajaus katedroje tomis pačiomis aplinkybėmis, dalyvaujant tiems patiems liudininkams, tiems patiems bičiuliams ir svečiams, tai pačiai gausiai miniai.

Galvoju, jog didelį žmonių smalsumą sustiprino visuotinis susidomėjimas šiomis neįprastomis jungtuvėmis. Be abejonės, baimės pėdsakai dar tebebuvo neišnykę, nes prabėgo dar labai nedaug laiko... Vilhelmas Štoricas negyvas. Jo tarnas Hermanas ir-

gi aname pasaulyje. Tačiau daugelis miestiečių baiminosi, ar ir šios ceremonijos nenutrauks kokie nors kerai...

Ir štai vėl prieš altorių jaunikis ir nuotaka. Dalyviai, deja, negali pasigrožėti dievišku merginos grožiu – nuotakos vieta atrodo tuščia.

Tačiau Markas laiko nematomą Miros ranką ir stovi atgręžęs į ją laimės kupiną veidą.

Už jaunųjų stovi ankstesnieji liudininkai: teisėjas Neimanas, kapitonas Haralanas, leitenantas Armhardas ir aš; čia ir mesjė bei madam Roderichai. Suklupusi ant kelių vargšė motina maldauja Aukščiausiąjį padaryti stebuklą dėl jos dukters. Miesto aukštuomenė ir bičiuliai pripildė didžiąją navą, iš šonų stovi galybė paprastų žmonių.

Iškilmingai skamba varpelis. Balkone nutyla choras. Pasirodo klebonas ir jo palyda. Prasideda jungtuvių ceremonija. Krištoliniai vaikų kapelos balsai (tarsi giedotų tikri angelai) aidi po katedros kupolu.

Visi susirinkusieji regi, kaip Markas atsargiai priveda nematomąją nuotaką prie pirmojo altoriaus laiptelio ir taip pat atsargiai parveda ją atgal į ankstesnę vietą po to, kai jo paaukotos monetos įkrenta į bažnyčios patarnautojo taupyklę.

Baigęs mišias, senasis klebonas klausia:

– Mira Roderich, jūs čia?

– Taip, aš čia, – pasigirsta skambus ir tyras balsas.

Paskui jis kreipiasi į Marką:

– Markai Vidali, ar sutinkate imti žmona esančią čia Mirą Roderich?

– Sutinku, – atsako Markas.

– Mira Roderich, ar sutinkate imti vyru esantį čia Marką Vidalį?

– Sutinku, – atsako nuotaka, jos balsas skardžiai aidi katedroje.

– Markai Vidali ir Mira Roderich, – iškilmingai taria klebonas, – skelbiu jus vyru ir žmona!

Po ceremonijos smalsuolių minios skuba užimti vietas palei

taką, kuriuo eina jaunieji. Negirdėti tokiais atvejais įprasto alaso, visi ištempia kaklus, tikėdami nors šį tą pamatyti. Niekas neužleidžia savo vietos palei pat taką, tačiau ir pirmose eilėse nenori stovėti: viena vertus, žioplius stumia kvailas smalsumas, kita vertus, sulaiko prietaringa baimė.

Jaunieji, liudininkai ir artimiausi bičiuliai, eidami tarsi per rikiuotę pro nutilusius smalsuolius, pasuka į zakristiją. Tenai įrašų knygoje jaunieji pasirašo.

Niekas nemato rankos, kuri aiškiai išvingiuoja popieriuje Miros Vidal pavardę; niekas, žinia, ir nepamatys. Stebuklas neįvyko!

Devynioliktasis skyrius

Mielas skaitytojau, štai tokia liūdna ir kartu džiaugsminga buvo atomazga istorijos, kurią jums ryžausi papasakoti! Suprantu, jog ji atrodo neįtikėtina, bet aš čia nieko dėtas. Ši istorija yra tikra, nors absoliučiai unikali; lygiai kaip tarp praeities įvykių, tikiuosi, taip ir tarp ateities nuotykių ji liks nepakartojama ir vienintelė.

Savaime aišku, jaunieji atsisakė povestuvinės kelionės idėjos, todėl į Prancūziją grįžau vienas. Išsipildė mano nuogąstavimai, kad mylimas brolis retai galės lankyti mane ir galutinai įsitaisys Ragze. Tai labai mane nuliūdino, tačiau turėjau susitaikyti.

Žinia, jaunieji nori nenori turėjo gyventi pas Miros tėvus. Situacija su trūkumu, jeigu taip galima sakyti apie nematomą jaunąją moterį, kaip suprantate, buvo neįprasta ir reikalavo ne tik vyro, bet ir mylinčių tėvų dėmesio bei rūpinimosi, taip pat ir įprastos aplinkos.

Laikas gydo žaizdas. Markas pamažu priprato prie tokio gyvenimo būdo. Mira išradingai sudarė savo realaus buvimo iliuziją. Ji tapo gerąja namų dvasia – visiems reikalinga ir būtina, nors ir nematoma.

Beje, liko jos puikus portretas, kurį piršlybų laikotarpiu nutapė Markas.

Mira mėgo sėdėti prie šios drobės; tomis valandėlėmis jos balsas ramiai skambėdavo po visus namus:

– Brangieji mano, aš esu čia! Ir jūs matote mane, kaip ir aš matau save!

Po vestuvių aš praleidau dar kelias savaites Ragze, gyvendamas Roderichų namuose ir glaudžiai bei širdingai bendraudamas su šeima, patyrusia šitiek išmėginimų. Ne be liūdesio galvojau apie artėjančią išsiskyrimo dieną, išsiskyrimo, kuris turėjo būti ilgas. Ir toji diena, likimui lėmus, atėjo.

Grįžau į Paryžių ir visa galva pasinėriau į savo profesinę veiklą, kur kas patrauklesnę, negu kai kam gali pasirodyti. Tačiau įvykiai, kuriuose man buvo lemta dalyvauti, nors ir vaidinant antraeilį vaidmenį, buvo pernelyg neįprasti, jog mano darbai galėtų juos visiškai išstumti iš atminties. Nepasitaikė dienos, kad mintyse nepersikelčiau į Ragzą pas brolį ir jo žmoną – tokius tolimus ir kartu artimus.

Šimtus sykių savo vaizduotėje atkartodavau siaubingąją Štorico mirties sceną. Ir staiga mane apšvietė idėja, tokia paprasta ir akivaizdi, jog nustebau, kaip ji neatėjo anksčiau. Tikriausiai patirtas sukrėtimas atėmė iš manęs gebėjimą logiškai mąstyti, nes nė sykio net nepagalvojau palyginti kai kurių šios dramos aplinkybių.

O tą dieną ūmai suvokiau: jeigu mūsų nugalėto priešo kūnas materializavosi, tai vienintelė šio virsmo priežastis buvo gausus kraujavimas, kurį sukėlė kardo kirtis. Nėra ko net abejoti, jog paslaptingoji medžiaga laikėsi kraujyje ir išėjo iš organizmo kartu su juo.

Tai, ką padarė Haralano kardas, gali pakartoti ir chirurgo peilis! Nesudėtingą ir nepavojingą operaciją galima padaryti keliais etapais, palengva pakeičiant Miros kraują donoro krauju – šviežiu, be prakeiktojo antpilo, atėmusio iš Marko laimę matyti mylimą žmoną.

Nedelsdamas ėmiausi plunksnos. Laišką broliui jau buvau pasirengęs išsiųsti, kai gavau žinutę iš Ragzo. Nutariau kol kas palūkėti su savo laišku: brolis pranešė naujieną, kuri mano projektus gerokai sujaukė, bent jau artimiausiam laikui. Mira laukėsi, taigi tokioje padėtyje negalima prarasti nė lašo kraujo. Ji ir taip ne stipruolė, kad lengvai gimdytų.

Gimdyti ji turėjo paskutinėmis gegužės dienomis; mečiau viską ir išskubėjau į Ragzą. Gegužės penkioliktąją aš vėl atsidūriau tarp man brangių žmonių, tragiškų praeities įvykių dalyvių, ir ėmiau laukti reikšmingosios valandos ne mažiau nekantriai ir baimindamasis kaip ir būsimasis tėvas.

Niekada nepamiršiu gegužės dvidešimt septintosios, puikios pavasario dienos, kai įvyko stebuklas. Tikriausiai jau atspėjote, kas tai per stebuklas. Išmintingoji gamta pati padarė tai, dėl ko aš rengiausi pasikliauti gydytojų menu.

Apsvaigęs, sukrėstas, apstulbęs iš laimės, Markas regėjo, kaip jo akyse iš nebūties kyla mylimos moters šešėlis, kaip palengva jis įgauna gyvą kūną. Apstulbęs Markas – dusyk tėvas! – stebėjo, kaip kartu gimsta sūnus ir žmona, kuri jam pasirodė dar gražesnė po tokio ilgo išsiskyrimo.

Nuo to laiko brolio, Miros ir mano likimai pasidarė neišskiriami. Kol aš tebesuku galvą, kaip gauti matematiškai idealią tobulybę, – beje, neišsprendžiamą, nes matematika kaip ir visata yra begalinė! – Markas tebetęsia sėkmingą įžymaus dailininko karjerą. Jis gyvena Paryžiuje už dviejų žingsnių nuo manęs prabangiuose namuose, kuriuose mesjė ir madam Roderichai kasmet praleidžia po du mėnesius sykiu su sūnumi kapitonu Haralanu, kuris išsitarnavo iki pulkininko.

Ir kasmet jaunieji sutuoktiniai Vidaliai su atsakomuoju vizitu nuvyksta į Ragzą. Tuomet pradedu liūdėti, nebegirdėdamas smagaus čiauškėjimo mažojo giminaičio, kurį lepinu ir kaip dėdė, ir kaip senelis kartu paėmus. Markas ir Mira laimingi ir gyvena visiškoje santarvėje.

Tegu ilgiems metams dangus pratęsia jų laimę! Ir tegu niekada jų neištinka nelaimės, kurias jau teko patirti ir išgyventi. Ir paskutinis palinkėjimas: tegu niekada neprisikelia kraupioji Vilhelmo Štorico paslaptis!

Pabaiga

1901 – 1910 m.

ŽIULIS VERNAS

AMŽINASIS ADOMAS

APSAKYMAS

JULES VERNE

L'ÉTERNEL ADAM

Amžinasis Adomas

* * *

Zartogas Sofr Ai Sr, tai yra „daktaras, trečiasis Sofro giminės šimtas pirmosios kartos vyriškos lyties atstovas", palengva žingsniavo pagrindine Bazidros, Ars Iten Šu – Keturių Jūrų Imperijos sostinės – gatve. Kaip tik keturios jūros – Tubelonas šiaurėje, Etonas – pietuose, Sponas rytuose ir Meronas vakaruose – skalavo didžiulio, gana savotiškos formos žemyno krantus. Jis buvo nusidriekęs (turime galvoje skaitytojui žinomus matus) nuo rytų ilgumos ketvirtojo laipsnio iki vakarų šešiasdešimt antrojo ir nuo šiaurės platumos penkiasdešimt antrojo laipsnio iki pietų penkiasdešimt penktojo. Kai dėl jūrų ribų, tai nustatyti jas buvo galima gan sąlyginai: jūros tarpusavyje susisiekė, todėl bet kas, išplaukęs iš bet kurio sausumos taško ir laikydamasis pastovaus kurso, būtinai pasiektų priešingą krantą. Mat Žemės rutulio paviršiuje neegzistavo joks kitas žemynas, išskyrus, žinia, Ars Iten Šu.

Sofras neskubėjo; pirma, buvo karšta, nes prasidėjo vasara, todėl Bazidroje, įsikūrusioje Spon Šu, arba Rytų jūros pakrantėje mažiau negu dvidešimt laipsnių į šiaurę nuo pusiaujo, saulė, kuri tuo metu kopė į zenitą, pliekste plieskė, siųsdama svilinančių spindulių pluoštus.

Antra, garsiojo daktaro žingsnius lėtino jo pečius lyg sunki našta slėgusios neramios mintys. Išsiblaškęs ir šluostydamasis nuo

kaktos prakaitą, Sofras prisiminė ką tik pasibaigusį posėdį, kurio metu dauguma iškalbingų oratorių iškilmingai šlovino šimtas devyniasdešimt penktąsias imperijos įkūrimo metines.

* * *

Oratoriai vaizdingai piešė šalies istoriją, tai yra iš esmės visos žmonijos istoriją. Jie pasakojo apie Mart Iten Šu, keturių Jūrų Žemę, kurią prieš daugelį metų buvo pasidalijusi daugybė laukinių genčių, nieko nežinojusių apie kitas. Šios senovės tautos sukūrė pirmuosius papročius ir tradicijas, likusios civilizacijos atmintyje. Na, o apie dar senesnius laikus istorijos mokslas negalėjo nieko konkretaus pasakyti. Tiktai gamtos mokslai, o ir tie palyginti neseniai, pradėjo skleisti silpną šviesą neįžvelgiamoje praeities tamsoje.

Mart Iten Šu istorija, kuo toliau į tūkstantmečių praeitį žvelgiant, vis fragmentiškesnė ir sąlygiškesnė, bylojo tik apie mūšius ir karus; iš pradžių apie grumtynes vienas prieš vieną, vėliau apie šeimų ir kaimyninių genčių susirėmimus. Daugelį šimtmečių kiekviena gyva būtybė, kiekviena didelė ar maža bendruomenė, regis, neturėjo kito tikslo, išskyrus norą įtvirtinti savo pranašumą prieš priešininkus, permainingai eikvodama jėgas ir aukodama gyvybes, kad tik pavergtų į save panašius.

Šitaip tęsėsi aštuonis tūkstančius metų. Vėliau žmonijos prisiminimai pasidarė truputį aiškesni. Antrojo laikotarpio pradžioje (analai kaip paprastai padalijo Mart Iten Šu istoriją į keturis laikotarpius) legendas pradėjo keisti istoriniai faktai. (*Analai – metraštis, kronika.*) Beje, ir legendos, ir mokslininkai kaip ir anksčiau pasakojo apie grumtynes ir niekšiškas žmogžudystes iš už kampo; tiesa, tada tarpusavyje kovėsi ne atskiros gentys, o jau ištisos tautos. Apskritai antrasis laikotarpis mažai kuo skyrėsi nuo pirmojo.

Trečiasis laikotarpis tęsėsi šešis amžius ir pasibaigė prieš du šimtus metų. Jis buvo bemaž toks pat kaip ir antrasis, be to, man-

ding, pats žiauriausias: žmonės, stoję po nesuskaičiuojamų armijų vėliavomis, be galo įnirtingai naikino vieni kitus ir laistė žemę savo ir svetimu krauju.

Prieš aštuonis šimtus metų iki tos dienos, kai zartogas Sofras žingsniavo pagrindine Bazidros gatve, žmonija pagaliau subrendo imtis esminių permainų. Tada ginklai, ugnis ir šiurkšti jėga padarė dalį savo juodo darbo; silpnieji pakluso stipriesiems, todėl Mart Iten Šu gyvenę žmonės sukūrė tris giminingas tautas. Atrodė, laikas išdildė prieštaravimus tarp vakarykščių nugalėtojų ir pralaimėjusiųjų, kai staiga viena naujoji tauta nusprendė pajungti sau kaimynes. Gyvenusi vidurinėje Mart Iten Šu dalyje Andarti A Samgor, arba bronzaveidė tauta, pradėjo negailestingą karą, trokšdama išplėsti savo sienas, pernelyg ankštas jos išdidžiai ir sparčiai daugėjančiai rasei; po šimtmečius trukusių alinančių karų ji pavergė Andarti Mart Oris, arba Sniego žmones, gyvenusius pietų rajonuose, ir Andarti Mitra Psul, Nejudančiosios Žvaigždės tautą, kurios valdos driekėsi į šiaurę ir į vakarus.

Prabėgo beveik du šimtai metų nuo to laiko, kai nugalėtojai paskandino kraujyje paskutinį pavergtųjų tautų maištą ir žemė pagaliau sulaukė taikos. Prasidėjo ketvirtasis istorinis laikotarpis. Tris valstybes pakeitė vieninga imperija, klausanti Bazidros valios; politinis bendrumas stengėsi panaikinti rasinius skirtumus. Niekas daugiau nebeprisiminė nei Bronzaveidžių, nei Sniego žmonių, taip pat, žinia, ir Nejudančiosios Žvaigždės tautos; dabar žemėje gyveno viena tauta – Andart Iten Šu, tai yra Keturių Jūrų tauta, apėmusi visas kitas.

Bet štai po dviejų šimtų metų taikos apie save prabilo naujas, penktasis istorinis laikotarpis. Visuomenės rimtį ėmė drumsti nežinia iš kur atsiradę nemalonūs gandai. Vis labiau garsėjo mąstytojai, kurie žadino žmonių sielose protėvių jausmus, regis, seniai ir giliai palaidotus. Sena tautinė savimonė atgimė nauja forma ir buvo apibūdinama naujais terminais. Ją šiaip jau visi vadino atavizmu, pirmykščiu jausmu, nacionalizmu. (*Atavizmas – tolimiems protėviams būdingų požymių atsiradimas.*) Radosi grupuotės, vie-

nijusios savo narius pagal bendrą kilmę, panašią išvaizdą, dorovės principus arba tiesiog pagal interesus, gimimo ar gyvenamą vietą; jos pamažu stiprėjo ir ėmė veikti. Kuo virs šis sambrūzdis? Šitaip sunkiai lipdyta imperija vėl sugrius? Ar Mart Iten Šu vėl suskils kaip senaisiais laikais į daugybę atskirų valstybių, ar vardan vienybės teks griebtis prievartos ir baisaus naikinimo ir – kaip jau buvo praėjusiais tūkstantmečiais – paversti Žemę milžiniška skerdykla?

* * *

Sofras papurtė galvą, stengdamasis nuvyti nelinksmas mintis. Niekas nežino ateities. Tad kuriam galui iš anksto pasiduoti liūdniems apmąstymams apie tai, kas bus? Be to, šiandien ne ta diena, kad norėtųsi tikėti niūriom prognozėm. Šiandien šventė, todėl reikėjo galvoti tik apie Jo Šviesiausiąją Didenybę Mogar Si, dvidešimtąjį Ars Iten Šu imperatorių, kurio skeptras visos Žemės žmones vedė į šaunias pergales.

Zartogas turėjo dėl ko džiaugtis. Tuoj po istoriko, aptarusio Mart Iten Šu rankraščių turinį, pasisakė ištisa mokslininkų grupė. Metinių proga kiekvienas iš jų susumavo ir numatė naujas savo tyrinėjimų gaires. Ir jeigu pirmasis kalbėtojas padarė tam tikra prasme nerimą keliančias išvadas, papasakojęs kokiu prastu ir vingiuotu keliu visuomenė nutolo nuo pirmykščio žiaurumo, tai visi kiti oratoriai atidavė duoklę teisėtam amžininkų išdidumui.

Ir teisybė, – pirmykščio žmogaus, kuris pasirodė žemėje nuogas ir beginklis, palyginimas su šiuolaikiniu gyventoju privertė tiesiog džiūgauti. Ištisus amžius, nepaisydami priešiškumo ir broližudiškų karų, žmonės nė akimirkai nesiliovė grumtis su gamta, be perstogės gausindami savo pergales. Iš pradžių gana lėtas jų triumfinis žygis nuostabiai paspartėjo per pastaruosius du šimtmečius; politinis stabilumas ir visuotinė taika paskatino nepaprastą suklestėjimą. Visa žmonija, o ne tik atskiri jos atstovai gyveno protingą gyvenimą, tai yra mąstė, o ne žudėsi betiksliuose mū-

šiuose, todėl per du šimtmečius vis greičiau ir sparčiau veržėsi į pažinimą ir materijos nugalėjimą...

Sofro, žingsniavusio po svilinančia saule ilgąja Bazidros gatve, vaizduotėje atgijo žmogaus laimėjimų vaizdai.

Iš pradžių – šis įvykis skendo praeities tamsoje, – atsirado raštas, įgalinęs užfiksuoti mintis; paskui, daugiau kaip prieš penkis šimtus metų, žmogus sugalvojo būdą, kaip spausdintą žodį platinti daugybe kopijų, pasitelkus matricą, surenkamą vieną sykį visam tiražui. Iš esmės šis išradimas pastūmėjo pirmyn visus kitus. Juo remdamasis, žmogus pajudėjo iš vietos, kiekvieno atskiro individo protas lavėjo, nes perėmė kito laimėjimus, todėl pilte pasipylė teorijos ir praktikos atradimai ir išradimai. Dabar jų jau nebeįmanoma suskaičiuoti. Žmogus išmoko prasiskverbti į Žemės gelmes ir išgauti anglį – dosnų šilumos šaltinį; jis išlaisvino slaptąją vandens jėgą, ir dabar geležinėmis magistralėmis garai tempė sunkius traukinių sąstatus, ėmė varyti nesuskaičiuojamą daugybę galingų, jautrių ir tikslių mechanizmų; žmogus mašinomis audė audinius, lydė metalus, pjaustė marmurą ir uolienas. Abstraktesnėje srityje jis palengva atskleidė skaičių paslaptis, vis nuosekliau ir giliau tirdamas matematinių dydžių begalybę. Jo protas ėmė pažinti Visatą. Jis žinojo, jog Saulė – tai žvaigždė, kuri skrieja erdvėje paklusdama nekintantiems dėsniams, tempdama paskui save septynių planetų šleifą. (*Andart Iten Šu nežinojo apie Neptūno egzistavimą. – Aut.*) Žmogus išmoko dirbtinai sujungti įvairias medžiagas ir gauti naujas, neturinčias nieko bendra su pirminėmis, arba skaidyti medžiagą į sudedamuosius elementus. Jis išmoko analizuoti garsą, šilumą, šviesą, pradėjo suvokti jų prigimtį ir dėsnius. Prieš penkiasdešimt metų žmonės pajungė ir savo verge padarė siaubingą griaustinio ir žaibo energiją; paslaptinga gamtos galia jau perdavė didžiuliais nuotoliais spausdintą tekstą; rytoj ji pajėgs transliuoti garsus, o poryt, be abejonės, – ir šviesą... (*Matyt, tuo metu, kai zartogas Sofras Ai Sr šitaip mąstė, Andart Iten Šu jau naudojo telegrafą, tačiau neturėjo telefono ir elektros šviesos. – Aut.*) Taip, žmogus yra didis,

gal dar didesnis už bekraštę Visatą, kurios ponu jis taps ateityje...

* * *

Dabar, kad galutinai ir visa apimtimi suvoktume tiesą, liko tik atsakyti į paskutinį klausimą: „Žmogus, pasaulio valdovas, – kas jis? Iš kur atėjo? Ir kokio nežinomo tikslo siekia?"

Kaip tik apie šią globalinę problemą ir kalbėjo zartogas Sofras ką tik pasibaigusioje ceremonijoje. Žinia, jis tik šiek tiek ją palietė, kadangi kol kas šio uždavinio neįmanoma išspręsti, – jis pareikalaus dar daugybės ilgų apmąstymų. Tačiau paslapties jau nebegaubė neįžiūrima tamsa. Ir nejaugi ne pats zartogas Sofras apšvietė ją galinga žinių šviesa, kai atkakliai sistemindamas kantrius pirmtakų bandymus ir savo stebėjimus atrado gyvosios materijos vystymosi dėsnį, kurį dabar visi pripažįsta ir prieš kurį jau nebepasisako nė vienas oponentas?

Jo teorija rėmėsi trimis pagrindais.

Pirmasis pagrindas – geologijos mokslo duomenys; jie gimė tą dieną, kai buvo pradėtos eksploatuoti Žemės gelmės, ir vystėsi kartu su sparčiai tobulėjančia kalnakasyba. Žemės pluta buvo taip kruopščiai ištirta, kad pavyko nustatyti jos amžių. Pagal apskaičiavimus, ji turi keturis šimtus tūkstančių metų, o Mart Iten Šu žemyno amžius – dvidešimt tūkstančių metų. Anksčiau žemynas glūdėjo po vandenyno vandeniu, ką rodė jūrų nuosėdų, kurios ištisai dengė žemiau išsidėsčiusias uolienas, storis. Kokia jėga jį iškėlė virš vandens? Be abejonės, šitaip atsitiko po atvėsusio Žemės rutulio sąslėgio. Kad ir kaip ten buvo, Mart Iten Šu iškilimas laikytas neginčijamu faktu.

Gamtos mokslai pateikė kelis esminius teiginius Sofro sistemai, įrodę augalų tarpusavio panašumą ir glaudžią gyvūnų giminystę. Sofras žengė dar toliau, – jis įtikinamai įrodė, kad bemaž visi egzistuojantys augalai yra kilę iš vieno jūrinio protėvio, o iš esmės visi paukščiai ir žemės gyvūnai – iš jūros gyventojų. Lė-

tos, bet nenutrūkstamos evoliucijos eigoje jie po truputį prisitaikė iš pradžių prie paviršių, o vėliau ir prie svetimesnių gyvenimo sąlygų ir žingsnis po žingsnio davė pradžią daugumai dabarties gyvūnų rūšių, gyvenančių danguje ir žemėje.

Nelaimei, darni teorija turėjo savų trūkumų. Teiginys, jog gyvūnai ir augalai veda savo kilmę iš jūrų prosenelio, iš esmės tiko visoms rūšims, bet egzistavo ir išimtys. Kelių augalų ir gyvūnų nepavyko susieti giminingumo ryšiais su vandens gyvybių formomis. Ir tai buvo pirmasis iš dviejų silpnų sistemos punktų.

Žmogus – ir Sofras to neslėpė – buvo antroji nesunkiai pažeidžiama vieta. Nebuvo nė požymio, kad žmonės ir gyvūnai turi bendrumų. Žinoma, galima lyginti tokias pagrindines jų savybes ir funkcijas kaip kvėpavimas, maitinimasis, judėjimo būdai, – jos iš tiesų labai panašios, be to, reiškėsi irgi panašiai, tačiau neperžengiama praraja skyrė vidaus organų padėtį, formas ir skaičių. Jeigu pavykdavo atkurti beveik visas grandinės grandis, siejančias daugumą gyvūnų ir jų išėjusius iš jūros protėvius, tai žmogaus atžvilgiu šio giminingumo nepavyko įrodyti. Norint išsaugoti evoliucijos teorijos vientisumą, tektų remtis nepatvirtinta hipoteze apie bendrą žmogaus ir vandenų gyventojų protėvį, kurio egzistavimo absoliučiai niekas neįrodė.

Vienu metu zartogas vylėsi rasti žemėje ką nors, kas patvirtintų jo teoriją. Jam reikalaujant ir vadovaujant keliolika metų buvo vykdomi kasinėjimai; rezultatai buvo tiesiog priešingi jo teiginiui, kurį jis stengėsi pagrįsti.

Po plonu puvenų sluoksniu, kurį sudarė suirę gyvūnai ir augalai, sakykime, tokie, kokius žmonės žemėje matė kasdien, kasinėtojai rado storą sluoksnį nuosėdinių uolienų, kur praeities pėdsakai buvo visai kitokio pobūdžio. Ten archeologai neaptiko jokių dabar žinomų floros arba faunos liekanų, – tiktai gausybę sankaupų išimtinai jūrų iškastinių gyvių, kurių palikuonių ir iki šiol gyvena vandenynuose, skalaujančiuose Mart Iten Šu žemyną.

Kokią išvadą teko padaryti? Kad teisūs geologai, manę, jog esą žemynas gilioje senovėje buvęs vandenyno dugnas? Vadina-

si, Sofras neklydo, teigdamas, kad visi dabarties augalai ir gyvūnai yra kilę iš jūros? Juk išskyrus rečiausias išimtis, kurias buvo galima klasifikuoti kaip išsigimimą, nes tie tik vandens ir sausumos rūšių pėdsakai: pirmieji iš būtinumo pagimdė antruosius...

Gaila, tačiau teko padaryti ir kitas, ardančias sistemą, išvadas. Per visą puvenų storį iki pat nuosėdinių uolienų viršutinės dalies gulėjo daugybė žmonių skeletų; kasinėtojai juos iškėlė į paviršių. Kaulų struktūroje Sofras neaptiko nieko ypatingo, todėl buvo priverstas atsisakyti ieškoti tarpinių organizmų, kurių radimas patvirtintų jo teoriją; deja, rastos liekanos buvo žmonių ir niekieno kito.

Ir vis dėl to, pro akis neprasprūdo viena sunkiai paaiškinama ypatybė. Iki tam tikros laiko ribos, kuri ėjo apytikriai tarp dviejų ir trijų tūkstančių metų, kuo senesnė gyvenvietė, tuo mažesnės iškastinės kaukolės. Ir atvirkščiai, po šios įsivaizduojamosios ribos minėtas dėsningumas virto savo priešingybe: kuo senesnės buvo liekanos, tuo didesnės kaukolės, vadinasi, ir jų turinys – smegenys. Didžiausios kaukolės, beje, gana negausios, gulėjo pačiame nuosėdinių uolienų paviršiuje. Kruopščiausia analizė neleido abejoti, kad žmonės, gyvenę toje tolimoje epochoje, savo išsivystymu labai pranoko palikuonis, įskaitant netgi zartogo Sofro amžininkus. Vadinasi, per šimtą šešiasdešimt ar per šimtą septyniasdešimt amžių vyko aiškus regresas, po kurio prasidėjo naujas pakilimas.

Sujaudintas šių keistų faktų, Sofras nenuleisdamas rankų tęsė kasinėjimus. Sluoksnį po sluoksnio jis įveikė visą nuosėdinių uolienų storį: liekanų amžius, pačiais kukliausiais skaičiavimais, siekė penkiolika ar dvidešimt tūkstančių metų. visų nuostabai, po jomis prieš kasinėtojų akis atsivėrė plonas seniausiojo humuso sluoksnis, o dar giliau – pačiose paslaptingiausiose gelmėse – įvairaus pobūdžio kietos uolienos. (*Humusas – organinė dirvožemio dalis susidaranti iš augalų ir gyvūnų liekanų.*) Tačiau tiesiog neaprašomą nuostabą sukėlė radiniai, be jokių abejonių susiję su žmogumi. Ten gulėjo gabalėliai kaulų, kažkada priklau-

siusių žmonėms, taip pat ginklų arba mašinų fragmentai, molinių indų šukės, nežinoma kalba parašytų raštų nuotrupos, puikūs dirbiniai iš akmens, kai kada – beveik visiškai sveikos skulptūros, kruopščiai nudailinti kapiteliai ir t.t. Išvada piršosi pati savaime: beveik prieš keturiasdešimt tūkstančių metų, tai yra daugiau kaip prieš dvidešimt tūkstančių iki to laiko, kai nežinia iš kur ir kaip pasirodė pirmieji šiuolaikinės rasės atstovai, žmonės, jau gyveno šiose vietose ir netgi buvo pasiekę aukštą civilizacijos lygį.

Tokia buvo visuotinė nuomonė. Tačiau mažiausiai bent vienas mokslininkas mąstė kitaip.

Kitaip galvojantis pasirodė esąs ne kas kitas, o zartogas Sofras. Manyti, kad kažkokie kiti žmonės, atskirti nuo savo palikuonių dvidešimties tūkstančių metų prarajos, vieną gražią dieną apgyvendino Žemę, – tai, jo nuomone, buvo pati gryniausia beprotybė. Iš kur tada pasirodė išnykusių šitaip seniai žmonių palikuonys, jeigu niekas jų nesiejo? Geriau laikytis laukimo pozicijos, negu pritarti tokiam absurdui. Tai, kad šių sveikam protui nesuprantamų faktų kol kas neįmanoma paaiškinti, vis dėl to nereiškia, kad anksčiau ar vėliau jų žmonės neperpras. Vienąsyk viskas paaiškės kaip dieną. O iki to laiko geriausia nesukti galvos ir laikytis principų, visiškai patenkinančių normalų ir sveiką protą.

Planetos gyvenimą galima dalinti į dvi pagrindines eras: iki žmogaus ir gyvenamą žmogaus. Pirmosios eros metu Žemė visą laiką keitėsi ir dėl šios priežasties netiko gyvybei, taigi ir nebuvo gyvenama. Antrosios metu – Žemės pluta stabilizavosi. Netrukus ant šio stipraus pagrindo atsirado gyvybė. Ji prasidėjo nuo pačių paprasčiausių formų, palengva darėsi sudėtingesnė, kad galų gale virto žmogumi – paskutiniu ir tobulu kūrimo vainiku. Vos tik atsiradęs Žemėje, žmogus pradėjo nesulaikomą tobulėjimo žygį. Lėtu, bet užtikrintu žingsniu jis žengė ir tebežengia į savo tikslą – visiškai pažinti ir užvaldyti Visatą...

* * *

Sujaudintas šitokių įtikinamų argumentų, Sofras nejučiomis praėjo pro savo namus, paskui staiga apsisuko, bet nesiliovė murmėti.

– Mat kaip! Vadinasi, reikia sutikti, kad jau prieš keturiasdešimt tūkstančių metų egzistavo civilizacija, panaši į tą, į kurią mes dar tik veržiamės, o galbūt net pranašesnę, kad anų laikų žmogaus žinios ir laimėjimai išgaravo be pėdsakų, kas privertė jo palikuonis vėl viską pradėti iš naujo tarsi kokius pionierius negyvenamame pasaulyje? Visa tai pripažinti – vadinasi, peržegnoti ateitį, susitaikyti su tuo, kad visos mūsų pastangos bergždžios, o pažanga – toks netvirtas ir nepatikimas dalykas tarsi putos ant bangos keteros!

Sofras sustojo prie slenksčio.

- Upsa ni! Charštok!.. (*Ne, ne! Iš tikrųjų!*) Andart Mirchoe sfa! (*Žmogus – pasaulio valdovas!*) – sumurmėjo stumdamas duris.

Keliolika minučių atsikvėpęs, zartogas ramiai papietavo, paskui prigulė, nutaręs kaip visada pamiegoti. Bet klausimai, kvaršinę galvą iki pat namų slenksčio, vis dar tebesisuko smegenyse ir neleido užsnūsti.

Kad ir koks stiprus būtų mokslininko troškimas nustatyti tvirtą ir graudų tarpusavio ryšį gamtoje, vis dėlto jis turėjo gana kritišką protą, kad prisipažintų, kokia silpna jo sistema žmogaus kilmės ir formavimosi atžvilgiu. Priderinti faktus prie susikurtos hipotezės – šitaip, žinia, galima įrodyti teisybę kitiems, bet ne sau.

Jeigu Sofras būtų ne garsus zartogas, o priklausytų neturinčiai išsilavinimo klasei, tikrai nejaustų jokio apmaudo. Iš tikrųjų dauguma žmonių, negaišdami laiko sudėtingoms bei mąslioms teorijoms ir dėl tokių niekų nesukdami galvos, tenkinosi senomis geromis legendomis, pasiekusiomis juos nuo neatmenamų laikų. Vieną paslaptį aiškindami kita, senovės padavimai teigė, kad pirmąjį žmogų sukūrė aukščiausioji valia. Sykį nežemiškoji galia sukūrė iš nieko Hedomą ir Hievą, vyrą ir moterį, jų palikuonys dabar ir gyvena Žemėje. Viskas labai paprasta.

Pernelyg paprasta! – mąstė Sofras. Kai žmonės nepajėgia pa-

aiškinti kokio nors reiškinio, jį lengvai priskiria dievų valiai, – vadinasi, neverta ieškoti Visatos paslapties įminimo; nespėjusios atsirasti problemos dingsta pačios savaime.

Ar galima laikyti rimtu argumentu tą faktą, kad tautos legenda egzistuoja iki šių dienų? Bet juk ji atsirado tuščioje vietoje. Tai tik tradicija, kurią senovėje suformavo tamsūs laikai ir kurią perduoda viena karta kitai. O pats vardas – Hedomas! Iš kur atsirado šis keistas nemūsiškai skambantis žodis? Jis negalėjo priklausyti Andart Iten Šu šalies kalbai! Susidūrusi su šiuo menku filologiniu sunkumu, nesuskaičiuojama daugybė mokslininkų blyško ir raudo, nepajėgdama rasti įtikinamo atsakymo... Koks absurdas!

Laikydamasis įprastos dienotvarkės, suirzęs Sofras nusileido į sodą. Palinkusi į vakarus saulė jau nebe taip kaitino; tingūs vėjo gūsiai dvelkčiojo nuo Spon Šu pakrantės. Zartogas nužingsniavo ūksminga alėja, abipus apsodinta medžiais, kurių lapai šnarėjo judinami vėjo; palengva vyriškio nervai atsileido, ir jis pasijuto kaip visada. Sutramdė kamavusias mintis ir išsiblaškęs mėgavosi gaiviu oru bei puikiu sodu, apžiūrinėdamas vaisius ir grožėdamasis gėlėmis.

Bevaikščiodamas jis pasuko prie namų ir sustojo prieš gilią duobę, kurioje mėtėsi visokiausi instrumentai. Čia pačiu artimiausiu laiku statybininkai išlies pamatą naujam pastatui, kuris padvigubins jo laboratorijos plotą. Bet šią šventinę dieną darbininkai poilsiavo, mėgaudamiesi įvairiausiais malonumais.

Sofras automatiškai užfiksavo atlikto darbo apimtį ir pagalvojo, ką dar čia reikėtų padaryti, kai ūmai pamatų duobės prieblandoje jo žvilgsnis užkliuvo už kažkokio žvilgančio taško. Susidomėjęs vyras nulipo į duobę ir, neskubėdamas iš po žemių ištraukė gan keistą daiktą.

Išlipęs iš duobės, zartogas atidžiai apžiūrėjo radinį. Daiktas atrodė esąs kažkoks dėklas, pagamintas iš nežinomo sidabriško grūdėtos struktūros metalo; dėl ilgo gulėjimo žemėje jis prarado pirmykštį blizgesį. Dėklas susidėjo iš dviejų dalių, įstatytų viena į kitą, ką rodė įdubimas šone. Sofras pamėgino jį atidaryti.

Stipriai spūstelėtas metalas, kurį suėdė laikas, subyrėjo į dulkes, o mokslininko rankose liko turinys – ritinėlis sulankstytų lapų, išmargintų keistais ženklais, kurių pobūdis sakyte sakė, kad tai be abejonės, kažkokie mokslui nežinomi rašmenys.

Kita vertus, zartogas dar nebuvo matęs tokios medžiagos, iš kurios buvo padarytas ritinėlis.

Sofras net suvirpėjo iš susijaudinimo; jis skubiai nubėgo į laboratoriją ir, atsargiai ant stalo išskleidęs brangųjį radinį, ėmė jį atidžiai tyrinėti.

Iš kur šie užrašai? Koks jų turinys? Štai du klausimai, kurie patys savaime pirmieji kilo jo galvoje.

Norėdamas atsakyti į pirmąjį, mokslininkas pirmiau turėjo atsakyti į antrąjį. Taigi turėjo perskaityti, o paskui išversti tekstą. Ar įveiks šią užduotį? Zartogas Sofras nė akimirką neabejojo savo jėgomis; negaišdamas karštligiškai ėmėsi darbo.

* * *

...Prabėgo daugybė ilgų metų, tačiau Sofras nepavargo ir nenuleido rankų. Neabejodamas jis metodiškai nagrinėjo paslaptingąjį dokumentą, žingsnis po žingsnio vis geriau suprasdamas šifruotę. Ir pagaliau atėjo valanda, kai jis rado raktą, kaip iššifruoti, regis, neišsprendžiamą rebusą. Zartogas Sofras, įveikdamas sunkias kliūtis, bet nė per sprindį nesitraukdamas, vargais negalais išvertė tekstą į Keturių Jūrų žmonių kalbą ir štai ką perskaitė.

* * *

Rosarijas, 2... gegužės 24 d.

Nuo šios dienos aš pradedu savo pasakojimą, nors iš tikrųjų jį rašiau visai kitu laiku ir kitoje vietoje. Manau, kad šiame darbe būtiniausiai reikia laikytis drausmės. Todėl geriausia man žinomus faktus išdėstyti kaip dienoraštyje – dieną po dienos.

Taigi nuo gegužės dvidešimt ketvirtosios pradedu savo pasakojimą, vildamasis, kad tie siaubingi įvykiai, apie kuriuos toliau kalbėsiu, bus gera pamoka žmonijai, jeigu, žinia, žmonija turi teisę tikėtis kokios nors ateities.

Turiu tiktai nutarti, kokia kalba rašyti. Gerai mokama anglų? O gal ispanų? Ne! Tiktai savo tėvynės kalba – prancūzų kalba!

Tą dieną, gegužės dvidešimt ketvirtąją, pasikviečiau pasisvečiuoti į Rosarijo vilą artimiausius bičiulius.

Rosarijas yra miestas, tiksliau – buvęs miestas Meksikoje, ant Ramiojo vandenyno kranto, truputį piečiau nuo Kalifornijos įlankos. Prieš dešimtmetį aš čia įsikūriau, kad galėčiau valdyti savo sidabro rūdyną. Verslas klestėjo, aš buvau turtingas, netgi labai turtingas – tai mane šiandien labai juokina! – ir planavau netrukus grįžti į tėvų namus – į Prancūziją.

Mano puošnioji vila dunksojo ant stataus kranto, kurio šimtametriniame šlaite augo sodas. Už vilos vietovė palengva kilo aukštyn; vingiuoti takai vedė į kalno viršūnę, iškilusią daugiau kaip pusantro tūkstančio metrų virš vandenyno lygio. Kiek sykių aš čia kopiau pėsčiomis arba važiavau savo stebuklinguoju automobiliu, kurio galingumas – trisdešimt penkios arklio jėgos; automobilis priklausė geriausiai iš geriausių prancūziškų markių.

Atvykau į Rosariją kartu su sūnumi – puikiu dvidešimtmečiu jaunuoliu; vėliau po tolimų, bet labai brangių mano širdžiai giminaičių mirties, paėmiau auklėti jų dukterį Eleną, visišką našlaitę ir be pragyvenimo lėšų. Nuo to laiko praėjo penkeri metai. Žanas jau sulaukė dvidešimt penkerių, o Elena – dvidešimties. Širdies gilumoje aš juos skyriau vienas kitam.

Mes turėjome labai patikimus tarnus: kamerdinerį Žermeną, šaunų ir sumanų vairuotoją Modestą Simoną, dvi moteriškes – Editą ir Mari, mūsų sodininko Džordžo Rėlėjaus ir jo žmonos Anos dukteris.

Tą dieną, gegužės dvidešimt ketvirtąją, mes susėdome prie stalo jau šviečiant lempoms, kurioms energiją tiekė generatorius, įrengtas sode. Be mūsų trijų, dalyvavo dar penki svečiai – anglai

(tarp jų – daktaras Beterstas) ir meksikiečiai (tarp jų – daktaras Morenas).

Šie du puikūs mokslininkai labai retai vienas kitam pritardavo, bet man buvo svarbiausia tai, kad juodu tikri šaunuoliai ir geriausi bičiuliai pasaulyje.

Sėdėjo čia dar du anglosaksai – Viljamsonas (jam priklausė miesto žuvies verslovės) ir Roulingas, Rosarijo apylinkėse auginęs ankstyvąsias daržoves, iš kurių tikėjosi netrukus išspausti padorų turtą.

Pagaliau penktasis buvo meksikietis donas Mendosa – Rosarijo tribunolo pirmininkas, nepaprasto proto žmogus ir nepaperkamas teisėjas.

Ramiai ir maloniai pavakarieniavome. Pamiršau visas nereikšmingas kalbas, kurias kalbėjome prie stalo. Ir atvirkščiai – prisimenu viską, kas buvo pasakyta po pietų, rūkant cigarus.

Ne todėl, kad šis pokalbis pasirodė man labai reikšmingas, pats savaime, bet netrukus sekę žiaurūs įvykiai suteikė jam tiek svarbos, jog jis niekada neišdils iš mano atminties.

Nežinia kaip – beje, nesvarbu kaip! – mūsų neskubus pašnekesys palietė nuostabios pažangos, kurią pasiekė žmogus, temą. Daktaras Beterstas lyg tarp kitko pastebėjo:

– Tikriausiai Adomas ir Ieva (savaime suprantama, kaip tikras anglosaksas jis ištarė šiuos vardus – Edemas ir Iva), sugrįžę į Žemę, ne juokais nustebtų!

Šis teiginys pastūmėjo įsiplieksti diskusiją. Pavydus darvinistas, įsitikinęs natūralios atrankos teorijos šalininkas Morenas ironišku tonu paklausė Betersto, ar jis tikrai tiki legenda apie Rojų. Beterstas atkirto, kad jis pirmiausia tiki į Dievą, o kadangi Adomo ir Ievos egzistavimą patvirtina Biblija, jis atsisako diskutuoti šia tema. Morenas nedelsdamas paprieštaravo, kad į Dievą tiki ne mažiau kaip jo oponentas, tačiau pirmasis vyras ir pirmoji moteris greičiausiai buvo mitas, simbolis, vadinasi, nėra šventvagyste laikyti spėjimo, jog Biblija šitaip perduoda tai, kaip kuriančioji galia įkvėpė gyvybę pirmajai ląstelei, iš kurios išsivystė visas gy-

vasis pasaulis. Beterstas smogė atsakomąjį smūgį, pareiškęs, jog jo aiškinimas nepanašus į tiesą, o kai dėl jo paties, tai jis, Beterstas, linkęs laikyti save tikru dieviškosios valios kūriniu, o ne tiesioginiu daugiau ar mažiau žmogiškųjų primatų palikuoniu...

Tą valandėlę man pasirodė, kad ginčas vėl įsiliepsnos visa jėga, kai staiga jis nurimo, – oponentai atsitiktinai rado pagrindą susitarti. Beje, šitaip dažniausiai ir baigiasi moksliniai disputai.

Grįžę prie pradinės temos, varžovai visiškai sutarė, kad nepaisant to, kokia buvo žmogaus kilmė, jo pasiekta aukšta kultūra negali nežavėti. Didžiuodamiesi juodu išvardijo žmonijos pergales. Nepraleido nieko. Beterstas aukštino chemiją, kad ji tuoj tuoj turi susilieti su fizika ir sudaryti vieningą mokslą, kuris ims valdyti vidinę materijos energiją. Morenas gyrė mediciną ir chirurgiją, kurių nepaprasti atradimai leido tikėtis artimiausioje ateityje gyvų organizmų nemirtingumo. Vėliau mokslininkai pasveikino vienas kitą su nepaprastais astronomijos laimėjimais. Tuo metu belaukdami danguje pasirodančių žvaigždžių mes šnekučiavomės apie Saulės sistemos septynias planetas. (*Iš šių žodžių galima suprasti, kad žmogus ateityje sužinos, kad Saulės sistemoje esama daugiau negu aštuonios planetos, nes jis atras vieną ar kelias planetas už Neptūno orbitos. – Aut.*) Pavargę nuo savojo entuziazmo, neseni ginčininkai nutarė truputį atsikvėpti. Kiti svečiai pasinaudojo momentu, kad savo ruožtu įterptų bent žodį, garbindami praktiškus išradimus, itin stipriai pakeitusius žmogaus gyvenimo sąlygas. Geležinkeliai ir garlaiviai buvo naudojami gabenti sunkiems ir dideliems kroviniams, ekonomiški orlaiviai – neskubioms kelionėms; pneumatiniai ir elektriniai traukiniai, dumiantys vamzdynais virš visų žemynų ir jūrų, labai pravertė tiems, kas skuba. Pokalbyje buvo paminėta gausybė mašinų, viena už kitą protingesnių, pakeitusių gamyklose šimtus žmonių. Nepamiršo mano svečiai ir knygų spausdinimo, spalvotos fotografijos, bet labiausiai šlovino elektrą – šią veikliąją jėgą, be galo lanksčią ir visur tinkančią. Žmonės buvo labai puikiai ištyrę elektros esmę ir savybes, kad be jokių sujungimų bet kuriuo atstumu galė-

jo valdyti visokius mechanizmus, vesti jūrų, povandeninius ir oro laivus, susirašinėti, susikalbėti, be to, vienas kitą matyti per atstumą.

Trumpai kalbant, liejosi tikri, begaliniai ditirambai, kuriuos kuriant, beje, turėjau laimės ir aš prisidėti. Visi vieningai pritarė teiginiui, kad žmonija pasiekė neregėtą intelektinį lygį, todėl nebe už kalnų ir galutinė pergalė prieš gamtą.

– Ir vis dėlto, – tyliu melodingu balsu prabilo teisėjas Mendosa, pasinaudojęs trumpa pauze, – aš leisiu sau pastebėti, kad kai kurios tautos, be pėdsakų dingusios nuo Žemės paviršiaus, kažkada buvo pasiekusios civilizaciją, lygią arba analogišką mūsiškei.

– Kokios tautos? – vienu balsu sušuko sėdėjusieji prie stalo.

– Na, kaipgi! Pavyzdžiui, babiloniečiai...

Nuaidėjo garsus juokas. Ką jūs, palyginti senovės Babilono gyventojus su šių laikų žmonėmis!

– Egiptiečiai, – ramiai tęsė donas Mendosa.

Pašnekovai dar garsiau nusikvatojo.

– Dar buvo atlantai. Mes nieko apie juos nežinome, bet dėl to jie darosi dar paslaptingesni. Taip pat turėkite galvoje, kad dar iki Atlantidos daugybė civilizacijų galėjo iškilti, suklestėti ir paslaptingai išnykti.

Donas Mendosa ir toliau laikėsi savo nuomonės, todėl nenorėdami jo įžeisti visi suvaidino, kad jo žodžius vertina rimtai.

– Mano drauge, – atsargiai pamėgino paprieštarauti daktaras Morenas tonu, kuriuo paprastai mokomas vaikas, – manau, jūs neimsite teigti, kad bent viena iš šių senovės tautų gali lygintis su mumis? Aš dar galiu sutikti, kad dvasiniu atžvilgiu jie buvo pasiekę tokį pat kultūros lygį, bet mokslo srityje...

– O kodėl gi ne? – nepasidavė donas Mendosa.

– O todėl, – pasiskubino įsiterpti Beterstas, – kad mūsų išradimai tuo ypatingi, jog jie bematant paplinta po visą Žemę. Vienos ar net kelių tautų išnykimas negali sustabdyti ar kaip nors kitaip paveikti pasiektos pažangos esmės. Kad žmonių pastangos nueitų niekais, turėtų žūti vienu metu visa žmonija. Ar pritariate šito-

kiai hipotezei?

Mūsų pašnekesio metu padariniai ir priežastys nuolatos vieni kitus gimdė ir vis tolo į intelektinės Visatos begalybę. Ne ilgiau kaip po valandėlės po daktaro Betersto klausimo įtikinamas argumentas patvirtino Mendosos teisybę. Mes visai nieko neįtardami ir toliau ramiai diskutavome; vieni atsirėmė į krėslų atlošus, kiti susidėjo alkūnes ant stalo, įsmeigę užjaučiamus žvilgsnius į garbingąjį Mendosą, kuris, kaip visi tikėjosi, turėjo prisipažinti pralaimėjęs po tokios anglosakso replikos.

– Pirmiausia, – nė kiek nesutriko teismo pirmininkas, – reikia manyti, kad anksčiau Žemėje gyveno mažiau žmonių negu šiandien, vadinasi, bet kuri tauta vienui viena galėjo pažinti Visatą. Be to, aš nelaikau absurdišku spėjimo, kad visas Žemės rutulio paviršius galėjo būti sunaikintas per vieną akimirką.

Kaip tik tą akimirką – mes dar nespėjome ištarti bendro „na, na!" – pasigirdo neįsivaizduojamas dundesys. Žemė sudrebėjo ir ėmė slysti iš po kojų, vila susvyravo ant savo pamatų.

Pagauti baisaus siaubo, visi puolė laukan, stumdydamiesi ir vieni kitus versdami iš kojų.

Vos mes išlėkėme pro duris, kai namelis bemat sugriuvo, po nuolaužomis palaidodamas pirmininką Mendosą ir kamerdinerį Žermeną, kurie bėgo paskutiniai. Po kelių visiškai natūralaus sąmyšio sekundžių panorome kaip nors jiems padėti, kai staiga pasirodė sodininkas Rėlėjus ir jo žmona, bėgę kiek kojos neša iš apatinio sodo, kur juodu gyveno.

– Jūra! – riktelėjo iš visų plaučių Rėlėjus. – Pažvelkite į jūrą!

Aš atsigręžiau į vandenyno pusę ir sustingau: įprasta perspektyva labai pasikeitė. Beje, kad žmogaus širdį sukaustytų ledinis siaubas, argi nepakanka išvysti per akimirką pasikeitusios gamtos, tos pačios gamtos, kurią mes laikome nuo amžių pastovia?

Ir vis dėlto po kurio laiko susitvardžiau. Tikrasis žmogaus pranašumas ne tas, kad jis gali nugalėti ir pajungti sau aplinką; mąstytojas tuo pranašumu laiko Visatos suvokimą ir pažinimą, t.y. gebėjimą laikyti ją savo proto mikrokosmose; o vėliau žmogaus

pranašumas – pakėlus maištą materijai gebėti išlaikyti ramybę ir sau sakyti: „Aš žūstu, na ir tegu! Bet bijoti – niekada!"

Atsigavęs supratau, kuo dabartinis vaizdas skiriasi nuo ankstesnio. Pakrantės skardžiai paprasčiausiai dingo, o mano sodas nusileido iki jūros lygio, jūros, kurios bangos jau prarijo sodininko namelį ir įnirtingai plakėsi į apatinį gėlyną.

Pasidarė aišku, kad kyla ne vanduo, o grimzta žemė. Ji nusileido daugiau kaip šimtą metrų ir toliau vis niro į vandenį. Tai galėjo paaiškinti, kodėl toks ramus vandenynas.

Skubiai apsidairęs, bemat įsitikinau ir savo spėjimo teisingumu, ir tuo, jog žemė nesiliovė grimzti. Iš tikrųjų vanduo vis dar kilo tokiu greičiu, kuris man pasirodė prilygstantis dviem metrams per sekundę. Vadinasi, jeigu atsižvelgtume į atstumą iki pirmųjų bangų, mus vanduo užlies ne vėliau kaip po dviejų minučių, jeigu, žinia, žemės grimzdimo greitis nepasikeis.

Sprendimą padariau tą pačią akimirką:

– Automobilis!

Mane visi suprato. Mes nubėgome prie garažo ir išvarėme laukan mašiną. Akimirksniu pripildėme benzino baką ir susigrūdome kaip pakliuvo į saloną. Mano vairuotojas Simona užvedė variklį, prigludo prie vairo, nuspaudė sankabą ir įjungęs ketvirtąjį greitį nurūko per kiemą; tuo metu Rėlėjus atvėrė vartus ir nedelsdamas įsikabino į užpakalines linges.

Ir pačiu laiku! Kai automobilis jau suko į kelią, užpakalyje pakilo vandens kalnas, užliejęs iki pusės mūsų ratus. Cha! Dabar mes galėjome juoktis iš jūros! Mors ir labai perkrautas, superlimuzinas išgelbėjo mus nuo vandenyno kėslų, jeigu, žinia, grimzdimas kada nors liausis... Gerai, kad yra kur pasitraukti, – kita vertus, blogiausiu atveju turime ne mažiau kaip dvi valandas kilti į pusantro tūkstančio metrų aukštį.

Tačiau labai greitai turėjau pripažinti, kad džiaugėmės per anksti. Po to, kai pirmuoju truktelėjimu automobilis atplėšė mus per dvi dešimtis metrų nuo kunkuliuojančių putų, Simona nesiliovė iš visų jėgų spausti kuro pedalą, bet bergždžiai – distancija nedi-

dėjo. Žinoma, dvylikos žmonių svoris lėtino automobilio greitį, bet, kad ir kaip ten būtų, mūsų greitis prilygo dundančio ir triumfuojančio vandens puolimo greičiui.

Suvokę, kokia pavojinga situacija, mes visi, išskyrus Simona, sekusio kelią, atsigręžėme atgal. Ir – o siaube! – išvydome tik beribę vandens platybę. Mūsų nuvažiuotas kelias irgi bemat dingo po bangomis. Jūra tuo metu nurimo. Už mūsų nugarų tyvuliavo tylus ir ramus ežeras, kuris be paliovos pūtėsi ir tolydžio pampo. Niekada nebūčiau pagalvojęs, kad iš pažiūros ramus vanduo gali taip baisiai persekioti. Veltui mes stengėmės nuo jo pabėgti; jis kilo nepermaldaujamai ir negailestingai...

Simona, kuris nenuleido akių nuo kelio, ūmai atsigręžęs tarė:

– Mes jau pusiaukelėje iki viršūnės. Dar valanda kelio.

Visi krūptelėjome. Oho! Po valandos pasieksime perėją, o paskui turėsime leistis! Ir nepadės mums joks greitis! Mus neišvengiamai pasivys pašėlusio vandens lavina!

Prabėgo valanda, bet niekas nepasikeitė. Mes jau matėme aukščiausią kalno tašką, kai ūmai pajutome galingą smūgį, kuris stipriai bloškė į šalį mūsų limuziną; atrodė, kad jis atsimušęs į aukštą šalikelę suduš į šipulius. Tą pačią akimirką mums už nugarų iškilo milžiniška banga, akimirksniu pakibo virš mūsų ir putota masė užgriuvo automobilį... Ar mes jau žuvome?

Ne! Vanduo atsitraukė virdamas iš įniršio, o variklis suriaumojo, padidino apsisukimus, ir mašina šoktelėjo pirmyn išvengusi kitos bangos smūgio.

Kodėl taip ūmai padidėjo automobilio greitis? Nevilties kupinas Anos Rėlėj riksmas viską paaiškino: vargšė išvydo, kad jos vyras jau nebesilaiko už lingių. Matyt, mūša nuplovė nelaimėlį, todėl palengvėjęs automobilis pajėgė nugalėti pakilimą.

Netikėtai mašina sustojo.

– Kas atsitiko? – paklausiau Simona. – Avarija?

Net tokiomis tragiškomis aplinkybėmis Simona neprarado profesinio išdidumo; jis paniekinamai gūžtelėjo pečiais, leisdamas suprasti, kad patirti avariją – neįmanomas dalykas jo klasės vai-

ruotojui, ir be žodžių mostelėjo ranka į kelią. Sustojimo priežastis man bemat paaiškėjo.

Mažiau kaip už dešimties metrų nuo mūsų kelias buvo nupjautas.

„Nupjautas" – tiksliai pasakyta: tarytum kažkas peiliu jį perpjovė. O už aštraus krašto vėrėsi tamsi bedugnė.

Mes išsigandę apsidairėme, būdami tikri, kad išmušė paskutinė mūsų valanda ir besotis vandenynas prarys po kelių sekundžių...

Nepaguodžiamoji Ana ir jos dukterys verkė; mes, nors ir kaip tai atrodytų šventvagiška, staiga vienu balsu džiaugsmingai surikome: vanduo daugiau nebekilo ir nebepuolė, tiksliau, liovėsi grimzti žemė. Matyt, nesenas smūgis buvo paskutinis siaubingo gamtos kataklizmo atodūsis. Vandenynas sustojo, mūšos linija matėsi už šimto metrų žemiau to taško, kur sustingo automobilis, panašus į uždususį nuo greito bėgimo žvėrį.

Be galo pavargę nuo išgyvento pavojaus, mes sugulėme šalia vienas kito ant akmenuotos žemės; manau, kad Dievas man atleis už tai, kad nejučiomis užsnūdau!

* * *

Naktį

Nubudau nuo siaubingo dundėjimo. Kuri valanda? Neaišku. Aišku tik, kad mus supa nakties tamsa.

Dundesys sklido iš bedugnės, kurioje dingo mūsų kelias. Kas ten atsitiko? Galėjau prisiekti, kad ten pratrūko vandens kriokliai ir vyko gigantiškos bangų ir srautų grumtynės. Taip, viskas taip ir buvo. Putų purslai tiško net iki mūsų ir vandens dulkės dengė mūsų galvas.

Paskui palengva įsiviešpatavo ramybė... Grįžo tyla... Pašviesėjo dangus. Brėško rytas.

* * *

Gegužės 25 d.

Kokia kančia – lėtai suvokti savo siaubingą padėtį! Iš pradžių galėjau įžvelgti tik artimiausias apylinkes; bet pamažu vaizdas ryškėjo, tarytum apgaulinga viltis vieną po kitos kėlė begalinę daugybę lengvų uždangų; ir pagaliau atėjo valanda, išsklaidžiusi paskutines iliuzijas – mes esame saloje. Iš visų pusių plyti jūra. Dar vakar mes buvome tarp kalnų viršūnių, kurių dauguma buvo aukštesnės už mūsų; šios viršūnės dėl absoliučiai neaiškių priežasčių išnyko, liko tik vienui vienintelė. Mes dabar stovime ant lopinėlio tvirtos žemės viduryje didžiulio rato, kurį nubrėžė horizontas.

Pakako vieno žvilgsnio, kad išvystum visą salelę, kurioje tik stebuklas suteikė mums prieglobstį. Salelė iš tikrųjų nedidelė: geriausiu atveju tūkstantis metrų ilgio ir penki šimtai pločio. Į šiaurę, vakarus ir pietus nuo jos aukščiausio taško, iškilusio virš vandens vargu ar per šimtą metrų, tysojo nuožulnūs skardžiai. Į rytus – status šlaitas.

Kaip tik į šią pusę ir nukrypo mūsų akys. Anksčiau čia stūksojo kalnai, o už jų driekėsi Meksika. Kaip siaubingai pasikeitė peizažas per vieną trumpą pavasario naktį! Kalnai ir Meksika išnyko po vandeniu! Jų vietoje liko tik begalinė vandens dykynė! Pagauti siaubo, visi pažvelgėme vienas į kitą. Mes pakliuvome į spąstus be maisto, be vandens – ant plikos siauros uolos. Nėra nė menkiausios vilties išsigelbėti. Nusivylę susmukome ant žemės, laukdami mirties.

* * *

„Virdžinijos" laive. Birželio 4 d.

Neprisimenu, kaip praleidome vėlesnes dienas. Tikriausiai aš

buvau visiškai netekęs nuovokos ir atsigavau tik mus paėmusiame laive. Tiktai tada sužinojau, kad mes toje salelėje praleidome ištisas dešimt dienų. Viljamsas ir Roulingas mirė iš alkio ir troškulio. Iš penkiolikos žmonių, buvusių mano viloje katastrofos akimirką, liko gyvi tik devyni: mano sūnus Žanas, Elenos auklėtoja, vairuotojas Simona, praradęs savo geležinį keturratį draugą, Ana Rėlėj ir dvi jos dukterys, daktaras Beterstas, profesorius Morenas ir pagaliau šių eilučių autorius.

„Virdžinija" buvo krovininis mišraus tipo laivas, turėjęs ir bures, ir garo mašiną, – gana senas ir lėtas laiviūkštis, kurio vandentalpa – tik du tūkstančiai tonų. Kapitonas Morisas vadovavo dvidešimties anglų jūreivių įgulai.

Prikrauta balasto, „Virdžinija" išplaukė iš Melburno beveik prieš mėnesį ir pasuko link Rosarijo. Kelionė praslinko be didesnių nuotykių, tiktai naktį iš gegužės dvidešimt ketvirtosios į dvidešimt penktąją įgula savo nuostabai pastebėjo nežinia iš kur atsklidusias neregėto aukščio ir tokio pat niekam nematyto ilgumo bangas, kurios nesukėlė pavojaus laivui. Tokios bangos buvo tikrai išskirtinis reiškinys, tačiau kapitonas net neįtarė katastrofos, įvykusios tą naktį, todėl labai apstulbo, vietoj Rosarijo radęs tik jūrą.

Iš visos Meksikos pakrantės buvo likusi tik ši salelė.

„Virdžinijos" jūreiviai išlipo į salelę ir rado mus. Du iš vienuolikos jau buvo miręs; likusius nugabeno į laivą. Taip mes buvome išgelbėti.

* * *

Ieškant sausumos. Sausis ar vasaris

Beveik aštuoni mėnesiai skiria ankstesnes eilutes nuo dabar rašomų. Aš žymiu datą šitaip neaiškiai dėl to, kad nebegaliu tiksliai nustatyti laiko. Aštuonis mėnesius tęsėsi rūsčių išgyvenimų laikotarpis, kai mes palengva suvokėme visą savo nelaimės dydį.

Paėmusi mus, „Virdžinija" visu greičiu nuplaukė į rytus. Kai aš atsigavau, salelė, kurioje regis, mes visi buvome pasmerkti mirčiai, jau buvo dingusi už horizonto. Kaip rodė apskaičiavimai, kuriuos padarė kapitonas, kol aš gulėjau praradęs nuovoką, mes praplaukėme tą vietą, kur anksčiau buvo Mechikas. Bet iš didžiulio miesto neliko netgi kalnų, kažkada dunksojusių jo centre. Kiek aprėpė akys, niekur nesimatė jokios sausumos; iš visų pusių bangavo begalinė jūra.

Galima iš proto išeiti! Visa tai, kas įvyko, netilpo galvoje. Dar ko! Visa Meksika atsidūrė po vandeniu! Mes su siaubu žvelgėme vienas į kitą ir klausėme savęs, kaip toli siekė baisioji katastrofa...

Pats kapitonas norėjo tai žinoti; pakeitęs kursą, jis pasuko laivą į šiaurę: jeigu Meksika daugiau neegzistavo, tai dar nereiškė, jog tokia pat lemtis ištiko ir visą Amerikos žemyną.

Tačiau viltys buvo tuščios. Mes plaukėme į šiaurę dvylika dienų, bet taip ir neradome sausumos; dar daugiau – neišvydome žemės ir per visą kitą mėnesį, nors nuolatos keitėme kursą; vieną dieną pasukome į pietus. Galų gale teko pripažinti neįtikėtiną dalyką: taip, Amerika visiškai paskendusi!

Nejaugi mes buvome išgelbėti vien dėl to, kad galėtume dar sykį patirti agonijos kančias? Ir teisybė – priežasčių baimei pakako. Nekalbant jau apie maisto produktus, tirpusius kas dieną, dar vienas pavojus tykojo įgulos: ką daryti, kai baigsis anglys ir mašina sustos tarsi nukraujavusio gyvūno širdis. Štai kodėl birželio keturioliktąją – mes tada dreifavome netoli nuo tos vietos, kur anksčiau buvo Buenos Airės – kapitonas Morisas įsakė užgesinti pakurą ir pakelti bures. Paskui jis sušaukė „Virdžinijos" įgulą bei keleivius ir, keliais žodžiais apibūdinęs situaciją, paprašė visų gerokai pagalvoti ir rytoj bendrame pasitarime pasiūlyti, kaip išeiti iš šios padėties.

Nežinau ar kuris iš mano bendros nelaimės draugų ką nors sugalvojo daugiau ar mažiau naudinga. Apie save negaliu to pasakyti. Naktį netikėtai pakilo audra ir iš laivo darbotvarkės iš-

braukė kapitono klausimą. Įnirtingas vėjas nunešė laivą į vakarus; bet kurią akimirką mus galėjo praryti įšėlęs vandenynas.

Uraganas be paliovos siautė trisdešimt penkias dienas. Atrodė, jis niekada nebenurims, bet rugpjūčio devynioliktąją geri orai nusistovėjo taip pat ūmai, kaip ir užklupo uraganas. Kapitonas ėmėsi nustatinėti laivo buvimo vietą; apskaičiavimai parodė keturiasdešimt laipsnių šiaurės platumos ir šimtą keturiolika laipsnių rytų ilgumos. Pekino koordinatės.

Vadinasi, mes net neįtardami praplaukėme virš Polinezijos, o galbūt ir virš Australijos, ir ten, kur dabar dreifuoja mūsų laivas, kažkada driekėsi imperijos, turinčios keturis šimtus milijonų žmonių, sostinė!

Nejaugi ir Aziją ištiko Amerikos lemtis?

Netrukus tuo ir įsitikinome. „Virdžinija" toliau keliaudama į pietryčius, pirmiausiai nuplaukė virš Tibeto, o paskui ir virš Himalajų. Čia turėjo kilti pačios aukščiausios Žemės rutulio viršūnės. Tačiau visomis kryptimis regėjome tik lygų vandens paviršių. Vadinasi, planetoje daugiau nebėra nė lopinėlio sausumos, išskyrus mus išgelbėjusią salelę? Vadinasi, mes vieni likome po katastrofos? Mes esame paskutinieji pasaulio, palaidoto po banguojančiom platybėm, gyventojai?

Jeigu iš tikrųjų šitokia padėtis, tai netrukus ateis ir mūsų eilė. Nors ir kaip taupėme, produktai palengva seko; nebuvo jokios vilties jų papildyti.

Aš trumpinu savo pasakojimą apie neįtikėtiną mūsų plaukiojimą, nes jeigu jį išdėstyčiau su visomis smulkmenomis, galėčiau išsikraustyti iš galvos. Tik pasakysiu, kad šių pragariškų klajonių metu mes patyrėme tikrą siaubą. O, begalinis kelias po bekraštę jūrą! Kasdien tikėti, kad tuoj tuoj rasime sausumą, bet jos nė ženklo! Apžiūrėti žmonių nupieštus vingiuotų krantų žemėlapius ir prieiti prie išvados, jog nieko jau nebeliko iš tų vietų, kurios laikytos amžinos! Prisiminti, kad Žemėje plakė milijonai žmonių širdžių, kad milijardai gyvų organizmų knibždėjo jos paviršiuje ir atmosferoje; suprasti, jog viskas vienu akimirksniu žuvo, jog

gyvybė užgeso kaip ugnelė papūtus stipresniam vėjeliui! Visur ieškoti į save panašių, bet bergždžiai! Daugybę sykių įsitikinti, kad aplinkui – nė gyvos dvasios, ir palengva suvokti, kad esi visiškai vienišas negailestinguose gamtos gniaužtuose!

Ar radau žodžius, kurie atspindėtų mūsų liūdesį? Nežinau. Tikriausiai nė vienoje kalboje jų – tinkamų – tiesiog nėra.

Susipažinę su jūra, kur anksčiau buvo Indostanas, mes dešimtį dienų plaukėme į šiaurę, o vėliau į vakarus. Niekas nepasikeitė, kai perkirtome Uralo kalnus, dabar tūnančius po vandeniu, ir atsidūrėme vandens platybėse, tyvuliuojančiose virš buvusios Europos. Paskui pasukome į pietus iki dvidešimtojo laipsnio platumos anapus pusiaujo, vėliau, nusivylę beprasmiškomis paieškomis, vėl atsigręžėme į šiaurę ir nuplaukėme iki pat Pirėnų platumos; ir čia visur bangavo vandenys, prariję Afriką ir Ispaniją. Po teisybei, mes pradėjome įprasti prie savo padėties. Kuo toliau plaukė laivas, tuo daugiau mylių žymėjome žemėlapyje, o įgulos nariai vis abejingiau tarpusavyje kalbėjo: „Čia kažkada buvo Maskva... Varšuva... Berlynas... Viena... Roma... Tunisas... Timbuktu... Sent Lujisas... Oranas... Madridas...” Žmogus prisitaiko prie visko, todėl šie tragiški žodžiai sprūdo iš lūpų jau be emocijų.

Ir vis dėlto supratau, kad nepraradau gebėjimo kentėti. Sykį – tai atsitiko apytikriai gruodžio vienuoliktąją – kapitonas Morisas tarė:

– Štai čia buvo Paryžius...

Išgirdus šiuos žodžius, mano širdis vos neiššoko iš krūtinės. Visas pasaulis prasmego į pragarmę – ir tegu! Bet Prancūzija, mano Prancūzija! Ir Paryžius – jos simbolis!

Išgirdau kažką kūkčiojant. Atsigręžiau: raudojo Simona.

Dar keturias dienas mus nešė burės į šiaurę; pasiekę Edinburgo platumą, pasukome į pietvakarius ieškodami Airijos, paskui patraukėme į rytus... „Virdžinija” jau plaukė ten, kur nešė vėjai, nes viena kryptis niekuo nebesiskyrė nuo kitos...

Praplaukėme virš Londono, visa įgula pasveikino jo povande-

ninį kapą, o po penkių dienų jau pralingavome virš Dancigo; kapitonas Morisas įsakė pakeisti kursą ir vėl pasukti į pietvakarius. (*Dancigas – dabar vadinamo Gdansku. – Aut.*) Vairininkas neprieštaraudamas pakluso. Koks skirtumas, kur plaukti, jeigu visur tas pat?

Dar po devynių dienų suvalgėme paskutines galetas. (*Galetos – akyti, nesaldūs arba salsvi sausainiai iš kvietinių miltų. Vartojami vietoj duonos.*) Apstulbę žvelgėme vieni į kitus, kai kapitonas Morisas įsakė užkurti garo mašiną. Ką jis čia sumanė, ko tikėjosi? Aš iki šiol vis dar klausiu savęs, bet įsakymas buvo įvykdytas, ir laivo greitis padidėjo.

Po dviejų dienų pradėjome jausti pašėlusį alkį. Dar po dienos bemaž visi atsisakė keltis; tiktai kapitonas, Simona, keli įgulos nariai ir aš radome jėgų valdyti laivą.

Penktąją dieną savanorių vairininkų ir mechanikų sumažėjo, o šeštąją jau niekas nebepakilo ant kojų.

Mūsų plaukiojimas tęsėsi ilgiau negu septynis mėnesius. Išraižėme jūras visomis kryptimis. Ir štai, atėjo regis, sausio aštuntoji (sakau: „regis", nes negaliu tiksliau nurodyti – kalendorius senų seniausiai prarado mums reikšmę).

Taigi tą dieną aš stovėjau prie vairo, sukaupęs visą savo nusilpusį dėmesį vien tam, kad išlaikyčiau laivo kursą, kai staiga vakaruose pasirodė kažkas neįprasta. Baimindamasis tapti savo paties troškimų žaisleliu, aš išpūčiau akis ir netrukus pradėjau staugti (kaip alkanas vilkas staugia prieš mėnulį). Paskui įsitvėręs šturvalo, kad nenugriūčiau, surikau iš visų jėgų:

– Žemė! Priekyje už dešiniojo borto!

Mano žodžiai suveikė magiškai. Bemirštantieji atsistojo ir virš dešiniojo borto planšyro pasirodė jų perregimi veidai. (*Planšyras – sija, užbaigianti viršutinį laivo borto kraštą.*)

– Iš tikrųjų žemė! – pasakė kapitonas Morisas, atidžiai ištyręs tamsų debesį, iškilusį iš vandenų horizonte.

Po pusvalandžio laive jau niekas neabejojo naujiena. Tai buvo sausuma viduryje Atlanto! Bet apžiūrėjus šią tikrai ilgai lauk-

tą sausumą neviltis vėl įsismelkė į mūsų širdis.

Krantas nebuvo panašus į jokį kitą, be to, niekas anksčiau nebuvo regėjęs tokio pirmykščio nykumo.

Iki katastrofos gyvenome žemėje, kurioje vyravo žalia spalva. Nė vienas iš mūsų nėra buvęs tokiose tuščiose ir nykiose vietose: nei krūmelio, nei žolės kuokšto, nei samanų lopinėlio arba pievutės, nei stiebelio. Nieko tokio. Virš netvarkingos uolienų nuolaužų sangrūdos kilo niūrių uolų masės – tikras liūdesio ir nusiminimo įsikūnijimas.

Dvi dienas mes plaukiojome palei skardingą krantą, ieškodami bent menkiausios įlankėlės. Tiktai antrosios paros pavakaryje radome erdvę įlanką, gerai apsaugotą nuo atviros jūros vėjų, čia pagaliau „Virdžinija" nuleido inkarą.

Vos tik sulipę į valtis, pirmiausiai ėmėme ieškoti maisto. Pastebėjome, kad smėlėtą pakrantę buvo sėte nusėję šimtai vėžlių ir milijonai kriauklių. Tarp pakrantės akmenų radome nesuskaičiuojamą gausybę krabų, omarų, langustų, jau nekalbant apie didžiulius būrius žuvų. Matyt, šitaip tankiai apgyvendinta jūra galės mus maitinti nežinia kiek laiko.

Atgavę jėgas, mes užsiropštėme siaurais tarpekliais į plynaukštę, kuri labai priminė plačią lygumą. Išorinis krantų vaizdas mūsų neapgavo; iš visų pusių ir visomis kryptimis tiktai pliki akmenys, dengiami daugiausia išdžiūvusių vandens augalų, nė menkiausios žolelės, jokios gyvybės žymės nei žemėje, nei danguje. Vietomis saulėje blizgėjo nedidelės balos, kai kur netgi tvenkinėliai. Paragavę vandens, įsitikinome, jog jis sūrus.

Tiesą sakant, šis faktas tik patvirtino mūsų pirminį spėjimą, kad sala ką tik iškilo iš vandens gelmių, todėl ir buvo tokia bevaisė ir tuščia, visa dengiama storo dumblo sluoksnio, kuris saulės spinduliuose jau pradėjo trūkinėti ir byrėti dulkėmis...

Kitą dieną, vidurdienį, kapitonas nustatė mūsų buvimo vietą: matavimai parodė septyniolika laipsnių dvidešimt minučių šiaurės platumos ir dvidešimt tris laipsnius penkiasdešimt penkias minutes vakarų ilgumos. Perkėlę šį tašką į žemėlapį, pamatėme,

kad esame viduryje vandenyno, netoli nuo buvusio Žaliojo Kyšulio. Bet dabar į vakarus stūksojo sausuma, o į rytus – jūra, ir driekėsi ji tiek, kiek regėjo akys.

Ilgai nesukę galvų, iškrovėme „Virdžiniją". Į plynaukštę nunešėme viską, ką turėjome laive. Laivą patikimai įtaisėme nuleidę keturis inkarus į penkiolikos sieksnių gilumą. Šioje ramioje įlankoje „Virdžinijai" negrėsė jokie pavojai. Prasidėjo naujas gyvenimas. Pirmiausiai reikėjo...

* * *

Pasiekęs šią vietą zartogas Sofras sustojo. Rankraštis čia pirmąsyk nutrūko; galimas daiktas, dingo gana daug puslapių; paskui, kiek jis galėjo spręsti, pasitaikė vis didesnių spragų. Nepaisant saugaus dėklo, daug puslapių sugadino drėgmė. Jų turinys dingo amžiams. Toliau išliko tik įvairaus ilgumo fragmentai, kuriuos Sofras išdėstė štai tokia tvarka:

* * *

...pamažu pradedame priprasti

Kiek prabėgo laiko nuo to momento, kai mes išlipome į krantą? Nežinau. To paklausiau daktaro Moreno, kuris vedė praėjusių dienų kalendorių. Jis atsakė: „Šeši mėnesiai", – ir pridūrė: „Arba maždaug tiek", – nes bijojo apsirikti.

Blogas ženklas! Praėjo tik pusmetis, o mes jau nebepajėgėme tiksliai matuoti laiko.

Beje, dėl šitokio mūsų negrabumo nėra ko stebėtis. Visą dėmesį, visas jėgas skiriame, kad išgyventume. Uždavinių uždavinys – gauti maisto. Ką mes valgome? Kai pasiseka, žuvį; gaudome jas kassyk vis sunkiau ir sunkiai, nes nuolatinis mūsų žūklavimas pradeda jas gąsdinti. Taip pat kertame vėžlių kiaušinius ir valgomuosius vandens augalus. Vakarop pasisotiname, bet taip pavargstame, kad galvojame tik apie miegą.

Iš „Virdžinijos" burių pasidarėme palapines. Manau, kad artimiausiu laiku turėtume pasistatyti patikimesnius būstus.

Kai kada pasiseka nušauti kokį nors paukštį. Čia išliko dešimtys pažįstamų plunksnuočių rūšių; daugiausiai tų, kurie gali toli nuskristi, – tai kregždės, žuvėdros, albatrosai ir kai kurie kiti. Jie nuolatos sukiojasi virš mūsų stovyklos, laukdami liekanų nuo mūsų skurdžių valgių stalo. Kai kada randame iš bado pastipusių paukščių ir šitaip sutaupome brangius šovinius.

Laimei „Virdžinijos" triume radome maišą grūdų ir pusę jų pasėjome. Jeigu kviečiai užaugs, pasidarys truputį lengviau. Bet ar jie čia prigis? Akmenys storu sluoksniu dengia jūrų sąnašas, dumbluotą smėlį tręšia supuvę vandens augalai. Kai tik išsilaipinome, visos salos paviršius buvo permirkęs druska; bet vėliau liūtys sąžiningai jį nuplovė, todėl dabar visos įdubos prisipildė gėlo vandens.

Tačiau dirvoje kol kas dar nemažai esama druskos; upokšniai ir netgi upės, kurios pradėjo čia formuotis, tebeneša sūrokus vandenis.

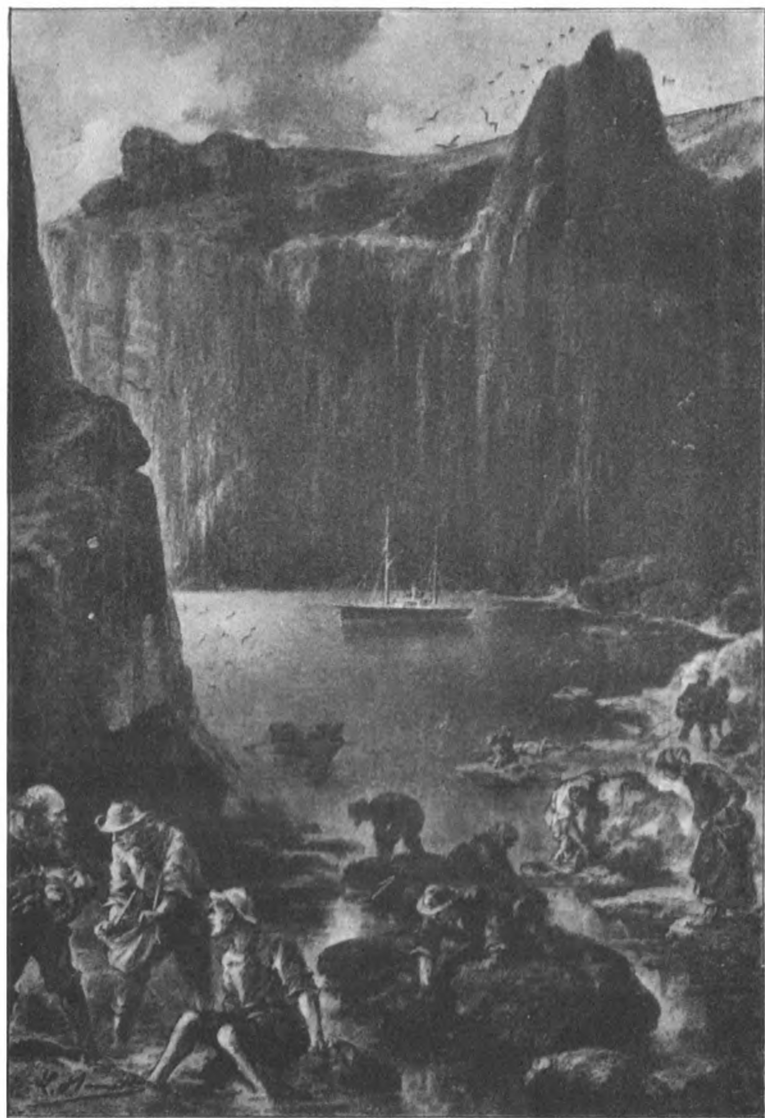
Kai nutarėme pasėti kviečius, palikę pusę atsargai, vos tarpusavyje nesusimušėme – dalis „Virdžinijos" įgulos vyrų pareikalavo nedelsiant iškepti duonos. Teko...

* * *

...kurie buvo „Virdžinijos" laive. Šios dvi poros triušių pasislėpė salos gilumoje, ir niekas daugiau jų nebematė. Tikiuosi, jie susirado sau maisto. Galbūt ir be mūsų valios žemė išaugins...

* * *

...mes čia gyvename mažiausiai porą metų! Kviečiai išaugo kaip reikiant! Mes jau beveik nebestokojame duonos, o mūsų laukai pamažu platėja. Bet kaip sunku kariauti su paukščiais! Jų gana keistai padaugėjo, ir visi tik ir suka virš mūsų javų...

* * *

Nepaisydama nuostolių, apie kuriuos kalbėjau anksčiau, mūsų maža gentis nesumažėjo. Priešingai, mano sūnus ir auklėtoja jau susilaukė trijų vaikų; ir kitos trys poros turi po tiek pat. Visi vaikai auga sveiki. Atrodo, jog žmonių giminė, po to, kai jų skaičius sumažėjo, sustiprėjo ir pasidarė gyvybingesni. Bet kiek dar priežasčių...

* * *

...prieš dešimtį metų mes nieko nežinojome apie šį žemyną. Mes ištyrėme sausumą tik kelių kilometrų spinduliu aplink išsilaipinimo vietą. Daktaras Beterstas sugėdino mus dėl minkšto charakterio: jam reikalaujant sutvarkėme, aprūpinome ir apginklavome „Virdžiniją", – šiam darbui sugaišome apie šešis mėnesius; paskui išvykome į tyrinėjimų ekspediciją.

Užvakar grįžome iš kelionės. Klajojome kur kas ilgiau negu tikėjomės, nes norėjome iki galo įvykdyti sau iškeltą užduotį.

Mes apiplaukėme žemyną, kuris mus priglaudė ir kuris, regis, buvo paskutinė sausumos salelė visoje planetoje. Jo krantai visur vienodi – labai statūs ir labai tušti.

Kelis sykius išlipome iš laivo ir ėjome į žemyno gilumą: vylėmės rasti Azorų ir Madeiros, iki katastrofos buvusių Atlanto vandenyne, pėdsakus, – pagal mūsų apskaičiavimus, šios salos neišvengiamai turėjo tapti naujojo žemyno dalimi. Tačiau mums nepasisekė rasti nė menkiausio jų egzistavimo požymio. Tiktai paaiškėjo, kad salų vietoje žemės paviršius tarsi susprogdintas iš vidaus ir apipiltas storu lavos sluoksniu. Tikriausiai jos buvo stiprių ugnikalnių išsiveržimo centras.

Neradę to, ko ieškojome, vis dėlto Azorų salų platumoje aptikome pusiau po lava glūdinčius žmonių veiklos pėdsakus. Bet ne mūsų vakarykščių amžininkų, ne, mes išvydome anksčiau nema-

tytų kolonų nuolaužas ir puodų šukes. Ištyręs liekanas, daktaras Morenas spėjo, kad šie radiniai priklauso senovės Atlantidai, o juos į paviršių iškėlė lavos srautai.

Galimas daiktas, daktaras Morenas sako teisybę. Legendinė Atlantida, jeigu ji kada nors egzistavo, turėjo driektis apytikriai ten, kur dabar iškilo naujasis mūsų žemynas. Keista, kad toje pačioje vietoje pasikeitė trys žmonijos, ir kiekviena savo kelią pradėjo nepriklausomai nuo ankstesnės.

Kad ir kaip ten būtų, prisipažįstu, šis klausimas menkai mane jaudina: mes turime pernelyg daug problemų dabartyje, kad domėtumės praeitimi.

Kai grįžome namo, tai tiesiog apstulbome: palyginti su visu žemynu, mūsų kraštas atrodė iš tikrųjų esąs rojus. Pirmiausia todėl, kad žalia spalva, praeityje vyravusi gamtoje, mūsų vietovėje jau pradėjo plisti ir vešėti, o ten, kur mes lankėmės kelionės metu, nekėlė nė menkiausio daigelio. Anksčiau mes nelabai pastebėjome šį faktą, bet dabar jis krito į akis. Žolės stiebeliai, kurių nebuvo, kai išsilaipinome į krantą, dabar kyšojo daugelyje vietų. Tiesa, mūsų laukuose kol kas auga tik pačios paprasčiausios rūšys, – matyt, jų sėklas čia atnešė paukščiai.

Nereikia galvoti, kad be šių kelių senųjų augalų rūšių daugiau nieko nebuvo. Priešingai, dėl gebėjimo keistis čia atsirado nauja augalija, tiesa, kol kas tik jos pradmenys, tačiau jie daug ką pranašavo. Jūrų augalai, dengę žemyną, kai jis iškilo iš vandenynų gelmių, beveik visi žuvo saulės šviesoje. Tačiau kai kurie išsilaikė ežeruose, tvenkiniuose ir balose, kurie pamažu džiūvo nuo kaitros. Tačiau netrukus pradėjo formuotis nauji upokšniai ir upės, visiškai tinkamos jūrų augalams, kadangi vanduo jose tebebuvo sūrus. Kai dirvos paviršius, o vėliau ir gilesni jos sluoksniai nudruskėjo, didžioji dalis šių augalų išnyko. Tačiau kai kurie išeiviai iš jūros prisitaikė prie naujų gyvenimo sąlygų ir ėmė plisti gėlame vandenyje, taip pat, kaip anksčiau sūriame. Tačiau procesas čia nesustojo: augalai, sugebėję išlikti, prisitaikė ir prie atmosferos; po to, kai iš pradžių įprato prie gėlo vandens, paskui –

želti pakrantėse, vėliau ėmė vis sparčiau slinkti į žemyno gilumą.

Visus nustebino kaita, įvykusi tiesiog mūsų akyse, – mes įsitikinome, kad augalų formos keičiasi kartu su fiziologija. Jau keliolika stiebelių tylutėliai ėmė stiebtis į saulę. Galima pranašauti, jog kada nors vėl suvešės įvairiopa augmenija, kad vėl įsiliepsnos nauja ir žiauri išlikimo kova tarp naujųjų ir senųjų rūšių.

Tai, kas atsitiko su augmenija, neaplenkė ir gyvūnijos. Netoli nuo vandens srautų galėjai pamatyti senųjų rūšių jūros gyvūnus, daugiausia moliuskus ir vėžiagyvius, kurie pamažu virto sausumos gyventojais. Orą raižė skraidančios žuvys – jau labiau paukščiai negu žuvys. Jų sparnai kas kart ilgėjo, o uodega leido...

* * *

Paskutinis rankraščio fragmentas – pabaiga – beveik išliko sveikas.

* * *

...visiškai senas. Kapitonas Morisas mirė. Daktaras Beterstas sulaukė šešiasdešimt penkerių, daktaras Morenas – šešiasdešimties, o aš – šešiasdešimt aštuonerių. Netrukus mes baigsime savo gyvenimo kelią. Tačiau nieko nepaisydami spėsime atlikti savo svarbiausiąją misiją – padėti būsimoms kartoms jų laukiančioje kovoje.

Bet ar apskritai kada nors išvys pasaulį tos būsimos kartos?

Aš linkęs atsakyti teigiamai, kai žvelgiu į didėjantį skaičių panašiųjų į mane: vaikai gimsta ir auga, be to, palankus klimatas ir plėšrių žvėrių nebuvimas skatina gana ilgai gyventi. Mūsų kolonija jau patrigubėjo.

Kita vertus, pastebiu, kaip laipsniškai degraduoja mano nelaimės bičiulių protai.

Mūsų mažas būrelis, išsilaipinęs į naująjį žemyną, turėjo gerus šansus: tarp mūsų buvo nepaprastai vyriškas ir sumanus žmo-

gus – dabar jau miręs kapitonas Morisas, du geriau išsilavinę vyriškiai negu eiliniai žmonės, – mano sūnus ir aš, ir du tikri mokslininkai – daktaras Beterstas ir daktaras Morenas. Su tokiais žmonėmis buvo galima šį bei tą nuveikti. Bet mes, deja, nieko nepadarėme. Iš pat pradžių ir dabar daugiausia rūpinomės, kaip išgyventi. Kaip ir pirmomis dienomis mes ir dabar leidžiame visą savo laiką ieškodami maisto, o vakaris pavargę krintame miegoti.

Deja! Pernelyg aišku, jog žmonija, kurios vieninteliai atstovai esame, grįžta į pirmykštę būklę. „Virdžinijos" jūreiviai, menkai išsilavinę paprasti žmonės, elgiasi tarsi gyvuliai, mano sūnus ir aš pamiršome tai, ką žinojome, net daktaras Beterstas ir daktaras Morenas numojo ranka į bet kokius mokslinius užsiėmimus ir nebevargina daugiau sau smegenų. Galima sakyti, mūsų dvasinis gyvenimas nutrūko.

Kokia laimė, kad prieš daugelį metų mes nutarėme apiplaukti žemyną! Šiandien mes jau nebeturėtume nei drąsos, nei noro.. Be to, kapitonas Morisas, vadovavęs tai ekspedicijai, jau miręs, kartu su juo nuo senumo sukiužo „Virdžinija", kurioje patyrėme daugybę įvykių ir kuria išraižėme begalinį vandenyną.

Iš pradžių kai kurie iš mūsų stengėsi susiręsti sau būstus. Dabar tie nebaigti statyti statiniai virto griuvėsiais. Mes miegame ant plikos žemės ištisus metus.

Jau seniai nieko nebeliko iš mūsų drabužių. Kelerius metus stengėmės juos pakeisti pindami audinius iš vandens augalų; iš pradžių pynėme ganėtinai sumaniai, bet palengva mūsų pynimas darėsi vis primityvesnis. Vėliau užmetėme šį darbą, juolab, kad švelnus klimatas leido mums nesukti galvos dėl drabužių, – galėjome vaikščioti nuogi, kaip tie, kuriuos kažkada vadinome laukiniais.

Maistas, maistas – štai mūsų nuolatinis tikslas – mūsų nesibaigiantis darbas.

Kai kurie mūsų senieji jausmai ir idėjos dar ne visai išnyko. Mano sūnus Žanas, subrendęs vyriškis ir senelis, tebejautė prieraišumą man, o mano buvęs vairuotojas Modestas Simona išsau-

gojo miglotą prisiminimą, jog aš kažkada buvau jo šeimininkas.

Tačiau sykiu su mumis išnyks net menkiausi pėdsakai to, kas kažkada vadinosi civilizacija. Po teisybei, mes jau nebe žmonės. Mūsų vaikai ir vaikaičiai, gimę čia, nieko nežinos apie kokį nors kitą gyvenimą. Žmonijos ateitis – štai šie suaugusieji (aš žvelgiu į juos, kai rašau šias eilutes), kurie nemoka nei skaityti, nei skaičiuoti, nei gerai kalbėti, štai šie vaikai aštriais dantukais, kurie, regis, jau yra virtę nepasotinamais rajūnais. Juos pakeis kiti suaugusieji ir vaikai, vis artimesni gyvūnams, vis tolimesni savo mąstantiems protėviams.

Man atrodo, aš matau juos, būsimuosius žmones, pamiršusius artikuliuotą kalbą, su vis silpnėjančiais protiniais gebėjimais ir kūnu, apaugusiu šiurkščiais plaukais. Matau, kaip slankioja jie po šią niūrią dykvietę.

Mes nusprendėme padaryti nors šį bei tą, kad jie nebūtų tokie. Mes trokštame griebtis visko, kas mūsų galioje, kad žmonijos laimėjimai, kuriuos regėjome savo akimis, neišnyktų be pėdsakų amžių amžiams. Daktaras Morenas, profesorius Beterstas ir aš – mes pažadinsime savo miegančius protus, priversime juos prisiminti, kokią galią jie kažkada turėjo. Mes pasidalysime darbą – kažkada iš „Virdžinijos' paimtu rašalu užrašysime viską, ką žinojome, ką išmanėme įvairiausiuose moksluose. Kada nors žmonės, praradę žinių troškimą, po ilgesnio ar trumpesnio laukinumo laikotarpio pajus šviesos potraukį ir galbūt ras šį kuklų savo pirmtakų žinių sąvadą. Ar pagerbs jie tada atminimą tų, kurie iš paskutiniųjų jėgų stengėsi sutrumpinti sunkų pažinimo kelią, kurį turės nueiti būsimieji nepažįstamieji broliai!

* * *

Ant mirties slenksčio

Praėjo jau penkiolika metų nuo to momento, kai parašiau ankstesnes eilutes. Daktaro Moreno ir profesoriaus Betersto jau nebė-

ra tarp gyvųjų. Iš tų, kurie čia išsilaipino, likau tik aš vienas. Bet mirtis netruks ateiti ir manęs. Jaučiu, kaip ji kyla nuo šąlančių kojų prie apmirštančios širdies.

Mūsų darbas baigtas. Manuskriptus, kuriuose surašėme aukščiausius žmonijos laimėjimus, aš patikėjau plieniniam „Virdžinijos" seifui, kurį giliai užkasiau žemėje. (*Manuskriptas – rankraštis, dažniausiai senovinis arba kronika.*) Kur nors netoliese užkasiu ir šį dienoraštį, paslėpęs jį aliumininiame dėkle.

Ar kada kas nors ras šį paveldą, patikėtą žemei? Ar kas nors sugalvos jį ieškoti?

Tai Apvaizdos reikalas. Tai Tavo valia, Viešpatie!

* * *

Kuo toliau vertė zartogas Sofras neįprastąjį dokumentą, tuo didesnė mistinė baimė sėlino į jo sielą.

Dar ko! Nejaugi Andart Iten Šu rasė kilo iš žmonių, kurie po ilgų klajonių mėnesių jūrų platybėmis pasiekė tą patį pakrantės punktą, kur dabar kyla Bazidra? Nejaugi tie nelaimingi padarai buvo dalis iš didžiosios civilizacijos, palyginti su kuria šių dienų žmonija tik ką išlipo iš vygės? Ir ko reikėjo, kad visiems laikams būtų sunaikintas mokslas ir neliktų jokių prisiminimų apie tokias galingas tautas? Mažiau negu nieko: lengvo, nejuntamo Žemės rutulio plutos virptelėjimo.

Koks neatitaisomas nuostolis – prarasti dokumentus apie kuriuos kalbama manuskripte! Jie žuvo kartu su seifu! Darbininkai, plėsdami kasinėjimus, išrausė žemę visomis kryptimis. Matyt, plieną ilgainiui suėdė rūdys, o štai aliuminio dėklas kuo puikiausiai jiems pasipriešino.

Sofro optimizmas negrįžtamai užgeso. Nors dienoraštyje nesama jokių techninių detalių, jam vis dėlto galima rasti daugybę bendrųjų nuorodų ir neginčijamų įrodymų, jog ankstesnioji žmonija tiesos pažinimo keliu buvo nužengus kur kas toliau negu dabartinė. Nežinomo prancūzo pasakojime buvo viskas: ir sampro-

tavimai, kurie galėtų priklausyti Sofrui, ir mintys, pralenkusios visą jo vaizduotę. Netgi paaiškėjo ir vardo „Hedomas", dėl kurio įsiliepsnojo šitiek beprasmiškų diskusijų, kilmė! Hedomas – tai pakeistas Edemas, kilęs iš Adomo, kuris savo ruožtu tikriausiai radosi iš kokio nors dar senesnio žodžio.

Hedomas, Edemas, Adomas – amžinasis pirmojo žmogaus simbolis ir jo atsiradimo Žemėje paaiškinimas. Sofras neteisingai neigė šio protėvio egzistavimą, kurį kuo akivaizdžiausiai patvirtino dienoraštis, o žmonės buvo absoliučiai teisūs, manydami, kad yra kilę iš panašių į juos. Bet nei čia, nei kur kitur Andart Iten Šu gyventojai neišrado nieko naują. Jie tik pakartojo tai, kas jau buvo daryta iki jų.

O gal būt ir šio dienoraščio autoriaus amžininkai irgi nieko nauja nesugalvojo? Galimas dalykas, jog ir jie pakartojo kelią, kurį buvo nuėjusios ankstesnės civilizacijos? Argi dienoraštyje nekalbama apie atlantus? Be abejonės, tai tie patys žmonės, kurių civilizacijos vos pastebimus pėdsakus Sofras aptiko kasinėjimų po jūrų molio storyme metu. Kokių gamtos pažinimo laimėjimų buvo pasiekusi ši seniausioji tauta anksčiau, negu vandenyno bangos ją nuplovė nuo žemės paviršiaus?

Bet kad ir kokia išmintinga ji buvo, po katastrofos iš jos galybės nieko neišliko, ir žmogui vėl teko iš pat pradžių pakartoti savo žygį į šviesą.

Matyt, šitaip savo kelią nutiesė ir Andart Iten Šu tauta. Tikriausiai taip bus ir po jos iki tos dienos, kai...

Bet ar kada nors ateis diena, kai žmogus numalšins nepasotinamą tiesos troškulį? Diena, kai jis liausis ropštis aukštyn ir pasitenkins pasiekta viršūne?

Šitaip mąstė zartogas Sofras, palinkęs prie brangaus rankraščio.

Pomirtinis pasakojimas pažadino jo vaizduotę; kuo aiškiausiai jis įsivaizdavo siaubingąją tragediją, ne sykį jau pasikartojusią Visatoje, ir jo širdį užliejo gailestis, ėmė kraujuoti nesuskaičiuojamos žaizdos tų, kurie gyveno ir kentėjo iki jo. Lenkdama-

sis prieš bergždžias pastangas, dingusias laiko gelmėse, zartogas Sofr Ai Sr lėtai ir skaudžiai įtikėjo, jog pasaulis amžinai ir visuotinai sukasi lyg sūkurys ir vis atsinaujina.

Pabaiga

1910 m.

Žmonijos ateities apmąstymai

Apsakymas „Amžinasis Adomas" pirmą sykį buvo išspausdintas pomirtiniame rinkinyje „Vakar ir rytoj"(1910 m.). Publikaciją lydėjo lakoniškas Mišelio Verno paaiškinimas: „Žiulio Verno paskutiniaisiais gyvenimo metais parašyta ir iki šiol nepaskelbta novelė pasižymi tuo, kad daro gana pesimistiškas išvadas, prieštaraujančias išdidžiam jo optimizmui, įkvėpusiam „Nepaprastąsias keliones".

Ir iš tikrųjų, mąstydamas apie žmonijos ateitį, rašytojas išeities tašku pasirinko katastrofos hipotezę, amžių sandūroje buvusią labai madingą tarp mokslų apie Žemę atstovų. Dabar dauguma specialistų, geologų ir geofizikų nepalaiko tokių pažiūrų. Dar daugiau – paaiškėjo, kad fiziškai neįmanoma, jog į vandenyno gelmes nugrimztų ištisi žemynai, nes žemynų žemės pluta lengvesnė už vandenynų plutą. Tačiau turbūt skaitytoją ne tiek domina, kiek rašytojo mokslinės pažiūros atitinka mokslo tiesą, o jo pažiūrų į išgyvenusius katastrofą žmones evoliucija. Jeigu anksčiau Vernas, vaizduodamas išsigelbėjusiųjų po įvairių nelaimių ir katastrofų gyvenimą, aktyviai padėjo savo herojams, apdovanodamas juos išradingumu, energija, sumanumu ir veiklumu, tai dabar, baigdamas literatūrinį kelią, pavargęs metras atsisako, regis, jau visų pripažintos tezės, kad būtent kūrybiškas ir reikalaująs proto pastangų darbas ir suformavo žmogų. „Amžinojo Ado-

mo" herojai nežūsta anomaliomis aplinkybėmis, ne, jie laimi kovą prieš rūsčią gamtą. Kaip biologinė rūšis žmonija išlieka; deja, išsigelbėję nuo fizinės žūties, bet atsidūrę ant apatinių evoliucijos pakopų, žmonės išsigimsta, protiškai degraduoja.

Taigi, šį apsakymą galime traktuoti kaip didžiojo rašytojo perspėjimą, skirtą tiems bedvasiams ir silpnapročiams žmonėms, kurie dėl savo nežaboto egoizmo pasirengę rizikuoti pasauliu (sakykime, politikai, kurie mėgsta grasinti atominiu, bakteriologiniu, cheminiu ginklu...).

Parengė Vytautas Venclovas

TURINYS

Žiulis Vernas
VILHELMO ŠTORICO PASLAPTIS
Romanas
AMŽINASIS ADOMAS
Apsakymas

Serijos redaktorius **A. Kutkus**
Vertėjas **V. Venclovas**
Dailininkas **V. Oržekauskas**
Tech. redaktorius **A. Kutkus**

SL 1467. 2000. 7 leid. apsk. l.
Užsak. Nr. 3176
"ANBO" leidykla, Servitutų 3a - 2, 3002 Kaunas.
Tel. (8-37) 740216

Numatomų išleisti Žiulio Verno kūrinių sąrašas

Pirmoji serija:

Tėvynės vėliava
Drama ore
Žiemojimas ledynuose
Plaukiojanti sala
Kailių šalyje
Hektoras Servadakas
Meteorą besivejant
Drama Livonijoje
Kelionė į Žemės centrą
Nukentėjusieji iš paskendusio "Džonatano"

Jau išleista:

1. ROBŪRAS UŽKARIAUTOJAS
2. PASAULIO VALDOVAS
3. JUODOJI INDIJA
4. PENKI ŠIMTAI BEGUMOS MILIJONŲ
5. KARPATŲ PILIS
6. "ČENSLERIS"
7. PIETŲ ŽVAIGŽDĖ
8. ARCHIPELAGAS UGNYJE
9. KLAUDIJUS BOMBARNAKAS
10. DAKTARAS OKSAS
11. VIENO KINO VARGAI KINIJOJE
12. PENKIOS SAVAITĖS ORO BALIONU
13. PIETŲ AFRIKA. 1854–ieji
14. KELIONĖ Į ŽEMĖS CENTRĄ
15. VILHELMO ŠTORICO PASLAPTIS

ISBN 9986-507-15-4

LEIDYKLA "ANBO